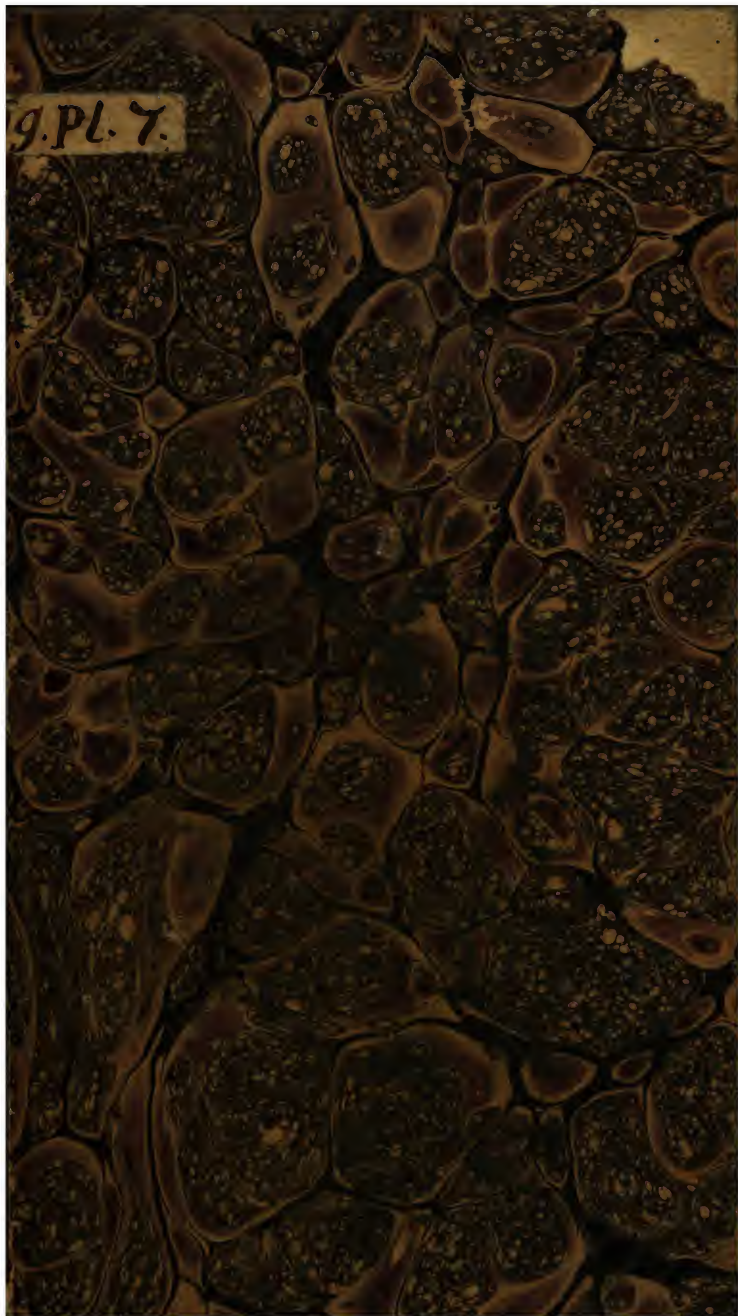

9.Pl. 7.

THEOLOGIA

DOGMATICO - POLEMICA

THEOLOGIA
DOGMATICO-POLEMICA

QUA

ADVERSUS VETERES NOVASQUE HAERESES

EX

SCRIPTURIS, PATRIBUS, ATQUE ECCLESIASTICA HISTORIA

CATHOLICA VERITAS

PROPUGNATUR.

RECENSUIT

P. CAROLUS SARDAGNA

SOCIETATIS JESU PRESBYTER

IN EPISCOPI LYCEO AD D. PAULI RATISBONÆ

THEOL. DOGMATICO-POLEMICÆ PROF. ORD.

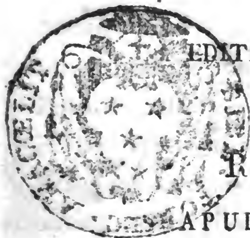
ET EXAM. SYNODALIS.

TOMUS I.

SECUNDIS CURIS RECOGNITUS

COMPLECTENS

TRACTATUM I. DE DEO EJUSQUE CHRISTO.

EDITIO PRIMA ROMANA.

ROMAE 1819.

APUD PIUM CIPICCHIA

Superiorum permissu.

PRAEFATIO AUTHORIS.

Pauca praefari cogor, Lector Benevole, quibus consilii mei rationes, ordinem Operis, et quae ad illud pertinent penitius cognoscas. Theologiam hanc Dogmatico-Polemicam eorum potissimum commodo elucubravi, qui in Lyceis Societati nostrae concreditis, praeter solita Theologiae Casuisticae Jurisque Pontificii studia, perdiscendis etiam Fidei Controversiis toto eo tempore ad Sacerdotium praeparantur. Gemina autem me ad scribendum causa impulit. Prima, quod adhibita licet in perquirendo non mediocri diligentia, neminem omnium invenerim, qui neque decumanis tomis, nec gracili nimis ac macilento compendio pulcherrimam illam ac saluberrimam Theologiae partem, qua veteres novique Sectariorum errores profligantur, ita fuerit complexus, ut Polemicis praelectionibus commode queat inservire. Altera, quod non inutilem, immo Christianae Reipublicae maxime proficuam fore repetitam rerum sacerrimarum tractationem intelligam, quas haeresis et impietas, aperto etiam bello, incredibili pestilentissimorum librorum exercitu, identidem subruere vehementissime nititur. Cur enim verae germanaeque Religionis vindices taceamus, ne argumenta proferendo, quae antea

plurimi protulerunt, actum agere videamur, quando ejus hostes nefarii eadem iterum atque iterum proferre contra ipsam sophismata non verentur?

Novi in hac Theologia invenies nihil, quod a doctissimis Viris scriptum antea non fuerit. Apes mihi imitandas proposui, quae haustum ex lectissimis floribus succum in alveare suum deferunt. Totum hoc, quantumcunque est, deprompsi ex Bellarmino, Petavio, Valentia, Gretsero, Suario, Simonneto, Natale Alexandro, Drouvenio, Cabassutio, Fontaine, Alticotio, Becano, Maffejo, Turnelio, Haberto, Antoine, Binero, Bollandianis, aliisque Viris Clarissimis, quorum magisterio, pro ingenii mei imbecillitate, proficere sum conatus, quosque variis in locis per decursum Operis coronato fonte saepius laudavi.

Octo tomulis universum Opus comprehenditur. I. continet Tractatum de Deo et Christo. II. Tractatum de vera Religione, Verbo Dei, ac priorem partem de Ecclesia. III. posteriorem. IV. agit de Peccatis, bonis Operibus, et Libero arbitrio. V. de Gratia Christi, Justificatione, et Praedestinatione. VI. de Sacramentis in genere, item de Baptismo et Confirmatione speciatim. VII. de Venerabili Eucharistiae Sacramento, et Missae Sacrificio: item de Sacramentis extremae Unctionis et Ordinis. VIII. denique de Sacramentis Poenitentiae, et Matrimonii. Constitueram in altera editione Theologiae

huic Dogmatico-Polemicae Indiculum praefigere Patrum ac veterum Scriptorum Ecclesiasticorum, qui a Christianae Religionis incunabulis ad tempora usque BB. Thomae Aquinatis et Bonaventurae Ecclesiam scriptis suis illustrarunt, ordine alphabetico digestum; ut quorum testimonia in hoc Opere saepissime occurrunt, vita, aetas, et ingenii non minus quam Christianae doctrinae monumenta uno velut intuitu conspiciantur. At cum Indiculus hic, quamtumvis pro eo ac poteram brevitati studerem, sensim tamen ita succresceret, ut primum hujus Theologiae tomulum superaturus aut certe aequaturus videretur, aliud inii consilium, statuique separato volumine id praestare.

Conclusiones tantum non omnes sunt dogmaticae, quibus Catholica veritas a Sectariorum criminationibus vindicatur: paucissimae sunt inter ipsos Catholicos, salva fide ac charitate, controversae, quas tamen omnino negligere aut praeterire piaculo mihi duxi; tum quod a veteribus Theologiae Polemicae Magistris solemni more ac instituto de illis disputatum fuerit: tum quod ob intimam cum revelatis Fidei Mysteriis connexionem, eam certitudinem sint consecutae, ut contraria opinio, salva quidem fide, non tamen absque nota aliqua aut erroris suspicione, plerumque defendi queat. Additae sunt non infrequenter, ubi locus exigebat, per modum quaesiti, ut scholastica utar phrasi, assertiones quaedam,

quibus et Catholicum dogma uberius illustratur, et Theologorum concertationes intento velut digito designantur.

Methodo usus sum scholastica, quae ad inquirendam veritatem, ad stabilienda Sacrosanctae Fidei nostrae dogmata, ad retegendas Sectariorum fraudes ac sophismata, prae reliquis omnibus aptissima mihi videbatur. Status nempe quaestionis Novatores inter et Catholicos controversae diligenter figitur, Sectariorum errores recensentur, Catholica assertio selectissimis Scripturarum, Patrum, ac Conciliorum textibus communitur, assignata etiam, ubi fieri id oportuit, statione sua rationi Theologicae. Perspicue, solide, omissis levioribus argumentis, neque inerudite disserere sum conatus. Num id praestiterim, aequum esto Lectoris judicium.

Patres, Apostolicae doctrinae integerrimi custodes, utramque faciunt paginam; non quidem eo consilio ut discentium memoria decumano textuum cumulo oneretur; sed ut traditionis series jam inde ab Apostolicis ad viciniora usque nobis tempora dignoscatur; utque promptuarium habeant discipuli, ex quo, data occasione, tela jugulandis Novatorum erroribus idonea depromant. Fateor, complura sunt Patrum loca, quae non ex ipsis fontibus, (Augustinum excipio, quem exactissime semper consului) sed ex Petavio, aliisque probatissimis auctoribus, summa tamen fide descripsi; quorum

spectatissima integritas ac doctrina nullum fraudis a... jus suspicioni locum reliquit. Neque id mihi vitio vertendum fore confido; tanta enim mihi librorum copia non fuit, neque publicis docendi laboribus distento tantum otii, ut tametsi id vehementer cuperem, infinita propemodum Patrum loca cum ipsis fontibus semper conferre licuerit.

Neque illico reprehensione dignum, aut oscitantiae malaeque fidei reum me pronunciabit aequus Lector, si ea Patrum testimonia, quae in Opere hoc laudavi, citato loco, capite, aut Epistola, quandoque non deprehendat. Norunt optime eruditi, ordinem Epistolarum Hieronymi, Augustini, Leonis, Gregorii, alium nunc esse ac olim fuerat: Irenaei Libros adversus Haereses in pauciora capita nunc divisos esse, ac vetus editio praeferebat: Eusebii, Socratis, ac Sozomeni Historiam Ecclesiasticam, curis Valesianis editam, non eum servare capitum ordinem, quem in versione Joannis Christophorsoni cernimus. Et quae plura sunt hujusmodi. Quod si utriusque editionis, novae et veteris, discrimen semper indicandum fuisse contendas in tam spisso Opere, in quo plurima passim occurrunt Patrum testimonia; ajo, rem fore taedii plenam, mihique impossibilem, quod utraque editio, et nova et vetus, saepissime ad manus non fuerit.

Habita fuit etiam Ecclesiasticae Historiae ratio, ea-

que non adeo exigua. Illud enim semper animo sensi, Theologum esse, ac dici non posse qui Ecclesiasticae Historiae cognitione careat; atque infeliciter plerumque cum Novatoribus congredi, qui diligentem huic studio operam non antea navaverit. Celebriorum itaque haeresum initium, progressum, proscriptionem, res in Oecumenicis Conciliis gestas, Sectariorum insidias, fraudes, mendacia, compendio quidem, non tamen exangui ac macilento exhibui. Summorum Pontificum. Sanctorum Virorum, ac Synodorum famam ab impactis Sectariorum criminationibus suo loco vindicavi, non exlegi quorumdam atque infrunita, etiam Catholicorum quandoque, calumniandi libidine, aut aliis placendi studio abreptus; sed veritatis honestate ductus, Clarissimorum Virorum vestigiis insistens, quorum immortalia extant in Ecclesiasticam Historiam merita.

Neque ita cum aevi nostri Sectariis pugnandum esse censui, ut veterum haereticorum memoriam reformidarem, nobilissimasque de illis victorias ab Ecclesia relatas silentio praeterirem: tum quod nobiliores omnes Fidei Controversias, quotquot a primis ad nostra usque tempora exortae sunt, his libris complecti statuerim: cum quod nostrorum temporum sectae nil aliud sint, quam veterum haereticorum crambe, palliumque ex variis illorum centonibus consutum.

Habes, Lector Benevole, Theologiae hujus Dogma-

tico-Polemicae scopum, ordinem, divisionem, modum. Quod si, praeter mentem, imprudens in errorem lapsus essem, me, tenuesque hos labores meos, sincerissimo affectu totaque mente Sanctae Romanae Ecclesiae, quae Ecclesiarum omnium Mater et Magistra est, pro qua sanguinem et vitam dare DEO adjuvante paratus sum, censurae subiicio. Quidquid illa tenendum praescripserit, firmissime teneo, ut genuinum Ecclesiae filium decet: quidquid illa damnandum judicaverit, damno, execror, detestor, atque anathematizo. Ego enim, ut cum HIERONYMO, Doctore Maximo, loquar, Epist. XIV. ad Damasum: *Nullum primum nisi Christum sequens, Beatitudini tuae, id est, Cathedrae Petri communione consocior: super illam Petram aedificatam Ecclesiam scio. Quicunque extra hanc domum agnum comederit, profanus est. Si quis in Arca Noe non fuerit, peribit regnante diluvio.*

INDEX CONTROVERSIARUM

QUÆ IN PRIMO TOMO CONTINENTUR

DE DEO ET CHRISTO.

ARTICULUS I.

DE DEO UNO, EJUSQUE PERFECTIONIBUS.

CONTROVERSIA IV.

DE DEO SUMMO BONO NOSTRO. XXXVII.

Conclusio. Beatitudo creaturae rationalis non consistit in voluptatibus carnis, nec in ullo bono creato, nec in cumulo omnium rerum creatarum, sed in solo Deo. XXXVIII.

ARTICULUS II.

DE DEO TRINO.

CONTROVERSIA I.

AN DEUS EXISTAT UNUS IN NATURA, ET TRINUS IN PERSONIS? XLVIII.

Conclusio. Existit Deus unus in natura, et trinus in Personis. L.

CONTROVERSIA II.

AN SPIRITUS SANCTUS SIT VERUS DEUS, PATRI AC FILIO CONSUBSTANTIALIS? LXX.

Conclusio. Spiritus Sanctus est verus Deus, ideoque Patri ac Filio consubstantialis. LXXI.

CONTROVERSIA III.

DE PROCESSIONE SPIRITUS SANCTI A PATRE ET FILIO. LXXXIV.

Conclusio. Spiritus Sanctus non a patre tantum, sed etiam a Filio procedit. LXXXVI.

ARTICULUS III.

DE CHRISTO.

CONTROVERSIA I.

CONTROVERSIA II.

CONTROVERSIA III.

Quaesitum I. Quid intelligatur per vocem *Schevet*, sive *Sceptrum*? CXLIX.

II. An Jacobaeum vaticinium referendum sit ad solam Tribum Juda, vel etiam ad reliquas Tribus, et totam nationem Judaicam? CL.

III. Quinam genuinus sit horum verborum sensus Genes. XLIX. *Non auferetur Sceptrum de Juda, et Dux de femore ejus*? CLI.

CONTROVERSIA IV.

AN CHRISTUS VERUM CORPUS DOLORIBUS OBNOXIUM ET ANIMAM RATIONALEM ASSUMPSERIT? CLXVII.

Conclusio. I. Christus verum corpus assumpsit, non phantasticum. CLXX.

Conclusio. II. Christus assumpsit corpus passibile, fuitque doloribus vere obnoxius. CLXXI.

Conclusio III. Verbum in Incarnatione animam humanam rationalem vere assumpsit. CLXXIII.

CONTROVERSIA V.

AN CORPUS CHRISTI FORMATUM FUERIT IN UTERO B. MARIÆ EX EJUS SUBSTANTIA? CLXXXII.

Conclusio. Corpus Christi formatum fuit in utero B. Mariae ex illius substantia. CLXXXIII.

Quaesitum I. An Humanitas Christi in aliquo instanti reali temporis extiterit in utero Virginis ante unionem cum Verbo? CLXXXIV.

II. An solum Verbum assumpserit humanitatem? CLXXXV.

CONTROVERSIA VI.

AN CHRISTUS NATUS SIT EX MARIA SEMPER VIRGINE ? CXCV.

CONTROVERSIA VII.

AN IN CHRISTO UNICA TANTUM DETUR PERSONA ? CCXIV.

CONTROVERSIA VIII.

AN CHRISTUS, QUA HOMO, FUERIT FILIUS DEI ADOPTIVUS? CCXLVIII.

Conclusio. Christus, qua homo, proprius ac naturalis fuit Dei Filius. CCLI.

CONTROVERSIA IX.

AN IN CRISTO DUPLEX DETUR NATURA, DIVINA ET HUMANA, IMPERMIXTA ET INCONFUSA? CCLXVI.

Conclusio. Duplex in Christo datur natura perfecta, divina et humana, salvis utriusque proprietatibus, id est, inconfusa et impermixta. CCLXXIX.

CONTROVERSIA X.

AN IN CHRISTO DETUR DUPLEX VOLUNTAS ET OPERATIO? CCXC.

Conclusio. Duplex in Christo fuit voluntas et operatio divina nempe et humana. CCXCV.

APPENDIX.

DE HONORIO I. ROMANO PONTIFICE. CCCV.

Quaesitum I. An Honorius lapsus sit in haeresim Monothelitarum? CCCV.

II. An geminae Epistolae Honorii ad Sergium sint genuinae? CCCVI.

III. An Honorius in supprimenda haeresi Monothelitica saltem negligentiae sit arguendus? CCCVII.

CONTROVERSIA XI.

AN IN CHRISTO DETUR COMMUNICATIO IDIOMATUM IN ABSTRACTO? CCCXV.

CONTROVERSIA XII.

AN CHRISTUS PRO PECCATIS NOSTRIS VERE AC PROPRIE SATISFECERIT? CCCXXXV.

CONTROVERSIA XIII.

AN DEUS VELIT SERIO OMNES HOMINES, ADULTOS ET PARVULOS, SALVOS FIERI: ET AN CHRISTUS PRO OMNIBUS SIT MORTUUS? CCCLIV.

ipsum non stet, quo minus omnes salvi fiant. CCCLVIII.

Conclusio II. Christus pro omnibus omnino, et singulis hominibus mortuus est. CCCLXIII.

Conclusio III. Beneficium mortis Christi, ac seria et antecedens Dei voluntas ut omnes homines salvi fiant, extendit se etiam ad parvulos, sive intra sive extra uterum maternum sine baptismo ex hac vita decedentes. CCCLXX.

CONTROVERSIA XIV.

AN CHRISTUS IN CRUCE DESPERAVERIT, ET AN POST MORTEM VERE AD INFEROS DESCENDERIT? CCCLXXXV.

Conclusio I. Christus in Cruce non desperavit, nec poenas damnatorum pertulit. CCCLXXXVI.

Conclusio II. Anima Christi, posteaquam in morte separata fuit a corpore, vere ad inferos descendit. CCCLXXXVII.

THEOLOGIAE DOGMATICO-POLEMICAE

TRACTATUS I.

DE DEO, EJUSQUE CHRISTO.

ARTICULUS I.

De Deo uno, ejusque Perfectionibus.

Deum existere Ens perfectissimum, supremamque rerum omnium causam, naturae vox est adeo clara et perspicua, ut ipse *Marcus Tullius* Lib. I. Quaest. Tuscul. scribere non formidaverit: *Firmissimum hoc afferri videtur, cur Deos esse credamus, quod nulla gens tam fera, nemo omnium tam sit immanis, cuius mentem non imbuerit Deorum opinio. Multi de Diis prava sentiunt; id enim vitioso more effici solet: omnes tamen esse vim et naturam divinam arbitrantur. Nec vero id collocutio hominum, aut consensus effic it: non institutis opinio est confirmata, non legibus: omni autem in re consensio omnium gentium lex naturae putanda est.* Nobis satius visum est ab hac veritate demonstranda omnino abstinere; quod Theologiae Studiosis opusculum hoc sit inserviturum, qui in Philosophicis jam scholis omni argumentorum genere Atheorum tela contriverunt.

CONTROVERSIA I.

AN EXISTAT DEUS IN NATURA ?

Contra Ethnicos, Valentinum, Marcionem, Manichaeos.

I.

Polythei vocantur ii, qui caeca ducti superstitione pro arbitrio suo plures colunt Deos, cultum divinum, atque omnino indebitum, creaturis deferentes. Primi idololatrae fuerunt Chami nepotes post diluvium, quos subsecuti sunt Ægyptii, aliaeque gentes, atque has inter ipsi etiam Judaei saepius, ac praecipue Romani, qui triginta Deorum millia adorasse dicuntur. De prodigiosa hac Deorum apud Romanos multitudine scribit *Tertullianus* in Apologetico, Cap. X. *Nunc ergo per singulos decurram, tot ac tantos, novos, veteres, servos, barbaros, Graecos, Romanos, peregrinos, captivos, adoptivos, proprios, communes, masculinos, foeminas, rusticos, urbanos, nauticos, militares etc.* Et S. *Leo* M. Serm. I. in Nat. SS. Petri et Pauli: *Haec autem Civitas* – – (Romana) *cum pene omnibus dominaretur gentibus, omnium gentium serviebat erroribus: et magnam sibi videbatur assumpsisse religionem, quia nullam respuebat falsitatem.*

II. Idololatriae causas quod attinet, variae assignantur. I. est generalis hominum corruptio ac perversitas, ex primaeva labe contracta, unde veri Dei oblivio. II. Malitia daemonis ob affectatam Divinitatis

similitudinem puniti. III. Infirmitas ac indigentia hominis, qui, cum multis prematur malis, patronos undique conquirit, eosque ut Deos colit, a quibus beneficia se putat accepisse. IV. Quaesita ex Deorum exemplo in patrandis sceleribus securitas, et auctoritas: nullum autem tam immane crimen excogitari potest, cujus rei non fuerint Dii Gentilium, ut ipsis exprobrat *Tertullianus* in Apologetico. V. Perperam intellecta sapientum doctrina, qui varia Deo tribuebant nomina. VI. Ambitio Regum, et adulatio populorum. Hinc Romani Impp. post mortem passim inter Deos referebantur, erectis templis, et constitutis Flaminibus. VII. Immodicus amor parentum erga liberos, et liberorum erga parentes.

III. Geminas in classes dividuntur Polythei. I. est eorum, qui turpi superstitione obcaecati, verique Dei cognitione destituti, plures colebant Deos. Ad II. pertinent illi, qui per baptismum Christo jam authorati Christianam fidem immani flagitio foedabant, creaturas in consortium Divinitatis admittentes. Valentinus Ægyptius, Antonini Imperatoris temporibus, e Platonico Christianus, ac demum Episcopatus ambitione cujus repulsam passus fuerat, ad haeresin confingendam impulsus, docuit plura esse rerum principia, ac duos potissimum Deos, quorum unum vocavit *Profundum*, alterum *Silentium*: unum masculum, alterum foeminam, ex quibus triginta Deos, quos Æonas, sive saecula nominavit, processisse dixit, ut referunt S. *Irenaeus* Lib. I. adv. Haer. Cap. I. S. *Epiphanius* Haer. XXXI. Gnostici duce ac magistro Carpocrate Alexandrino, ut narrat *Augustinus* Lib. de Haer. Cap. VI. duos Deos esse putaverunt, unum bonum et alterum

malum. Cerdo Hygini Pontificis Maximi tempore e Syria Romam profectus, asseruit teste *Eusebio*, Lib. IV. Hist. Eccles. Cap. X. Deum a Lege et Prophetis praedicatum, non esse Patrem Domini nostri Jesu Christi; illum enim cognitum, hunc autem obscurum et ignotum: illum justum et severum, hunc bonum et benignum fuisse. Eisdem temporibus Marcion Synopensis Ponticus, quem primogenitum diaboli appellabat S. Polycarpus Smyrnensium Episcopus, duos Deos admisit, unum bonum, alterum malum, cui mundi hujus aspectabilis creationem tribuit: unum visibilium, alterum invisibilium factorem: unum Deum Legis, alterum Deum Evangelii. Idcirco Cain, Esau, Dathan, Abiron, Sodomitas, ac nationes omnes, quibus Judaeorum Deus ignotus fuit, a Domino salvatas docuit; Abel vero, Enoch, Abraham, aliosque Patriarchas et Prophetas salutem consecutos non fuisse, quia Judaeorum Deum agnoverunt, ejusque secuti sunt instituta, cum se potius alteri illi Deo qui videri oculis nequit, addicere debuissent. Fanatici hujus Haeresiarchae amentiam Tertullianus editis quinque libris castigavit. Saeculo III. eamdem fere crambem, Probo imperante, recoxit Manes, seu Manichaeus, natione Persa, conditione servus, qui et Curbicus dicebatur. Admittebat hic duo rerum principia aeterna, sibi invicem contraria, duasque naturas et substantias, unam boni, alteram mali: duas item serras conterminas, terram lucis, et terram tenebrarum: mundum vero istum non ex nihilo factum, sed ex permixtione boni et mali concretum: ipsum etiam hominem constare ex duobus principiis, ex bono quidem secundum animam, ex malo autem secundum corpus. Manichaeis adhaeserunt Priscil-

lianus Hispanus Abulae Episcopus, et Albigenses. Vide pereruditam *Laurentii Alticotii* Dissertationem de antiquis novisque Manichaeis.

IV. *Conclusio.* Deus existit unicus in natura, et singularis, ita ut impossibile sit plures dari Deos. Demonstratur evidens haec Conclusio I. Deus est Ens summum, perfectissimum, quod caeteris rebus omnibus anteponitur; hunc enim conceptum de Deo habuerunt, habentque nationes omnes; quique admitteret dari Deum, sed non esse Ens summum, perfectissimum, admitteret existentiam Dei, negaretque ejus essentiam: quod nil aliud foret, quam admittere simul, ac negare dari Deum. Ergo caeteris omnibus, a se natura distinctis imperat. P. C. Imperare caeteris, a se natura distinctis est magna perfectio, et melius quid quam non imperare. Ergo haec perfectio Deo, utpote Enti summo ac perfectissimo, tribuenda est. P. A. Melius est non habere parem; et alia omnia infra se, quam habere parem, et juxta se. Ergo. Atqui si Deus caeteris omnibus a se natura distinctis imperat, illi qui obediunt, non sunt Dii. Ergo. Atque hoc argumento usus est *Tertullianus* Lib. I. contra Marcionem, Cap. III. *Quae erit jam conditio ipsius summi magni? Nempe ut nihil illi adaequetur, id est, ut non sit aliud summum magnum; quia si fuerit, adaequabitur; et si adaequabitur, non erit jam summum magnum, eversa conditione, et ut ita dicam lege, quae summo magno nihil sinit adaequari. Ergo unicum sit necesse est, quod fuerit summum magnum, par non habendo, ne non sit summum magnum.*

V. Ostenditur II. Argumento *Lactantii* Instit. Div. Lib. I. Cap. III. Deus unus sibi et mundo sufficit; alias

si existentiam non haberet a se ipso, et si solus mundum creare, gubernare, et conservare non posset, minime foret Ens perfectissimum, ideoque nec Deus. Ergo alii Dii sunt inutiles; quia virtutes et causae multiplicari non debent, nisi ubi una impar agnoscitur producendis effectibus. Atqui si alii Dii sunt inutiles, tunc non sunt Dii; quia impossibile est, ut Ens summe perfectum sit inutile, cum ex natura sua sit Ens summe necessarium.

VI. Ostenditur III. Si plures Dii mundum regerent, omnes essent liberi; est enim libertas magna perfectio Divinitatis. Quaero igitur, vel possent velle pugnantia, vel non possent? Si dicas, posse. Velit ergo unus solem moveri, et alter velit esse immobilem, uter in ea contentione praevalebit? Uterque praevalere non potest, quia pugnantia volunt: superest ergo, ut vel unus praevaleat, in qua suppositione apparet imbecillitas alterius: vel praevaleat neuter, in quo casu uterque est impotens, qui facere non possit quod velit. Si autem eos neges posse velle pugnantia, aio omnino videri impossibile, quod voluntates perfecte liberae ad idem volendum semper necessitentur. Confirmari id argumentum potest multiplici similitudine, quam *Lactantius* affert Lib. de Ira Dei, Cap. XI. *Non possunt in hoc mundo multi esse rectores, nec in una domo multi Domini, nec in una navi multi gubernatores, nec in armento aut grege duces multi, nec in uno examine multi Reges; sed nec in coelo multi soles esse poterunt, sicut nec animae plures in uno corpore: adeo in unitate natura universa consentit.*

OBJECTIONES.

VII. *Objicitur* I. a Gentilibus Antiquitas. Polytheismus est antiquissimus. Ergo praescripsit unitati Dei R. I. Quamvis ille antiquus sit, longe tamen antiquiorem fuisse unius veri Dei cultum, qui ab Adamo usque ad Nembrotum viguit, per annos facile 1800. R. II. N. C. Mendacium veritati praescribere nequit, neque ulla ei temporis diuturnitas suffragatur.

VIII. *Objicitur II.* Sensus communis. Polytheismus fuit omnium gentium opinio; atqui omnes fere gentes conspirare in errorem non possunt; secus natura humana pessime foret constituta. Ergo. R. D. M. Polytheismus internus et mentalis fuit omnium fere gentium opinio N. M. Externus et verbalis, subdist. Fuit opinio plurimarum gentium, C. M. Omnium aut fere omnium, N. M. Ab orbe condito ad aedificatam usque turrim Babylonicam unius veri Dei cultus constanter viguit: exorta vero linguarum confusione idololatria irrepsit, non tamen ita, ut omnes populi hac peste infecti fuerint. Semper enim multi extiterunt, qui publicum unius Numinis cultum sunt professi, prouti docent libri Hebraeorum, et Sinensium Annales, qui per bis mille annos unum coeli Dominum fuisse adoratum memorant. Praeterea ex ipsis etiam Gentilibus sapientiores, ut de Socrate, Cicerone etc. constat, risere pluralitatem Deorum; ideoque Ciceronis libri de natura Deorum, tamquam in Deos contumeliosi, Diocletiani temporibus cum aliis Christianorum libris combusti fuerunt. Immo Gentiles, teste Orosio, vi argumentorum quibus a Christianis stringebantur adacti, non semel declararunt, se non plures Deos co-

lere, sed sub uno Deo magno plures ministros venerari.

IX. *Objiciuntur* III. Prodigia. Polytheismus multis confirmatus fuit prodigiis. Ergo. P. A. Deorum statuae oracula edebant et responsa : Prodigia a Vestalibus edita memorat Livius : Apollonii Thyanaei admiranda miracula recenset Philostratus in ejus Vita. R. N. A. Ad *probat* R. nulla fuisse miracula, sed fraudes et praestigias daemonum, vimque totius naturae creatae non superasse. Oracula et responsa Deorum vel ab ipsis Sacrificulis, vel certe a daemonibus edebantur, plerumque obscura et ambigua, ut quamcumque in partem sors caderet, imperita ac stolida plebs deciperetur. Quae fides adhibenda sit mendacissimo Philostrato Apollonii Magi laudatori, solide ostendit *Eusebius Caesariensis* Lib. contra Hieroclem : Quae vero a Vestalibus patrata sunt prodigia, vel daemonum vires non superabant, vel in commendationem Virginitatis ab ipso Deo patrari potuerunt. Hoc enim vero maximum atque illustrissimum fuit prodigium, quod universus propemodum orbis Christianam fidem, pravis animi cupiditatibus adeo adversantem, depulsa superstitione cui quam diutissime assueverat, amplexus sit, Crucemque adoraverit, quae Judaeis erat scandalum, et Gentibus stultitia.

X. *Objicitur* IV. Scriptura, in qua Dei appellatio pluribus tribuitur. Psal. LXXXI. v. 6. *Ego dixi : Dii estis, et filii excelsi omnes.* Exod. VII. v. 1. *Dixit Dominus ad Moysen : Ecce constitui te Deum Pharaonis.* I. ad Cor. VIII. v. 5. *Sunt qui dicuntur Dii, sive in coelo, sive in terra, siquidem sunt Dii multi, et Domini multi* R. D. A. Appellatio Dei in Scriptura pluribus tribuitur in

sensu proprio, N. A. In sensu improprio, C. A. Prophetae in Scripturis Dii vocantur propter futurorum notitiam ipsis a Deo revelatam: Judices propter authoritatem vitae et necis: Justi propter inhabitantem in ipsis Spiritum Sanctum, qui eos efficit divinae consortes naturae: Moyses Deus Pharaonis constituitur propter specialem potestatem ac virtutem, quam in Regem illum exercuit: Angelus aliquando in veteri testamento Deus vocatur, quia nomine et authoritate Dei loquebatur, ejusque personam sustinebat. Paulus non ex propria sententia, sed ex falsa Gentilium opinione loquitur; statim enim addit: *Nobis tamen unus Deus*.

XI. *Objicitur V.* Mysterium Trinitatis. Ipsi Christiani admittere debent dari plures Deos. Ergo. P. A. In Trinitate quaelibet persona est Deus. Ergo cum tres sint personae, tres etiam erunt Dii. *Conf.* I. Unaquaeque ex tribus personis est Summum magnum. Ergo tria dantur Summa magna. *Conf.* II. Personae Divinae a se invicem distinguuntur. Ergo si quaelibet persona est Deus, dantur tres Dii. R. N. A. Ad *probat.* C. A. N. C. Quaelibet persona est idem Deus, quia in illis tribus personis unica est eademque natura divina. Igitur cum natura divina non multiplicetur, Deus, quod concretum naturae est, multiplicari non poterit. Ad I. *confirmationem* C. A. N. C. Personae Divinae sunt unum summum magnum, quia ut paulo ante diximus, eadem est Personarum Divinarum natura et essentia. Ad II. D. A. Personae Divinae a se invicem distinguuntur personalitate, C. A. substantia et natura, N. A. et C.

XII. *Objicitur VI.* Infirmitas II. argumenti. Si secunda ratio a nobis in probatione assignata, robur aliquod haberet, sequeretur mundum non fuisse condi-

tum a tribus personis divinis, sed tantum ab una. Atqui. Ergo P. M. Vel una persona divina sufficiens fuit ad mundi productionem, vel non? Si sufficiens fuit, aliae personae sunt inutiles. Ergo non dantur: Si una persona non fuit sufficiens, quaelibet persona non erit omnipotens. Ergo. R. N. M. Ad *probat* N. suppositum, quod personae divinae produxerint mundum, quatenus personae sunt; sed produxerunt hunc mundum, conservant et administrant, quatenus sunt natura divina, et unus Deus; ideoque Lateranense IV. Cap. *Firmiter*, dicit: *Natura Divina, quae sola est universorum principium*.

XIII. *Objicitur VII.* a Marcionitis authoritas Scripturae. Deus creator ab initio jam severus erat, ut ostenditur ex poena Adami, Gigantum, et Sodomitarum. Ergo duo dantur Dii, bonus et malus. II. Amos III. dicitur: *Si erit malum in civitate, quod non fecerit Dominus*. Et Isaiae XLV. *Ego Dominus creans malum*. III. Exodi XX. *Ego sum Deus, zelotes, visitans iniquitatem patrum in filios*. IV. Multos cibos populo Judaico prohibuit, eumque oblationum et sacrificiorum onere praegravavit. V. II. ad *Cor. IV*. dicitur: *In quibus Deus hujus saeculi excaecavit mentes infidelium*. Ergo praeter Deum bonum datur Deus hujus saeculi, qui spiritualis caecitatis, omniumque malorum est causa. VI. *Matth.* VII. proponitur duplex arbor, una bona, altera mala; quae duplicem Deum repraesentat, unum bonum, alterum malum: bonā autem arbor non facit fructus malos. Ergo Deus qui facit fructus malos, non est bonus Deus. Sed Deus creator malos fructus facit; ipse enim se profitetur conditorem malorum. Ergo. R. D. A. Ab initio jam severus

erat, ex causa et legitima ratione, quia delicto creaturae provocatus, C. A. Absque causa et legitima ratione, N. A. et C. Egregie hanc Marcionis criminationem retundit *Tertullianus* Lib. II. adversus illum: *Usque ad delictum hominis, Deus a primordio tantum bonus, exinde judex et severus. - - - Ita prior bonitas Dei, secundum naturam; severitas posterior secundum causam: illa ingenita, haec accidens: illa propria, haec accomodata. - - Deus igitur saevus non est, sed justus. Justitiam malam nemo dixerit, quae malo non favet, nemo non bonam, quae bono prospicit: omne quippe opus justitiae, procuratio est bonitatis.* Praeterea Dei severitas et in peccatores animadversio bonitatis ipsius consilia juvat, quia poenarum timor homines a malo avertit, Ad II. R. sermonem ibi esse de malo poenae, quae Deo tamquam authori adscribitur, non vero de malo culpae. Atqui sola culpa est malum absolute, vere ac proprie tale; non autem poena, quae justitiam Dei manifestat, et hominem saepe ad saniora perducit, sicque rationem boni induit. Ad III. R. id locum habere in eo tantum casu, quo filii parentum peccata imitantur. Ad IV. R. certos cibos Judaico populo interdictos fuisse tum ob misticam significationem tum ut abstinentiae beneficio populus electus formaretur ad caeteras virtutes. Multitudinem Sacrificiorum et oblationum quod spectat, Deus illa imperavit, ut Judaeos his observantiis illigatos ab idololatria in quam propensi erant avocaret. Ad. V. Respondet *S. Irenaeus* Lib. III. adv. Haer. Cap. VII. in hoc S. Pauli loco, ut in pluribus aliis, hyperbaton esse, seu vocis transpositionem, ita ut to *hujus saeculi* referendum sit ad haec verba, *infidelium mentes*; huncque illius sententiae sensum

esse: *Deus excaecavit mentes infidelium hujus saeculi.* Alii, quibus favere videtur *S. Augustinus* Lib. XXI. contra Faustum, Cap. IX. per Deum hujus saeculi non intelligunt Creatorem, sed diabolum, qui mentes infidelium malis suasionibus excaecat; Deusque vocatur, non quod talis revera sit, sed quia velut Deus ab infidelibus adoratur. Ad VI. R. Similitudinem geminae arboris ad homines, non ad Deum pertinere, ut vel ex eo patet, quod arbor mala dicitur exscindenda, et in ignem mittenda; quod sane Deo convenire nequit. Quonam autem sensu Deus Creator se malorum conditorem profiteatur, superius diximus; nempe malorum poenae, quae Judici congruunt, non malorum culpae, quae Deum dedecent.

XIV. *Objicitur* IV. Praevisio ac permissio peccati. Deus creator praevidit lapsum primi hominis, illumque non impedivit. Ergo non est Deus natura sua bonus et clemens. Ergo praeter illum datur alius. P. C. Dedecet divinam benignitatem ac potentiam illud malum non avertere, quod facillime impedire potest, et ex quo praenovit homines in miseriarum voraginem fore pertrahendos. Ergo. R. C. A. N. C. Ad *probat.* N. A. Deus provisor est generalis, ad quem pertinent et boni productio, et permissio mali. Praeterea ex permissione peccati plurima bona scit eruere; nempe manifestationem divinarum suarum perfectionum sapientiae, omnipotentiae, justitiae, misericordiae, quae certe omnes in Mysterio Incarnationis, si umquam alias, sole meridiano clarius enituerunt; quin umquam homo culpam suae defectionis in Deum coniicere jure possit, cui plena a Deo libertas collata est bonum prosequendi, et malum fugiendi, simulque occasio subministrata eli-

ciendi praestantissimos virtutum actus, patientiae, humilitatis, obedientiae etc.

XV. *Dices.* Homo est imago Dei, et ejus anima Dei Spiritus. Ergo si homo delicti capax est, Creator pariter capax erit defectionis, ideoque Deus malus. R. D. A. Homo est imago Dei perfecta, ejusque anima est portio substantiae divinae, N. A. Est imago imperfecta, et opus Creatoris, C. A. N. C. Ut enim eleganter observat *Tertullianus* Lib. II. adv. Marcionem, Cap. IX, *In hoc erit imago minor veritate, et afflatus Spiritu inferior, habens illas utique lineas Dei, qua immortalis anima, qua libera et sui arbitrii, qua praescia plerumque, qua rationalis, capax intellectus et scientiae: tamen et in his imago, et non usque ad ipsam vim divinitatis: sic nec usque ad integritatem a delicto; quia hoc soli Deo cedit, id est, veritati; et hoc solum imagini non licet. Sicut enim imago, cum omnes lineas exprimat veritatis, vi tamen ipsa caret, non habens motum: ita et anima imago Spiritus, solam vim ejus exprimere non valuit, id est, non delinquendi felicitatem.* Vide *Natalem Alexandrum* Dissert. XIX. adversus haeresin Marcionis, in Hist. Eccles. Saeculi II.

XVI. *Objicitur IX.* a Manichaeis veteris novaeque Legis discordia. Testamentum Novum saepe contradicit veteri. Ergo Deus Synagogae non est Deus Evangelii. P. A. Vetus multa permisit, quae nova Lex prohibet: Veteris Testamenti praecepta vocantur in nova Lege, *non bona, culpa non vacasse, infirma et egena elementa, et occasionem peccato dedisse. Genes. II. v. 18. Dixit quoque Dominus Deus: Non est bonum esse hominem solum: faciamus ei adjutorium simile sibi.* At vero Paulus I. ad *Cor. VII. v. 1.* ait: *Bonum est ho-*

mini mulierem non tangere. Ergo. R. N. A. Nulla ostendi potest contradictio vere talis, sed tantum apparens. Ad *probat.* R. Quod in veteri lege permittitur, in nova autem prohibetur, intelligi debet permissum aut prohibitum diversis temporibus, et sub diversis circumstantiis. Praecepta dicuntur non bona; non quod in se mala fuerint absolute, sed comparate duntaxat, id est, non ita bona ac praecepta Evangelica: tum etiam quia lex vetus ex sese gratiam non conferebat, et quia tunc temporis parcior erat gratia, sine qua, ut par est, praecepta non observantur. Paulus vocat ea egena et infirma elementa, quia virtute sua intrinseca gratiam non conferebant eo modo, quo Sacramenta novae Legis: ait vetus testamentum culpa non vacasse, id est, non ita perfectum fuisse, sicut novum, et occasionem peccato dedisse; non ex se quidem, propriaque natura, sed per accidens tantum, propter infirmitatem et malitiam hominis qui in vetitum nititur. Neque locus Apostoli opponitur versiculo 18. Cap. II. Genesis; ibi enim Deus loquitur absolute de communi bono speciei humanae per generationem tunc propagandae, quod ab homine obtineri non poterat sine uxore: At vero apud D. Paulum sermo est de bono personali, quod homini Christiano ad perfectionem anhelanti magis convenit.

XVII. *Objicitur* X. Diversitas effectuum. Tot sunt admittendae summae rerum causae, quot sunt effectus, qui non possunt explicari sub una eademque summa rerum omnium causa. Atqui duo sunt effectus, qui non possunt explicari sub una eademque rerum omnium causa, nempe bonum et malum. Ergo duae admittendae sunt summae rerum causae, quarum una sit bona, altera sit mala. R. I. N. M. Origo mali neque explicatu

necessaria est, neque possibilis. Non est necessaria; quia unitas Dei invictis rationibus demonstratur. Ergo ut tuto ac certo admittatur haec unitas, necesse non est prius solvi difficultates omnes quae eam impugnant; non enim sunt neganda clara, quia non percipiuntur obscura. Neque haec origo mali est explicatu possibilis. Ut enim distincte ac clare evolvatur quidquid spectat originem mali, deberet comprehendi ac evolvi totum Dei systema, id est, omnes divinae intelligentiae rationes, fines omnes, omnia media, et eorum relationes, proportiones et fines: atqui a nemine mortalium comprehendi et evolvi possunt haec tam occulta, et tam immensa. Ergo origo mali clare et distincte explicari nequit. R. II. N. etiam min. Quamvis enim quaestiones omnes circa originem mali ita clare solvi nequeant, ut nihil obscuritatis remaneat; principiis tamen generalibus dirimi possunt quaestiones illae, quantum sufficit ad rectam vitae institutionem. I. est: Creatura ex aliqua parte essentialiter deficit, quia finita est et limitata. II. Mundus praesens per partes sumi et considerari non debet, sed velut totum quoddam ex variis ac diversis partibus resultans; quia mundus hic totum quoddam efficit, cujus partes ad totum illud referri debent. Et sicut nemo artificem potest arguere, nisi non solum generalem totius machinae finem, sed et singulas uniuscujusque partis destinationes et usus cognoverit: sic nec Deum perstringere licet, nisi non solum communem totius universi finem, sed fines etiam cuique parti proprios perspectos habuerimus. III. Causa infinita libera est, nec tenetur unum attributum manifestare potius aut magis, quam alterum. Cum enim prima illa causa sit a se, a nullo cogi aut necessitari potest in operibus ad

extra, aut ad agendum hoc potius modo quam alio: neque ullum est attributum Dei etiam peculiare, quod exigat prae caeteris manifestari quantum potest: singulorum enim attributorum aequalia sunt jura, cum singula sint aequaliter infinita. IV. Causa unica, cum sit sapientissima, numquam agit nisi juxta strictos aequitatis et sapientiae apices; sed cum sit infinita, ejus consilia, et operum ac motivorum ejus sapientiam creatura finita et limitata plene assequi nequit. Ens enim summe perfectum nec ignorantia decipi, nec cupiditate abripi, nec praecipitatione efferri potest. Nec mirum sane si creatura finita immensam intelligentiam comprehendere nequeat. Aptissima comparatione utitur hic *S. Augustinus* Enarratione in Psalm. CXLVIII. *Si intrares forte in officinam fabri ferrarii, non auderes reprehendere folles, incudes, malleos. Et da imperitum hominem, nescientem quid quare sit, et omnia reprehendit. Sed si non habeat peritiam artificis, et habeat saltem considerationem hominis, quid sibi dicit? Non sine causa folles hoc loco positi sunt; artifex novit quare, etsi ego non novi.*

XVIII. *Dices I.* Duo illi effectus, bonum et malum fluere non possunt ab eodem principio. Ergo nullo modo explicari possunt sub unica causa infinita. R. D. A. Non possunt fluere ab uno eodemque principio illos producente, C. A. Illos producente, aut permittente, N. A. et C. Dum bonum et malum oriri dicimus sub uno eodemque summo rerum principio, non intelligimus utrumque ab illo principio produci, sed bonum ab eo produci, malum vero ab eo permitti. Neque malum formaliter sumptum veram habet efficientem causam, sed deficientem potius, cum sit mera rectitudinis privatio.

XIX. *Dices II.* Bonum et malum fluere nequeunt ab uno eodemque principio etiam permittente tantum. Ergo. P. A. Principium illud supponitur summe bonum. Atqui principium summe bonum excludit omne malum, quia quodcunque malum pugnat cum summa bonitate. Ergo. R. N. A. Ad *probat.* D. m. Excludit omne malum a se, C. m. A. creatura, N. m. Deus est summe et infinite bonus in se, et eo ipso excludit omne malum a se, cum ipse sit subjectum summae illius bonitatis. At vero ex eo quod sit summe et infinite bonus in se, non inde sequitur, quod debeat excludere omne malum ab alio quocunque, et a creatura; Deus enim non est summe bonus creaturae, id est, non communicat creaturae infinitos bonitatis suae effectus. Patet id tum ex eo, quod Deus plura et plura semper addere possit beneficiis creaturae concessis: tum quia quidquid recipitur, ad modum recipientis recipitur; creatura autem est essentialiter finita. Ergo non nisi finitos bonitatis effectus accipere potest; alias infinitos participando fieret infinita, quod repugnat.

XX. *Dices. III.* Malum praesentis vitae, nempe malum naturae, poenae, et culpae, pugnat cum Dei bonitate, etiamsi non sit summe bonus nobis, et etiamsi illud tantum permittat. Ergo. R. N. A. Malum naturae, seu defectus naturales non pugnant cum Dei bonitate, quia creatura est essentialiter finita, ac limitata, ac consequenter deficiens: et posito etiam illo malo, essentialibus suis gaudet proprietatibus, neque uberiorem ei perfectionem concedere tenetur Deus. Denique defectus illi quos arguimus, non amplius viderentur nobis defectus, si eorum relatio ad universum mundum, et ad integrum divinae providentiae systema cognosceretur.

Mala poenae justitiam Dei declarant, industriam hominis excitant, patientiam exercent, peccati gravitatem ostendunt, saepe hominem ad saniora perducunt, eique fastidium rerum terrenarum immittunt, ut coelestia eo ardentius consectetur. Quin abstrahendo etiam a principiis Religionis Catholicae, solo rationis lumine ostenditur, Deum non teneri haec mala ab homine avertere: Deus enim, licet summe bonus, non tenetur naturam hominis, et nativam ejus conditionem immutare. Potest ergo, illaesa sua bonitate, relinquere in homine fundum et capacitatem ipsi nativam; nec, quia bonus est, tenetur perficere creaturam ultra ejus naturam. Porro mala naturae, id est, dolores, morbi, mors etc. fluunt ex natura hominis. Ubi enim duae uniuntur substantiae, spiritualis et materialis, ibi opposita desideria, ibi pugna, ibi consequenter dolor. Ubi materia ac liquidorum commixtio, ibi alteratio, ac tandem destructio, ibi ergo morbi et mors. Praeterea doloris sensationes, et caeterae miseriae hominem cautiorem reddunt adversus pericula, et suae conservationi magis attentum. Malum culpae permittere Deus potest; quia ex bonitate sua non tenetur concedere homini infinitam in intellectu cognitionem, aut immutabilem in voluntate erga bonum constantiam; cum creatura sit essentialiter mutabilis, si mutabilitatis nomine potentiam et capacitatem, non ipsum actum intelligas.

XXI. *Dices IV.* Saltem principium illud conciperetur melius, quod a creaturis suis arceret malum quodcunque, Ergo principium summe bonum praestare id debet. R. I. Hoc argumentum evinceret, Deum debere omnia naturae bona possibilia in creaturam profundere. R. II. D. A. Principium illud conciperetur me-

lius ratione boni collati, id est, magis sensibilem redderet bonitatem suam, eamque magis manifestaret. C. A. Principium illud conciperetur melius ratione sui, N. A. Hoc argumentum nihil aliud evincit, nisi bonitatem Dei in hac saltem providentia non manifestari, quantum posset: at bonitatem non esse in Deo infinitam, minime probat. Nulla enim ratio postulat, ut prae caeteris attributis manifestetur Dei bonitas. Vide *Gregorium Simon* Tract. de Religione, Tom. I. Artic. II.

CONTROVERSIA II.

DE INFINITA DEI PERFECTIONE.

Contra Socinum et Spinosam.

XXII.

Non quaeritur hic, an Deus sit infinitus secundum molem, seu quantitatem physicam; haec enim diceret compositionem partium, adeoque imperfectionem involveret: neque quaeritur, an Deus infinitus sit secundum quantitatem discretam aut numerum; quia natura divina est unica, personae vero tres tantummodo; sed an Deus in quantitate metaphysica, sive in perfectione sit infinitus, id est, an Essentia Dei per identitatem contineat omne genus purae perfectionis in gradu eminentissimo, seu infinito. Affirmant unanimi consensu Catholici omnes; negant Socinus, et Benedictus Spinosa, ex Judaeo Amstelodamensi Christianus, ex Christiano Atheus, aut certe omnis revelatae Religionis osor.

Inter perfectiones alia est simpliciter simplex, alia vero simplex secundum quid. *Simpliciter simplex* juxta *S. Anselmum* Monologii. Cap. XV. est illa, quae est

melior ipsa quam non ipsa, id est, quae est melior quam omnis perfectio cum ipsa incompossibilis, vel non identificabilis. Itaque duas conditiones exigit: prima est, ut in sua ratione formali ac specifica nullam includat imperfectionem: secunda, ut non sit incompossibilis cum alia perfectione majori, vel aequali. *Perfectio simplex*, seu secundum quid, ea dicitur, quae nullam quidem in suo conceptu essentiali imperfectionem involvit; non tamen est melior quam aliae perfectiones cum ipsa incompossibiles. Tales sunt relationes divinae, v. g. Paternitas, et Filiatio: tum quia melius non est in Deo habere paternitatem, quam filiationem: tum quia incompossibiles sunt in eadem persona. Porro perfectiones duplici modo contineri possunt in Deo, formaliter nempe, et eminenter. *Formaliter* continentur illae, quae secundum suum proprium conceptum adaequatum sunt affirmabiles de Deo. Sic sapientia formaliter continetur in Deo, quia Deus est vere ac simpliciter sapiens, seu ipsa sapientia. *Eminenter* continentur illae, quae licet secundum conceptum suum adaequatum formalem non insint in Deo, insunt tamen nobiliori modo, demptis nimirum imperfectionibus. Sic licet esse animal Deo non conveniat formaliter; haec tamen perfectio continetur in ipso eminenter, quia quidquid perfectionis est in hoc praedicato, convenit Deo, etsi ei non competat, quod in hoc praedicato est imperfectum, v. g. esse materialem, mortalem etc.

XXIII. *Conclusio*. Deus in omni genere perfectionis est infinite perfectus. Probatur Conclusio Catholica I. Authoritate Scripturarum. *Baruch. III.* v. 25. dicitur de Deo: *Magnus est, et non habet finem: excelsus et immensus. Psalm. CXLIV.* v. 3. *Magnus Dominus et*

laudabilis nimis, *et magnitudinis ejus non est finis*, Ergo cum juxta Scripturas infinita sit Dei magnitudo, infinita est etiam illius perfectio, quia juxta regulam Augustinianam, *in iis*, *quae mole carent, hoc est magnum*, *quod perfectum est*, cum de divina quantitate sermo esset nequeat. Prob. II. Authoritate Patrum, *S. Augustini* in Psalm. CXLIV. *S. Hilarii* in eumdem Psalm. *S. Gregorii Nysseni* Orat. XII. contra Eunomium; Authoris Libri de Divin. Nominibus, Cap. IX. *S. Joannis Damasceni Lib. I.* de Fide Orthod. Cap. IX. Prob. III. Ratione. Deus est Ens a se. Ergo in omni genere perfectionis est infinite perfectus. P. C. Quidquid limitatum est in sua perfectione, est limitatum a sua causa, quae vel non vult producere effectum perfectiorem, vel non potest. Sed Ens a se non est limitatum a sua causa, cum nullam habeat. Ergo Ens a se non est limitatum in perfectione. II. ratio est. Ens a se non est limitatum quoad existentiam, sed hanc ipsam primam perfectionem habet a semet ipso. Ergo non est limitatum quoad reliquas perfectiones formaliter distinctas, sive quoad modum existendi. P. C. Sicut plus est dare existentiam simpliciter, quam existendi modum, sic plus est limitare quoad existentiam simpliciter quam quoad existentiae modum. Ergo cum Ens a se limitari non possit quoad existentiam simpliciter, neque limitari potest quoad existendi modum. Ergo prima rerum omnium causa est infinita in omni genere perfectionum.

XXIV. Ex his necessario sequitur I. quod Deus suas perfectiones formaliter contineat in gradu infinite excellenti, et modo infinite perfecto, per identitatem simplicissimam omnium perfectionum divinarum inter se. II. Quod has perfectiones contineat in infinitis lo-

cis et temporibus, ubique et semper, propter suam aeternitatem et immensitatem. III. Quod omnes creaturae, quamtumvis perfectae, nihil omnino sint, si cum Deo comparentur; quia quidquid perfectionis a Deo habent creaturae, simpliciter finitum est; finiti autem ad infinitum nulla est proportio. IV. Quod solus Deus infinito amore sit dignissimus, quia praecipuum amoris objectum est perfectio. Atqui perfectio Dei est infinita. Ergo.

OBJECTIONES.

XXV. *Objicitur I.* Infirmitas argumenti ex Scripturis petiti. Quae ex Scripturis attulimus, dicta sunt per metaphoram et exaggerationem quamdam; nec magnitudo Dei infinita dicitur in se, sed respectu nostri, solito more Scripturarum, quae de filiis Ruben et Gad *Numer.* XXX*II.* v. 1. dicunt: *Filii autem Ruben et Gad habebant pecora multa, et erat illis in jumentis infinita substantia. Et Paralipom. II. Cap. XIV. v. ult. Tulerunt pecorum infinitam multitudinem, et camelorum.* Ergo. R. N. A. Metaphoricae quidem locutiones quandoque occurrunt in Scripturis quae ex rebus creatis petuntur, et transferuntur ad Deum, v. g. quando Deus dicitur excelsior coelo, profundior inferno etc. ut sub corporeis illis symbolis infinita divinae naturae, potentiae ac sapientiae perfectio adumbretur. Verum si omnia quae in Divinis Scripturis de Deo affirmantur, ad metaphoram detorquere fas esset, posset etiam vera Dei aeternitas negari; nam aeternum quandoque in Scripturis dicitur quod diu durat. Quare certi in interpretandis Scripturis, ne aberremus, praefixi sunt limi-

tes, veneranda nimirum Patrum auctoritas, qui nullam hic metaphoram agnoscunt, eaque verba in sensu proprio ac stricto accipiunt. Quae Sociniani ex Scripturis proferunt de filiis Ruben et Gad etc. nihil evincunt; perspicuum est enim ibi a Scripturis infinitum dici numerum pro maximo; cum nemo tam hebes sit, qui pecora illa infinita fuisse, aut esse potuisse sibi persuadeat. At vero Deum in omni genere perfectionis infinite perfectum esse, communissima est hominum de Deo recte sentientium persuasio, cui rationis lumen manifeste suffragatur. Ergo si Scriptura citatis locis metaphora uteretur, homines in errore suo confirmaret, quo absonum omnino est, et Divinae Scripturarum auctoritati, et rationi repugnans.

XXVI. *Objicitur II.* Sequela. Si Deus foret infinite perfectus, tunc quaelibet creatura infinite distaret a perfectione Dei. Hoc est falsum. Ergo. P. m. Si hoc verum esset, tunc omnes creaturae aequaliter a Deo distarent; nam distantia infinita non potest esse inaequalis. Ergo omnes creaturae essent aequalis perfectionis. Atqui. Ergo. R. D. M. Distaret a Deo infinite, distantia improportionis, C. Distantia dissimilitudinis, N. M. Quaelibet creatura infinite distat a Deo distantia improportionis, quia creatura ex essentia sua finita est; finiti autem ad infinitum nulla est proportio. Atque in hac distantia improportionis omnes creaturae sunt aequales, quia omnes infinite distant a Deo. Dissimilitudo vero creaturarum a Deo non est infinita; quia quaelibet aliquo modo, quamvis imperfecte, est similis Deo, ut colligitur ex illo *Genesis* Cap. I. *Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram.* Ideoque una potest magis esse similis Deo quam alia.

XXVII. *Dices*. Si creatura est similis Deo, tunc etiam Deus dici poterit similis creaturae. Atqui id videtur dici non posse. Ergo. R. N. M. Mutua similitudo recipitur tantum in iis, quae unius sunt ordinis. Atque hac de causa dicimus, quod imago sit similis homini; non autem homo imagini.

XXVIII. *Objicitur III*. Ratio. Deus non est infinite bonus, alias nullum daretur malum. Ergo non est infiite perfectus. R. N. A. et rationem additam. Deus cum sit Ens liberrimum et sapientissimum, sciatque bonum ex malo elicere; potuit homini conferri libertatem faciendi bonum et malum: Neque ad infinitam Dei bonitatem pertinet malum excludere a creatura rationali, sed tantum a semetipso. Quod si dicas: si calor esset infinitus, excluderet omne frigus etiam ab alio. Ergo si bonitas Dei foret infinita; excluderet malum etiam a creaturis. R. N. C. Calor infinitus namque est agens necessarium; Deus vero infinite bonus est agens liberrimum.

XXIX. *Objicitur IV*. Deus est hoc determinatum Ens, distinctum a perfectionibus aliorum Entium. Ergo hoc ipso est Ens limitatum. P. C. Si Deus esset in uno loco, et non in alio, non esset immensus. Ergo etiam si Deus est hoc Ens, ut non sit aliud Ens, non est infinitus quoad essentiam et perfectionem. R. D. A. Deus est hoc Ens determinatum, ita tamen ut eminenter contineat perfectiones omnium aliorum Entium, C. Ut illas non contineat, N. A. et D. C. Ergo est Ens limitatum in ratione perfectionis, N. C. In ratione numeri, C. C. Verum haec limitatio in ratione numeri summam dicit perfectionem, quia excludit omne Ens aequale, et excellentiam super omnia inducit. Ad *pro-*

bat. C. A. N. C. Esse immensum dicit in suo conceptu existentiam in omni loco: esse vero infinitum quoad perfectionem, dicit tantum perfectionem in se illimitatam, nullisque terminis circumscriptam.

XXX. *Objicitur V*. Complexum ex Deo et creaturis est quid majus quam solus Deus. Ergo Deus non est infinite perfectus. P. A. Complexum illud est totum aliquod, cujus partes sunt Deus et creaturae. Sed implicat, quod totum illud non sit majus singulis partibus. Ergo implicat, quod complexum ex Deo et creaturis non sit majus quam solus Deus. R. D. A. Est quid majus extensive, id est, essent plures res, C. A. Est quid majus intensive, sive est quid perfectius, N. A. et C. Complexum ex Deo et creaturis non est quid melius aut perfectius, quam solus Deus; crescere enim non potest ex additione creaturae divina perfectio, cum sit infinita, et infinitum augeri nequeat. Atque hac de causa scribit *Augustinus* Lib. VI. de Trinitate, Cap. VIII. *In ipso Deo cum adhaeret aequali Patri Filius aequalis, aut Spiritus Sanctus Patri et Filio aequalis, non fit major Deus quam singuli eorum; quia non est quo crescat illa perfectio*. Ad *probat*. D. M. Complexum illud est totum aliquod, quantum ad numerum et multitudinem, C. M. Quantum ad perfectionem, N. M. et D. m. Implicat, quod totum non sit majus singulis partibus, in ea ratione, in qua est totum, C. m. In alia ratione, N. m. Complexum ex Deo et creaturis, quantum ad perfectionem, non est totum; sed tantum quoad numerum et multitudinem; quia perfectiones creaturarum nihil superaddunt perfectioni divinae, cum omnes perfectiones creaturarum contineantur in Deo vel formaliter vel eminenter, modo infinite perfecto.

CONTROVERSIA III.

DE SPIRITUALITATE DEI

Contra Antropomorphitas.

XXXI.

Deum purum esse spiritum inficiati sunt, quotquot turpi et carnali cognitione finxerunt, Deum verum habere corpus, et constare materia ac forma. Tales fuere omnes Idololatrae, qui statuas et vana simulacra pro Diis habuerunt. Tales etiam fuere inter Judaeos Sadducaei, qui nullam pure spiritualem substantiam admittebant: inter Christianos ad finem Saeculi IV. Monachi quidam Aegyptii, qui formam hominis Deo affingebant, Antropomorphitae idcirco dicti. His posterioribus temporibus adhaeserunt, saeculo VII. Mahometus spurcissimus Saracenorum legislator, saeculo XIII. David quidam de Dinanto, et priori saeculo Benedictus Spinosa.

XXXII. *Conclusio Dogmatica.* Deus non est corporeus, sed purissimus Spiritus. Prob. I. Authoritate Scripturarum. *Joan.* IV. ait Christus ad Samaritanam: *Spiritus est Deus: et eos, qui adorant eum, in spiritu et veritate oportet adorare.* Ubi vox *Spiritus* stricte atque in rigore accipitur pro substantia pure spirituali; quia ex eo, quod Deus sit substantia spiritualis, materiae omnino expers, infert Christus, verum cultum et adorationem Dei non alligari certo loco, certisque caeremoniis, ut falso opinabantur Samaritani,

et crassiores Judaei. III. Ad *Cor.* III. ait Apostolus : *Dominus autem Spiritus est.* Prob. II. Authoritate Patrum , qui Deum purissimum esse Spiritum affirmant. Pauca eorum in re tam explorata exhibemus testimonia. *Origenes* Lib. II. Periarchon , Cap. I. *Non ergo aut corpus aliquod, aut in corpore esse putandus est Deus, sed intellectualis natura simplex , nihil omnino in se adjunctionis admittens.* S. Irenaeus Lib. II. adv. Haer. Cap. XVI. *Multum distat omnium Pater ab iis , quae proveniunt hominibus , affectionibus et passionibus ; est simplex et non compositus, cum sit totus Spiritus , et totus ratio.* S. Gregor. Naz. Orat. XXXIV. *An corpus eum (Deum) dices ? Quonam ergo modo immensus , infinitus , figurae expers est, ac denique ejusmodi , ut nec tangi , nec oculis cerni queat ? An haec quoque in corpora cadunt etc.?* S. Augustin. Lib. XII. de Trinit. Cap. VII. *Cogitatio quippe turpiter vana est , quae opinatur Deum membrorum corporalium lineamentis circumscribi atque finiri.* Theodoretus Quaest. XX. in Genesin : *Samaritanae Dominus dixit , Deus Spiritus est. - - - Si autem Deus spiritus est , simplex igitur , incompositus , et figuram non recipiens.* S. Joan. Damascenus Lib. I. de Fide Orthod. Cap. IV. *Quo etenim modo corpus esse queat , quod infinitum et interminatum est, quod figura caret, quodque nec tangi , nec oculis cerni potest; quod denique simplex est , nec compositum ?* Prob. III. ex Lateranensi IV. sub Innocentio III. Cap. Firmiter : *Una est Dei essentia , substantia , seu natura simplex omnino.* Prob. IV. Ratione. Omnis perfectio simpliciter simplex competit Deo necessario. Sed carere corpore , et esse purissimum spiritum , est perfectio simpliciter simplex. Ergo. Major

est evidens, quia Deus est in omni genere perfectionis infinite perfectus. Minor prob. Omne corpus est spiritu ac mente multo deterius, et ignobilius. Ergo esse spiritum est perfectio simpliciter simplex, quia nulla res simul potest esse spiritus, et constare materia.

OBJECTIONES.

XXXIII. *Objicitur I.* Auctoritas Scripturae. Scriptura tribuit Deo dimensionem corporibus propriam, partes et membra corporis, item situm et sessionem. v. g. *Psalm.* XXXIII. *Oculi Domini super justos: et aures ejus in preces eorum.* Exodi VI. *Redimam in brachio excelso.* Job. X. *Manus tuae fecerunt me.* Isaiae VI. *Vidi Dominum sedentem super solium excelsum, et elevatum etc.* II. Tribuit Deo affectiones animi, nostris persimiles; dolorem, iram, poenitentiam. Sic *Gen.* VI. dicitur: *Tactus dolore cordis intrinsecus, delebo, inquit, hominem quem creavi, a facie terrae.* Et paulo ante dicitur de Deo: *Poenituit eum, quod hominem fecisset in terra.* Psalm. VI. *Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me.* III Tribuit Deo animam ad *Hebr.* v. 38. *Justus meus ex fide vivit: quod si subtraxerit se, non placebit animae meae.* Sed anima est forma corporis. Ergo Deus habet corpus R. D. A. Scriptura tribuit haec Deo in sensu proprio, N. A. In sensu metaphorico, C. A. Christus dicitur etiam in Scripturis Leo de Tribu Juda, Agnus, vitis, lapis angularis, etc. quae certe ab omnibus metaphoricae sumenda sunt. Hae itaque metaphoricae locutiones imbecillitati humanae mentis accomodatae sunt, ut authoritas Patrum, et sana ratio dictant.

Per celsitudinem intelligitur essentiae divinae excellentia, per profunditatem incomprehensibilitas, per longitudinem duratio, per latitudinem affectus dilectionis divinae, per brachium virtus exequendi omnia, per manus vis operandi, per dexteram vis protegendi, per oculos virtus cognoscendi omnia, per iram voluntas puniendi injurias, per tristitiam displicentia de malis Deo contrariis: Stare dicitur ob fortitudinem, sedere ob authoritatem. Atque ita citatos Scripturae textus interpretantur SS. PP. *Theodoretus* Quaest. XX. in Genesin. S. *Augustinus* Epist. CXLVIII. alias CXI. ad Fortunatianum, etc. Ad II. Resp. metaphorice pariter Deo tribui affectiones animi, nostris persimiles. In Deo enim dari non potest poenitentia quoad affectuum, et interiorem animi motum, cum nihil eidem accidere possit, quod antea non praeviderit; sed datur tantum quoad effectum, quia idem facit Deus creaturae subinfensus, quod agere solent homines, cum opera sua destruunt, quae fecisse illos poenitet. Illa loquendi ratio, *tactus dolore cordis intrinsecus*, significat dumtaxat offensae nostrae magnitudinem, et poenae vindicis severitatem, ut *Ambrosius* interpretatur Lib. de Arca et Noë, Cap. IV. Ira et furor voluntatem denotant commissa scelera puniendi. Ad III. Resp. animam ibi accipi pro voluntate Dei.

XXXIV. *Dices. Gen.* I. v. 26. dicitur: *Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram.* Ergo cum homo sit imago Dei, habeatque corpus et membra, Deus pariter erit corporeus. R. C. A. N. C. Homo non secundum corpus, sed secundum animam factus est ad imaginem Dei. *Invisibilis Dei imago non in eo est, quod videtur, sed in eo utique quod non vi-*

detur, ait S. Ambrosius in Psalm. CXVIII. et passim alii PP. S. *Gregorius Nyssenus* Orat. I. in ea verba, *Faciamus hominem etc. S. Augustinus* Lib. I. de Doctr. Christ. etc. *S. Chrysostomus* Hom. VIII. in Gen. docet imaginem Dei esse in homine ratione dominii et Principatus, quem habet per participationem in animantia; quia sacer textus illico subjungit: *Ut praesit piscibus maris et volatilibus coeli, et bestiis, universaeque terrae, omnique reptili quod movetur in terra.* Unde ut homo sit imago Dei, sufficere ait, quod dominium habeat in caeteras creaturas, non per se quidem, sed per participationem.

XXXV. *Objicitur II.* Auctoritas Patrum, Melitonis, Tertulliani, et S. Epiphanii. R. I. Etsi hi Patres Antropomorphitis faverent, inconcussa tamen maneret sententia haec catholica. R. II. Melito Sardensis Episcopus a Gennadio quidem Antropomorphitis accensetur, ab *Eusebio* tamen Lib. IV. Hist. Eccles. Cap. XXV. atque a *D. Hieronymo* Lib. de Scriptor. Ecclesiast. maximopere commendatur propter egregia in Christianam rempublicam merita: neque ullus ex antiquis scriptoribus, praeter Gennadium, hujus erroris arguit Melitonem. Liber, quem ille conscripsit, non agebat de Deo corporeo, ut refert Origenes apud Theodoretum, Quaest. XX. in Genes. sed de Deo corporato, sive de Incarnatione Verbi. Tertullianus accusatur a S. *Fulgentio* Lib. III. de Veritate praedestinationis, Cap. XXI. atque a S. *Thoma* Lib. I. contra Gentes Cap. XX.; sed defenditur a *S. Augustino* praecipue Lib. de Haeresibus, Cap. LXXXVI. aliisque, juxta quos Tertullianus corpus sumpsit latissime, prouti opponitur inani, et nihilo; agit enim ibi contra Praxeam,

qui contendebat Verbum Divinum non esse rem, nec personam, sed meram vocem ac sonum. Hunc itaque errorem ut refutaret Tertullianus, dixit Deum esse corporeum, hoc est, aliquid reale et subsistens. Plura vide apud *Natalem Alexandrum*, Dissertatione IX. Artic. II. in Histor. Eccles. Saeculi II. Et apud *Tournely* in Praelect. Theol. de Deo, Quaestione V. S. Epiphanium quod attinet, certum omnino est, eum perperam hujus erroris postulatum fuisse a Theophilo Alexandrino, et Joanne Jerosolimitano; siquidem errorem Antropomorphitarum Haeresi LXX. quae est Audianorum, ex instituto ac data opera refutavit, et S. Hieronymus Epist. ad Pammachium de erroribus Joannis Jerosolymit. testatur, Epiphanium in publica concione, quam Jerosolymis habuit coram ipsomet Joanne, fidem suam aperte circa istud dogma declarasse, et ab omni suspicione vindicasse.

XXXVI. *Objicitur III.* Ratio. Deus est causa omnium rerum corporearum. Ergo in se habet corpus. II. Deus homo factus est. Ergo habet verum et humanum corpus, nostro persimile. Ergo vere est compositus ex anima et corpore. R. C. A. D. C. Ergo in se habet corpus formaliter, N. C. Habet eminenter, id est, eminentissimam habet haec omnia faciendi virtutem, ab omni imperfectione depuratam, C. C. Sic sol etiam est causa plantarum ac segetum, quamvis sol nec planta, nec seges sit. Ad II. D. A. Deus homo factus est per unionem hypostaticam cum humana natura, C. A. Per compositionem, quasi humanitas sit pars Dei, N. A. Verbum assumpsit naturam humanam per unionem personalem; sed non est compositum ex ea, aut cum ea, tamquam pars cum parte; sed ad eam se habet ut perficiens, ac supplens subsistentiam humanitatis.

CONTROVERSIA IV.

DE DEO SUMMO BONO NOSTRO.

Contra Epicureos, Mahometanos etc.

XXXVII.

Beatitudo, juxta *Severinum Boetium* Lib. III. de Consolat. Philosophiae*, est status omnium bonorum aggregatione perfectus, sive quod idem est, status perfecte ac stabiliter satians appetitum rationalem, cum exclusione omnis miseriae et indigentiae. Nullus mortalium tam miser est, qui beatitudinem non appetat, Ut enim *S. Augustinus* scribit Enarratione I. in Psalm. CXVIII. *Beatum – – esse tam magnum est bonum, ut hoc et boni velint, et mali. Nec mirum est, quod boni propterea sunt boni; sed illud est mirum, quod etiam mali propterea sunt mali, ut sint beati.* At vero in assignanda beatitudine tanta fuit Gentilium Philosophorum opinandi libido, et sententiarum varietas, ut S. Augustinus Lib. XIX. de Civit. Dei, Cap. I. numeret ex M. Varrone 288. opiniones. Epicurus Philosophus censuit beatitudinem hominis consistere in voluptate animi; quia tamen Aristippus Epicuri Discipulus beatitudinem constituit in voluptate corporis, plures crediderunt, eum hunc errorem ab Epicuro magistro suo hausisse. Cerinthus, nequissimus homo, Simonis Magi discipulus, docuit hominis felicitatem esse prorsus sensibilem ac carnalem, concupiscentiis et libidinibus ita subjectum, ut non possit in aliquo alio actu reperiri. Cum Cerintho sentiunt Mahometani: quin et falsi quidam nostrorum temporum Christiani, quorum Deus venter est.

XXXVIII. *Conclusio Dogmatica* Beatitudo creaturae rationalis non consistit in voluptatibus carnis, nec in ullo bono creato, nec in cumulo omnium rerum creatarum; sed in solo Deo. Prob. Conclusio I. Authoritate Scripturarum. *Ecclesiastis II. v. 1. Dixi ergo in corde meo: vadam, et affluam deliciis, et fruar bonis. Et vidi, quod hoc quoque esset vanitas. I. Joan. II. v. 15. Nolite diligere mundum, neque ea, quae in mundo sunt. Quoniam omne, quod est in mundo, concupiscentia carnis est, concupiscentia oculorum, et superbia vitae: quae non est ex Patre, sed ex mundo est. Et mundus transit, et concupiscentia ejus. Psal. CXLIII. v. 15. Beatum dixerunt populum cui haec sunt; Beatus populus, cujus Dominus Deus ejus. Genes. XV.* dicit Deus Abrahamo. *Ego protector tuus sum, et merces tua magna nimis.*

XXXIX. *Prob. II.* Authoritate Patrum. *S. Augustinus* Lib. XIX. de Civitate Dei, Cap. XXVI. ait: *Ut vita carnis anima est, ita vita beati hominis Deus est.* Lib. I. Confess. Cap. I. *Fecisti nos ad te, et inquietum est cor nostrum, donec requiescat in te.* Lib. V. Confess. Cap. IV. *Infelix homo, qui scit illa omnia,* (bona creata) *te autem nescit: beatus autem qui te scit, etiamsi illa nesciat: qui vero et te et illa novit, non propter illa beatior, sed propter te solum beatus.* Lib. de Moribus Ecclesiae, Cap. VIII. *Bonorum summa Deus nobis est; Deus est nobis summum bonum, neque infra remanendum nobis est, neque ultra quaerendum: alterum enim periculosum, alterum nullum est. S. Gregorius Nyssen.* Lib. de Beatitud. Orat. I. *Beatitudo est illa immortalis et incorrupta vita, ineffabile pariter, et inanimadvertibile, atque inexcogitabile bonum.*

XL. Prob. III. Ratione. Beatitudo debet esse felicitas tam perfecta, ut possidentem plene possit satiare: talis felicitas non est ullum bonum creatum, sed solus Deus. Ergo. P. m. Appetitus rationalis capax est boni infiniti et increati, per cognitionem et amorem possidendi. Ergo non potest ullo bono finito et creato satiari; praecipue cum bona creata evidenter nos ducant in cognitionem boni perfectioris et increati, ac desiderium in nobis excitent istud possidendi.

XLI. Idem alio argumento ostenditur. Ad beatitudinem quinque requiruntur conditiones. I. Ut sit bonum summum et optimum, bonum videlicet pulcherrimum, cujus aspectu et consideratione intellectus pascatur; et jucundissimum, cujus amore voluntas satietur. II. Ut sit ultimum, in cujus possessione acquiescere possit appetitus. III. Ut sit sufficiens ad excludendam omnem miseriam; secus non plene satiaret. IV. Ut sit possibile et obtinibile; secus appetitus noster in vanum tenderet. V. Ut sit stabile; alioquin relinqueret anxietate et metum jacturae: sed hae quinque conditiones non inveniuntur in voluptatibus carnis, aut in bono creato, sed in solo Deo. Ergo solus Deus est beatitudo nostra objectiva.

OBJECTIONES.

XLII. *Objicitur I.* Natura Beatitudinis. Beatitudo est status omnium bonorum aggregatione perfectus. Ergo consistit in rebus creatis, cum Deus non sit aggregatum ex pluribus. *Confirm.* Omnes creaturae possibiles continent bonitatem infinitam. Ergo possunt esse beatitudo hominis. R. D. A. Hoc est, complectitur omnia bona eminenter, C. Formaliter, N. A. Deus eminenter

continet omnem bonitatem creaturarum: et praeter hanc beatitudinem essentialem fruuntur beati felicitate accidentali, consistente in consortio Christi et Sanctorum, in dotibus corporis gloriosi, et honestis sensuum delectationibus. Ad *confirm.* D. A. Continent bonitatem simpliciter infinitam, eamque actu existentem, N. A. Infinitam secundum quid, et quae actu non existit, C. A. N. C. Beatitudo debet actu existere, et perfecte satiare; si enim quoad majorem sui partem (uti contingit in creaturis possibilibus) actu non existat, numquam dabitur plena satietas.

XLIII. *Objicitur II.* Infirmitas creaturae. Ut creatura rationalis plene satietur, non requiritur bonum infinitum. Ergo. P. A. Creatura habet capacitatem finitam. Ergo non exigit bonum infinitum, ut perfecte satietur. R. N. A. Ad *prob.* C. A. N. C. Licet capacitas creaturae quoad se sit finita, potest tamen tendere in objectum infinitum tamquam in terminum et objectum: sicut potentia intellectiva hominis, quamvis quoad suam entitatem sit finita, ferri potest in objectum infinitum. Licet vero creatura rationalis exigat bonum infinitum, non tamen idcirco exigit possessionem illius infinitam: nam cognitio infinite clara, et amor infinite intensus est impossibilis.

XLIV. *Objicitur III.* Perfectio Dei. Deus non potest possideri ab homine, quia nullius potestati subjicitur: neque ordinari potest ad hominem; quia esset maxima inordinatio, quod Ens perfectissimum ordinetur ad vilissimam creaturam. Ergo. R. ad I. D. A. Deus non potest possideri ab homine possessione juridica vel civili, qualem habet Dominus respectu rei suae, C. A. Possessione vitali, qua intellectus et voluntas feruntur in

suum bonum, N. A. Ad II. N. A. Deus non ex indigentia, sed ex perfectionis abundantia ordinatur ad hominem beatificandum, ita tamen ut homo una cum sua felicitate referatur ultimato ad ipsum Deum glorificandum, tamquam finem cui excellentiae simpliciter ultimum.

XLV. *Objicitur IV.* Desiderium creaturae. Solus Deus nôn explet desiderium beati. Ergo solus Deus non est beatitudo. P. A. Beati in coelo praeter Deum multa appetunt, v. g. resurrectionem et gloriam corporum, procurant salutem aliorum hominum etc. Ergo. R. N. A. Ad *prob.* D. A. Appetunt haec secundario, et sine anxietate, C. A. Primario, et cum molestia aliqua vel anxietate, N. A. et C. Beati appetunt haec cum plenissima subordinatione ad voluntatem Dei: desiderant gloriam suorum corporum, et conversionem peccatorum, quia Deus vult, ut eam desiderent, et ut magis glorificetur Deus.

XLVI. *Dices I.* Beatus in coelo potest affligi ob gradus gloriae propria culpa amissos. Ergo solus Deus non est perfecta beatitudo. P. A. Jactura boni summe aestimabilis, quod potuit obtineri, est materia justae tristitiae. Sed quilibet gradus gloriae est bonum summe aestimabile. Ergo R. N. A. Ad *prob.* D. M. Jactura boni summe aestimabilis est materia justae tristitiae in via, C. M. In termino, et patria, subdist. Si esset jactura boni summe aestimabilis etiam in comparatione illius boni, quod possidetur actu, Trans. Si sit jactura boni exigui respectu gaudii substantialis, quod in quolibet beato datur, N. M. Adde, quod beati perfectissime acquiescant voluntati Dei.

XLVII. *Dices II.* Anima Christi in horto frueba-

tur visione beatifica, et tamen tristis erat. Ergo solus Deus non est perfecta beatitudo. R. C. A. N. C. Quamvis Christus etiam in horto habuerit visionem beatificam, ut contra Melchiorem Canum communissima et certa Theologorum defendit, per miraculum tamen Christus impediit, ne effectus beatitudinis se in animam diffunderent, alias non fuisset taedii et tristitiae capax. Vide *Caesaris Calino Trattenimento Storico sopra i Santi Vangeli, Lib. VIII. Cap. X.* qui addit, Christum toto vitae suae tempore semper impedivisse, ne effectus beatitudinis in corpus se diffunderent, praeterquam in monte Thabor, ubi ostendendo gloriam suam suspendit hoc miraculum. Rationem hujus assignat pereruditus Auctor; quia si non impedivisset effectum beatitudinis effundentem se in corpus, homines majestate sua terruisset, sicque ministerium Christi, praedicatio et mors impedita fuissent.

ARTICULUS II.

DE DEO TRINO.

CONTROVERSIA I.

An Deus existat unus in Natura, et trinus in personis?

Contra Sabellianos, Samosatenum, Arianos, Socinianos, Tritheitas, etc.

XLVIII.

Praeter Judaeos, haeretici complures insurrexerunt adversus adorandum hoc Mysterium. Simon Magus Samarita docuit se omnem esse Trinitatis personam, qui

Judaeis quasi Filius apparuit, in Samaria autem quasi Pater descendit, in reliquis vero gentibus quasi Spiritus Sanctus adventavit, ut refert *S. Irenaeus Lib. I. adv. Haer. Cap. XXIII. alias XX. Saeculo II. Valentinus circa A.* 145. inter infinita alia errorum figmenta et deliria totam Trinitatem passam fuisse docuit, teste *S. Athanasio Lib. II.* contra Apollinarium. Circa annum 196. Praxeas Asiaticus Montanista primum, dein Montani hostis infensissimus, Romae errorem hunc propugnavit, de quo *Tertullianus scribit Lib. de Praescriptionibus, Cap. ult. Praxeas haeresin introduxit. Hic Deum Patrem omnipotentem Jesum Christum esse dicit; hunc crucifixum passumque contendit et mortuum; praeterea se ipsum sibi sedere ad dexteram suam. Et Lib. contra Praxeam, Cap. I. Paracletum fugavit*, (quia nempe in causa fuit, ut Montanus, qui se Paracletum dicebat, detectis fraudibus a Zephyrino Pontifice damnaretur,) *et Patrem crucifixit. Saeculo III. Noetus Ephesius, vel juxta alios Smyrnaeus, circa A.* 245. eamdem haeresin vehementius propugnavit, quam antea Praxeas praeformaverat. Asserebat ille Patrem et Filium et Spiritum Sanctum non natura solum, sed etiam persona unum et singularem esse Deum, iis Scripturae fretus testimoniis, quae plures Deos plane rejiciunt; ipsumque adeo Patrem passum esse contendebat. Sed et majori quadam arrogantia ac vecordia elatus, sese Moysen, fratrem vero suum Aaronem esse dixit, ut refert *S. Epiphanius Haer. LVII. Circa A.* 257. celebriorem hanc haeresin reddidit Sabellius Ptolemaide in Lybia natus, ut scribunt *S. Epiphanius Haer. LXII. et S. Dionysius Alexandrinus Epist. II.* de Baptismate ad Xystum Pont. Romanum, quam refert *Eusebius Lib. VII.*

Hist. Eccl. Cap. VIII. Suum errorem explicabat Solis similitudine, in quo triplex est energia, nimirum illuminandi vis, calefaciendi, et rotunda figura sive corpus ipsum solare, quod discum vocant. Ac vim quidem illam calefaciendi, hoc est, calorem atque aestum respondere Spiritui Sancto, illuminandi vim Filio, Patrem denique totius hypostasis veluti quamdam esse formam. Filium proinde radii instar certo emissum tempore, peractis omnibus quae ad Evangelii et humanae salutis procurationem pertinerent, in coelum rediisse, sicut radius a Sole diffusus in eumdem refunditur: Spiritum vero Sanctum identidem in fidelium illabi pectora, ut ea suo fervore succendat, in iisque spiritualem vitam instauret. Atque hi omnes haeretici *Patropassiani* dicti sunt, quia Patrem passum esse profitebantur. Horum errorem amplexi sunt ex parte Paulus Samosatenus Antiochiae Episcopus, Ariani, et Photinus Sirmii in Pannonia Episcopus, unicam tantum in Divinitate personam admittentes, nimirum Patris. Pestem hanc ab inferis revocarunt posteriorum temporum haeretici aliqui, Michael nempe Servetus Hispanus Tarraconensis, qui editis libris VII. de erroribus Trinitatis, omne genus blasphemiae et impietatis in adorandum hoc mysterium evomuit, idcirco a Senatu Genevensi die XXVII. Octobris A. 1553., adnitente praecipue Calvino, vivus comburi jussus; Laelius et Faustus Socinus Senenses, eorumque Socii Antitrinitarii, Joannes Paulus Alciatus, Bernardinus Ochinus, Matthaeus Gribaldus, Franciscus David, et Georgius Blandrata Pedemontanus, qui Symbolum S. Athanasii, in quo dicitur unum esse Deum in Trinitate, et Trinitatem in unitate, *Satanasium* symbolum vocabat homo perditissimus.

XLIX. Praeter Carpocratem, Marcionem, Cerdonem, Manichaeum, qui plura rerum principia, pluresque Deos statuerunt, in oppositum errorem lapsi sunt Tritheitae, qui ad finem Saeculi VI. Joannem Grammaticum, cognomento Philoponum secta Eutychianum secuti, tres Personas Divinas tres dixere Deos, quod tres in Sacrosancta Trinitate dari naturas divinas contenderent, Tritheitae idcirco dicti, ut refert *Leontius* Byzantinus Lib. de Sectis, Actione V. Hanc haeresin renovavit Saeculo XVI. Valentinus Gentilis Calaber, docens tres dari naturas divinas; eminentiorem tamen esse essentiam Patris essentia Filii. Hic dum A. 1566. a Bernatibus ad capitale supplicium duceretur, inepte gloriari auditus est, se omnium primum pro gloria Dei Patris martyrium subire, reliquos autem Martyres pro sola Filii Dei gloria passos fuisse. Vide *Joannem Sianda* in Lexico Polemico Edit. Romanae, Tom. II. pag. 223.

L. *Conclusio Dogmatica.* Existit Deus unus in natura, trinus in personis. Prob. I. Authoritate Scripturarum. *Matth. XXVIII. v.* 19. Christus Apostolos suos alloquens ait: *Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti.* Ubi cum dicatur *in nomine*, et non *in nominibus*, significatur una esse auctoritas, virtus et natura: et cum distincte appellentur Pater, Filius, et Spiritus Sanctus, indicatur trium personarum, quibus in Baptismo obsequium spondemus, distinctio in unitate naturae. Atque hoc argumentum ex Baptismi forma petitum ad probandam in Deo personarum pluralitatem urgent *Tertullianus Lib. contra Praxeam, Cap. XXVI. S. Athanasius Lib. contra Sabellii gregales, S. Hilarius Lib. II. de Trinitate etc. I. Joan. V. v. 7. Tres sunt, qui*

testimonium dant in coelo; Pater, Verbum, et Spiritus Sanctus, et hi tres unum sunt. Id est, una substantia et natura. Plures Scripturarum textus exibebimus, ubi ex instituto agemus de Divinitate Filii, et Spiritus Sancti.

LI. Prob. II. Authoritate Patrum. Catholicam de Trinitate Personarum, ac naturae unitate doctrinam tradiderunt *Saeculo* I. *S. Clemens Romanus* in sua ad Corinthios Epistola. *Saeculo* II. *S. Justinus* Apologia II. pro Christianis. *S. Polycarpus* in oratione quam ad Deum fudit, Martyrio jam coronandus. *Athenagoras* Legatione pro Christianis. *Saeculo* III. *S. Irenaeus* passim in Libris suis adv. haereses. *Tertullianus* Lib. adversus Praxeam. *S. Gregor. Thaumaturgus* in sua fidei Expositione. *S. Dionysius Alexandrinus* in Epist. adversus Paulum Samosatenum. *S. Dionysius* Rom. Pontifex in Epistola contra Sabellianos, quam refert *S. Athanasius* Lib de Nicaenae Synodi decretis. Et hi quidem omnes absque controversia Antenicaeni sunt. Post Concilii Nicaeni tempora vix unus e tanto Patrum numero invenitur, qui fidem suam circa hoc mysterium dilucide non exprimat. *S. Athanasius* Lib. de Synodis, de decretis Nicaenae Synodi, in Orat. contra Arianos etc. *S. Hilarius* in libris de Trinitate, in Psalmos, in Matthaeum etc. *S. Basilius* Lib. de Spiritu Sancto. Lib. contra Eunomium. Lib. contra Sabellianos, Arianos, Anomaeos. *S. Gregor. Nazianzenus* Orat. in Eunomianos *S. Gregor. Nyssen.* in libris circa Trinitatis Mysterium. *S. Ambrosius* Lib. de Spiritu Sancto, et Lib. de Fide. *S. Augustinus* Libris de Trinitate, et contra Maximinum etc. *S. Cyrillus Alexandrinus* Libris contra Julianum Apostatam, in Thesauro etc.

LII. Prob. III. Authoritate Conciliorum et Symbolorum. *S. Dionysius* Alexandrinus in Synodo Alexandriae congregata errorem Sabellianorum, *Antiochena* I. Synodus A. 264. sub Dionysio Papa, II. A. 270. impiam Pauli Samosateni doctrinam proscripsit; *Nicaena* vero Synodus OEcumenica A. 325. Arii blasphemiam profligavit illis Symboli verbis: *Credimus in unum Deum Patrem omnipotentem, - - et in unum Dominum Jesum Christum Filium Dei unigenitum, ex Patre natum ante omnia saecula, genitum, non factum, consubstantialem Patri, - - et in Spiritum Sanctum Dominum ac vivificantem.* Doctrinam Nicaeni ratam habuere Concilia *Sardicense* A. 337. Constantinopolitanum I. A. 381. aliaque praecipue OEcumenica. *Lateranense* IV. Cap. *Firmiter* de Summa Trinitate A. 1215. *Firmiter credimus, et simpliciter profitemur, quod unus solus est verus Deus, aeternus, immensus, et incommutabilis, incomprehensibilis, omnipotens et ineffabilis, Pater, et Filius, et Spiritus Sanctus, tres quidem personae, sed una essentia, substantia, seu natura simplex omnino.* In Symbolo *Quincunque*, quod maximae est authoritatis, etiamsi D. Athanasium authorem non habuerit, dicitur: *Fides Catholica haec est, et unum Deum in Trinitate, et Trinitatem in unitate veneremur, neque confundentes personas, neque substantiam separantes; alia est enim persona Patris, alia Filii, alia Spiritus Sancti; sed Patris et Filii ut Spiritus Sancti una est Divinitas, aequalis gloria, coaeterna majestas.*

LIII. Prob. IV. ex constanti ac perpetua Ecclesiae traditione. Nam I. qui negarant Trinitatem personarum, Divinitatem Filii aut Spiritus Sancti, vel unitatem

naturae divinae, statim in Ecclesia habiti sunt pro haereticis. Sic Praxeas sub finem Saeculi II. cum Romam venisset sub Zephyrino, et Patrem, Filium, ac Spiritum Sanctum rem trinominem tantum esse palam diceret, impiam hanc novitatem ejurare coactus fuit, ut refert *Tertullianus* Lib. contra Praxeam, Cap. I. Sic Ebioni, Artemoni, Paulo Samosateno universa Christianorum repugnavit Ecclesia, ut scribit Alexander Episcopus Alexandriae ad Alexandrum Constantinopolitanum, apud *Theodoretum* Lib. I. Hist. Eccles. Cap. IV. Ergo Ecclesia hanc doctrinam prioribus etiam saeculis professa est. Ut enim Patres *Antiocheni* adversus Paulum Samosatenum ajunt: *Decrevimus fidem scripto edere et exponere, quam a principio accepimus, et habemus traditam ac servatam in Catholica Ecclesia usque in hodiernum diem a Beatis Apostolis.* II. Baptismus semper collatus fuit, adhibita expressa invocatione Sanctissimae Trinitatis, quae publica est professio fidei in tres personas divinas, et essentiae unitatem. III. Ubique terrarum publicus adorationis cultus a Christianis semper impendebatur Deo Patri, Deo Filio, Deo Spiritui Sancto, ut scribit *S. Justinus* M. Apologia II. pro Christianis: *Patrem, et qui ab eo venit -- Filium, et Spiritum Sanctum Propheticum colimus et adoramus, cum ratione et veritate adorantes.*

OBJECTIONES.

LIV. *Objicitur* I. a Socinianis infirmitas argumenti, quod petitur ex Cap. XXVIII. *S. Matth.* v. 19. Verba illa, *Baptizantes eos in nomine Patris etc.* non arguunt Divinitatem Filii et Spiritus Sancti; sed tan-

tum significant nos recipere baptismum Filii et Spiritus Sancti, *nomenque* sumitur pro baptismo: ex eo autem, quod baptizemur baptismo Christi, non sequitur Christum esse verum Deum, aut subsistentem personam: quemadmodum ex eo, quod Israelitae dicantur I. ad *Cor. X. in Moyse Baptizati*, et in eum credidisse, non sequitur Moysen verum Deum fuisse. II. Phrasis *Baptizari* in Spiritu Sancto, designat qualitatem quamdam, non personam, quia Persona Divina non abluimur. III. In Spiritu Sancto baptizari dicimur hoc sensu, quod baptizemur in doctrinam Spiritus Sancti. Ergo non infertur legitime, Spiritum Sanctum esse veram personam. R. N. A. Eodem sensu ac modo baptizamur in nomine Filii et Spiritus Sancti, quo in nomine Patris. Sed baptizamur in nomine Patris non tantum quia recipimus baptismum Patris; sed etiam quia infinita est Patris potestas, in cujus nomine baptizamur. Scriptura non dicit, Israelitas fuisse in nomine Moysis baptizatos, sed tantum in Moyse, quod sane diversum est; Paulus enim I. ad *Cor.* I. v. 13. ait neminem baptizari in nomine cujuscunque creaturae, quia illi, in cujus nomine baptizamur, fidem, obedientiam, adorationem, ac salutem nostram debemus. Israelitae igitur dicuntur in Moyse baptizati, hoc est, in doctrinam Moysis, quia in confirmationem Mosaicae doctrinae illud in transitu maris rubri celeberrimum prodigium Deus patravit. Atque hoc sensu Moyses in Scripturis non raro usurpatur pro ejus doctrina, ut v. g. *Lucae* XVI. v. 29. *Habent Moysen et Prophetas: audiant illos.* Ad II. et III. N. A. Quia eodem modo abluimur in Spiritu Sancto, quo modo in Patre, et Filio. Ergo sicut Pater et Filius sunt vera ac subsistens persona, ita etiam Spiritus Sanctus.

LV. *Objicitur II.* Infirmitas alterius argumenti, quod petitur ex *S. Joan.* V. versu 7. Verba illa: *Tres sunt, qui testimonium dant in coelo: Pater, Verbum, et Spiritus Sanctus: et hi tres unum sunt*, spuria sunt et adulterina; quia in antiquis Codicibus manuscriptis non inveniuntur, aut certe a margine, ubi primitus interpretationis ergo scripta erant, in contextum postea a temerariis librariis translata fuerunt. Ergo solidum argumentum ex illis instrui nequit. R. N. A. Verba illa, quamvis in aliquibus Codicibus desiderentur, in multo pluribus tamen sunt deprehensa. Extant in Codice Britannico, cujus, ob vetustatem, tanta erat apud Erasmum Roterodamum, ambigue non numquam de Divinitate Christi loquentem, authoritas, ut versum hunc in praecedentibus suis duabus novi Testamenti editionibus omissum, in tertia et quarta editione suo loco restituerit. Legebantur in Codicibus, quibus usi fuere auctores Editionis Complutensis A. 1517., in Codicibus Laurentii Vallae, Roberti Stephani, ac Theologorum Lovaniensium, qui A. 1580. vulgatam Scripturae editionem magno manuscriptorum numero adiuti recognoverunt. Exstabant olim in Codicibus, quibus usi fuerunt Patres antiquissimi: Laudant enim citata verba *S. Cyprianus* Lib. de Unitate Ecclesiae non multo post initium, et in Epist. ad Jubajanum. Auctor librorum de Trinitate, qui *Vigilio Tapsensi* passim adscribuntur Lib. I. sub finem, et Lib. VII. *Victor Vitensis* Lib. II. Persecut. Africanae. S. *Fulgentius* Lib. de Trinit. Cap. IV. Lib. de Fide, et Lib. II. contra Arianorum responsiones. *S. Hieronimus*, aut quiscunque sit auctor Prologi in VII. Canonicas Epistolas. *Eugenius Cartaginensis* ad finem Saeculi V. A. 384. in professione fi-

dei, quam a CCCC. facile Africae Episcopis subsignatam obtulit Hunnerico Vandalorum Regi Ariano: *Cassiodorus* in libro, cui titulus est: *Cassiodori Senatoris complexiones in Epistolas et Acta Apostolorum*, quem e tenebris et pulvere Bibliothecae Capituli Veronensis eduxit, praeloque subjecit A. 1721. eruditissimus Vir, Marchio *Scipio Maffejus*. Ubi notandum est, Cassiodorum, ut patet ex Cap. VIII. libri I. Institutionum Divinarum, summa cura magnisque sumptibus undequaque sacros collegisse Codices, labore improbo cum aliis contulisse, et emendasse; nec alia versione usum fuisse, quam veteri Italica, quae ante Hieronymi tempora in usu erat. Ergo pariter in antiquioribus Italicae versionis exemplaribus versiculus ille septimus legebatur. Cur vero in aliquibus vetustis codicibus ea verba desiderentur, gemina assignari potest causa. I. est imperitorum Amanuensium oscitantia, qui cum scripsissent has primas septimi versiculi voces: *Tres sunt, qui testimonium, dant*, oculorum lapsu, ut fit, reliquam versiculi partem praetergressi, transilierunt ad versum proxime sequentem, ubi eaedem voces recurrebant. Frequentissime enim inter scribendum excidit istud mendi genus, praesertim cum duo versus et periodi iisdem terminantur et inchoantur vocibus. II. assignat Auctor Prologi in VII. Epist. Canonicas. De prima enim S. Joan. Epistola scribit: *In qua ab infidelibus translatoribus multum erratum esse fidei veritate comperimus: trium tantum vocabula, hoc est, aquae, sanguinis, et Spitus, in sua editione ponentibus, et Patris, Verbique ac Spiritus* Sancti *testimonium omittentibus; in quo maxime et fides Catholica roboratur, et Patris, et Filii et Spiritus Sancti una Divinitatis substantia comprobatur.*

Quibus verbis haud obscure notantur Ariani, qui data opera versiculum hunc ex illis codicibus expunxere, quos conquirere poterant; illo enim potissimum testimonio causam suam premi intelligebant. Similem perfidiam exprobravit S. *Ambrosius* Lib. III. de Spiritu Sancto Cap. X. Arianis, qui verba illa Joan. III. v. 6 *Quoniam Deus Spiritus est* e codicibus Scripturarum abraserant: *Quem locum ita expresse, Ariani, testificamini esse de Spiritu, ut eum de vestris codicibus auferatis: atque utinam de vestris, et non etiam de Ecclesiae codicibus tolleretis.* Vide *Tournely* de Trinitate, Quaest. IV. Art. I. *Bartholom. Germon.* de veteribus haereticis Ecclesiastic. Codicum corruptoribus, Lib. I. Parte I. Cap. XIII. et Parte II. Cap. III. *Bernard. de Rubeis* in Dissertat. adversus Samuelem Crellium, De tribus in coelo testibus.

LVI. *Dices* I. Unitas, de qua versiculo VII. est sermo, est dumtaxat voluntatis et consensus, non vero essentiae ac naturae. Ergo quamvis genuinus foret versiculus, ex eo tamen nihil evincitur. P. A. Christus *Joan. XVII.* eam a Patre pro discipulis suis postulabat unitatem, quam ipse habebat cum Patre: *Ut omnes unum sint, sicut tu Pater in me, et ego in te, ut et ipsi in nobis unum sint.* Atqui unitatem essentiae ac naturae pro discipulis suis non postulavit Christus, sed tantum unitatem consensus, charitatis et concordiae. Ergo ista dumtaxat unitate Christus unus est cum Patre. R. N. A. Ad *probat.* N. M. Christus non postulavit pro suis discipulis unitatem naturae, sed tantum unitatem charitatis et concordiae, cujus solummodo capaces erant. Neque particula *Sicut* omnimodam semper aequalitatem dicit, sed qualemcunque similitudinem, ut patet ex il-

lo *Matthaei V. v. 48. Estote perfecti, sicut et Pater vester in coelis perfectus est.*

LVII. *Dices II.* Unitas illa est tantum testimonii, similis illi, de qua mox dicitur v. 8. *Et tres sunt, qui testimonium dant in terra: Spiritus, et aqua, et sanguis: et hi tres unum sunt.* Id est, unum non essentia, sed testimonio; quia de Christo pariter testantur, quod sit veritas. Ergo Pater, Verbum, et Spiritus Sanctus unum dicuntur, quia conspirant in unum et idem de Christo testimonium. R. N. A. Graecus textus 8vi versiculi habet: *Et hi tres in unum sunt*, id est, in unum testimonium conveniunt: At vero de Patre, Verbo, et Spiritu Sancto dicitur: *Et hi tres unum sunt.* Sensus itaque versiculi 7. et 8. genuinus hic assignatur. Sex sunt, qui testimonium dant Christo, quod sit Filius Dei, verusque Messias: tres in coelo, et tres in terra. In coelo Pater, Verbum, et Spiritus Sanctus; atque hi tres intellectu, essentia, et testificatione sunt unum. Tres in terra, nimirum aqua baptismalis abluens peccata, sanguis in passione Christi profusus, redimens mundum, et Spiritus Sancti charismata tam profuse fidelibus in nova Lege communicata; et hi tres testes unum quid sunt concordia testandi.

LVIII. *Objicitur* III. Auctoritas Scripturarum. *Isaiae XLIV.* Deus de se ipso loquitur: *Ego sum Dominus, faciens omnia, extendens coelos solus, stabiliens terram, et nullus mecum.* Atqui non extendisset coelos solus, si tres in Deo essent personae. Ergo. II. *Joan. XVII.* ait Christus: *Haec est autem vita aeterna, ut cognoscant te solum verum Deum, et quem misisti Jesum Christum.* Ergo solus Pater Christi est verus Deus, adeoque unica est in Deo persona. III. I. ad *Cor.*

VIII. ait Apostolus: *Nam etsi sunt, qui dicantur Dii, sive in coelo, sive in terra, siquidem sunt Dii multi, et Domini multi: nobis tamen unus Deus Pater, ex quo omnia, et nos in illum; et unus Dominus Jesus Christus, per quem omnia, et nos per ipsum.* Et ad *Ephes. IV. Unus Deus et Pater omnium, qui est super omnes, et per omnia, et in omnibus nobis.* Ergo una est in Deo persona, nempe Pater. IV. Nullus alius Deus est, quam qui dictus fuit in Scripturis Deus Abraham, Isaae, et Jacob. Atqui hic nullus est alius praeter Patrem. Ergo. P. min. *Actuum III*. Deus ille discernitur a Jesu Christo: *Deus Abraham, et Deus Isaac, et Deus Jacob, Deus Patrum nostrorum, glorificavit Filium suum Jesum. V. Isaiae XLV.* juxta versionem των *LXX. Tu es Deus, et nesciebamus: et tibi servierunt, et ibunt post te vincti manicis, et in te orabunt: quoniam in te Deus est, et non est Deus praeter te. VI. Isaiae XLIV. Ego primus et ego novissimus, et absque me non est Deus.* Atqui non esset primus et novissimus, si tres essent in Deo personae. R. ad I. N. m. Dictio exclusiva *Solus* consortium ibi creaturarum excludit, non consortium et societatem Divinarum Personarum. Atque ita respondet *Tertullianus* Lib. contra Praxeam, Cap. XIX. Ad II. N. C. Solus Deus verus nominatur Pater, non ut aliae Personae Divinae removeantur; sed ut ii tantummodo, qui ejusdem non sunt naturae, et falso ab hominibus putabantur Dii, excludantur. Atque ita hunc locum explicant *S. Athanasius Orat. IV. contra Arianos, et S. Epiphanius Haer. LXII. Alii PP. ut S. Gregor. Nazianz. Orat. XXXVI. S. Cyrillus Alexandr. Lib. II. in Joannem, Cap. V. S. Ambrosius Lib. V. de Fide, Cap.*

I. S. Augustinus Lib. II. contra Maximinum, et Tract. CV. in Joan. respondent, has voces, *solum verum Deum*, ad Christum aeque pertinere, ac ad Patrem, ut sensus sit: *Ut cognoscant te et quem misisti Jesum Christum, solum esse verum Deum.* Ad III. N. C. Unus enim Deus asseritur ab Apostolo, ut Deos gentium excludat, non ut Filium removeat, et Spiritum Sanctum. Sicut enim Pater non excluditur ab appellatione unius Domini, quamvis Filius *Unus Dominus* nuncupetur: ita Filius non removetur ab appellatione *Unius Dei*, quamvis Pater dicatur unus Deus. Ita respondet S. *Epiphanius Haer. LVII. Ad IV. D. m.* Hic nullus alius est Deus praeter Patrem, C. m. Filius enim et Spiritus Sanctus non sunt alius Deus a Patre. Hic nulla alia persona est praeter Patrem, N. m. Deus Abraham, Isaac, et Jacob tota Trinitas est, sed non distincte expresseque per omnes cognita Personas vulgo Judaeorum, sed eximiis dumtaxat et insignibus quibusdam ex illo populo viris, ut Patriarchis et Prophetis. Perfectior enim et explicita Sanctissimae Trinitatis notitia Christianis temporibus servabatur; cujus rationem *S. Gregorius Nazianz. Orat. XXXVII.* repetit ex divinae providentiae suavitate, quae hominum captui sese accommodavit, et per gradus quosdam ac mutationes, illos ad Evangelium sensim perduxit. *Theodoretus Lib. II.* de Curatione Graecarum affectionum, aliam rationem affert: *Cum Judaei in Aegypto diutissime versati essent, multorumque ibi Deorum cultum ritu Aegyptiaco didicissent, Sapientissimus Deus nequaquam illis manifeste omnia Trinitatis mysteria tradidit, ne multitudinis Deorum occasionem sumerent, ad impietatem propendentes. Trinitatis tamen dogmata ne tunc quidem*

venturis in posterum penitus occultavit, perfectioris Theologiae quasi semina quaedam dispergens. Ad V. N. C. Excluditur namque his verbis multitudo Numinum, sed non removetur, immo potius intelligitur pluralitas Personarum, ut ostendit *S. Epiphanius Haer. LVII.* ubi expendens haec verba, *Quoniam in te Deus est*. ait: *In quo vero alio, quam in Paterno Verbo Deum inesse dicemus? Vere quippe Deus Verbum Filius est, in eoque cognoscitur Pater, quemadmodum ipse testatur; qui vidit me, vidit et Patrem.* Ad VI. N. m. His enim verbis plures Dii non vero plures Personae excluduutur. Ita S. *Epiphanius* Haer. LXII.

LIX. *Objicitur IV.* Authoritas Patrum. I. Plures ex Patribus docuerunt unicam in Deo dari hypostasin. Ergo in Deo docuerunt unicam dari Personam. II. S. *Gregorius Nyss.* Tract. ad Ablavium scribit, quod tres Personae Divinae respectu Divinitatis se habeant, sicuti Petrus, Paulus, et Joannes respectu naturae humanae. Ergo sicut hi tres sunt tantum unus homo secundum rationem, reipsa tamen plures homines: ita etiam Pater, Filius, et Spiritus Sanctus tres Dii sunt, si tres personae sint reipsa distinctae. III. *S. Hilarius* Lib. de Synodis, Num. XXVI. Unitatem illam numericam, seu naturae singularitatem vocat *Unionis haeresin.* Et Num XXIX. non improbat, quod ab Episcopis XCVII. in Concilio Antiocheno dictum fuerat, Patrem, Filium, et Spiritum Sanctum tria esse secundum substantiam, unum vero per consonantiam. IV. *S. Augustinus lib. VII* de Trinitate, Cap. IV. agnovit tres esse in Deo res absolutas, seu substantias. Et Tract. XXIX. in Joan. Sabellianismi accusat eum, qui negat tria in Deo esse. V. *Julianus* Toletanus librum scripsit de tribus substan-

tiis, qui a Sergio I. Romano Pontifice, atque ab ipsa Toletana Synodo XV. A. 688. approbatus fuit. R. Ad I. C. A. N. C. Patres illi per *hypostasin* intelligebant naturam seu essentiam; hypostasis enim ab antiquis modo pro natura, modo pro persona ac supposito usurpata est, sicut *Ousia* promiscue pro supposito ac natura a Patribus accipiebatur: unde ex aliis vocibus additis, atque ex contextu significatio harum vocum determinanda est. A pluribus autem saeculis usus jam invaluit, ut *Ousia* solam naturam ac substantiam, *hypostasis* vero solam personam significet. Ad II. N. C. Similitudo illa minus accurata est, ideoque quoad aliqua, non quoad omnia instituitur. Paritas autem habetur in hoc, quod sicut tres homines sunt tres personae; et habent eamdem specie naturam, ita tres Personae Divinae habeant eamdem numero naturam divinam. Caeterum ipsa Epistolae S. Gregorii Nysseni inscriptio satis ostendit eum Catholice omnino sensisse. Hunc siquidem titulum praefert: *Quod non sunt tres Dii.* Ad III. D. A. Unitatem numericam ad sensum Sabellii, qui personas confundebat, et unum dumtaxat personam, sicut et unam naturam admittebat, vocat unionis haeresin, C. A. Unitatem numericam in sensu Catholico, id est, unitatem essentiae in tribus personis distinctis vocat Unionis haeresin, N. A. Quod vero ab Antiochenis Patribus dictum fuerat, non improbavit *S. Hilarius*, quia ut ipse scribit l. c. *Idcirco tres substantias esse dixerunt, subsistentium personas per substantias edocentes, non substantiam Patris et Filii diversitate dissimilis essentiae separantes.* Addit etiam Antiochenos Patres non adversus Arianos, sed contra Sabellianos egisse. *Non adversus haeresin, quae dissimi-*

lis substantiae Patrem et Filium et Spiritum Sanctum ausa est praedicare, in Antiochia fuit conventum; sed adversus eam, quae post Sanctam Synodum Nicaenam in id proruperat, ut tria nomina Patri vellet adscribere. Ad IV. Mentem suam satis explicat ipse *Augustinus l. c. Quod de personis secundum nostram, hoc de substantiis secundum Graecorum consuetudinem, ea quae diximus, oportet intelligi. Sic enim dicunt illi tres substantias, unam essentiam, quemadmodum nos dicimus tres personas, unam essentiam vel substantiam.* Traetatu vero XXIX. in Joannem, Sabellium refellit, qui negabat tria esse in Deo supposita, seu tres personas distinctas. Ad V. R. Julianum Toletanum de tribus substantiis in Christo agere, nempe de anima, corpore, ac Divinitate Christi, non vero de tribus in Deo seu in Trinitate substantiis.

LX. *Objicitur V.* Silentium Gentilium. Si primis tribus saeculis pervulgatum fuisset dogma de Trinitatis mysterio, Gentiles procul dubio objecissent Christianis, plures Deos ab ipsis quoque agnosci atque adorari. Atqui tantum abfuit, ut id Christianis objicerent, ut etiam eisdem crimini verterent, quod omnem Dei cultum sacrilege aversarentur. Ergo. R. I. N. M. Ex silentio Gentilium solidum argumentum formari nequit adversus sacrosanta fidei nostrae mysteria; constat enim veteres Christianos augustiora fidei nostrae arcana perquam diligenter Gentilium oculis et cognitioni subduxisse, ne eorum ludibrio exponerentur; nolebant enim illi Sanctum dare canibus, et projicere margaritas ante porcos. Quin ne Neophytis quidem nostris omnia statim pandebantur mysteria, quorum illi nondum erant capaces. R. II. N. m. S. Justinus M. in Apologia pro

Christianis ad Antoninum scribit, Christianos a Gentilibus pro insanis fuisse habitos, quod Deum Filium in crucem actum adorarent; quae accusatio duas saltem in Deo personas esse supponebat. Praxeas apud Tertullianum totus in eo est, ut ex pluralitate personarum plures quoque Deos inferat. Celsus apud Originem objiciebat Christianis, immerito ab illis plurium Deorum cultum improbari, quandoquidem et ipsi Christiani Christum etiam ut verum Deum colerent, pluresque admitterent in Deitate personas. Hoc ipsum Martyribus objectum fuisse a Tyrannis, constat ex genuinis Martyrum Actis. Profecto si illi cum Socinianis sensissent, respondere facile potuissent, se neutiquam Filium et Spiritum Sanctum pro vero Deo habere: sed Filium quidem ut excellentem creaturam se venerari, Spiritum Sanctum vero ut Dei virtutem et efficaciam. Atqui longe abest, ut tale quid reposuerint; immo potius crudelissima inter tormenta intrepide contestabantur, se credere tres esse in Deo distinctas personas, unamque numero singularem naturam ac substantiam.

LXI. *Objicitur VI.* Ratio. Ubi tres sunt personae realiter distinctae, ibi tres sunt Dii. Ergo vel neganda erit unitas divinae naturae, vel Trinitas personarum. R. N. A. Quamvis tres sint personae, non tamen idcirco tres sunt Dii, sed unicus; tum quia una est numerica, singularis et individua in tribus personis essentia, non multiplex, non divisa: tum quia unum est principium seu fons totius Divinitatis, Pater scilicet, qui idcirco dicitur Deus a se, qui a nullo procedit, et a quo procedunt Filius per intellectum, et Spiritus Sanctus per voluntatem; et ita nihilominus procedunt, ut in eo maneant, juxta illud Joan. X. *Pater in me est, et ego in Patre.*

LXII. *Dices I.* Si tres Personae Divinae sunt unus Deus, valebit haec argumentatio : *Pater est Deus. Filius est Deus. Ergo Pater est Filius.* Atqui haec argumentatio ab ipsis Catholicis non habetur pro legitima. Ergo. P. M. Juxta receptum axioma, quae sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se. Ergo cum Pater et Filius identificentur cum natura et essentia divina, identificantur etiam inter se. R. N. M. Argumentatio illa est illegitima, quia medius terminus *Deus* in praemissis numquam distribuitur : cum neque Pater, neque Filius sit omne id quod est Deus. Quare similis omnino est huic argumentationi : *Petrus est homo. Paulus est homo. Ergo Petrus est Paulus* : cujus absurditas in omnium oculos illico incurrit. Ad *prob.* R. I. axioma illud non valere in Divinis, sicuti consentientibus etiam Socinianis non valet alterum aeque certum in creatis : *Ex nihilo nihil fit.* R. II. D. A. Quae sunt eadem uni tertio, identitate perfecta, et depurata ab omni distinctione virtuali, sunt eadem inter se, C. A. Secus, N. A. et C. Pater et Filius identificantur cum essentia divina : ita tamen ut inter personalitates divinas et essentiam detur distinctio virtualis, id est, capacitas suscipiendi praedicata contradictoria.

LXIII. *Dices II.* Valet haec argumentatio : *Pater est Persona Divina, Filius est Persona Divina, Spiritus Sanctus est Persona Divina. Ergo sunt tres Personae Divinae.* Ergo etiam legitima est haec argumentatio priori omnino similis : *Pater est Deus, Filius est Deus, Spiritus Sanctus est Deus. Ergo sunt tres Dii.* P. C. Dei nomine intelligitur persona. Ergo si personae multiplicantur, multiplicatur etiam Divinitas pro numero personarum. P. C. In creatis forma multiplica-

tur pro numero personarum ; tot enim dantur numero plures ac distinctae humanitates, quot dantur homines. Ergo etiam forma multiplicatur in divinis. R. C. A. N. C. Prior argumentatio legitima est, quia multiplicatur in Deo ratio communis personalitatis : at vero posterior omnino illegitima est, quia essentia divina non multiplicatur, sed una est numero in tribus personis. Ad *prob.* N. A. Quia nomina concreta distincte formam ipsam exprimunt, confuse vero subjectum formae, idcirco concretum *Deus* clare ac distincte naturam sive essentiam ac substantiam divinam designat, confuse vero unam vel multiplicem personalitatem. Ad hujus *probationem*, C. A. N. C. Natura creata finita est ac limitata, ideoque pro numero personarum multiplicatur. At vero natura divina infinita est in omni genere perfectionis, ideoque unica, quia infinitum in unoquoque genere est unicum.

LXIV. *Dices III.* Tali modo eadem res esset communicabilis, et non esset communicabilis ; nam Essentia Divina juxta nos communicatur tribus personis, personalitas vero eadem, quae identificatur cum Essentia, non communicaretur pluribus. Pari modo verae essent hae propositiones contradictoriae : *Deus est genitus*, nempe Filius : *Deus non est genitus*, nempe Pater. Atqui hoc implicat, quia nulla res potest simul esse, et non esse. Ergo. R. D. M. Eadem res esset communicabilis, et non esset communicabilis sub eadem ratione, N. M. Sub diversa ratione, C. M. Et sic distincta minore, N. C. Essentia Divina sub ratione essentiae est communicabilis pluribus : personalitas vero eadem sub ratione personalitatis, v. g. Patris, non est communicabilis pluribus, quia inter essentiam divinam et perso-

nalitates datur distinctio virtualis, seu capacitas suscipiendi praedicata contradictoria. Ad alterum R. propositionem hanc, *Deus est genitus*, verissimam esse, quia fide divina certum est Filium esse genitum a Patre: At vero posterior, *Deus non est genitus*, falsa est, quia est negativa, facitque hunc sensum: *Nulla persona, quae Deus est, est genita.* Si dicatur: *Deus est ingenitus*, vera erit propositio; sed non erit contradictoria alterius, *Deus est genitus*, eo quod ambae sint particulares, et prior restringatur ad Patrem, posterior ad Filium.

LXV. *Dices IV.* Si dantur tres in Deo personae, sequitur quamlibet personam divinam trinam fore in personis. Atqui hoc dici nequit. Ergo. P. M. Deus ille unus et summus, trinus est in personis: sed quaelibet persona divina est Deus ille unus et summus. Ergo quaelibet persona divina est trina in personis. R. N. M. Ad probat. R. argumentationem hanc vitiosam esse ac sophisticam: nam in majori *Deus ille unus et summus* vel sumitur universaliter ac distributive pro eo omni, quod est Deus ille unus et summus; et tunc propositio est manifeste falsa, quia v. g. Pater non est trinus in personis: vel sumitur particulariter; et tunc quia utraque propositio, major aeque ac minor, est particularis, syllogismus erit vitiosus, quia ex meris particularibus nihil sequitur.

LXVI. *Dices V.* Non possunt esse plures formae ejusdem rei, v. g. plures existentiae. Ergo neque plures personae ejusdem numero substantiae. P. A. Per formam quaelibet res est id quod est, eaque detracta, non amplius manet talis, qualis fuerat. Ergo ejusdem rei non possunt dari plures formae, v. g. plures rationa-

litates ejusdem hominis. R. D. A. Non possunt dari plures formae adaequatae et ejusdem rationis, seu ejusdem officii et muneris, C. A. Formae inadaequatae, nec ejusdem omnino muneris et officii, N. A. Plures existentiae inutiles forent, cum una id omnino efficiat quod efficeret altera. At vero Divinarum Personalitatum non una est ratio, cum diversum sit illarum officium; nam subsistentia Patris Patrem constituit, ac distinguit a Filio etc. Ad *probat.* D. A. Per formam adaequatam res est id quod est, C. A. Per formam inadaequatam, N. A. et D. C. Unius rei non possunt dari plures formae adaequatae, et ejusdem omnino rationis, C. C. Inadaequatae, et non ejusdem omnino rationis, N. C. Quaevis persona seorsim sumpta non determinat essentiam divinam sub omni ratione; sed subsistentia Patris illam contrahit ad solum Patrem, subsistentia Filii ad solum Filium; ideoque hae formae non sunt ejusdem emnino rationis et muneris, sicut forent plures existentiae ejusdem rei, aut plures rationalitates ejusdem hominis.

LXVII. *Dices VI.* Quaelibet Persona Divina vel est finita, vel infinita: si finita, ergo non est Deus: si infinita, ergo unica datur persona, quia unicum datur infinitum, ut ipsi adstruimus contra Marcionem. Resp. quamlibet personam divinam esse infinitam infinitate essentiae, a qua omnis emanat perfectio, et quacum identificatur. Neque propterea plura dantur infinita; quamvis enim personae inter se distinguantur, quia relative sibi invicem opponuntur; non tamen distinguuntur ab essentia divina, a qua omnis perfectio emanat; ideoque nulla est in aliqua persona perfectio, quae non sit in alia.

LXVIII. *Dices VII.* Si tres darentur in Deo

personae, sequeretur I., quod detur in Deo compositio realis. II. Non omnes personas esse ejusdem perfectionis. Nam generare est summa perfectio in vivente: hanc autem perfectionem Pater habet, Filius et Spiritus Sanctus non habent. III. Si tres personae unum essent in essentia, Quaternitas in Deo foret admittenda. Cum enim essentia, Pater, Filius, et Spiritus Sanctus quatuor nomina sint, nequaquam synonima, res plane quatuor significant. Resp. ad I. N. A. Compositio est unio realiter distinctorum. Ergo cum Personae Divinae non uniantur ad invicem, sed identificentur cum natura divina, in Deo nulla datur compositio realis. Ad II. N. illatum. Ad *prob.* D. A. Generare est perfectio summa in Deo, ita tamen ut haec perfectio tota sit ab essentia, quae una est in tribus personis, C. Ut sit a personalitate, N. A. Personalitates Divinae, ut virtualiter ab essentia distinctae, in suo conceptu formali non involvunt specialem aliquam perfectionem relativam, sed sunt praedicata neutra, quae nec dicunt imperfectionem, nec realem perfectionem, suntque bonae bonitate essentiae etc. Ad III. N. iterum illatum. Quamvis enim illa non sint synonima, non tamen res quatuor significant, sed rem unam absolutam, et tres relativas, quae cum ab absoluta illa indistinctae sint, non quaternitas, sed Trinitas adoratur. Ut enim *Lateranense IV.* Cap. II. definit: *Ideo in Deo Trinitas est solummodo, non quaternitas: quia quaelibet trium personarum est illa res, videlicet substantia, essentia, sive natura divina, quae sola est universorum principium, praeter quod aliud inveniri non potest.*

LXIX. *Dices VIII.* Trinitas Personarum sanae rationi adversatur. Ergo ad fabulas amandanda est. R. N.

A. Equidem ineffabile atque adorandum hoc mysterium humanum superat ingenium, supraque rationem est; at neutiquam illi adversatur. Cum enim idem sit et rationis et fidei nostrae parens, fieri nequit ut Deus fide divina nobis credenda proposuerit, quae sanae rationis lumen spernenda esse dictat. Quare vehementer errant Sociniani, qui humana decempeda Deum, quaeque ad illum pertinent, metiuntur, religionemque humanae penitus subdunt rationi, ut nihil amplius apud eos credatur, quod angustae rationis captum superat. Profecto sana ratio dictat, captivandum esse intellectum in obsequium fidei: nobilissimam hominis portionem, intellectum, inquam, quo a Brutis discernimur, Deo, sapientiae omnis et veritatis inexhausto fonti, immolandum esse: in Religionis negotio Scripturae et Traditioni standum esse, quamvis in sublimissima illa fidei nostrae mysteria, resque sacratissimas nec cogitationis aciem intendere, nec per sensus nostros illuc liceat pervenire. Et sane quam multa naturae phoenomena, et rerum causae, externis etiam atque intimis sensibus subjectae, obtusam ingenii nostri aciem quotidie non effugiunt? Aut quod fidei genus hoc esse dicam priscis omnibus incognitum, Divinam Omnipotentiam arctissimis humani ingenii limitibus circumscribere: Deum sibi fabricari, qui plura non possit quam homines velint: cujus sapientiam ac veracitatem in jus nobis liceat vocare: cujus auctoritas neque tantam a nobis fidem exigere queat, quam sensus nostri, a quibus tamen nos aut deceptos aut desertos tam saepe conquerimur?

CONTROVERSIA II.

AN SPIRITUS SANCTUS SIT VERUS DEUS PATRI AC FILIO CONSUBSTANTIALIS?

Contra Arianos, Macedonianos, Socinianos.

LXX.

Arius, aliique haeretici, qui Filium esse creaturam asserebant, Divinitatem quoque Spiritus Sancti negarunt; nullus enim haereticorum Spiritum Sanctum Filio umquam anteposuit. Apertius tamen Divino Spiritui bellum indixerunt Eunomius Cyzicenus, et Macedonius, in sedem Pauli CPolitani ab Arianis intrusus, ac paulo post A. 359. jussu Constantii Imperatoris in ordinem redactus, quod se inconsulto, et magna populi multitudine reluctante, corpus Constantini M. ex Apostolorum templo in aliud transferendo multarum caedium occasio fuerit. Episcopatu itaque dejectus pestiferum errorem latius coepit proseminare, asserens Spiritum Sanctum non ejusdem cum Patre et Filio honoris participem, sed utriusque ministrum esse ac creaturam. Hinc qui ejus haeresin sectati sunt, a Graecis *Pnevmatomachi*, id est, Spiritus Sancti impugnatores dicti sunt. Horum impietatem nostris temporibus aemulantur Sociniani, qui docent, Spiritum Sanctum veram non esse personam subsistentem, sed Dei duintaxat virtutem et efficaciam.

LXXI. *Conclusio Dogmatica.* Spiritus Sanctus est verus Deus, ideoque Patri ac Filio consubstantialis. Prob. I. Auctoritate Scripturarum. *Matth.* ult. Christus

ait: *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti.* Ergo Divinitatem illius evincit forma baptismi, in qua Deo Patri ac Filio tertius adjungitur Spiritus Sanctus; utique non adjungendus in unum cum illis dignitatis et honoris consortium, nisi Deus esset: neque in sacramento fidei nominandus, nisi fidei nostrae esset objectum, quod creaturae non convenit. *Actuum V.* S. Petrus Ananiam ita alloquitur: *Anania, cur tentavit satanas cor tuum, mentiri te Spiritui Sancto, et fraudare de pretio agri? -- Non es mentitus hominibus, sed Deo.* Ubi Spiritus Sanctus aperte et absolute dicitur Deus, et opponitur creaturis. Urgent hunc locum *S. Basilius* Lib. V. contra Eunonium, et Lib. de Spiritu Sancto, Cap. XVI. *S. Gregorius Nazianzenus* Orat. XXXVII. *S. Cyrillus Alexandr.* in Thes. Assertione XXXIV. *S. Ambrosius Lib. I.* de Spiritu Sancto, Cap. IV. *S. Epiphanius Haer. LXXIV. S. Augustinus Lib. II.* contra Maximinum, Cap. XXI. etc. Quod *Isaiae VI.* Dominus Deus exercituum locutus esse dicitur: *Audite audientes, et nolite intelligere etc.* Paulus Apostolus Act. XXVIII. a Spiritu Sancto pronuntiatum esse asserit: *Quia bene Spiritus Sanctus locutus est per Isaiam Prophetam ad Patres nostros, dicens: Vade ad populum istum, et dic ad eos: Aure audietis, et non intelligetis etc.* Ergo idem est Dominus exercituum, ac Spiritus Sanctus. Ergo Spiritus Sanctus est verus natura ac substantia Deus. P. C. Qui in veteri Testamento Jehovah, et Dominus exercituum appellatur, is ipse est, qui in novo Testamento Spiritus Sanctus dicitur. Sed qui in veteri Testamento Jehovah, et Dominus exercituum appellatur, est verus natura ac substantia Deus. Ergo Spiritus Sanctus

est verus natura ac substantia Deus. Idem evincitur ex iis Scripturae locis, quibus Spiritui Sancto attributa divina, aliaque opera, quae solus Deus edere potest, tribuuntur. *Cap. I. v.* 7. tribuitur illi Immensitas. *Spiritus Domini replevit orbem terrarum. I. ad Cor. II.* Omniscentia. *Spiritus omnia scrutatur, etiam profunda Dei.* Ubi scrutari idem est, ac clare comprehendere, cum de ipso Deo dicatur *Psal. XII. v.* 10. *Scrutans corda et renes Deus. Psalmo* XXXII. Omnipotentia. *Verbo Domini coeli firmati sunt, et Spiritu oris ejus omnis virtus eorum. I. ad Cor. VI. v.* 11. Sanctificatio et Justificatio. *Justificati estis in nomine Domini nostri Jesu Christi, et in Spiritu Dei nostri. I. ad Cor. XII.* Operatio miraculorum, linguarum etc. *Alii quidem per Spiritum datur sermo sapientiae: alii autem sermo scientiae secundum eumdem Spiritum: alteri fides in eodem Spiritu: alii gratia sanitatum in uno Spiritu: alii operatio virtutum, alii prophetia, alii discretio Spirituum, alii genera linguarum, alii interpretatio sermonum. Haec autem omnia operatur unus atque idem Spiritus, dividens singulis prout vult.* Ergo Spiritus Sanctus est verus Deus, veraque persona subsistens, utpote cui donorum coelestium distributio, aliaeque hujuscemodi operationes adscribuntur, quae personarum sunt.

LXXII. Exstabat olim primis quatuor saeculis, in plurimis saltem Ecclesiae codicibus, insignis locus Divinitatem Spiritus Sancti adstruens, nempe *Joan. III. v.* 6. *Quoniam Deus Spiritus est*, quem ab Arianis sublatum fuisse non modo primum affirmant *Hincmarus* in Tract. de non trina Deitate, et *Fulbertus Carnotensis Epist. I.* ad Adeodatum, sed *S. Ambrosius Lib.*

III. de Spiritu Sancto, Cap. X. Nec solum hoc loco evidenter Sancti Spiritus Θεότητα, *hoc est, Deitatem Scriptura testatur; sed etiam ipse Dominus dixit in Evangelio: Quoniam Deus Spiritus est. Quem locum ita expresse, Ariani, testificamini esse de Spiritu, ut eum de vestris codicibus auferatis: atque utinam de vestris, et non etiam de Ecclesiae codicibus tolleretis.* Tempus dein assignat Ambrosius, quo fraus detecta est: *Eo enim tempore, quo impiae infidelitatis Auxentius Mediolanensem Ecclesiam armis exercituque occupaverat, vel a Valente atque Ursacio, nutantibus Sacerdotibus suis, incursabatur Ecclesia Sirmiensis, falsum hoc, et sacrilegium vestrum in Ecclesiasticis codicibus deprehensum est, et fortasse hoc etiam in Oriente fecistis.* Ergo id factum fuit non ante A. 357. fortasse aliquot post annis. Locum illum *Joan. III. v. 6.* citat. *Tertullianus Lib. de Carne Christi, cap. XVIII. In concilio Carthagine* congregato A. 256. in causa Rebaptizantium, inter Opera Cypriani Editionis Oxoniensis, pag. 231. *Nemesianus* a Thuburnis sic loquens inducitur: *In Evangelio Dominus dicit, quod natum est de carne, caro est: et quod natum est de Spiritu, Spiritus est; quia Deus Spiritus est, et de Deo natus est.* Quin *Vigilius Tapsensis* sub finem V. Saeculi hunc locum Scripturae citat in Dialogis illis, ubi inducit Athanasium cum Ario disputantem coram Probo judice, et qui habentur ad calcem Operum Athanasii. Si quaeras, cur haec verba e Capite tertio ab Arianis expuncta sint, cum eadem Capite IV. versu 24. integra perseverent? Resp. rationem satis indicari ab Ambrosio loco cit. videlicet, quod verba Capitis IV. ad Patrem detorqueri posse putarent Ariani, non autem ita verba

Capitis III., quae de Spiritu Sancto accipienda sunt, cujus tamen Divinitatem inficiabantur. Caeterum in Vulgata editione verba illa Capitis III. ab Arianis erasa, non amplius leguntur, neque Ecclesia locum illum restituit. Quamvis enim certum sit verba illa extitisse in codicibus Africanis, iisque, quos Romae Tertullianus, Sirmii ac Mediolani legerat Ambrosius; certum tamen non est atque exploratum, ea extitisse in antiquissimis et primigeniis Evangelii exemplaribus. Vide *Bartholomaeum Germon* de veteribus haereticis Ecclesiasticorum Codicum corruptoribus, Lib. I. Parte I. Cap. XIII.

LXXIII. Prob. II. Authoritate Patrum. *S. Justinus* M. Apologia II. pro Christianis ait: *Patrem, et qui ab eo venit - - Filium, et Spiritum Sanctum Propheticum colimus et adoramus, cum ratione et veritate adorantes. Athenagoras* in Legatione pro Christian. *Spiritum Sanctum agentem in illis, qui propheticos sermones fundunt, ita a Deo emanare, et ad ipsum reflecti dicimus, ut emissi a Sole radii reciprocant. Deum Patrem praedicamus, et Deum Filium, et Spiritum Sanctum. S. Irenaeus Lib. V. adv. Haer. Cap. VIII. ait, per manus Patris, id est, per Filium et Spiritum, factum esse hominem secundum similitudinem Dei. Tertullianus Lib. adv Praxeam, Cap. XIII. Duos definimus et Patrem et Filium, et jam tres cum Spiritu Sancto. - - Duos tamen Deos et duos Dominos numquam ex ore nostro proferimus: non quasi non et Pater Deus, et Filius Deus, et Spiritus Sanctus Deus, et Deus unusquisque etc. S. Cyprianus Epist. LXXIII. ad Jubajanum: Cum tres unum sint, quomodo Spiritus Sanctus placatus esse ei potest, qui aut Patris, aut Filii inimicus est? S. Dionysius Alexandr. in Respon-*

sione ad propositiones Pauli Samosateni ait: Nisi enim esset Christus Deus Verbum, non potuisset non esse peccato obnoxius. Nullus enim non obnoxius est peccato, nisi unus Christus, ut et Pater Christi, et Sanctus Spiritus. Atque hi omnes Antenicaeni sunt. Post damnatam Nicaeae Arii impietatem calamum adversus impugnatores Spiritus Sancti strinxere *S. Athanasius Epist. ad Serapionem. Didymus Lib. de Spiritu Sancto. S. Hilarius in Libris de Trinitate. S. Basilius in Libris contra Eunomium, et de Spiritu Sancto. S. Gregorius Nazianzenus Orat. XXXVII. S. Ambrosius in Libris de Spiritu Sancto. Theodoretus Lib. V. contra Haer. Cap. de Spiritu Sancto. S. Epiphanius in Panario, Haer. LXXIV. S. Gregorius Nyssenus in Lib. contra Eunomium. S. Augustinus in Libris de Trinitate et contra Maximinum Arianum. S. Cyrillus Alexandr. in Thesauro. S. Cyrillus Jerosol. Catech. XVI. et XVII.*

LXXIV. Prob. III. Authoritate Conciliorum. Arianam blasphemiam confixit *Nicaena* Synodus in Symbolo : *Credimus in Spiritum Sanctum.* Macedonianam vero Synodus *Alexandrina* A. 362. *post reditum S. Athanasii celebrata, tum Illyriciana* A. 367., *ac Romana* A. 379. *sub S. Damaso, qui Epistolam dedit Synodicam ad Episcopos Illyrici, apud Theodoretum Lib. V. Hist. Eccles. Cap. XI. Et quia post Concilium Nicaenum hic error inolevit, ut quidam ore sacrilego auderent dicere, Spiritum Sanctum factum esse per Filium, anathematizamus eos, qui non tota libertate proclamant, eum cum Patre et Filio unius potestatis esse atque substantiae. Anathematizamus Arium atque Eunomium, qui pari impietate, licet sermone dissimili*

Filium et Spiritum Sanctum asserunt esse creaturas. Anathematizamus Macedonianos, qui de Arii stirpe venientes, non perfidiam mutavere, sed nomen. - - Si quis non dixerit Spiritum Sanctum de Patre esse vere ac proprie, sicut Filius de Divina Substantia, et Deum verum, anathema sit. - - Si quis tres personas non dixerit veras, Patrem et Filium ac Spiritum Sanctum, - - anathema sit. - - Si quis non dixerit Spiritum Sanctum adorandum ab omni creatura, sicut Filium et Patrem, anathema sit. Accessit A. 381. *CPolitanum I., quod verbis illis Symboli Nicaeni, Credimus in Spiritum Sanctum, ad confodiendum Macedonii errorem addidit: Dominum et vivificantem, ex Patre procedentem, cum Patre et Filio adorandum et conglorificandum: qui locutus est per Sanctos Prophetas.* Quamvis autem haec Synodus ratione convocationis Oecumenica non fuerit, cum soli Episcopi Orientales, a Theodosio Imperatore acciti, conventum illum celebrarint absque Legatorum Damasi praesentia; merito tamen in Synodorum Generalium numerum relata est, quia Macedonii damnationem ratam habuerunt Damasus Papa, et Occidentales Episcopi, qui eodem ferme tempore, quo Graeci CPoli, ipsi Romae in Synodo erant congregati.

LXXV. *Prob. IV.* Argumento praescriptionis. Saeculo IV. Ecclesia credidit Spiritum Sanctum esse verum Deum, Patri ac Filio consubstantialem Ergo etiam prioribus saeculis eadem semper fuit fides Ecclesiae circa Divinitatem Spiritus Sancti. Dici enim et ostendi non potest, quo tempore, ubi, a quo, quibus praesidiis, quibus obsistentibus, mutata fuerit antiqua, atque ab Apostolis accepta doctrina de Spiritu Sancto; cum ta-

men haec omnia in tam gravi mutatione religionis assignari possint ac debeant. P. A. tum ex Patribus, quorum nomina paulo ante recitavimus, tum ex Ecclesiastica Historia illorum temporum. Qui enim saeculo IV. Divinitatem Spiritus Sancti negarunt, ab Ecclesia tamquam haeretici proscripti sunt, nec alia via veniam et pacem consecuti sunt, quam ejurata haeresi. Sic in Concilio Alexandrino A. 362. ab haereticis ad Ecclesiam Catholicam redeuntibus postulabatur, ut execrarentur Arianam impietatem, atque etiam illos, qui dicebant Spiritum Sanctum non esse Deum. S. Basilius Eustathium Sebastenum in communionem suam prius non adscivit, quam Divinitati Spiritus Sancti subscripsisset. Adde antiquissimam illam ac celebrem glorificationem, qua Ecclesiae hymni ubique obsignabantur, *Gloria Patri, et Filio, et Spiritui Sancto*, aut *cum*, vel *in Spiritu Sancto*, quam *Basilius* Lib. de Spiritu Sancto, Cap. XXIX. indiscriminatim usurpatam fuisse scribit a S. Irenaeo, Clemente Romano, Dionysio Alexandrino, Gregorio Thaumaturgo, Origene etc.

OBJECTIONES.

LXXVI. *Objicitur I.* Infirmitas argumenti a Scripturarum authoritate petiti. Scriptura iis etiam rebus operationes tribuit, quae omnium judicio non sunt verae personae. Ergo quamvis Scriptura tribuat Spiritui Sancto operationes quasdam, non evincitur illum esse veram personam. P. A. Apostolus *I.* ad *Cor. XIII.* dicit de charitate, quae tamen virtus est, non persona: *Charitas patiens est, benigna est: Charitas non aemulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambi-*

tiosa etc. Lex dicitur in Scripturis loqui; sanguis Abel clamare etc. Ergo. R. D. A. Aliquando, C. A. Semper, N. A. et C., alias si legitima foret haec Socinianorum exceptio, sequeretur etiam quod Christus non sit persona, sed sapientia ac virtus Patris. Ad *prob.* C. A. N. C. Cuilibet, etiam rudissimo, notum est, charitatem non sumendam hic esse abstractive, sed concretive pro homine habente charitatem; abstracta quippe non operantur, sed concreta: neque ullus tam obesae naris est, qui non illico intelligat, in proprio sensu solum Legislatorem loqui, non legem etc. At vero Spiritus Sanctus constanter et ubique in Divinis Scripturis describitur tamquam vera persona, tribuunturque illi actiones, quae a solis personis elici possunt; dicitur enim docere, revelare futura, scrutari profunda Dei etc. *Actuum XIII. dicitur: Dixit Spiritus Sanctus: Segregate mihi Paulum et Barnabam in opus ad quod assumpsi eos. Act. X. Petro autem cogitante de visione, dixit Spiritus ei: Ecce viri tres quaerunt te. Surge itaque, descende, et vade cum eis nihil dubitans: quia ego misi illos. Matth. III. Et ecce aperti sunt ei coeli: et vidit Spiritum Dei descendentem sicut columbam, et venientem super se.*

LXXVII. *Dices I.* Primi Christiani nequidem sciverunt dari Spiritum Sanctum, ut dicitur *Act. XIX. Sed neque si Spiritus Sanctus est, audivimus.* Ergo Scriptura per Spiritum Sanctum non intelligit veram personam. *Confirm.* Spiritus Sanctus in Scripturis dicitur donum Dei, et in die Pentecostes effusus: atqui haec de vera persona dici nequeunt. Ergo. R. N. A. Qui *Actuum XIX.* ignorasse dicuntur Spiritum Sanctum, pauci erant numero, baptizati baptismo Joannis, ideo-

que nondum Christiani; atque hinc praemissa a Paulo instructione baptizati fuere baptismo Christi. Ad *confirm.* Resp. Spiritus Sanctus in Scripturis *Donum Dei* dicitur, non accidentale, sed personale et subsistens, eo modo quo ipse Christus *Joan. III. v.* 16. *Donum Dei* dicitur. Spiritus Sanctus in die Pentecostes effusus fuisse dicitur, non quod ipsa Spiritus Sancti persona, quae est simplicissima, fuerit divisa, sed quod ejusdem dona fuerint Apostolis distributa. Atque hoc etiam sensu Spiritus Sanctus augeri vel minui dicitur, quoad dona nimirum, non quoad ipsam Spiritus Sancti personam aut substantiam.

LXXVIII. *Dices. II.* In Graeco textu *Actuum V.* non dicitur, quod Ananias mentitus sit Spiritui Sancto, sed quod Spiritum Sanctum fefellerit; et per Spiritum Sanctum intelligendi sunt Apostoli, in quibus habitabat Spiritus Sanctus. Ergo ex illo loco non evincitur Divinitas Spiritus Sancti. R. T. I. membr. Ant. vox enim illa aeque significat fallere, ac mentiri, eademque est omnino significatio vocum mentiri et fallere; ideo enim mentitus est Ananias, quia Apostolos fallere voluit. Et N. II. membrum Antecedentis. Textus satis clare distinguit Deum ab hominibus. Aut ubinam Sociniani legunt Apostolos in Scripturis Spiritus Sancti nomine aliquando fuisse donatos? Dicentne forsitan, cum baptizamur in nomine Spiritus Sancti, baptizari nos in nomine Apostolorum?

LXXIX. *Objicitur II.* Auctoritas Scripturarum. In Scripturis multa Spiritui Sancto tribuuntur, quae Deo non conveniunt. Ergo non est Deus. P. A. I. *Amos IV.* juxta versionem *των* LXX. dicitur creatus: *Format tonitru, et creat Spiritum. II.* Joan. I. a Filio factus;

Per quem omnia facta sunt. *III.* Ad Rom. VIII. orans et gemens *Spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.* IV. Joan. XV. mittendus a Christo : *Cum venerit Paraclitus, quem ego mittam vobis, Spiritum veritatis.* V. Quod nihil a se loquatur, quod scientiam a Filio accipiat. Joan. *XVI. Non enim loquetur a semetipso : sed quaecumque audiet loquetur, et quae ventura sunt annuntiabit vobis. Ille me clarificabit, quia de meo accipiet.* VI. Denique Joan. VII. dicitur : *Nondum erat Spiritus datus quia nondum erat Jesus glorificatus.* Ergo R. N. A. Ad I. R. non esse ibi sermonem de Persona Divina, sed de vento. Hinc in Vulgata nostra legitur : *Formans montes, et creans ventum.* Ad II. R. omnia, quae facta sunt, per Verbum fuisse facta, ut ipse S. Joannes ait Cap. I. *Omnia per ipsum facta sunt : et sine ipso factum est nihil, quod factum est.* At vero Spiritus Sanctus ne factus, neo creatus, nec genitus est; sed procedit tantum a Patre et Filio. Ergo juxta S. Joannem non est factus a Filio. Ad III. R. Spiritum Sanctum postulare non in sensu formali, sed causali quia per interiorem gratiam facit nos postulantes gemitibus, qui enarrari nequeunt. Qui loquendi modus similis est illi II. ad Cor. II. *Deo autem gratias, qui semper triumphat nos in Christo Jesu*, id est, qui semper nos facit triumphare per gratiam ex meritis Christi datam. Neque dicas : Si postulat Spiritus Sanctus pro nobis, quia postulare nos facit : igitur et Pater pro nobis postulat, siquidem et ille postulare nos facit. Respondeo enim N. illatum. Sicut enim Pater non dicitur mitti, (licet ea operatio a l quam Persona aliqua Divina mittitur, v. g. sanctificatio hominis, sit toti Trinitati communis,) propterea

quod necesse sit personam, quae mittitur, a mittente procedere, a qua videlicet cum operatione simul accipit et naturam: ita de hac postulatione dicendum, quae quamvis significet effectum in hominibus, quem etiam Pater, immo tota Trinitas operatur; non tamen tota Trinitas postulare recte dicitur: sed ea tantum persona, quae accipit ab alia, ut faciat homines postulantes. Ad IV. R. Spiritum Sanctum mitti per processionem, non per imperium, quatenus nempe a Patre et Filio procedit, et incipit novo modo esse in creatura per effectum, qui ei per appropriationem tribuitur. *Missio* enim in Divinis nihil aliud est, quam personae ab alia procedentis praesentia in creatura per effectum aliquem temporaneum. Ad V. R. Spiritum Sanctum non loqui a semetipso, id est, sine Patris et Filii communicatione, et ab iisdem accipere scientiam, sed absque ulla dependentia; non discendo, sed procedendo, ex essentiali et infrustrabili exigentia accipiendo per processionem naturam divinam, quae per se ipsam est rerum omnium cognoscibilium cognitio. Fateor mysterium hoc esse incomprehensibile, quod scrutari temeritas, credere pietas est. Ad VI. Resp. sensum citati textus esse, quod Spiritus Sanctus ante ascensionem Christi nondum fuerit datus cum tanta coelestium donorum ubertate, qua datus fuit die Pentecostes.

LXXX. *Dices I.* Scriptura apertis verbis rejicit Spiritum Sanctum a consortio Divinitatis. Ergo. P. A. Joan. XVII. dicitur: *Haec est vita aeterna, ut cognoscant te solum Deum verum, et quem misisti Jesum Christum.* I. ad Timoth. V. nulla Spiritus Sancti facta mentione, scribit Apostolus: *Testor coram Deo, et Christo Jesu, et electis Angelis, ut haec custo-*

dias sine praejudicio. Matth. Cap. XI. dicitur: *Nemo novit Filium nisi Pater neque Patrem quis novit, nisi Filius, et cui voluerit Filius revelare.* Ergo Spiritus Sanctus ignorat Patrem et Filium. Ergo non est Deus R. N. A. quod manifeste falsum esse evincunt ea Scripturae testimonia, quae in prima probatione adduximus. Ad *prob.* N. C. Scriptura loquitur modo de una tantum, modo de duabus, modo de tribus personis simul, pro data occasione, nimirum prouti conveniens erat alicujus personae Divinitatem specialiter inculcari. Quemadmodum igitur ex eo, quod saepe solius Christi meminerit, v. g. ad Galat. III. *Quicunque in Christo baptizati estis, Christum induistis*; aut solius Spiritus Sancti, v. g. Sap. I. *Spiritus Domini replevit orbem terrarum.* I. ad Cor. XII. *Haec autem omnia operatur unus atque idem Spiritus, dividens singulis prout vult*, minime sequitur, nos in Baptismo Patrem non induere, aut Patrem et Filium immensos non esse, aut non operari, quae Spiritus dicitur operari: ita etiam ex eo, quod expressa Spiritus Sanctus Sancti mentio alicubi non fiat, minime sequitur ibi excludi a Scripturis Spiritum Sanctum. Ita quoad rem *Ambrosius* Lib. I. de Spiritu Sancto, Cap. III. *Matthaei* locum quod attinet, *Nemo novit Filium, nisi Pater etc.* certum est ibi excludi personas creatas, Angelos et homines, non autem Personas Divinas; secus Scriptura sibi ipsi contradiceret, quia de Spiritu Sancto scribit Apostolus I. ad Cor. II. v. 10. *Nobis autem revelavit Deus per Spiritum suum; Spiritus enim omnia scrutatur.* Et v. 11. *Quae Dei sunt, nemo cognovit, nisi Spiritus Dei.*

LXXXI. *Dices II.* Spiritus Sanctus in Scriptura

saepe vocatur *Spiritus Dei.* Sed Spiritus Dei non est persona ab ipso distincta; sicut anima hominis non est persona ab homine distincta, cui Spiritum Sanctum comparat Apostolus I. ad Cor. Cap. II. *Quis enim hominum scit quae sunt hominis, nisi Spiritus hominis, qui in ipso est? Ita et quae Dei sunt nemo cognovit, nisi Spiritus Dei*, Ergo. R. C. M. D. m. Non est persona, si Spiritus accipiatur pro essentia, C. m. Si accipiatur relative aut notionaliter, N. m. Cum autem Spiritus Sanctus a Deo Patre et Filio procedat, necesse est, ut ab iis personalitate ac hypostasi distinguatur. Ergo Spiritus Dei relative ac notionaliter accipiendus est pro Divina Persona subsistente. Ad rationem additam R. Spiritus hominis est pars hominis, non persona; Spiritus vero Dei non est pars Dei, sed vera persona. Quare Apostolus paritatem instituit tantum inter modum cognoscendi, non vero quoad modum subsistendi. Nimirum sicut secretos animi motus nemo scit praeter hominem, seu Spiritum hominis: sic nemo cognoscit, quae Dei sunt, nisi Spiritus Dei, qui in Deo est.

LXXXII. *Objicitur III.* Auctoritas Patrum et Ecclesiae. I. *S. Dionysius Alexandrinus* negavit Divinitatem Spiritus Sancti, ut fatetur *S. Basilius* Epist. XLI. II. *S. Hilarius* in duodecim libris de Trinitate Spiritum Sanctum numquam diserte Deum nominavit, ut observat Erasmus praefatione in Hilarium. III. *S. Basilius* cum de Spiritu Sancto loqueretur, oeconomia et dispensatione quadam Dei nomen suppressit; quod non fecisset, si dogma fidei existimasset assertionem Divinitatis Spiritus Sancti. Hanc autem Magni Basilii oeconomiam laudat *S. Gregorius Nazianzenus* Orat. XX.

IV. Primis saeculis in Ecclesia valde usitata fuit haec formula glorificationis: *Gloria Patri et Filio in Spiritu Sancto.* Ergo Christiani discrimen faciebant inter Spiritum Sanctum, et primas duas personas. R. ad I. Quando S. Basilius Epistolam XLI. scripsit, non legerat Apologeticum a S. Dionysio Alexandrino exaratum; unde illius mentem non satis perspectam habuit. Certe Catholicam de Spiritu Sancto doctrinam suam dilucide explicavit in Responsione ad interrogationes Pauli Samosateni, (Vide locum illum in II. probatione a nobis adductum,) et Dionysium ab omni haeresis suspicione purgavit S. Athanasius. Ad II. R. Spiritum Sanctum saepius ab *Hilario* implicite saltem ac aequivalenter vocari Deum. Lib. XII. de Trinitate Patrem alloquens scribit: *Profunda tua Spiritus Sanctus tuus, secundum Apostolum, scrutatur, et novit: et interpellator pro me tuus inenarrabilia a me tibi loquitur: et ego naturae suae ex te per Unigenitum tuum manantis, potentiam creationis nomine non modo non eloquar, sed etiam infamabo?* (dicendo Spiritum Sanctum esse creaturam) *Nulla te nisi res tua penetrat: nec profundum immensae majestatis tuae peregrinae atque alienae a te virtutis causa metitur. Tuum est, quidquid te init; neque alienum a te est, quidquid virtutis scrutantis inest.* Ad III. R. *S. Basilius* palam in scriptis suis declaravit, unam et eamdem esse Spiritus Sancti cum Patre et Filio substantiam: eum inter creaturas numerandum non esse: nos in nomine Spiritus Sancti, perinde ac Patris et Filii baptizari; quod certe idem est, ac si Spiritum Sanctum expresse Deum appellasset. Ipse *S. Gregorius Nazianzenus* Orat. XX. de illo testatur, eum saepe in concionibus publicis,

quando nullum Ecclesiae periculum imminebat, Spiritum Sanctum Deum appellasse; et in privatis colloquiis interrogantibus de Divinitate Spiritus Sancti expressis verbis semper respondisse, illum esse Deum. Quare ex prudenti tantum oeconomia quandoque Spiritum Sanctum expressis verbis Deum non appellavit, ne Episcopatu suo ab Arianis et Macedonianis pelleretur, sibique haereticus Episcopus substitueretur, qui Caesariensem Ecclesiam haeresi dein inficeret. Quandoque autem Spiritum Sanctum Deum esse diserte professus est, ut Epistola CXLI. *Confitendum est, Deum esse Patrem, Deum Filium, Deum Spiritum Sanctum; quemadmodum Divinae Scripturae; et qui sublimiora contemplati sunt, docuerunt. Ad IV. R. N. C. I. Basilius Lib. de Spiritu Sancto, Cap. XXV. et XXVI.* ex Veterum authoritate ostendit, particulam *in* eamdem omnino energiam ac significationem habere, quam praepositio *cum*, *per*, aut conjunctio *Et*.

LXXXIII. *Objicitur* IV. Ratio. Illa persona non est Deus, quae neque est genita, nec ingenita. Atqui talis est Spiritus Sanctus. Ergo. P. m. Spiritus Sanctus non est genitus, alias Spiritus Sanctus foret Filius: Neque est ingenitus, quia ingenitus in Deo non significat meram negationem, sed aliquid positivum, adeoque idem denotat, ac esse principium et fontem omnium sine alio principio, quod soli Patri convenit. Ergo. II. Spiritus Sanctus est tertius ordine. Ergo etiam natura. Ergo non est Deus. R. N. M. Inter genitum et ingenitum datur medium, scilicet processio per aliam viam, quam per generationem. Si quaeras, quae sit haec processio? R. cum *S. Gregorio Nazianzeno* Orat. XXXVII. *Dictu, quae Patris ingenitura sit*,

et ego Filii generationem, et Spiritus processionem explicare aggrediar, ut ambo mentis vesania praecipites agamur, in Dei mysteria oculos injicientes; idque qui tandem? Nempe qui ne ea quidem, quae ante pedes sunt, scire, nec arenam maris, aut pluviae guttas, et dies saeculi enumerare possumus, nedum in Dei profunda penetrare, naturaeque adeo arcanae, atque omnem orationis facultatem superantis rationes reddere. Ad II. N. C. Tertius est enim, non ordine aliquo secundum gradus inaequales essentiae; sed secundum originem in eadem essentia.

CONTROVERSIA III.

DE PROCESSIONE SPIRITUS SANCTI A PATRE ET FILIO.

Contra Graecos Schismaticos.

LXXXIV.

Per *processionem* in Divinis intelligitur quaedam emanatio, seu origo unius personae ab alia, quam Theologi ita explicare solent. Pater ab aeterno se perfectissime cognoscendo producit in se Verbum, seu imaginem sui infinite perfectam, adeoque ejusdem secum perfectionis et substantiae. Praeterea Pater Verbumque se invicem amando producunt amorem infinite perfectum, adeoque ejusdem iterum perfectionis ac substantiae, nempe Spiritum Sanctum. Dantur itaque in Divinis duae processiones verae ac reales, una per intellectum, qua Verbum, seu Filius a Patre: altera per voluntatem, qua Spiritus Sanctus a Patre et Filio simul procedit.

LXXXV. Saeculo IV. Ariani et Macedoniani asserebant Filium et Spiritum Sanctum esse meras creaturas, Filiumque a solo Patre, Spiritum Sanctum vero a solo Filio factum esse: quem errorem ut confunderet *CPolitanum I.* addidit *Nicaeno* Symbolo: *Qui ex Patre procedit.* Saeculo VIII. A. 767. in Concilio Gentiliacensi prope Parisios disputatum est inter Episcopos Franciae et Graeciae, Constantini Copronymi Imperatoris legatos, an Spiritus Sanctus procedat etiam a Filio. Saeculo IX. recruduit controversia Graecos inter et Latinos; Photius enim CPolitanae Sedis invasor, ejecto Ignatio legitimo Patriarcha, a Romana Ecclesia schismatica temeritate se separavit, illud inter alia crimini Latinis vertens, quod Spiritum Sanctum a Filio etiam procedere docerent. Saeculo XI. Michael Cerularius Patriarcha CPolitanus redintegratam concordiam dissolvit; asserens Latinos omnes excommunicatos esse, quod CPolitano Symbolo particulam *Filioque* addidissent, Ephesino I. graviter id vetante. Saeculo XIII. in Lugdunensi II. A. 1274. sub Gregorio X., adnitente Michaele Palaelogo Orientis Imperatore, pax iterum coaluit Graecos inter et Latinos, Symbolumque addita voce *Filioque* inter Missarum solemnia publice decantatum est. Graecis ad ingenium redeuntibus sancita fuit iterum concordia in Concilio Florentino, praesentibus Joanne Palaeologo Imperatore, multisque Graecorum Episcopis, quos inter praecipui erant Josephus Patriarcha CPolitanus, ipsius Concilii tempore Florentiae defunctus A. 1439. Bessario Nicaenus, Isidorus Ruthenus, Josephus Methonensis, Georgius Scholarius, Gregorius Protosyncellus etc. Consentientibus Graecis definitum est, Spiritum Sanctum a Patre et Filio tanquam ab uno principio proce-

dere, recteque additam fuisse Symbolo CPolitano vocem *Filioque*. Verum paulo post leves Graeculi, Marci Ephesini opera, Latinis infensissimi, in antiquum errorem relapsi, perfidiae poenas Deo dederunt, capta A. 1453. a Mahomete II. Turcarum Tyranno CPoli, excisoque Orientis imperio; quod a Constantino M. ad Constantinum usque Palaeologum ultimum Orientis Imperatorem Christianum, undecim saeculis perduravit.

Spiritum Sanctum a Patre procedere Graeci omnes unanimi voce fatentur; diserte enim id clarisque verbis in Scriptura affirmatur, Joan. XV. *Cum venerit Paraclitus, quem ego mittam vobis a Patre, Spiritum veritatis, qui a Patre procedit.* Et *CPolitana* I. Synodus Nicaeno Symbolo contra Macedonianos addidit, *Qui a Patre procedit.*

LXXXVI. *Conclusio Dogmatica.* Spiritus Sanctus non a Patre tantum, sed etiam a Filio procedit. *Prob.* I. Authoritate Scripturarum, quae multiplex argumentum suppeditant. Nam I. Spiritus Sanctus mittitur a Filio. Joan. XV. *Cum venerit Paraclitus, quem ego mittam vobis.* Joan. XVI. *Si non abiero, Paraclitus non veniet ad vos; si autem abiero, mittam eum ad vos.* Ergo procedit a Filio. P. C. Missio in Divinis supponit processionem personae quae mittitur, ab illa quae mittit; alias si missio denotaret imperium, sequeretur, quod ipsi etiam Graeci non admittunt, Spiritum Sanctum non esse verum Deum. Ergo. II. Spiritus Sanctus a Filio accipit, et a seipso non loquitur. Joan. XVI. *Non enim loquetur a semetipso, sed quaecumque audiet loquetur. - - - Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, et annuntiabit vobis.* Atqui in Divinis una persona aliter non accipit ab alia, quam via, originis et proces-

sionis. Ergo etiam Spiritus Sanctus hac ratione accipit a Filio. P. m. Filius a Patre accipit, et ea quae loquitur, audivit, quia a Patre per aeternam generationem procedit. Ergo etiam Spiritus Sanctus per processionem a Filio accipit scientiam cum essentia divina, quia scientia non distinguitur a natura divina. III. Christus ait *Joan.* XVI. *Omnia quaecumque habet Pater, mea sunt: propterea dixi, quia de meo accipiet.* Ergo Filius omnia habet quae Pater, excepta relatione Paternitatis. Atqui Pater, ut ipsi Graeci fatentur, habet vim spirandi Spiritum Sanctum. Ergo vim illam habet et Filius; in hac enim Patri non opponitur, estque compossibilis cum Filiatione. IV. Spiritus Sanctus saepe in Scripturis vocatur Spiritus Patris, vel Dei, quia a Patre procedit Ergo etiam procedit a Filio, quia saepe in Scripturis Spiritus Christi vocatur, v. g. *Act. XVI.* v. 7. *Cum venissent autem in Mysiam, tentabant ire in Bithyniam, et non permisit eos Spiritus Jesu.* Ad *Rom.* VIII. v. 9. *Si quis Spiritum Christi non habet, hic non est ejus.* Ad Galat. IV. v. 6. *Misit Deus Spiritum Filii sui in corda vestra.* Atque haec praecipua sunt argumenta ex Scripturis petita, quae Graecis objecerunt S. Anselmus Cantuariensis in Bariensi Synodo A. 1098. et Joannes Lombardus Ord. Praed. in Florentina A. 1439.

LXXXVII. Prob. II. Authoritate PP. Graecorum. *S. Athanasius* Epist. ad Serapionem ait: *Quod si Filius, quoniam ex Deo est, proprius est substantiae ipsius, necesse est et Spiritum, qui ex Deo dicitur, proprium esse Filii secundum substantiam.* Et Orat. IV. adv. Arianos: *Neque vero Spiritus Verbum cum Patre copulat, sed potius Spiritus a Verbo accipit. — — Ipse enim ut dictum est, Spiritum dat; et quaecunque*

habet Spiritus, haec habet a Verbo. S. Basilius Lib. III. contra Eunomium: *Quid enim necesse est, si dignitate et ordine tertius est Spiritus, tertium ipsum esse natura? Nam dignitate secundum esse a Filio, ut qui ab illo esse habeat, et ab ipso accipiat, et annuntiet nobis, et omnino ex illa causa pendeat, pietatis sermo tradit: verum tertiam usurpare naturam, neque a sacris litteris edocti sumus; neque ex supradictis consequenter potest colligi.* Hic locus cum in Florentino Concilio adduceretur a Joanne Theologo Lombardiae Provinciali, Marcus Ephesinus interpolatos fuisse Codices exclamavit, ex quibus locus hic depromebatur. Respondit Joannes Codicem illum antiquissimum esse, 600. facile annis ante Florentinam Synodum exaratum, a Nicolao Cusano Cardinale CPoli advectum: quin potius a Graecis post schisma corruptos fuisse Basilii Codices. Et sane citatum locum eodem porsus modo, ac Joannes Theologus, reddiderant ducentis ferme annis, antequam Florentina Synodus haberetur, Joannes Veccus Patriarcha CPolitanus, et *Manuel Calecas*, qui Lib. I. de Erroribus Graecorum scribit: *Hoc autem si quis non esse Basilii contendat, adjectumque exemplaribus dicat, penitus delirat. Quippe in vetustissimis codicibus ita scriptum invenitur: quos quidem codices pro antiquitate sua, antequam schisma oriretur, conscriptos esse nullus ambigere omnino possit: quorum obliterati non nulli cernuntur: quibusdam hoc illius Viri dictum quasi adulteratum suscipere nolentibus, ac ferro contra mutos apices impie utentibus.* S. Gregorius Nyssen. Lib. I. contra Eunomium: *Porro idem nobis et de Spiritu Sancto dicendum est; cujus in solo ordine differentia constituta est. Nam ut Patri conjunctus est Fi-*

lius, et cum ex illo esse habeat, non tamen posterius existit: sic etiam Spiritus Sanctus proxime haeret Filio, qui sola cogitatione secundum rationem principii, prius consideratur productione Spiritus, Nam temporum intervalla in illa vita, quae saeculum omne praecedit, locum non habent: adeo ut detracta principii ratione, nulla re Sancta Trinitas a se ipsa dissideat. S. Epiphanius Haer. LXXIV. *Vita totus est Deus. Ergo vita est e vita Filius: Ego enim sum, inquit, veritas et vita. At Spiritus Sanctus ab ambobus oritur.* Et in Anchorato, Num. VIII. *Inter Patrem et Filium medius est, ex Patre Filioque procedens, et appellatione tertius.* Didymus Lib. II. de Spiritu Sancto exponens illa verba Christi: *Non enim loquetur a semetipso*, scribit: *Non ex se, sed ex Patre, et ex me est. Hoc enim ipsum, quod subsistit, a Patre, et me illi est.* S. Cyrillus Alexandr. Lib. de Recta Fide ad Reginas: *Procedit autem per ambos, (Patrem et Filium,) et vivificans Spiritus.*: Idem in Responsione ad Orientalium objectiones ad Anathematismum IX. *Omnia existens quaecunque est Pater, excepto eo solo quod Pater est: et proprium habens, qui ex ipso est, et substantialiter inest ei, Spiritum Sanctum, divina miracula faciebat.* Et in Epistola ad Nestorium *Quamvis enim Spiritus in substantia propria sit, quatenus Spiritus est, et non Filius; est tamen ab ipso non alienus. Profunditur autem ab ipso, non minus profecto quam ex Deo et Patre.* S. Maximus Martyr in Tract. de Candelabro Zachariae Prophetae: *Nam Spiritus Sanctus, quemadmodum natura Dei est, ac Patris secundum substantiam: sic est Filii secundum substantiam: tamquam qui ex Patre substantialiter per*

Filium genitum inexplicabili modo procedat. S. Joannes Damascenus Lib. I. de Fide Orthod. Cap. XVIII. *Imago Patris est Filius, et Filii Spiritus; per quem Christus habitans in homine, dat ipsi ut ad imaginem sit.* Filius autem imago dicitur Patris, qui a Patre procedit. Ergo juxta Damascenum etiam Spiritus Sanctus procedit a Filio, quia est imago Filii.

LXXXVIII. Prob. III. Authoritate PP. Latinorum. S. Hilarius Lib. II. de Trinit. ait: *Loqui de eo* (Spiritu Sancto) *non necesse est, quia de Patre et Filio authoribus confitendus est.* S. Augustinus Lib. XV. de Trinit. Cap. XVII. *Ideo autem addidi, principaliter,* (procedere Spiritum Sanctum a Patre,) *quia et de Filio Spiritus Sanctus procedere reperitur. Sed hoc quoque illi Pater dedit, non jam existenti et nondum habenti: sed quidquid Unigenito Verbo dedit, gignendo dedit. Sic ergo eum genuit, ut etiam de illo Donum commune procederet, et Spiritus Sanctus Spiritus esset amborum.* S. Leo M. Serm. II. de Pentec. *Quod accipit Spiritus, Patre dante, dat Filius.* S. Fulgentius Lib. de Fide ad Petrum, Cap. XI. *Firmissime tene, et nullatenus dubites, eumdem Spiritum Sanctum, qui Patris et Filii unus est Spiritus, de Patre et Filio procedere.* S. Gregorius M. Hom. XXVI. in Evangelia: *Spiritus Sancti missio ipsa processio est, qua de Patre procedit et Filio.*

LXXXIX. Prob. IV. *Authoritate Conciliorum,* Toletani I. III. IV. VIII. XI. XII. et XIII, in quibus asseritur Spiritum Sanctum a Patre Filioque procedere. Acquisgranensis sub Carolo Magno A. 809. Bariensis sub Urbano II. A. 1098. Lateranensis IV. Oecumenici A. 1215. Lugdunensis II. A. 1274. *in qua*

haec sententia promulgata est Graecis Latinisque litteris inscripta : Gregorius X. in Generali Concilio Lugdunensi. *Fideli ac devota professione fatemur, quod Spiritus Sanctus aeternaliter ex Patre et Filio, non tamquam ex duobus principiis, sed tamquam ex uno principio, non duabus spirationibus, sed unica spiratione procedit.* Et Florentini A. 1439. subscribentibus Graecis omnibus, praeter Marcum Ephesinum, in Decreto fidei. *In nomine Sanctae Trinitatis, Patris et Filii et Spiritus Sancti,* (inquit Eugenius IV.) *hoc Sacro universali approbante Concilio Florentino, definimus, ut haec fidei veritas ab omnibus Christianis credatur, et suscipiatur, sicque omnes profiteantur, quod Spiritus Sanctus ex Patre et Filio aeternaliter est, et essentiam suam, suumque esse subsistens habet ex Patre simul et ex Filio, et ex utroque aeternaliter tamquam ab uno principio, et unica spiratione procedit. - - Definimus insuper explicationem verborum illorum, FILIOQUE, veritatis declarandae gratia, et imminente tunc necessitate, licite ac rationabiliter Symbolo fuisse appositam.* Adde, quod Generalia Concilia in Oriente habita, Ephesinum, Chalcedonense, CPolitanum II. III. et IV. approbarint Epistolam S. Cyrilli Alexandrini ad Nestorium, in qua expresse dicitur, Spiritum Sanctum etiam a Filio procedere. Locum hunc adduximus in II. probatione.

XC. *Quaeres I.* quid de tempore sentiendum sit, quo Symbolo Constantinopolitano facta fuit additio vocis *Filioque*? R. In Hispaniis primum facta fuisse legitur in Toletano III. A. 589. dein in Toletano IV. A. 633. in VI. A. 638. Cap. I. et in VIII. A. 653. sub Recesvinto Rege. Illam Galli quoque et Germani ad-

misere VIII. saeculo, forsan in Concilio Gentiliacensi sub Pipino A. 767. in quo Latinos inter et Graecos de Spiritu Sancti processione fuit disputatum. Haec additio vires accepit A. 809. in Concilio Aquisgranensi, in quo de Processione Spiritus Sancti a Filio rursus actum. Ex hac Synodo legatio decreta est ad Leonem III. Romanum Pontificem, cujus munus Bernario Wormatiensium, Jesse Ambianensium Episcopis, et Adalardo Corbejensi Abbati impositum est, ut de additione illa, deque cantandi Symboli instituto cum eo conferrent. Decretum Synodi de Sancti Spiritus a Filio processione probavit Pontifex: additionem vero istorum verborum *Filioque* Simbolo CPolitano factam probare noluit, asserens necesse non esse, ut omnia fidei dogmata Symbolo inferantur; jussitque verba illa *Filioque* ex Symbolo CPolitano expungi, cui inserta a Gallis fuerant, et paulatim morem illum cantandi additionem *Filioque* remitti, ut Galli sic Romanae accomodarent se Ecclesiae, additionem illam tunc non decantanti. Atque haec constant ex Actis collationis Legatorum illorum cum Leone III. a Smaragdo Abbate descriptis, insertis a *Sirmondo* Tomo II. Conciliorum Galliae. Quin Leo III. Symbolum CPolitanum sine additione illa *Filioque* in tabula argentea describi jussit, et Romae super altare S. Pauli collocari, tum ut hujus Symboli, quale fuerat a CPolitana Synodo conditum, memoria honorifice conservaretur: tum ne Graecis daretur occasio existimandi, Symbolum hoc a Latinis contemni. Ex quo patet eos, qui volunt additionem hanc factam fuisse jam saeculo IV. a S. Damaso Papa, vel saeculo VIII. a Nicaena II. Synodo, solido destitui fundamento. Multo itaque probabilius est, additionem hanc in Romana Ecclesia fa-

ctam esse saeculo IX. circa tempora S. Nicolai I.; *Photius* enim in Encyclica ad Orientales Sedes primarias contra Nicolaum I. Epistola scribit: *Praeter illa, quae commemoravimus absurda, Sacrum etiam et Sanctum Symbolum, cui Synodica omnia et Oecumenica suffragia inexpugnabile robur addiderunt, adulterinis sermonibus, non sine incredibili audacia falsare aggressi sunt. O mali daemonis machinamenta, Spiritum Sanctum non ex Patre solum, sed etiam ex Filio procedere, vanissime praedicantes.* Equidem Epistola haec in Codice Collegii, quod Graeci Romae habent, adscribitur Sisinnio Patriarchae CPolitano, qui ab A. 995. ad A. 999. sedit; sed unus Codex aliorum omnium fidem non evertit. Quin etiam *Ratramnus Corbejensis* Monachus in libro II. pro Romana Ecclesia contra Graecos, quem circa A. 868. scripsit Photii tempore, illud ipsum tamquam ab illis objectum corrupti Symboli crimen diluit. Scripsit autem Ratramnus Opus illud, post acceptam Nicolai Encyclicam, quam ad Hincmarum et alios Episcopos in regno Caroli Calvi constitutos miserat A. 867., ut eos hortaretur ad refellendas Graecorum calumnias adversus Romanam Ecclesiam objectas a Michaele Imperatore in epistola quadam ad se scripta. *S. Antoninus* in Chronico, Parte III. Tit. XXII. Cap. XIII. refert, Photium in illa Synodo latrocinali, quam contra Nicolaum subornavit, inter caetera crimina istud posuisse, quod apposuerit ad Symbolum Spiritum Sanctum a Filio procedere: qua de causa ex Concilii tertii, id est Ephesini decreto, excommunicatum esse eumdem statuit. Cui et Petrus *Pythaeus* subscribit in erudito illo opusculo, quod de processione Sancti Spiritus elucubravit. Vide *Diony-*

sium Petavium Lib. VII. de Trinitate, Cap. II. et *Natalem Alexandrum* Dissertat. XXXVII. Art. III. ad Histor. Eccles. Saec. IV.

XCI. *Quaeres II.* Cur processio Spiritus Sancti a Patre et Filio non sit generatio? R. Praestat hac de re silere, et Mysterium venerari, quam multa dicendo nihil dicere. Processionem illam non esse generationem fides docet: causam si quaeris, Patres ingenue fatentur se ignorare, damnantque noxium atque inutilem hunc tam alta mysteria scrutandi pruritum, humano intellectui prorsus impervia. Operae pretium erit ipsos Patres audire. S. Gregorius Nazianzenus Orat. XXIX. ait: *Audis generationem? modum ne curiosius inquiras. Audis Spiritum ex Patre procedere? Id quomodo fiat, ne anxio studio perscruteris. Quod si in Filii generatione, et Spiritus processione pervestiganda curiosum te praebes, ego quoque pari curiositate animae corporisque conjunctionem et temperamentum inquiram. – – Si nihil horum intellectu percepisti, o homo, – – Si te ipsum non nosti, quisquis es, qui de his rebus disputas; si haec nondum intellectu comprehendisti, quorum sensus ipse testis est, quo tandem modo, quid et quantus sit Deus te certo tenere ac scire arbitraris?* S. Chrysost. Orat. I. de incomprehensibili Dei natura: *Scio ipsum genuisse Filium; quomodo autem; ignoro. Novi Spiritum ex ipso esse; quomodo autem ex ipso sit, nescio. Cibos comedo; quo pacto autem dividantur in pituitam, sanguinem, humorem et bilem, ignoro. Haec quae quotidie comedentes videmus, ignoramus tamen: et Dei substantiam curiose scrutamur?* S. Augustinus Lib. II. contra Maximinum, Cap. XIV. *Distinguere inter illam ge-*

nerationem, et hanc processionem nescio, non valeo, non sufficio. Et Tract. XCIX. in Joan. *Quid intersit inter procedere et nasci, et longum est quaerendo disserere, et temerarium cum disserueris definire.* S. Joan. Damasc. Lib. I. de Fide Orthod. Cap. VIII. *Et quidem generationem inter et processionem discrimen intercedere edocti sumus: caeterum quis sit hujus distinctionis modus, prorsus nescimus.*

OBJECTIONES.

XCII. *Objicitur I.* Silentium Scripturae. Scriptura docet Spiritum Sanctum procedere a Patre, nulla facta mentione Filii. *Joan. XV. Cum venerit Paraclitus, quem ego mittam vobis a Patre, Spiritum veritatis, qui a Patre procedit.* Ergo. R. I. Quamvis Scriptura sileret, Traditio tamen apertissime favet Catholicae sententiae: neque opus est, ut omnia fidei dogmata in Scripturis explicite contineantur, ut ipsi Graeci fatentur, qui Traditionis Divinae necessitatem ultro admittunt. R. II. D. A. Nulla facta mentione a Filii expressa, C. A. Implicita, N. A. Hoc ipso quod Scripturae dicant, Spiritum Sanctum a semetipso non loqui, accipere scientiam, mitti a Filio, Spiritum esse Filii, implicite et aequivalenter docent Spiritum Sanctum procedere etiam a Filio. Vide primam probationem.

XCIII. *Objicitur II.* Silentium Conciliorum. CPolitanum I., definivit Spiritum Sanctum procedere a Patre, nulla omnino facta mentione Filii. Ergo non credidit illum procedere etiam a Filio, alias et istud definivisset. II. In Ephesino Concilio Charisius Presbyter praelegit Patribus Symbolum ab Anastasio et Photio

Nestorianis compositum, in quo aperte asserebatur, Spiritum Sanctum non fuisse per Filium substantiam sortitum: neque tamen idcirco Concilii Patres doctrinam illam damnarunt, licet alia reprehenderint in eo Symbolo contenta, quae erant reprehensione digna. III. Theodoretus S. Cyrilli Capitula XII. reprehendens, propositionem quae ex Filio aut per Filium Spiritum Sanctum existentiam habere asserit, ut blasphemam et impiam rejecit: neque tamen Cyrillus huic objectioni quidquam respondit. Ergo S. Cyrillus, qui anima erat quodammodo Concilii Ephesini, Theodoreti sententiam, quod in aliis sibi objectis non fecit, silentio suo approbare visus est. R. ad I. C. A. N. C. Eo tempore, quo CPolitanum I. habitum est, nullus in dubium vocavit processionem Spiritus Sancti a Filio; sed Macedonius cum Eunomio negabat tantum illum procedere etiam a Patre. Quare CPolitanum I. definivit Spiritum Sanctum a Patre procedere; non solent enim Concilia definitiones condere, nisi ex occasione subnascentium errorum. Ad II. N. C. Ephesinae Synodi Patres non omnes Nestorii errores examinarunt, ac damnarunt; sed eos tantum, quos in Mysterium Incarnationis evomuerat, parum solliciti, siquid non satis caute de Trinitate affirmasset. Quae quamvis postea Theodoretus in pejorem sensum traxerit; attamen S. Sinodus, et S. Cyrillus, ne Ecclesiae Christi novam inferre controversiam viderentur, in praecipuum et manifestum errorem subvertendum toti incubuere; quae vero in rectum sensum trahi posse videbantur, neglexere. Verba porro Simboli, quod a Charisio Presbytero lectum est, sensum Catholicum patiebantur: scilicet Spiritum Sanctum existentiam per Filium non habere, id est, non

fuisse factum, nec creatum a Deo per Filium, cum reliquis omnibus creaturis. Atque ideo haec propositio non fuit ab Ephesino reprobata. Adde, quod Ephesinum implicite damnaverit errorem processionis Spiritus Sancti a solo Patre, quando approbavit Catholicam S. Cyrilli Epistolam ad Nestorium, in qua expresse dicitur Spiritum Sanctum ab utroque procedere. Ad III. R. Theodoreti mentem non usque adeo perspicuam esse. Erroris eum hac in re accusant Hugo Etherianus, Bellarminus, Petavius, Allatius, Garnerius etc. Excusare illum nititur Tournely. Verum quidquid de Theodoreto dicatur, N. IIdum m. Antec. Theodoreti objectionem confutavit S. Cyrillus in Responsione ad IX. Anathematismum: *Procedit enim ex Deo et Patre Spiritus Sanctus, secundum Salvatoris vocem: sed non est alienus a Filio: omnia enim habet cum Patre: et hoc ipse edocuit de Spiritu Sancto. Omnia quaecumque habet Pater, mea sunt. Propterea dixi vobis, quia de meo accipiet, annuntiabit vobis.* Sed demus etiam Cyrillum non respondisse. Quis ex eo legitime inferat, illum silentio suo errorem Theodoreti approbasse?

XCIV. *Objicitur III* Authoritas Patrum. Author Libri de Div. Nom. Cap. II. ait: *Solus fons supersubstantialis Deitatis est Pater.* II. S. Athanasius in Quaestione, Quid est Deus? scribit: *Deus Pater solus est causa duobus.* III. S. Basilius Epist. XLIII. ait: *Filius vero, qui ex Patre progredientem Spiritum per se ipsum, et in se ipso notum facit, solus unigenito modo, ex ingenita luce resplendens, nullam secundum proprietatem notionum, communionem habet cum Patre aut Spiritu Sancto.* IV. S. Gregorius Nazianzenus Orat. ad Episc. Ægypti: *Omnia quae habet Pater, Filii sunt, praeter principium.* V.

S. Joan. Damascenus Spiritum Sanctum sic per Filium a Patre procedere ait, ut eum a Filio vel ex Filio procedere diserte neget. Lib. I. de Fide Orthod. Cap. XI. scribit: *Scire oportet, nos non dicere Patrem esse ex aliquo, sed ipsum dicimus Patrem esse Filii: Filium vero non dicimus Principium, neque Patrem. Sed eum dicimus et ex Patre esse, et Filium Patris. Porro Spiritum Sanctum tam ex Patre esse profitemur, quam Patris appellamus Spiritum. Ex Filio autem Spiritum non dicimus: sed eum Filii Spiritum nominamus.* Et Cap. XIII. *Sed et Filii Spiritus est; non tamquam ex ipso: sed quod per ipsum ex Patre procedat. Solus enim Pater principium est.* VI. S. Maximus Martyr Epistola ad Marinum Cypri Presbyterum agens de Latinorum Synodica Constantinopolim missa, in qua dicebatur Spiritum Sanctum ex Filio etiam procedere, illos ita excusat, ut neget eos affirmare, Filium esse Spiritus Sancti causam vel principium: *Unam quippe Filii et Spiritus Sancti causam agnoscunt Patrem; illius quidem secundum generationem, hujus secundum processionem. Sed ut ostendant per Filium procedere Spiritum Sanctum; et ita substantiae cognationem omnis expertem differentiae demonstrent.* R. ad I. Solum Patrem dici fontem Deitatis, quia aliae personae ab ipso procedunt, et ipse non procedit ab alia. Sicque Pater principium est sine principio; Filius principium de principio. Ad II. R. S. Athanasium, si quidem is legitimus sit illius foetus, de quo nunc disputare non vacat, indicare, quod Pater solus principium sit duarum personarum; quod neutiquam a Catholicis negatur, quando asseruntFilium esse principium Spiritus Sancti de principio. Ad III. R. S.

Basilius l. c. docet Filium aliam ac diversam a Patre et Spiritu Sancto habere proprietatem relativam ac notionalem, qua ipsius persona constituitur, atque ab aliis discriminatur, cum Filiatio neque Patri, neque Spiritui Sancto possit competere: At vero vis spirandi Spiritum Sanctum non est proprietas Patris hypostasin constituens, sicut v. g. Paternitas; sed est proprietas et notio Patri ac Filio communis, quia uterque tamquam unum principium spirat Spiritum Sanctum. Ad IV. R. Nazianzenum id tantum velle, quod Filius non sit primus fons seu principium sine principio, sicuti Pater est; Graeci enim nomine principii intelligunt primum fontem, qui a nullo alio procedit. Ad V. R. S. Damascenum ideo negare Spiritum Sanctum ex Filio procedere, quia apud Graecos particula *Ex* principalem causam significat, hoc est, eam, quae ab altera producendi vim non accipit, sed habet a se ipsa. Ejusmodi autem non est Filius, qui quae habet, a Patre accepit omnia, et unum est atque idem cum Patre principium Spiritus Sancti. Caeterum praepositio *Per* aeque significat actionem principii, ac praepositio *Ex*, ut patet ex illo Joan. I. *Per quem omnia facta sunt*: et Graecorum testimonio, qui in Florentino Concilio fassi sunt, eamdem apud Graecos praepositionem *Per* notionem habere, quam apud Latinos tò *Ex*. Vide hac de re plura apud *Petavium* Lib. VII. de Trinit. Cap. XVII. Ad VI. R. S. Maximum nomine Principii intelligere more Graecorum primum fontem, qui solus est Pater. Quo sensu optime ac verissime dicit S. Martyr negari a latinis, quod Filius principium sit Spiritus Sancti.

XCV. *Objicitur IV.* Ratio Si Spiritus Sanctus

procederet a Patre et Filio, tunc duo haberet principia. Hoc dici nequit. Ergo a solo Patre procedit. P. M. Principium *quod* processionis est persona. Ergo cum Pater et Filius duae sint personae, duo pariter assignantur principia. R. N. M. Spiritus Sanctus procedit a Patre et Filio tamquam ab unico principio, et unica spiratione seu actione productiva, per unam eamdemque spirandi virtutem, ut expresse definitum est in Lugdunensi II. et Florentino. Ad *probat.* D. A. Principium *quod* processionis est persona, ut simul involvens formam seu actionem spirativam, C. A. Sola persona absque virtute et actione spirativa, N. A. et C. Cum unica detur in Patre et Filio vis spirandi, et actio spirativa, unicum idcirco datur Spiritus Sancti principium: Sicut unicus datur Creator mundi, quia in tribus personis unica est vis et actio creativa mundi. Caeterum apud Theologos principium *quod* est suppositum, cui actio tribuitur: principium *quo* est virtus, per quam agit principium quod.

XCVI. *Dices I.* Si Pater et Filius sunt unum principium, sunc ideo, quia una datur in utroque natura. Atqui hoc dici nequit, quia cum Spiritus Sanctus eamdem cum Patre et Filio habeat naturam divinam, sequeretur eum a se ipso etiam procedere. R. N. M. Pater et Filius unum sunt principium, non ob unitatem naturae, sed quia simul eamdem habent proprietatem spirationis activae, quae cum Spiritui Sancto non conveniat, ille a semetipso non procedit. Quod si inferas: Ergo una erit Patris et Filii persona, si spiratio Spiritus Sancti sit utrique communis, cum personae proprietatibus distinguantur. R. N. illatum, quia spiratio activa non est proprietas constitutiva Patris et Filii, sive proprietas hypostatica, sed notionalis. Di-

stinguuntur autem a se Pater et Filius ob proprietates hypostaticas Paternitatis, et Filiationis.

XCVII. *Dices II.* Pater et Filius sunt duo spirantes. Ergo etiam duo spiratores. Ergo duo sunt principia. R. I. Retorquendo. Pater, Filius, et Spiritus Sanctus sunt tres personae creantes. Ergo tres sunt creatores. Ergo tria dantur rerum principia. R. II. C. A. N. C. Ad multiplicationem adjectivorum sufficit multiplicatio suppositi: ad multiplicationem vero substantivi requiritur etiam multiplicatio formae, ut ostendit retorsio. Cum igitur unica sit in Patre et Filio spirandi virtus, non dantur duo spiratores, quamvis duo dentur spirantes: Sicut tres non dantur creatores, quamvis tres sint creantes.

XCVIII. *Dices III.* Pater est sufficiens principium, a quo Spiritus Sanctus perfecte procedit. Ergo procedit a solo Patre. R. C. A. N. C. Quod Spiritus Sanctus etiam a Filio procedat, id non ex eo oritur, quod solus Pater non sufficeret; sed quia et Pater et Filius unam eamdemque habent virtutem spirandi. Sic licet vis creativa Patris sufficiat ad creandum mundum; non tamen potuit illum creare sine Filio et Spiritu Sancto, quia vis creativa in qualibet Sacratissimae Trinitatis persona est indivisa.

XCIX. *Objicitur V.* Additio facta Symbolo. Saltem particula *Filioque* addi non debuit Symbolo Constantinopolitano. Ergo. P. A *Ephesina* Synodus Actione VI. severe prohibuit, ne Symbolo quidquam addatur. Cum enim Charisius Philadelphiae Presbyter Nestorianam quamdam Fidei expositionem ad Ephesinos Patres detulisset, ea perlecta et diris devota, sancivere, *alteram fidem nemini licere proferre, vel conscribere ac*

componere, praeter eam quae definita est a SS. Patribus Nicaeae congregatis cum Sancto Spiritu. Qui autem ausi fuerint aut componere fidem alteram, aut proferre, vel offerre converti volentibus ad agnitionem veritatis, sive ex Judaismo, sive ex quacunque haeresi: hos quidem, si sunt Episcopi aut Clerici, alienos esse Episcopos ab Episcopatu, et Clericos a Clericatu decrevit: si vero laici fuerint, anathemati subjici. Eadem repetit Synodus Chalcedonensis Actione II. *Expositionem alteram nullus facit. Neque tentamus, neque audemus exponere. Docuerunt enim Patres, et in scriptis custodiuntur quae ab eis sunt exposita, et citra ea dicere non possumus. — — Ista omnes dicimus: Sufficiunt, quae exposita sunt: alteram expositionem non licet fieri.* Et Nicaena II. Act. VII. *Nos leges Patrum custodimus. Nos eos, qui addunt quid vel adimunt, anathematizamus.* Ipse S. Cyrillus Epist. ad Joannem Antiochenum scribit: *Nullo autem modo patimur, ut ab aliquo fides illa, sive Fidei Symbolum concutiatur, quod a Sanctis quondam Patribus Nicaenis editum est. Neque enim aut nobis, aut ulli omnino alteri, vel unam voculam ibi positam immutare, aut unam etiam syllabam praeterire permittimus.* Ergo cum Latini addiderint aliquid Symbolo, anathema incurrerunt. R. N. A. Ad *probat.* R. Ephesinam Synodum diversam fidem, hoc est, repugnantem pristinae et Catholicae professioni, qualem Charisius recitaverat, proferri conscribique prohibuisse: non eam, quae tametsi novi aliquid ad explicandum adhibet, nihil tamen continet priori ac Catholicae non consentaneum. Maxime vero licere tum illud existimandum est ad usitatam Fidei formulam aliquid addere, cum id publica authori-

tate sit, non solum Generalis et OEcumenici Concilii, sed etiam Romani Pontificis, et Ecclesiarum complurium certis de causis in illud conspirantium. Cujusmodi justissimas fuisse, cum Romae, ac toto Occidente in usum recepta est additio, pervagatus tunc temporis Graecorum error ostendit, cui publica fidei professione a Latina Ecclesia obex ponendus erat. Rem hanc prae caeteris omnibus docte accurateque pertractavit Julianus Card. Caesarinus in Actione undecima Ferrariensis, sive Florentini Concilii. Cujus solida et erudita disputatione fracti, qui in illa erant Synodo, Graeci causa cesserunt, quemadmodum testatur *Bessario* in libro quem de Synodi Florentinae successu, deque processione Spiritus Sancti Graece Latineque conscripsit ad Alexium Lascharim Philantropinum. Et profecto quod urgente necessitate liceat aliquid Symbolo addere, quo fidei nostrae dogmata adversus haereticos explicantur, non uno tantum exemplo comprobari potest. Numquid enim Nicaenum Concilium Symbolo Apostolico, Constantinopolitanum I. Nicaeno non pauca addidit ad confodiendos novatorum Saeculi IV. errores opportuna? Numquid Chalcedonensis Synodus loco ejus, quod in Nicaeno habetur, *Natum ex Patre*, dixit: *Consubstantialem Patri secundum Deitatem, et consubstantialem nobis secundum humanitatem*, contra haeresin Eutychetis? Quis adeo rudis est, qui nesciat, ab iis, qui ab haeresi aliqua ad Catholicam Ecclesiam redire cuperent, non veterem tantum, et ante ortum haeresis ejus, a qua ille recedebat, editam fidei formulam exigi consuevisse, ut puta Nicaenam, aut aliam usu detritam: sed ampliorem aliam, in qua nominatim novam haeresin anathemate damnaret? Mos iste perpetuus in Ecclesia fuit,

innumeris vetustatis exemplis ac Synodorum auctoritate constitutus· Sic enim Canone octavo Nicaena Synodus Novatianos jussit sub ea confessione recipi, non quae nihil praeter Symbolum Apostolorum, aut aliud usu jam celebre contineret: sed quae contraria insuper ei, unde resipiscebant, Novatianae sectae profiteretur· Praeterea numquid additionem illam *Filioque* communi Latinorum ac Graecorum, qui aderant, Patrum consensu ratam habuere Concilia Generalia et OEcumenica Lugdunense II. et Florentinum? An minorem illa habuerunt auctoritatem, ac Ephesinum, vel Nicaenum? Certe prohibere illa non voluerunt, nec potuerunt, ne Symbolo Constantinopolitano, si subsequentibus temporibus aliter Ecclesiae justis de causis visum fuerit, aliquid addatur quo Nicaena fides magis explicetur. Quod si dicas, id inconsultis Graecis fieri non debuisse· R· Romanam Ecclesiam, omnium Ecclesiarum Matrem et Magistram nulla lege teneri ad exquirendum Graecorum consensum· Adde quod Saeculo IX·, quo haec additio a Romana Ecclesia adoptata est, plerique Graecorum negaverint Spiritum Sanctum a Filio procedere: ideoque supervacaneum fuisset ab illis petere, ut additionem consensu suo ratam habeant, qui circa ipsum dogma a Latinis dissentiebant.

C· *Dices. Ephesina* Synodus vocem *Deipara* inserere noluit Symbolo Constantinopolitano, quamvis vox illa maxime opportuna fuisset confodiendo Nestorii errori· Ergo omnem additionem, non modo contrariam, sed etiam conformem Symbolo penitus rejecit· II· *S. Leo III·* initio Saeculi IX. auctoritate sua ratam habere noluit additionem illam. Ergo. R. C. A. N· C· Beatissimam Virginem vere Deiparam esse sufficienter constabat ex

Constantinopolitano I. profitente, Christum esse verum Deum, natum ex Maria Virgine. Si tamen expedire judicasset, potuisset procul dubio vocem *Deipara* inserere Symbolo Nicaeno vel Constantinopolitano, sicut Nicaeni Patres Apostolorum Symbolo vocem *Consubstantialis* inseruerunt, ut voce illa Arii haeresin jugularent. Ad II. R. N. C. Initio Saeculi IX. additio illa non videbatur Leoni III. necessaria: at vero post annos circiter quinquaginta disseminato jam latius Graecorum errore, visa fuit S. Nicolao I. necessaria, ideoque toti Latinae Ecclesiae fuit praescripta.

ARTICULUS III.

DE CHRISTO

CONTROVERSIA I.

AN CHRISTUS QUA VERBUM PER AETERNAM GENERATIONEM PROCESSERIT A PATRE DEO?

Contra Samosatenum, Arium, Photinum, Socinianos.

CI.

Cerinthus ipso Apostolorum aevo Judaeorum blasphemiam adoptavit, docens Christum Josephi ac Mariae verum ac naturalem filium fuisse, via ordinaria progenitum. Hujus impietatem aemulati sunt Ebion, Carpocrates, Theodotus Byzantinus arte coriarius, atque alius

Theodotus argentarius. *S. Hieronymus* Lib. de Script. *Eccles. et S. Irenaeus* Lib. III. adv. Haer. Cap. XI. testantur, S. Joannem Apostolum Evangelium suum contra Cerinthum scripsisse, atque idcirco Divinitatem Verbi reliquis Evangelistis copiosius demonstrasse.

CII. Saeculo III. Paulus Samosatenus Antiochiae Episcopus, homo perditis moribus, in gratiam Zenobiae Palmyrenorum Reginae, quae Judaeis impensius favebat, docuit Christum non semper fuisse, nec ante Mariam Virginem: Verbum tamen et sapientiam in eo inhabitare, sed quae tunc primum hypostasin habere coeperint ab aeterno Patre distinctam, cum in utero Virginis Christus formatus est. Hac enim temporali missione, et externa prolatione Verbum evasisse Filium. Caeterum licet recens esset, novellusque Deus, praedestinatione aeternum fuisse. Ita errorem Samosateni referunt *S. Athanasius* Lib. de salutari adventu Filii Dei. S. *Dionysius Alexandr.* in Epistola contra Paulum Samosat. *PP. Antiochenae II.* Synodi in Epist. Synodica etc. Duo adversus illum celebrata fuere Antiochiae Concilia. Primum A. 264., alterum A. 270., quo impietatis et haereseos convictus est, anathemate percussus, et Episcopatu abdicatus, suffecto ejus in locum Domno. Cumque is e domo Episcopali egredi nollet, Aurelianus Imperator, Ethnicus licet, a Catholicis Episcopis interpellatus, iis domum tradi jussit, quibus Itali Christianae Religionis Antistites, et Episcopus Romanus scriberent concedendam. Ita *Eusebius* Lib. VII. Hist. Eccles. Cap. XXIII. et XXIV. *Theodoretus* Lib. II. Haeretic. Fabularum, Cap. VIII.

CIII. Saeculo IV. Arius ex Lybia, quae AEgypto vicina est, oriundus, schismaticus prius Meletii

Lycopolitani sectator quam haeresiarcha, et parochiali dein Ecclesiae Alexandriae praefectus, aegre ferens, se contempto Alexandrum Episcopum Alexandrinum fuisse electum, circa A. 317. Divinitatem Verbi palam impugnavit, asserens Filium esse creaturam Dei perfectam, non tamen Patri consubstantialem, voluntate Dei ante tempora conditum: non esse coaeternum Patri, neque Patris naturam, ut in se est, cognoscere, nec suam ipsius: alienum externumque esse a Patre, quantum ad substantiam: ex non extantibus factum esse. Fuisse tempus, quando non erat Filius: Verbum mutabilitati obnoxium esse, ac in libero ejus arbitrio fuisse, quamdiu vellet, bonum permanere. Deum porro cum praecognosceret eum bonum futurum, anticipando illi hanc gloriam dedisse, quam homo postmodum ex virtute mereretur: ipsum proinde participatu gratiae Deum fieri: ut reliquos omnes, sic et ipsum titulo tenus Deum vocari. Atque hae Arii blasphemiae decerptae sunt ex ejus Taleia, molli et impuro carmine, ad infundendum haereseos suae virus in hominum et muliercularum ad voluptates proclivium animos conscripto, cujus fragmentum refert *S. Athanasius* in Epist. de Synodis Arimini et Seleuciae. Damnatus paulo post fuit Arius, atque anathemate perçussus ab Alexandro Episcopo in Alexandrina I. Synodo A. 320., tum in altera Alexandrina A. 324., cui Osius praefuit ad componendos illos tumultus Alexandriam missus, ac denique A. 325. a tota Ecclesia in Nicaeno I. Concilio congregata. Sed versipellis haereticus toties jam anathemate perstrictus, fraudibus et dolis, quibus plurimum valebat, atque amicorum opera, praecipue Eusebii Nicomediensis, id tandem evicit, ut A. 335. in Synodo Jerosolymitana ad

quum frequentes convenerant Episcopi, Templum Constantini Imperatoris munificentia excitatum consecraturi, in Ecclesiam cum sociis suis admitteretur, quasi per invidiam olim anathemate damnatus. Quin A. 336. jussu Constantini, cujus credulitate impie abutebantur Ariani Episcopi, in ipsa Urbe regia ab Alexandro Constantinopolitano Nicaenae fidei propugnatore acerrimo in communionem recipiendus erat Arius, nisi a Deo invisibiliter percussus, animam simul cum visceribus et sanguine in latrinis effudisset, vespere Sabbathi, quod Dominicam praecessit, qua Eusebius Nicomediensis, aliique Arii fautores, illum se in Ecclesiam, invito S. Alexandro, introducturus gloriati fuerant.

CIV. Duabus praecipue in Synodis Generalibus Arianorum haeresis protrita est. Prima habita fuit *Nicaeae* Bithyniae urbe A. 325. cui ab Imperatore Constantino, consentiente Sylvestro Papa*, convocati ex toto Oriente interfuerunt Episcopi trecenti et octodecim, inter quos insigni complures sanctitate praediti erant: quidam superioribus Diocletiani, Maximini ac Licinii persecutionibus nobilitati. Eminebant inter eos Alexander Episcopus Alexandrinus cum suo Diacono Athanasio; Eustathius Antiochenus, Macarius Jerosolymitanus, Nicolaus Myrensis; Jacobus Nisibenus, Paphnutius Thebaidos, Potamion Heracleensis in AEgypto, Spiridion Tremithuntis in Cypro, Paulus Neocaesariensis, Leontius Caesariensis in Cappadocia, Hypatius Gangrensis etc. Praesides Concilii fuerunt Osius Cordubensis Episcopus, Vitus, et Vincentius Presbyteri nomine S. Sylvestri, cujus Legati erant, praesente Constantino Imperatore, qui infra Episcopos, non nisi ipsis annuentibus, sedit. Lectis ibi Arii in Filium Dei blasphemiis, Arius cum

sua haeresi et asseclis ab universo Episcoporum coetu, damnatus est: tum vindicata Filii Divinitas, conscriptumque ab Osio Nicaenum Symbolum, quo Dei Filius asseritur *Deus de Deo, lumen de lumine, Deus verus de Deo vero, genitus non factus, ὁμοούσιον, seu Consubstantialis Patri.* Ad finem Symboli, ut referunt *Socrates Lib. I. Hist. Eccles. Cap. V. Theodoretus Lib. I. Cap. XII. et Rufinus Lib. I. Cap. VI.* additum est anathema in Arianos his verbis: *Eos autem, qui dicunt: Erat aliquando, quando non erat, et antequam nasceretur, non erat; et quia ex iis, quae non sunt, factus est; aut ex alia substantia vel essentia dicunt esse, vel creatum, vel mutabilem, vel convertibilem Filium Dei; anathematizat Catholica et Apostolica Ecclesia.* Altera Synodus Generalis et OEcumenica, quae tamen ut Nicaenae appendix consideratur, habita est *Sardicae*, quae urbs confinis est Illyrici, Moesiae, et Thraciae. Ad hanc A. 347. imperantibus Constante et Constantio, praeter Episcopos Arianos, qui paulo post Philippopolim Thraciae urbem recessere, convenerunt Episcopi ex Oriente et Occidente facile CCC. Praefuerunt Sardicensi Osius Episcopus Cordubensis, Archidamus, et Philoxenus Presbyteri, Julii Papae Legati. Confirmata fuit ibi Nicaena fides, quamvis nulla alia formula fuerit edita, et absoluti S. Athanasius Alexandrinus Arianorum malleus, Marcellus Ancyranus, Asclepas Gazensis, et alii ab Eusebianis inique damnati.

CV. Ariana secta progressu temporis in tres factiones divisa est. Prima fuit *Anomaeorum*, qui aperte Filium creaturam esse dicebant, nec ulla re Patri similem, nedum parem et aequalem. Quae ipsissima fuit Arii haeresis. Hanc amplexi sunt Anomaeorum signi-

feri Aetius, Eunomius, Georgius Alexandrinus, Euzojus et Eudoxius Antiochenus, Uranus Tyrius, Valens Mursae, Ursacius Singiduni, Germinius Sirmii, Auxentius Mediolanensis, Cajus et Demophilus, quibus revera assentiebatur Acacius Caesareae in Palaestina Episcopus. Altera fuit *Semiarianorum*, qui vocem ὁμούσιον rejiciebant, et Filium Patri minime consubstantialem vocandum esse, sed per omnia similem, hoc est, ὁμοιούσιον Patri dicebant, quod edita fidei formula in Ancyrana Synodo A. 358. professi sunt. Hujus factionis Principes extiterunt Basilius Ancyranus, Georgius Laodicenus, Silvanus Tarsensis, Sophronius Pompejopolitanus, Eleusius Cyzicenus, Macedonius Constantinopolitanus, Marcus Arethusius, Cyrillus Hierosolymitanus, Eusebius Samosatensis, Meletius Antiochenus. Tertia, inter ambas interjecta, non nullorum fuit qui duce *Acacio* Caesareae Metropolita, Filium neque Patri consubstantialem dicebant, neque creaturam unam ex creaturis: ac praeterea similem esse Patri, non tamen substantia, vel οὐσία, quod illi sic interpretabantur; ut quemadmodum statuarii effigies hominum ac simulacra vivorum ad similitudinem exprimunt, quae natura substantiaque diversa ac dissimilia, externa sola specie ac lineamentis similia sunt: sic Pater similem sibi filium procrearit, non tamen Divinitate, vel aeternitate, vel ulla naturae proprietate parem ac aequalem. Proinde ὁμούσιος, *Consubstantialis*, et ὁμοιούσιος *Similis* substantiae vocabula, tamquam peregrina, neque Scripturis usitata rejiciebant; ἀνόμοιον vero anathemate damnabant. In quo verbotenus ab Anomaeis dissidentes, reipsa consentiebant.

CVI. Primam ac tertiam factionem, Anomaeorum

nempe et Acacianorum aperte haereticam fuisse nemo Catholicorum dubitat. At vero non idem est omnium de Semiarianis judicium. Macedonianos, qui Divinitatem Sancti Spiritus negabant, eosque Semiarianos, qui per ὁμοούσιον intelligebant similitudinem non in substantia, sed vel in consensione voluntatis, atque doctrinae, vel in virtute aliisque hujuscemodi, absque dubitatione ulla haereticos fuisse pronuntiamus. Qui vero per ὁμοιούσιον intelligebant similitudinem in substantia, et per omnia, contendentes Nicaenam fidem, cui se adhaerere profitebantur, hoc vocabulo satis exprimi, et ipsum ὁμοούσιον pacis et concordiae causa silentio esse premendum, maxime cum in Scripturis non extaret, quales praecipue erant Basilius Ancyranus, Meletius Antiochenus, Cyrillus Jerosol., Eusebius Samosatenus, Silvanus Tarsensis etc. non videntur haeresis insimulandi, eoquod vocibus tantum, non doctrina Catholicis discreparent. Nam I. Basilius Ancyranus in Synodo Sirmiensi, ut refert *S. Epiphanius* Haer. LXXIII. dixit, *similem in omnibus Patri esse Filium: in omnibus vero, non voluntate solum, sed et subsistentia, et existentia, adeoque essentia ipsa, utpote Filium, quod Sacrae Litterae confirmant, spiritum e spiritu, vitam e vita, lumen e lumine, Deum ex Deo, verum Filium ex vero, Sapientiam Filium e sapiente Deo ac Patre. Et ut uno verbo dicam, Filium Patri undecunque similem, uti Filium Patris* II. Episcopi illi summo zelo Arianos insectati sunt, ut constat ex Ancyrana Synodo A. 358. ex Seleuciensi A. 359. contra Acacianos; ex Antiochena A. 363. ex Lampsacena et Tyanensi A. 365. ex Constantinopolitana A. 381. III. *Liberius* Papa, cum Legatos Lampsacenae Synodi Eustathium

Sebastenum, Silvanum Tarsensem, et Theophilum Castabalorum a sua primum communione repulisset, ratus eos vere Arianos esse, lecta eorum fidei professione, in qua anathema dicebatur impiae Arii doctrinae, et formulae in Concilio Ariminensi recitatae, non solum in communionem recepit, ut testatur *Socrates* Lib. IV. Hist. Cap. XI. sed etiam litteras dedit ad Episcopos illius Synodi, tamquam fratres Catholicos perferendas, quarum inscriptio haec erat: *Dilectis Fratribus et Conministris Eustathio, Cyrillo etc. et universis per Orientem Orthodoxis Episcopis.* IV. S. Athanasius, qui Arianos caeteros pleno verborum ac sententiarum impetu, ac cujusdam fulminis more percellit, ac disiicit, lenius ac mollius cum Seminarianis quibusdam agit, quod de re ipsa consentientes cum Catholicis de solo vocabulo litigabant, eosque in libro de Synodis *Fratres* appellare non dubitavit. *Adversus eos,* inquit, *qui ex omni parte Synodum conviciis carpunt, ista pauca ad refutationem suffecerint. Adversus autem eos, qui omnia Synodi scripta recipiunt, de solo autem Consubstantiali ambigunt, non ut adversus inimicos affici nos docet. Neque enim veluti adversus Ariomanitas, aut quasi bellum gesturi Patribus contradicimus, sed veluti Fratres cum Fratribus disceptamus, ut cum quibus nobis eadem sit sententia, controversia autem de verbis. Nam cum profiteantur Filium ex Patris substantia, et non ex alia subsistentia esse, nec creaturam eum, nec opus existere, sed genuinum et naturalem Patris foetum, et aeternaliter cum Patre esse, cum ejus et ratio et sapientia sit, non longe absunt a recipiendo Consubstantiali. Talis est Basilius ex Ancyra in scriptis suis de fide etc.* V.

S. Hilarius in Lib. de Synodis, Orientales Episcopos vocem *homousion* respuentes, quod ad Antiochenis Patribus in Paulo Samosateno damnatam dicerent, et quod pravo sensui esset obnoxia, hortatur ne vocabulum illud damnent, quod a Nicaena Synodo recto sensu, et ad Arianam haeresim praefocandam accommodatissimo usurpatum est; et ipsos ut germane Catholicos agnoscit, sibique in ejusdem fidei professione conjunctos, quamvis *homousion* reiicerent, solumque admitterent *homiusion*. Subjungit demum S. Doctor: *Caret igitur Fratres, similitudo naturae contumeliae suspicione: nec potest videri Filius idcirco in proprietate paternae naturae non esse, quia similis est; cum similitudo nulla sit nisi ex aequalitate naturae: aequalitas autem naturae non potest esse, nisi una sit. Una vero non personae unitate sed generis. Haec fides pia est, haec conscientia religiosa, hic salutaris sermo est unam substantiam Patris et Filii idcirco non negare, quia similis est: similem vero ob id praedicare, quia unum sunt.* Vide *Natalis Alexandri* Dissertat. XV. ad Saec. IV. Hist. Eccl. *Petavium* de Trinit. Lib. I. Cap. IX. *Tournely* de Trinit. Quaest. ult. *Simonnet* de Deo Trino, Disp. II. Art. VI. et X.

CVII. Illud tamen minime negaverim, Homiusianos illos Episcopos, qui Filium etiam in substantia ac per omnia Patri similem esse profitebantur, haereseos suspicione quandoque laborasse, ac temere prorsus vocem *Consubstantialis* rejecisse. Cum enim vox illa opportunissima sit jugulandae Arianae haeresi, quod omnem elabendi rimam haereticis obstrueret: cumque a Nicaenis Patribus gravissimis de causis Symbolo fuerit inserta, ac diuturno Ecclesiae usu consecrata, retinenda omnino ab

illis fuerat. Accedit, quod locutio illa, qua Filius Patri similis dicitur, sit minus propria, et pravae interpretationi facile obnoxia. Nam I. ut *S. Athanasius* observat Lib. de Synodis, similitudinis notio identitatem videtur excludere: quae enim similia sunt, non sunt ejusdem cum iis quibus similia sunt, naturae ac substantiae. II. Si Filius Patri dicatur substantia similis, consequi videtur duas esse substantias, quarum una sit per participationem. III. Similitudo communiter non usurpatur nisi secundum qualitates; substantia vero per se similis non dicitur.

CVIII. Eodem Saeculo IV. Photinus natione Galata, Marcelli Ancyrani discipulus, ad Sirmiensem Episcopatum promotus, anno circiter 343. haeresis suae virus effudit, cujus haec fuere capita. Primo, Sabelli errorem instauravit, docens Deum solitarium esse, nullamque Verbi Divini aut Spiritus Sancti esse personam, sed unam esse Patris, et Filii, et Spiritus Sancti operationem. Secundo, Christum initium accepisse ex Maria, et merum esse hominem asseruit. Damnatus fuit in Concilio Mediolanensi A. 347, et in primo Sirmiensi A. 349. a Catholicis Episcopis celebrato, atque in altero Sirmiensi A. 351. a Semiarianis, qui ad hanc blasphemiam Ariana atrociorem cohorruerant. Photinus Imperatorem Constantium appellavit, atque apud eum de sententiae in se latae iniquitate conquestus est, ac judices petit. Annuit Caesar ejus supplicationi; judicesque dedit, apud quos ille causam ageret, Thalassium, et Datianum, Cereaulium, Taurum, Marcellinum, Evanthium, Olympium, et Leontium; Basilio vero Ancyrano Antistiti munus imposuit ipsum interrogandi, refellendique. Victus ea in disputatione Photinus cum resipiscere nollet, Episcopatu spoliatus est.

CIX. Saeculo XVI. Arianam, immo Photinianam et Cerinthianam pestem ab inferis revocarunt Sociniani. Sectae authores fuere Laelius Socinus nobilis Senensis, aetatis suae anno XXXVII. Aerae Christianae 1562. Tiguri post varias peregrinationes errori suo immortuus, et Faustus Socinus Laelii nepos. Hic de Patrui morte certior factus, ejus scripta sibi vindicavit afflatamque ab illo haeresin propagare studuit in Transylvania potissimum et in Polonia. De Jesu Christo Salvatore librum exaravit pestilentissimum, in quo adversus ejus Divinitatem impudentissime grassatur. Obiit infelicissimus homo Luclaviciis in Polonia A. 1604. aetatis anno LXV. de quo ejus asseclae canere solent:

Tota Urbis Babylon destruxit tecta Lutherus,
Moenia Calvinus, sed fundamenta Socinus.

Sectae hujus impiae ac vere Judaicae post Socinum pertinacissimi defensores fuerunt Joannes Crellius; Jonas Schlichtiogius Joannes Wolzogenius, Christophorus Ostrodorus, Joannes Volkelius, Valentinus Smalcius, Christophorus Sandius. Praeformatores fuere Judaei, Cerinthus, Ebion, Paulus Samosatenus, Ariani, Photiniani, Julianus Apostata, ac Mahometani, quorum legislator Mahometus honorificentius de Christo sensit ac locutus est, quam Sociniani. Socinianorum errores circa Mysterium Trinitatis hi sunt praecipui. I. Docent unum esse tantum natura et persona Deum. II. Christum esse purum hominem, communi caeterorum more progenitum ex Maria et Josepho: nec eum ante extitisse, nisi in mente Dei, per praevisionem et praedestinationem. Qua in re impietate superant Arium, qui admisit Verbum ante omnes creaturas con-

ditum fuisset tamquam instrumentum Patris ad mundi creationem. III. Christum posse appellari Deum, non natura, sed gratia et adoptione ob excellentem virtutem et potestatem quam a Deo Patre accepit. IV. Christum a Deo Patre suscitatum et missum quidem fuisse ad salutem humani generis; non tamen Deo pro eodem humano genere proprie obtulisse satisfactionem. V. Spiritum Sanctum non esse Deum, nec personam substantialem, sed Dei tantum virtutem. Ex quibus colliges Socinianos, quamvis Christianos se ipsos nominent, nihil minus tamen esse quam Christi cultores, et Christianos, cum de illis merito usurpari queat, quod Ignatius Martyr Epistola ad Trallianos quibusdam haereticis exprobrat: *Christum nominant, non ut Christum praedicent, sed ut Christum rejiciant.* Erant autem inter illos, de quibus loquitur, *qui Spiritum Sanctum ne esse quidem confitentur*; *et Filium nudum hominem esse dictitant.* Quae sunt Socinianorum impia dogmata.

CX. *Conclusio Dogmatica.* Christus qua Verbum, per aeternam generationem procedit a Patre Deo; ideoque extitit antequam e Beatissima Virgine nasceretur. Prob. I. Authoritate Scripturae, ex qua unicum locum seligimus, nempe versiculum 7. *Psalmi II. Dominus dixit ad me, Filius meus es tu, ego hodie genui te.* Verba haec intelligenda esse de Messia, sive de Christo certissimum est atque exploratum. Ut enim nihil dicam de veteribus Judaeis, quos ita sensisse ostendit *Huetius* in Demonstratione sua Evangelica, Proposit. VII. Num. XIV. Apostolus, optimus utique Scripturarum interpres, ut ipsi etiam Sociniani non diffitentur, expresse ea de Christo dicta intelligit *Actuum XIII. v. 33. Quoniam hanc* (repromissionem) *Deus adimplevit filiis nostris,*

resuscitans Jesum; sicut et in Psalmo II. scriptum est: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Et Epist. ad Hebraeos Cap. I. v. 4. Tanto melior Angelis effectus, quanto differentius prae illis nomen haereditavit. Cui enim dixit aliquando Angelorum, Filius meus es tu, ego hodie genui te? Jam singula hujus testimonii verba ponderanda sunt. *Dominus dixit ad me*, ad Christum quatenus est Verbum, singulariter omnino ac proprie. *Filius meus es tu.* Tu, inquam, et non alius. Ergo Christus unicus, unigenitus, et singularis est Dei Filius, non adoptivus, non extraneus, sed naturalis. Haec Pater soli Verbo dicit, non aliis; ut enim Paulus ait: *Cui dixit aliquando Angelorum, Filius meus es tu? etc. Genui te*, id est, vera et propria generatione, ex ipsa Patris substantia, et ut Psalmo CIX. dicitur: *Ex utero ante Luciferum genui te. Hodie*, id est, ab aeterno, et ante Luciferum, vel ut Micheae V. dicitur: *Et egressus ejus ab initio, a diebus aeternitatis.* Dicitur autem *hodie*, quia aeternitas divina tota semper existit, nec est aliquid fluens ac pertransiens. Ut enim scribit S. Augustinus in Enchiridio, Cap. XLIX. *Vox illa Patris, quae super baptizatum facta est, Ego hodie genui te: non unum illum temporis diem quo baptizatus est, sed immutabilis aeternitatis ostendit, ut illum hominem ad Unigeniti personam pertinere monstraret. Ubi enim dies nec hesterni fine inchoatur, nec initio crastini terminatur, semper hodiernus est.* Sic etiam Deus suum esse aeternum ac permanens verbo de praesenti expressit Exodi III. v. 14. *Ego sum qui sum. Sic dices filiis Israel: Qui est, misit me ad vos.*

CXI. Probatur II. Authoritate Patrum. Cumque Sociniani dicere soleant, antiquam et Apostolicam de Chri-

sto traditionem circa Nicaeni tempora fuisse abolitam, ut illos temeritatis ac manifesti mendacii convincamus, non nisi Antenicaenos Patres proferemus. S. Ignatius Martyr Epist. ad Magnesios ait: *Unus est Deus, qui seipsum manifestum reddidit per Jesum Christum Filium suum: qui est ipsius Verbum sempiternum, non post silentium progressum.* S. Justinus in Dialogo cum Tryphone: *Aliud vobis, o Amici, ex Sacris Litteris producam testimonium, primitus ante creaturas omnes Deum genuisse ex se virtutem quamdam rationalem, quae quidem gloria Domini a Spiritu Sancto vocatur, non numquam Filius, aliquando Sapientia, quandoque Angelus, interdum Deus, aliquando Dominus et Verbum.* Athenagoras in Apologia pro Christianis. *Filius Dei est Verbum Patris in idea et efficacia; ab ipso enim et per ipsum facta sunt omnia, cum Pater et Filius unum sint, ita ut Filius sit in Patre, et Pater in Filio per unionem et potentiam Spiritus; siquidem mens et Verbum Dei Filius Dei est. Jam si vobis, qui intellectus subtilitate excellitis, altius repetendum videtur, quidnam sibi velit hic Dei Filius, paucis dicam. Primigenia hic est Patris progenies, quae non ut facta, (a principio enim Deus, qui est mens aeterna, ipse in se ipso* λογον, *hoc est verbum aut rationem habet, cum rationalis ipse aeternum sit,) sed ut rerum cunctarum idea et perfectio foret, progressa est.* S. Theophilus Antiochenus Lib. II. ad Autolycum: *Non erant Prophetae, cum mundus crearetur; sed sapientia Dei, quae in ipso est, sermoque ejus sanctus ipsi semper praesto erant.* S. Irenaeus Lib. III. adv. Haer. Cap. XVIII. alias XX. *Exclusa est omnis contradictio dicentium: Si ergo tunc natus est, non erat*

ante Christus. Ostendimus enim, quia non tunc coepit Filius Dei existens semper apud Patrem. Et Lib. II. Cap. XXXI. alias LV. *Semper est coexistens Filius Patri.* Tertullianus Lib. contra Praxeam, Cap. VIII. *Sermo ergo et in Patre semper, sicut dicit: Ego in Patre. Et apud Deum semper, sicut scriptum est, Et sermo erat apud Deum; et numquam separatus a Patre, aut alius a Patre: quia Ego et Pater unum sumus.* Clemens Alexandrinus in Admonitione ad Gentes: *Aeternus hic est Jesus, qui magnus Pontifex, et unius Dei, qui idem quoque est Pater.* In fine vero Paedagogi ait, *Patrem et Filium unum esse Deum, per quem est aeternitas.* S. Dionysius Alexandr. in Epist. contra Paulum Samosatenum: *Unus est Christus, qui est in Patre coaeternum Verbum.* Et in Responsione ad decimam quaestionem Samosateni: *Scripsi et scribo, et confiteor, ac credo et praedico coaeternum Patri Christum unigenitum, et Verbum Patris.* Plura subjungemus sequenti controversia, ubi demonstrabitur Christum esse verum Deum, Patri Consubstantialem: ex quo manifeste evincitur, generationem illam inenarrabilem non in tempore, sed ab aeterno factam esse, cum verae Divinitati repugnet aliquando non extitisse.

OBJECTIONES.

CXII. *Obijcitur I.* Infirmitas argumenti ex Psalmo II. petiti. Apostolus *Actuum XIII.* versiculum illum non interpretatur de aeterna Christi generatione, sed de ejusdem resurrectione: et Cap. I. ad *Hebraeos* ad Sacerdotium Christi ea verba refert. Ergo ex illis nihil probatur. R. Quod Apostolus verba illa ad resurrectio-

nem et Sacerdotium Christi referat, optime cum argumentatione nostra cohaeret, quia aeterna Verbi Divini generatio est fundamentum, radix, et origo omnis excellentiae, quae Christo convenit. Unde enim habet Christus, quod a mortuis suscitatus est, quod Pontifex universalis sit constitutus, nisi quia Filius Dei est ab aeterno, seu de substantia Patris genitus? Per hoc certe, quod a mortuis resurrexerit, non est melior Angelis effectus, qui nequidem mori possunt; sed ex eo quia unitam sibi habuit personam Verbi ab aeterno a Patre genitam. Paucis, quia Deus est.

CXIII. *Objicitur II.* Anthoritas Scripturae. Scriptura multa dicit, quae cum aeterna Verbi generatione conciliari uequeunt. Ergo. P. A. *Proverb. VIII. v:* 22. Sapientia, quam Patres Verbum esse dicunt, de seipsa profitetur: *Dominus creavit me initio viarum suarum.* Ecclesiastici XXIV. *v.* 14. *Ab initio et ante saecula creata sum.* II. Actuum II. *v.* 36. *Et Dominum eum, et Christum fecit Deus hunc Jesum, quem vos crucifixistis.* III. Praecursor Domini de Christo ait Joan. I. *Qui post me venturus est, ante me factus est.* IV. Ad Hebr. III. *Fidelis est ei, qui fecit illum.* Et Cap. I. *Tanto melior Angelis effectus.* V. Coloss. I. v. 15. *Primogenitus omnis creaturae.* R. N. A. Ad I. R. Verbum Hebraicum, quod septuaginta interpretes reddiderunt per *creavit*, simpliciter significat *possedit*, ut habet Vulgata nostra: *Dominus possedit me in initio viarum suarum*, quo sensu Genesis IV. dixit Eva: *Possedi hominem per Deum*, id est, *genui.* Quin verba illa, *creare*, *generare*, *gignere etc.* non modo apud Graecos, verum etiam apud Latinos, ut observant *S. Hieronymus* in Cap. IV. Epistolae ad Ephesios, et

S. Augustinus Lib. de Fide et Symbolo, promiscue ad idem significandum usurpantur. Idcirco autem scribit *S. Hilarius* Lib. de Synodis, Filii Dei productionem in Scripturis vocari nunc *generationem*, quia est substantia Patris; nunc *creationem*, ut significetur, divinam illam generationem esse sine passione, mutatione ac diminutione generantis. Ad II. Deus Christum fecisse dicitur ratione humanitatis, quam uberiori gratia, immo, et substantialis gratiae unione innunxit. Ad III. *Factus* ibi idem significat, ac praepositus; subjungit enim rationem illico, quia nimirum prior erat Christus aeternitate tota. Adde verbum γινομαι quo S. Joannes loco cit. utitur, eamdem habere apud Graecos vim ac potestatem, quam verba *nascor*, *gignor*, *sum*. Unde Nicaeni Patres, quando in Symbolo Verbum dixere genitum non factum, vocem *factus* in perverso tantum Arii sensu damnarunt, qui Verbum creaturam esse ex nihilo productam contendebat. Ad IV. Deus fecit Christum secundum humanitatem, ut paulo ante diximus, et meliorem illum Angelis effecit, id est, evexit, ac declaravit, ut patet ex scopo Apostoli. Ad V. R. Christum Primogenitum esse omnis creaturae, non quidem ratione creationis et ordinis, quasi et ipse foret creatura; sed ratione dignitatis et causalitatis, quia ante omnes creaturas ab aeterno genitus est, quarum ipse est causa atque principium. Et sane ut *S. Basilius* observat Lib. IV. contra Eunomium, sicut Christus Primogenitus mortuorum non ideo dicitur, quod prius mortuis caeteris vita functus sit, sed quod causa sit resurrectionis ex mortuis: ita etiam Primogenitus omnis creaturae vocatur, non quod primus ante reliquas creaturas fuerit creatus, sed quod causa fuerit omnium

creaturarum. Pari ratione explicatur illud *Apocalypsis* III. *Principium omnium creaturae*. Principium enim ibi non usurpatur passive, quasi Christus prima foret creatura; sed active, quia creaturae omnes ab illo ducunt originem.

CXIV. *Objicitur III.* Authoritas Patrum. *I. S. Ignatius M.* Epistola ad Ephesios Christum Dominum genitum vocat, quatenus ex Maria carnem assumpsit; ingenitum vero, quatenus in carne existit Deus: *Unus medicus est carnalis et spiritualis, genitus et ingenitus, in carne existens Deus, in morte vita vera, et ex Maria et ex Deo - - Jesus Christus, Dominus noster.* Ergo sensit Verbum fuisse a Deo Patre creatum, non genitum. II. *Clemens Alexandrinus* Lib. V. Stromatum, Filium vocat Sapientiam primo creatam. In ejus libris vero Hypotyposeon, qui nunc amplius non extant, observat *Photius* in Biblioth. Codice CIX. multa Arianae doctrinae semina sparsa fuisse. Quapropter illius Opera ad finem Saeculi V. a Gelasio Papa in Synodo Romana inter apocryphos libros sunt rejecta. III. Tertullianus Lib. contra Praxeam, Cap. VI. scribit: *Nam ut primum Deus voluit ea, quae cum Sophiae ratione et Sermone disposuerat intra se, in substantias et species suas edere, ipsum primum protulit Sermonem, habentem in se individuas suas, rationem et Sophiam, ut per ipsum fierent universa, per quem erant cogitata atque disposita, immo et facta jam, quantum in Dei sensu.* Ergo Tertullianus sensit, Verbum a Patre generatum esse in tempore, quamvis ante reliquas creaturas. IV. Idem Lib. contra Hermogenem, qui materiam quamdam informem aeternam statuebat, Cap. III. scribit: *Quia et Pater Deus est; et Judex Deus est; non ta-*

men ideo et Pater et Judex semper, quia Deus semper. Nam nec Pater esse potuit ante Filium, nec Judex ante delictum. Fuit autem tempus, cum et delictum et Filius non fuit, quod Judicem, et qui Patrem Dominum faceret. Ergo juxta Tertullianum erat tempus, quando Filius non erat. P. C. Cap. XXVIII. ejusdem libri dicit materiam fore Verbo perfectiorem si aeterna esset. Ergo supponit Verbum non esse aeternum. V. Theophilus Antiochenus Lib. II. ad Autolycum scribit: *Cum vero jam condere, quae deliberaverat, instituisset,* (Pater) *hunc sermonem genuit prolatum, primogenitum universae creaturae.* Resp. ad I. N. C. S. Ignatius scripsit primo nascentis Ecclesiae saeculo, quo plerique Fideles adhuc Neophyti, ac recens a Paganismo ad Christi religionem conversi, cum singulis vocibus sensum affigebant, quem Pagani Gentilesque affixerant. Gentiles autem per Το' α'γε'ννητον *ingenitum* non id solum intellexere, quod caret principio originis suae, sedetiam id omne, quod non est creatum, quod non est factum; ut monet ipse *S. Athanasius* Epist. de Decretis Nicaenae Synodi, Cap. XXVIII, et videre est apud Platonem, aliosque. Porro constat posteriori hoc sensu Verbum Divinum dici debuisse α'γε'ννητον sive *ingenitum*; quippe de fide Catholica est ipsum nec esse factum, nec creatum. Posteriorem vero hunc sensum S. Ignatii fuisse, ex éo manifestum redditur, quod qui Christum α'γε'ννητον ideo dicit, quia in carne existit Deus, idem doceat non modo ipsum esse Deum, sed etiam esse ex Deo, et vere Patrem habere Deum, immo et esse Filium Dei unigenitum. Certe qui ex Deo est, qui vere Patrem habet Deum, qui est Filius Dei unigenitus, non caret omni principio origi-

nis suae: tam dici debet non factus, non creatus; siquidem ita Deum Patrem habet; ut divisam ab eo naturam non habeat, et ita est ex Deo Patre, ut sit ipsi consubstantialis. Quare commendari meretur Usserius, qui ad S. Ignatii sensum attendens potius quam ad vim verborum, haec duo vocabula γεννητὸς καὶ ἀγέννητος, non interpretatur *genitus et ingenitus*; sed *factus et non factus*. Sic enim genuinum S. Ignatii sententiam vere et accurate expressit. Ad II. Resp. Verbum *creare* saepissime a Graecis usurpari pro generare, ut superius respondimus in objectione prima. Libros Hypotyposcon quod attinet, corrupti illi fuerunt ab haereticis, ut ex Veteribus *Ruffinus* scribit in Apologia pro Origene, et ipse *Photius* loco cit. innuit, ac recentiores, Bellarminus, Baronius, Possevinus etc. censent; tam absona enim, sanae rationi, et sacris litteris contraria iis in libris, teste Photio, occurrebant, ut omnino incredibile sit, a Clemente viro doctissimo, a Veteribus adeo dilaudato, haec nugarum portenta scribi potuisse. Ad III. N. C. Tertullianus de externa tantum Verbi generatione loco cit. loquitur: Veteres enim duplicem distinguebant generationem, seu progressum et prolationem Verbi, unam internam, alteram externam. Per internam intelligebant illam, qua Pater ab aeterno et intra se vere genuit Verbum: per externam, qua in principio temporum exterius protulit Verbum suum, per illud producendo creaturas. Haec autem externa Verbi prolatio non nisi improprie generatio dicitur, in quantum scilicet Verbum ab aeterno genitum per productionem creaturarum manifestatur. Ad IV. N. C. Tertullianus negat Deum Patrem fuisse ab aeterno respectu creaturarum, juxta illud Moysis

Deuter. Cap. XXXII. *Numquid non ipse est Pater tuus, qui possedit te, et fecit, et creavit te?* non autem respectu Filii sui unigeniti. Cum enim Hermogenes contenderet materiam inertem ab aeterno existere debuisse, in quam Deus dominatum exerceret, cum in Scripturis semper Dominus vocetur, Tertullianus ait, duplicis rationis esse nomina Deo in Scripturis attributa, alia scilicet essentiae, alia potestatis. Priora semper fuisse ait, sicut et ipsam Dei substantiam: posteriora tantum ipsi convenire coepisse in tempore, quando nimirum esse coeperunt, in quae divina potestas ageret: Talia esse nomina Domini, Judicis, et Patris, sive rerum Creatoris. Alii concedunt Tertullianum loqui de Deo Patre respectu etiam Filii sui unigeniti; non quidem secundum internam, sed externam tantum generationem, qua Filium suum, quasi in visceribus suis de tota sua substantia ab aeterno conceptum, in tempore emisit in lucem, seu manifestavit, per illum producendo creaturas. Ad *probat.* N. C. Tertullianus ait materiam in hypothesi Hermogenis fore Filio praeponendam ut quid perfectius, quia ipsa nullum principium originis haberet, sed esset innata et infecta: Filius autem natus est ex Patre, et ipsum originis suae principium agnoscit. Ad V. R. Theophilum loqui de externa et impropria Verbi generatione. Vide quae paulo ante reposuimus ad III.

CXV. *Objicitur IV.* Imperfectio et obscuritas hujus generationis. Ex una parte Generatio haec affectionem habet admixtam Deo indignam, supponitque Patrem extitisse ante Filium: ex altera parte tam obscura et implexa est, ut explicari a Catholicis omnino nequeat. Ergo a Deo est submovenda. R. N. A. quoad

primam illius partem. Generatio in Divinis tria complectitur. I. Fit ex ipsa Patris producentis substantia et natura. II. Filius similis est Patri natura et substantia, illique aequalis per omnia: atque ideo eamdem numero a Patre accipit naturam, sine qua non daretur aequalitas, cum duae naturae divinae distinctae dari nequeant. III. Haec actio generativa est a principio conjuncto, quia Pater Filio suo Unigenito naturam suam et substantiam, non per partitionem aut divisionem, sed per communicationem dedit. Quidquid autem crassum et cum materiae faece concretum habet generatio, id omne detrahendum est, quando Deo tribuitur, ut monent Patres. *Tuas illas*, ait Gregorius Nazianzenus Orat. XXXV. *fluxiones et divisiones et sectiones prius abjice, ac de incorporea illa natura, quasi de corporea, disputare desine. Atque ita fortasse dignum aliquid generatione divina concipere animo queas.* S. Ambrosius Lib. I. de Fide, Cap. V. *Non haec sunt in Deo corporaliter aestimanda. Incomprehensibiliter generatur Filius, impassibiliter generat Pater; et tamen ex se generavit, et ante omnem intellectum generavit Deus verus Deum verum.* Et S. Petrus Chrysologus Serm. LX. *Sed dicit haereticus; Quomodo Pater, si non praecedit? Quomodo Filius, si non sequitur? Quomodo dat initium, qui generat? Quomodo quod generatur, principium a generante non sumit? Hoc ratio docet, hoc natura probat. Erras haeretice; hoc habet humana ratio; non hoc habet Divina: hoc accipit natura mundi; Deitatis non recipit hoc natura.* Alteram Antecedentis partem C. sed N. C. Generatio divina altissimum est mysterium, quod simplicem a nobis de sola auctoritate fidem, non ex ratione comprehensionem exigit, testan-

te Scriptura, generationem hanc prorsus inenarrabilem esse. Hinc veteres Ecclesiae Patres nefas esse judicarunt inquirendo disputandoque hac in re ulterius progredi. *Athanasius* certe furoris et impietatis esse hanc audaciam testatur Orat. III. contra Arianos: *Indecorum est quaerere, quomodo ex Deo Verbum existat: aut quomodo sit Dei splendor, aut quomodo generet Deus, et quis sit modus generationis Dei. Insanus enim sit, qui talia audeat: cum inexplicabilem rem, ac divinae naturae propriam, solique ipsi ejus Filio cognitam, oratione sua declarare conetur.* S. Basilius Hom. XXIX. *Credis genitum esse? ne quaere quomodo. Si enim licet quaerere, quomodo ingenitus est ingenitus; licet quaerere, quomodo genitus sit, qui est genitus. — — Ne quaerere quae inveniri nequeunt; non enim reperies. — — Sin audire me non vis, sed contentiose pergis, rideo te, vel potius temeritatem tuam defleo.* S. Gregorius Nazianz. Orat. XXXV. *Quomodo genitus est? Dei generatio honoretur silentio. Abunde tibi magnum est scire, eum esse genitum. Quo autem modo genitus sit, ne ipsis quidem Angelis, nedum tibi intelligere concesserim. Vis declarem, quomodo? Ut scit Pater qui genuit, et Filius qui genitus est. Quod supra haec est, nube tegitur, et hebetudinem tuam effugit.* S. Cyrillus Jerosol. Catech. XI. *Deum quidem habere Filium, crede: Quinam vero id fiat, ne curiose quaerito: non enim quaerendo reperies. Non extollas te, ne decidas. Quae mandata sunt tibi, ea solum cogita.* Similia habent *S. Chrysostomus* Orat. I. de incomprehensibili Dei natura. *S. Ambrosius* Lib. VI. in Lucam, et Lib. I. de Fide, Cap. V. *S. Hilarius* Lib. II. de Trinit. *S. Petrus Chrysologus* Serm. LIX. et LXI. etc.

CXVI. *Objicitur V*. Impossibilitas hujus generationis. Pater vel genuit Filium jam existentem, vel genuit non existentem: si primum, frustra genuit, quia jam existebat: si secundum, ergo erat tempus, quo Filius non existebat. Ergo Pater non genuit Filium ab aeterno. R. N. M. Non genuit existentem; quia Filius non prius extitit, quam gigneretur a Patre; Filius enim habuit existentiam ab aeterno, quia Pater illum genuit ab aeterno. Neque Pater Filium genuit non existentem; quia in tota aeternitate nullum instans concipi potest, in quo Pater non genuerit Filium. Itaque Pater ab aeterno genuit Filium sibi coexistentem, ita ut Pater sola prioritate originis, non autem temporis sit prior Filio, cum sit principium, a quo procedit Filius. Neque frustranea dici potest illa coexistentis Filii aeterna generatio; nam per hanc ipsam habet Filius a Patre, quod existat ab aeterno.

CXVII. *Dices I*. Ex hac generatione multa sequuntur absurda, paradoxa, et quorum nulla ratio reddi potest. Ergo. P. A. I. Deus posset dici genitus et ingenitus. II. Essentia divina non generat, nec Paternitas generat. Ergo nihil generat. III. Si Pater generat, tunc dari non potest ratio, cur plures filios non generet. IV. Si Filius habet eamdem essentiam cum Deo, tunc non potest dici similis. R. N. A. Ad I. D. A. Pro ratione ejusdem suppositi, N. A. Diversi, C. A. Haec vox *Deus* praescindit a determinata persona. Ad II. Nec essentia divina, nec Paternitas generat, sed solus Pater. Essentia divina non generat, tum quia actiones sunt suppositorum, tum quia inter essentiam gignentem et genitam intercedere deberet distinctio realis propter oppositionem relativam primo producentis et primo pro-

ducti, qualis certe non datur inter essentiam Patris et Filii, cum sit una eademque utriusque natura: neque etiam generat sola Paternitas, quia haec non est suppositum, sed forma suppositi. Ergo solus Pater generat, id est, complexum ex natura divina et Paternitate. Ad III. N. A. Quia Filius divinus est infinitus, exhaurit totam in suo ordine foecunditatem, et vim intelligendi Patris; alias Pater se non perfecte et integre cognosceret. Similiter Spiritus Sanctus totam in suo ordine exhaurit activitatem Spiratoris, Patris nimirum et Filii. Ad IV. N. A. In quantum Filius eamdem habet cum Patre essentiam, est idem cum Patre in essentia: in quantum autem Filius est persona distincta, et in eadem essentia convenit cum Patre, est similis Patri in essentia.

CXVIII. *Dices. II.* Verbum non est simile Patri ut intelligenti, sed ut intellecto. Sed Pater non generat ut intellectus, sed ut intelligens. Ergo Verbum non est simile gignenti, ac proinde non est Filius. R. N. C. Vitiosus hic syllogismus non concludit; licet enim Verbum non sit simile Patri *ut generanti*, quia Pater non producit Patrem, sed Filium; est tamen simile Patri *generanti*, quia Pater producit Filium sibi similem in essentia.

CXIX. *Dices. III.* Intellectus et voluntas sunt idem in Deo. Ergo Filius non minus procedit per voluntatem, quam per intellectum: et Spiritus Sanctus non minus per intellectum, quam per voluntatem. II. Filius aeque intelligit ac Pater. Ergo et ipse Filium producit, qualem Pater producit intelligendo. R. D. A. Intellectus et volitio in Deo sunt idem, si considerentur praecise secundum se, C. A. Si considerentur praecise

ut adjunctas habent relationes originis, N. A. Intellectio notionalis differt ab essentiali per hoc, quod actus illi notionales includant relatioues sibi proprias, quas non includunt actus essentiales secundum se considerati. Sic generatio activa est ipsamet intellectio divina, ut affecta relatione Paternitatis: Spiratio activa est ipsamet dilectio divina, ut affecta ea relatione, qua Pater et Filius tamquam unum principium referuntur ad Spiritum Sanctum quem producunt. Ad II. D. A. Filius aeque intelligit ac Pater intellectione essentiali, C. A. Intellectione notionali, N. A. et C.

CXX. *Dices IV.* Esse genitum aut ingenitum, vel dicit accidens, vel substantiam: si primum, in Deo admittuntur accidentia: si posterius, substantia Filii erit distincta a substantia Patris. R. Esse *genitum*, dicit relationem Filii ad Patrem, realiter quidem cum substantia et natura divina identificatam, virtualiter tamen ab illa distinctam; quae proin in conceptu suo formali neque accidens est, neque substantia. *Ingenitum* in conceptu suo formali d icit negationem processionis ab alia persona; quae tamen non est pura negatio, sed realiter et identice ipse Pater.

CXXI. *Dices V.* Generatio Verbi vel jam absoluta est, et perfecta, vel non? Si jam absoluta est: ergo habuit finem in tempore, proinde etiam potuit habere initium. Si non est absoluta: ergo Filius non est perfectus, quia ipsius generatio nondum est perfecta. R. Generationem Verbi esse absolutam et perfectam, quatenus absolutum et perfectum excludunt dependentiam et imperfectionem, atque ordinem ad ulteriorem perfectionem; non vero quatenus includunt cessationem productionis, ita ut Pater modo non generet: Generatio

enim ista et actio immanens, quae non transit, qua Pater generat Filium cognoscendo divinam essentiam, quae cum ab ipso divino intellectu cognoscatur ab aeterno, Pater in aeternum generat Filium; et Filius ab aeterno est genitus, atque in aeternum generabitur. Quemadmodum autem praeteritum et praesens non sunt in Deo duo tempora diversa: ita etiam genuisse et generare non sunt duae actiones diversae, ita ut una alteri successerit.

CXXII. *Dices VI.* Omnis processio involvit imperfectionem. Ergo si Verbum a Patre procedit, admittenda erit in Verbo imperfectio. P. A. Omnis processio dicit dependentiam producti a producente. II. Prioritatem principii producentis respectu illius, qui producitur. III. Causalitatem in producente, et effectionem in producto. IV. Naturae partitionem ac divisionem inter producentem et productum. V. Imperfectionem aliquam, quia melius est dare quam accipere. R. N. A. Ad I. N. A. Illud Ens tantum dicitur dependens ab altero, quod contingenter existit, atque essentiam accipit ab essentia producentis distinctam. At vero Filius Divinus tam necessario existit, eamdemque numero habet essentiam divinam, quam necessario existit Pater, eamdemque habet essentiam divinam. Ad II. D. A. Dicit prioritatem originis, quae nullam importat imperfectionem, C. Prioritatem temporis vel dignitatis, N. A. Processio Filii prioritatem temporis respectu Patris non dicit, quia processiones divinae sunt aeternae: neque prioritatem dignitatis, quia tres personae eamdem numero habent essentiam divinam. Ad III. N. A. Causalitas et effectio proprie dicta est actio qua res contingens transit a non esse ad esse, et distinctam accipit a causan-

te essentiam. Quamvis autem Graeci Patres saepe Deum Patrem dixerint causam Filii, hoc tamen vocabulo idem intellexere, quod Latini nomine Principii. Ad IV. N. A. Nulla est in Deo naturae ac essentiae partitio; cum enim essentia divina sit simplicissima, tota, quanta est in Patre, communicatur Filio. Ad V. R. Id axioma verum esse in creatis, at non in divinis. Ratio est, quia in divinis acceptio fit absque dependentia, atque ex intrinseca et absoluta necessitate existendi in accipiente; proindeque persona divina non existit beneficio personae a qua accipit esse.

CXXIII. *Dices VII.* Si Filius procedit a Patre, non est Ens a se. Ergo non est Deus. P. A. Quod ab alio producitur, non est Ens a se, sed ab alio. Ergo si Filius producitur ab alio, non est Ens a se. *Confirm.* Deus est essentialiter primum Ens. Sed si Filius producitur a Patre, non est primum Ens. Ergo non est Deus. R. N. A. Ad *probat.* D. A. Quod ab alio producitur secundum essentiam, non est Ens a se, C. A. Quod ab alio producitur secundum solam personalitatem, quacum natura improducta indentificatur, non est Ens a se, N. A. Filius producitur a Patre tantum secundum personalitatem, non secundum essentiam. Ad *confirmat* D. M. Deus est primum Ens ratione essentiae, C. M. Ratione cujuscunque proprietatis personalis, N. M. Primum Ens hic idem dicit, ac Ens ratione essentiae suae improductum.

CONTROVERSIA II.

AN CHRISTUS SIT VERUS DEUS, PATRI CONSUBSTANTIALIS?

Contra Eosdem.

CXXIV.

Conclusio Dogmatica. Christus est vere ac proprie Deus Patri Consubstantialis. Prob. I. Auctoritate Scripturarum. Ex innumeris pauca loca seligo. I. *Joan.* X. v. 3o. ait Christus Judaeis: *Ego et Pater unum sumus.* Non persona. Ergo essentia. Patres cum Arianis disputantes frequentissime hoc loco usi sunt. Sufficiat nobis S. Augustinus Tract. XXXVI. in Joannem: *Audi quomodo credas Patrem et Filium, audi ipsum Filium: Ego et Pater unum sumus. Non dixit, Pater ego sum; aut, Ego et Pater unus est: sed cum dicit, Ego et Pater unum sumus; utrumque audi, et unum, et sumus, et a Charybdi et a Scylla liberaberis. In duobus istis verbis quod dixit, UNUM, liberat te ab Ario: quod dixit, SUMUS, liberat te a Sabellio. Si unum, non ergo diversum: si sumus, ergo et Pater et Filius. Sumus enim, non diceret de uno: sed et unum non diceret de diverso.*

CXXV. II. Joan. I. dicitur: *In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum. Hoc erat in principio apud Deum. Omnia per ipsum facta sunt etc.* Sed Christus est Verbum. Ergo Christus est Deus. Urgent hunc locum contra Arianos *S. Athanasius* Orat. IV. *S. Hilarius* Lib. VII. de Trinit. *S. Cy-*

rill. Alexandr. Lib. XXXII. Thesauri. *S. Ambrosius* Lib. I. de Fide, Cap. V. *S. Basilius* Homil. XV. *S. Gregorius Nyssen.* Lib. III. contra Eunom. *S. Gregorius Nazianz.* Orat. XLIX. *S. Augustinus* Lib. I. de Trinit. Cap. VI. Reponunt Sociniani, in aliquibus Codicibus interpunctionem legi post verbum *erat*, sicque efferendam esse totam sententiam. *Et Verbum erat apud Deum; et Deus erat. Verbum hoc erat in principio.* Praeterea in Graeco textu articulum emphaticum ό non haberi praefixum nomini Dei. Verum facile respondetur, interpunctionem illam habuisse quosdam tantum Codices ab Arianis depravatos, ut colligitur ex *S. Augustino* Lib. III. de Doctr. Christ. Cap. II. et fraudem aperte colligi ex eo, quod sic inepta reddatur sententia. Quorsum enim dixisset S. Joannes *et Deus erat*, qua de re ambigebat nemo? Praesertim cum jam dixisset: *Et Verbum erat apud Deum*: qua enim ratione apud Deum esse poterat, si Deus non erat? Omissio articuli emphatici causae nostrae obesse nequit. Nam et Pater aeternus quandoque sine articulo illo Deus vocatur: contra vero Filius addito articulo illo quandoque alibi in Scripturis Deus dicitur. *Maldonatus* ait additum hic non fuisse articulum, quia nomen Verbi est subjectum, nomen Dei praedicatum, cui non solet a Graecis praefigi articulus emphaticus.

CXXVI. III. Matth. XVI. Christo discipulos suos interroganti: *Vos autem quem me esse dicitis? Respondens Simon Petrus dixit: Tu es Christus Filius Dei vivi.* Ex quibus verbis hoc argumentum instruitur. Petrus quando Christum Filium esse Dei vivi professus est, non intellexit Christum esse Filium Dei adoptivum, sed naturalem, verumque Deum; alias plus non dixis-

set, quam alii Judaei, qui Christum dicebant esse Eliam, aut unum ex Prophetis, filiis utique Dei adoptivis. Ergo vera fuit confessio Petri, ob quam speciali laude fuit dignus, et ab ipso Christo Petra Ecclesiae constitutus. *Respondens autem Jesus dixit ei: Beatus es Simon Bar-Jona, quia caro et sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui in coelis est. Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, et super hanc Petram aedificabo Ecclesiam meam.* Respondent Sociniani, reprobatam fuisse a Christo hanc B. Petri confessionem, quia Matth. XVI. v. 20. dicitur: *Tunc praecepit discipulis suis, ut nemini dicerent quia ipse esset Jesus Christus.* Ineptam et sacrilegam esse hanc exceptionem, patet ex illis Christi verbis: *Beatus es Simon Bar-Jona etc.* Quod enim Pater coelestis revelavit, a Christo minime reprobatum est. Prohibuit quidem ille Apostolis, ne cui dicerent Jesum esse Christum, verum Dei Filium, non quod id falsum esse existimaret; sed quia praevidebat Judaeos id tunc non credituros, et quia, antequam hoc praedicaretur, voluit Judaeis dare signum Jonae Prophetae. Pari de causa Petrus in prima concione die Pentecostes Jerosolymis habita non explicavit Judaeis clare et diserte mysterium Sanctissimae Trinitatis, unitatem naturae et distinctionem personarum, ne uno impetu eorum intellectum obrueret, sicque illi absterrerentur a fide Christiana, ad quam sensim disponendi erant.

CXXVII. IV. Isaiae XXXV. dicitur *Deus ipse veniet, et salvabit vos. Tunc aperientur oculi caecorum, et aures surdorum patebunt. Tunc saliet sicut cervus claudus, et aperta erit lingua mutorum.* Ex quibus sic arguo. Ille qui ingressum claudis, surdis auditum restituit, est verus Deus. Atqui Christus ingres-

sum claudis, surdis auditum restituit, ut manifestum est ex Evangelio, cujus auctoritatem veteres novique Ariani admittunt. Ergo Christus est verus Deus. P. M. Haec miracula sunt notae et characteres, quibus Deus ipse adveniens, sive Messias, dignosci debuit, ut vel ex eo liquet, quod Christus ipse hunc locum Isajae sibi applicet Matth. XI. Interrogantibus enim Baptistae discipulis, *Tu es, qui venturus es, an alium expectamus? Et respondens Jesus ait illis: Euntes renuntiate Joanni, quae audistis et vidistis. Caeci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur etc.* Ergo cum Christus sit Messias, de quo ab Isaja dicitur: *Deus ipse veniet et salvabit vos*, Christus est verus Deus. Reponunt Sociniani, miracula haec etiam ab aliis fuisse patrata, atque ista omnia allegorice interpretanda esse. R. Primum esse falsum, cum ante adventum Messiae nullibi legatur, quamvis Sancti viri complura patrarint miracula, umquam restitutum fuisse claudis ingressum, auditum surdis, eoquod hae peculiares essent notae, quibus Messias ab aliis Prophetis distingui poterat: Alterum vero omnino impium esse, eoquod ipse Christus locum hunc sibi applicando *Matth. XI. v.* 4. aperte ostenderit, omnia haec non allegorice, sed in sensu litterali esse sumenda.

CXXVIII. V. Joan. XX. *Respondit Thomas, et dixit ei*: (Christo, a quo jussus fuerat manus mittere in latus,) *Dominus meus, et Deus meus. Dixit ei Jesus: Quia vidisti me Thoma, credidisti: Beati qui non viderunt, et crediderunt.* Ille est verus Deus, ad quem S. Thomas verba illa direxit, *Dominus meus et Deus meus*; vocat enim Deum praemisso articulo emphatico ὁ, in quo maximam vim reponunt Sociniani.

Atqui Thomas verba illa direxit ad Christum, quem videbat, et manibus palpabat. *Respondit Thomas, et dixit ei.* Ergo Christus est verus Deus. Ut apertum ac decretorium hoc testimonium eludant Sociniani, ad cavillationes confugiunt, ajuntque verba illa referenda esse ad Patrem per exclamationem, ac si Apostolus dixisset: *Bone Deus! quid video?* At liceat et mihi dicere: Bone Deus, quam infrunita horum Antichristorum petulantia; et cavillandi libido! Nullum erit Scripturae testimonium tam apertum, quod simili cavillatione eludi nequeat. Ajunt etiam Dei nomen hic restringi per pronomen *meus*. At S. Thomas alium Deum habere non potuit quam reliqui homines; neque pronomen *meus* aut *tuus* nativam Nominis Dei significationem imminuit; Deus enim saepius se dicit Deum Israelitarum, *Deus tuus ego sum*, quin idcirco aliarum gentium Deus esse desierit.

CXXIX. VI. Ad Rom. Cap. IX. v. 5. scribit Apostolus: *Ex quibus* (Judaeorum Patribus) *est Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in saecula.* Deus benedictus, et super omnia, est verus ac summus Deus, ut patet tum ex Caiphae interrogatione Marci XIV. v. 61. *Tu es Christus Filius Dei benedicti?* Et ex Apostolo ad Ephesios IV. *Unus Deus et Pater omnium, qui est super omnes, et per omnia, et in omnibus nobis.* Atqui Christus est Deus ille benedictus. Ergo Christus est verus ac summus Deus. Neque audiendus est Erasmus Roterodamus, qui post illa verba, *Ex quibus est Christus secundum carnem*, interpunctionem apponendam esse, et quae sequuntur, non ad Christum, sed ad Patrem referri contendit per quamdam exclamationem. Haec enim tam absurda sunt,

tamque omni ratione vacua, ut Socinus ipse rei evidentia superatus interpunctionem illam rejecerit; articulus enim ὁ cum participio ὤν; *qui est*, vel *ille existens*, relativus est, sententiam novam non inchoans, sed inchoatam continuans.

CXXX. VII. S. Joannes Epist. I. Cap. V. v. 20. ait: *Scimus quoniam Filius Dei venit, et dedit nobis sensum ut cognoscamus verum Deum, et simus in vero Filio ejus. Hic est verus Deus, et vita aeterna.* Ubi clare vides de Filio Dei affirmari quod sit verus Deus. Reponunt Sociniani verba illa posteriora, *Hic est verus Deus et vita aeterna*, referenda esse ad Deum Patrem: neque pronomen *hic* referri semper ad eum, de quo proxime sermo fuit habitus, quod exemplo ex Epistola II. S. Joannis v. 6. confirmant, ubi dicitur: *Multi seductores exierunt in mundum, qui non confitentur Jesum Christum venisse in carnem: hic est seductor, et Antichristus.* R. Si vera dicerent Sociniani, nugatoria et ridicula, quia identica, foret propositio S. Joannis; hunc enim haberet sensum: *Ut cognoscamus verum Deum, qui est verus Deus.* Ergo verba illa non ad Patrem, sed ad Christum sunt referenda, ut ipsa orationis series et sana ratio demonstrant. Neque ipsis suffragatur exemplum ex secunda S. Joannis Epistola petitum: ibi enim directe et ex professo de seductore agitur, qui non credit Christum venisse in carnem; de Christo autem non nisi indirecte, per accidens, et in obliquo agitur: ideoque pronomen *hic* non alium, quam seductorem illum appellat, ita ut hoc modo loquendi nemo in fraudem induci possit.

CXXXI. His adeo perspicuis Scripturarum testimoniis unicam addo *S. Irenaei* observationem ex Lib.

III. adv. Haer. Cap. VI. *Neque igitur Dominus, neque Spiritus Sanctus, neque Apostoli eum qui non esset Deus, definitive et absolute Deum nominassent aliquando, nisi esset verus Deus: neque Dominum appellassent aliquem ex sua persona, nisi qui dominatur omnium, Deum Patrem et Filium ejus, qui dominium accipit a Patre suo omnis conditionis. - - Vere igitur cum Pater sit Dominus, et Filius vere sit Dominus, merito Spiritus Sanctus Domini appellatione signavit eos.*

CXXXII. Probatur Conclusio II. Auctoritate Patrum, ac praecipue Antenicaenorum. S. Ignatius Martyr Epist. ad Smyrnaeos ait: *Glorifico Jesum Christum Deum, qui tanta vos sapientia donavit.* Epist. ad Ephesios: *Unus medicus est carnalis et spiritualis, genitus et ingenitus, et in carne factus Deus.* S. Justinus Martyr in Apologia pro Christianis ad Antoninum Imp. *Verum hunc ipsum* (Patrem) *et qui ab eo venit Filium, et Spiritum Propheticum colimus, et adoramus, cum ratione et veritate venerantes.* Et in Dialogo cum Tryphone Judaeo: *Si dicta Prophetarum intellexissetis, non inficiati essetis ipsum esse Deum, singularis et ingeniti, ineffabilisque Dei Filium.* Athenagoras in Apologia, vel Legatione pro Christianis: *Quis igitur non miretur, nos qui Deum Patrem praedicamus, et Deum Filium, et Spiritum Sanctum, ita ut et unionis eorum vim, et ordinis distinctionem exponamus, impios et sine Deo homines vocari?* Theophilus Antiochenus Lib. II. ad Autolycum: *Verbum itaque cum sit Deus, et ortum habeat ex Deo, quandocunque vult Pater universorum, mittit ipsum quemlibet ad locum.* S. Irenaeus Lib. IV. adv. Haer. Cap. VIII. *Et be-*

ne qui dixit ipsum immensum Patrem in Filio mensuratum. Mensura enim Patris Filius, quoniam et capit eum. Et Lib. IV. Cap. XI. *Ipse igitur Christus cum Patre vivorum est Deus, qui et locutus est Moysi, et qui Patribus manifestatus est*. Clemens Alexandrinus in Admonitione ad Gentes: *Verbum divinum, quod est manifestissime verus Deus, qui est universorum Domino exaequatus, quoniam erat ejus Filius, et Verbum erat in Deo*. Et Lib. I. Paedagogi, Cap. VI. *Sed eum Filium, cum Deus esset, nihil didicisse fuit consentaneum. Neque enim quis Verbo major fuerit; sed neque Magister aut Doctor est ejus, qui solus est Magister*. S. Dionysius Alexandrinus in Epist. contra Paulum Samosat. *Illum, qui erat natura Dominus et Verbum Patris, quem Sancti Patres consubstantialem Patri vocaverunt*. S. Gregorius Neocaesariensis in brevi Expositione fidei: *Unus Deus Pater Verbi viventis, sapientiae subsistentis, et virtutis suae, et figurae sempiternae: perfectus perfecti genitor, Pater Filii unigeniti, unus Dominus, solus ex solo, Deus de Deo, ac Filius verus veri Patris*.

CXXXIII. Ex Latinis *Tertullianus* in Apologetico, Cap. XXI. *Hunc* (Dei Filium) *ex Deo prolatum didicimus, et prolatione generatum, et idcirco Filium Dei, et Deum dictum, ex unitate substantiae*. Et Lib. contra Praxeam, Cap. II. *Custodiatur oeconomiae Sacramentum, quae unitatem in Trinitatem disponit, tres dirigens, Patrem, et Filium, et Spiritum Sanctum. Tres autem non statu, sed gradu; nec substantia, sed forma; nec potestate, sed specie: unius autem substantiae, et unius status, et unius potestatis; quia unus Deus, ex quo et gradus isti, et formae*

et species, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti deputantur. S. Cyprianus Lib. de Idolorum vanitate ait de Christo: *Hic est virtus Dei, hic ratio, hic sapientia ejus et gloria: hic in Virginem illabitur; carnem, Spiritu Sancto cooperante, induitur; Deus cum homine miscetur, hic Deus noster, hic Christus est.* Minucius Felix in Dialogo, qui Octavius inscribitur: *Nam quod religioni nostrae hominem noxium, et Crucem adscribitis, longe de vicinia veritatis erratis; qui putatis Deum credi aut meruisse noxium, aut potuisse terrenum.* Arnobius Lib. II. contra Gentes: *Et ideo Christus, licet vobis invitis, Deus; Deus, inquam, Christus (hoc enim saepe dicendum est, ut infidelium dissiliat et dirumpatur auditus,) Dei principis jussione loquens sub hominis forma etc.* Lactantius Lib. IV. Divinarum Institutionum, Cap. XII. *Propheta declaravit hoc nomine, quod Deus ad homines in carne venturus esset· Emmanuel autem significat, Nobiscum Deus: scilicet quia illo per virginem nato, confiteri homines oportebat Deum secum esse, id est, in terra, et in carne mortali. Unde David in Psalmo LXXXIV. Veritas, inquit, de terra orta est; quia Deus, in quo veritas est, terrenum corpus accepit, ut terrenis viam salutis aperiret.*

CXXXIV. Studiose complura Antenicaenorum Patrum adduxi testimonia, ut omnibus appareat, Socinianos non nisi falso atque immerito, nec sine gravi illorum Patrum injuria, de eorum authoritate sibi gratulari, ac si idem hac in re cum Socinianis olim sensissent viri sanctissimi. Saeculo IV. et V. Arianam haeresin Apostolicae traditionis vindices et custodes acerrime scriptis libris impugnarunt, *S· Athanasius* in Ora-

tionibus contra Arianos, in Epistola de Synodi Nicaenae Decretis etc. *S. Hilarius* Libris de Trinitate, Libro de Synodis, et ad Constantium Imp. *Lucifer* Calaritanus Lib. de Regibus Apostatis, et de non conveniendo cum haereticis. *S. Phoebadius* Agiunensis Lib. de Trinit. *Marius Victorinus* Lib. contra Arium. *S. Gregorius Nazianzen.* in Orationibus. *S. Basilius* Libris contra Eunomium. *S. Cyrillus* Alexandr. in Thesauro, et Dialogis septem de Trinit. *S. Epiphanius* in Panario Haer. LXIX. et LXXIII. *S. Ambrosius* Libris V. de Fide. *S. Augustinus* in Libris de Trinitate, et contra Maximinum. *S. Fulgentius* in Libris contra Fastidiosum, contra Arianos, ad Trasamundum Regem, et Lib. de Fide Orthodoxa ad Donatum. *Vigilius Tapsensis* in Libris de Trinit. Lib contra Marivadum. etc.

CXXXV. Prob. III. Argumento praescriptionis. Ecclesia primis etiam temporibus, adeoque longe ante Nicaenum Concilium, semper credidit Christum verum esse Deum, eosque pro haereticis semper habuit, qui Jesu Christi Divinitatem impugnarunt. Ergo absque ulla dubitatione doctrinam hanc ab ipsis Apostolis hausit. P. A. S. Joannes Apostolus, rogantibus Asiae Episcopis, sub finem I. Saeculi Evangelium conscripsit adversus Cerinthum, ut aperte testantur *S. Hieronymus* Lib. de Scriptoribus Ecclesiasticis, atque illo longe antiquior *S. Irenaeus* Lib. III. adv. Haer. Cap. XI. *Hanc fidem annuntians Joannes Domini discipulus, volens per Evangelii annuntiationem auferre eum qui a Cerintho inseminatus erat hominibus errorem etc.* Saeculo II. Theodotum Bysantinum, arte Coriarium, proscripserunt S. Victor, et Artemonem S. Zephyrinus, Romani Pontifices. Cumque Artemoni, discipuli sparge-

rent, Apostolicam fidem de Christo a Zephyrino primum fuisse corruptam, aliterque ipsius Praedecessores sensisse, putidam hanc calumniam apertae falsitatis convicit libro contra hanc haeresin edito Anonymus quidam, cujus fragmentum exhibet Eusebius Caesariensis Lib. V. Hist. Eccles. Cap. XXVII, Author utique Socinianis minime suspectus. Operae pretium duxi fragmentum hoc integrum exhibere. *Atque profecto, quod ab illis* (Artemonis discipulis) *dicebatur, multum fortasse videri potuisset habere probabilitatis, nisi primum Sacrae Scripturae testimonia illis contradicerent: deinde Fratrum quorumdam scripta superessent, Victoris temporibus multo antiquiora: quae illi tum contra Gentiles pro veritatis defensione, cum contra haereses, quae id temporis grassabantur, scripserunt: ut Justini, Miltiadis, Tatiani, Clementis, et aliorum nonnullorum, in quorum omnium libris Christus vere Deus esse confirmatur. Quis Irenaei, quis Melitonis, quis caeterorum libros ignorat, qui Christum Deum et hominem constanter asseverant? Quot item Psalmi, quot hymni a Fratribus fidelibus antiquitus praescripti, qui Christum Verbum Dei verum Deum esse concentu quodam celebrant? Cum igitur ex tot annorum spatio doctrina Ecclesiastica vere annuntiata fuerit, quomodo fieri potest, ut illi Patres, qui ad Victorem usque vitam produxerunt, sic, ut illi asserunt, praedicarint? Aut quomodo non illos pudet haec Victori tam falso obiectare? Praesertim cum explorate cognitum habeant, Victorem Theodotum illum coriarium, qui primus Christum solum hominem dicebat, ducem et quasi parentem hujus impiae et execrandae a fide defectionis, Christum Deum pernegantis, christiana com-*

munione interdixisse. Quod si Victor eadem sentire cum illis visus fuisset, quo pacto, aut qua ratione adductus Theodotum hujus erroris inventorem ab Ecclesia ejicere in animum induxit? Saeculo III. Paulus Samosatenus Antiochenus Episcopus de Christi Divinitate perperam sentiens, in Synodo Antiochiae habita A. 270. communi Patrum Decreto damnatus, atque Episcopatu spoliatus est, nemine Episcoporum reclamante, immo Synodi sententiam ratam habente universa Ecclesia per orbem disspersa. Saeculo IV. Episcopi illi, qui Nicaeam Bithyniae convenerant A. 325. ad cognoscendam Arii causam, ex omnibus Orientalis Imperii provinciis congregati, viri sanctitate illustres, vulneribus pro Christo olim acceptis inclyti, aetate graves, diuturnisque Episcopatus laboribus perfuncti, unanimi calculo Arianam blasphemiam damnarunt, Filio Dei naturam eum Patre consubstantialem asserentes. Atque hi profecto non tam subito in unam eamdemque sententiam conspirassent, si incerti fuissent et dubii, quid esset ea de re credendum, aut quid sibi a Majoribus fuisset traditum.

CXXXVI. Hactenus dicta indubitato confirmantur prodigio, quo nullum illustrius, atque ad vindicandam Christi Divinitatem opportunius Ecclesiasticae tabulae referunt. Rem ita narrat *Victor Vitensis* Lib. V. de Persecutione Vandalica. *In Typasensi vero, quod gestum est* (A. 484.) *Mauritaniae majoris civitate, ad laudem Dei insinuare festinemus. Dum suae civitati Arianum Episcopum ex Notario Cyrolam ad perdendas animas ordinatum vidissent, omnis simul civitas evectione navali de proximo ad Hispaniam confugit, relictis paucissimis qui aditum non invenerant navigandi. Quos Arianorum Episcopus primo blandimen-*

tis, postea minis compellere coepit, ut eos faveret Arianos. Sed fortes in Domino permanentes non solum suadentis insaniam irriserunt, verum etiam publice mysteria divina in domo una congregati celebrare coeperunt. Quod ille cognoscens, relationem occulte Carthaginem adversus eos direxit. Quae cum Regi (Vandalorum Hunerico) *innotuissent, Comitem quemdam cum iracundia dirigens, praecepit ut in medio foro, congregata illuc omni provincia, linguas eis et manus dexteras radicitus abscinderet. Quod cum factum fuisset, Spiritu Sancto praestante, ita locuti sunt, et loquuntur; quomodo antea loquebantur. Sed si quis incredulus esse voluerit, pergat nunc Constantinopolim, et ibi reperiet unum de illis Subdiaconum Reparatum, sermones politos sine ulla offensione loquentem: ob quam causam venerabilis nimium in Palatio Zenonis Imperatoris habetur, et praecipue Regina mira cum reverentia veneratur.* Testes hujus prodigii, non de auditu modo, verum etiam de visu fuere omni exceptione majores, nempe praeter Victorem Vitensem, totamque *Zanonis* Imp. Aulam, *AEneas Gazaeus* in Dialogo de Immortalitate animae, in Biblioth. Max. PP. Tomo VIII. *Procopius* Lib. I. de Bello Vandalico. Ipse *Justinianus* Imperator, Codice, Lib. I. Tit. XXVII. de Officio Praefecti Praetorio Africae ait: *Vidimus venerabiles Viros, qui abscissis radicitus linguis suas poenas miserabiliter loquebantur.* Et Marcellinus Comes Illyrici in Chronico: *Tunc idem Rex Hunericus unius Catholici adolescentis vitam a nativitate sine sermone ducentis linguam praecepit abscindi: idemque mutus, qui sine humano auditu Christo credens fidem didicerat; mox praecisa sibi lingua locutus est, gloriamque Deo in primo vocis*

suae exordio dedit. Denique ex hoc fidelium contubernio aliquantos ego religiosissimos, praecisis linguis, manibusque truncatis apub Byzantium integra voce conspexi loquentes.

OBJECTIONES.

CXXXVII. *Objicitur I.* Infirmitas primi argumenti ex Scripturis petiti. Locus ille Joan. X. *Ego et Pater unum sumus,* intelligendus est de unitate tantum morali, seu consensu voluntatis, non autem de unitate naturae. Ergo. R. N. A. Nam I. ut observat. *S. Athanasius* Orat. IV. contra Arianos, nullus Sanctorum etiam virorum et Prophetarum ausus unquam fuit dicere, se unum esse cum Patre Divino. II. Ex unitate potentiae Christus intulit unitatem essentiae; ait quippe oves suas in aeternum perituras non esse, nec eas quemquam de manu sua rapturum; quia inquiebat, *Ego et Pater unum sumus.* Ergo intellexit unitatem potestatis. Atqui si una est Patris et Filii potestas, una est etiam utriusque natura; potestas quippe Dei ab ejus essentia non distinguitur. III. Judaei cum audirent Christum asserentem, se esse unum cum Patre, lapidibus illum obruere voluerunt, non propter voluntatis et consensus unionem, sed propter unitatem potentiae ac naturae, quam in eorum opinione Christus non sine blasphemia sibi arrogabat *Non lapidamus te de bono opere, sed de blasphemia: et quia tu homo cum sis, facis te ipsum Deum.* Intellexerant ergo Judaei, quod Ariani et Sociniani nunc intelligere nolunt. IV. Christus hanc Judaeorum opinionem non correxit, correcturus utique, si eum Judaei non rite intellexissent: immo confirmat assertionem suam ex

operibus Patris, quae ipse pariter cum Patre facit: *Si non facio*, inquit, *opera Patris mei*, *nolite credere mihi: si autem facio*, *et si mihi non vultis credere*, *operibus credite*.

CXXXVIII. *Dices*. Christus eodem modo dixit se esse Deum, quo modo Sancti viri in Scripturis dicuntur Dii. Ergo cum illi in sensu proprio non sint Dii, neque Christus est verus Deus. P. A. Judaeis eum blasphemiae accusantibus respondit Christus Joan. X. *Non ne scriptum est in lege vestra: quia ego dixi, Dii estis? Si illos dixit Deos, ad quos sermo Dei factus est; et non potest solvi Scriptura: quem Pater sanctificavit, et misit in mundum, vos dicitis: Quia blasphemas: quia dixi Filius Dei sum?* Ergo Christus eodem sensu se Deum dixit, quo Sancti viri dicuntur Dii. R. N. A. Ad *probat.* C. A. N. C. Argumentatio haec non est a pari, sed a minore ad majus, huncque habet sensum, ut observat *S. Augustinus* Tractatu XLVIII. in Joan. *Si sermo Dei factus est ad homines, ut dicerentur Dii; ipsum Verbum Dei quod est apud Deum, quomodo non est Deus? - - - Si lumina illuminata Dii sunt, lumen quod illuminat non est Deus?* Utque ostenderet Christus, se non per participationem, ut alii Sancti viri, sed per essentiam Deum esse, mox intulit argumentum a divinis operibus, quae ipse similiter atque Pater faceret: quod intelligentes Judaei Joan. X. *v.* 39. *Quaerebant eum apprehendere: et exivit de manibus eorum.*

CXXXIX. *Objicitur II.* Authoritas Scripturarum. *Joan. XIV.* ait Christus: *Vado ad Patrem: quia Pater major me est.* II. I. ad Cor. XV. *Cum autem subjecta illi fuerint omnia, tunc et ipse Filius subjectus erit ei*. Joan. XIV. *Sicut mandatum dedit mihi Pa-*

ter, sic facio. Joan. XX. *Ascendo ad Patrem meum, et Patrem vestrum, Deum meum, et Deum vestrum.* III. Ad Ephesios IV. *Unus Deus et Pater omnium, qui est super omnes, et per omnia, et in omnibus nobis.* Ergo solus Pater est supremus Deus. *IV. Actuum III.* dicitur de Deo Patre: *Deus Abraham, et Deus Isaac, et Deus Jacob, Deus patrum nostrorum glorificavit Filium suum Jesum.* Ergo Christus non est verus Deus; quia non datur alius Deus, quam Deus Abraham, et Deus Isaac, qui solus est Pater. R. ad I. Pater major est Christo secundam illam rationem, et sub eo respectu, sub quo Christus vadit ad Patrem in coelum. Atqui Christus in coelos penetravit ut homo dumtaxat, quia ut Deus ratione immensitatis suae fuit ubique. Quin Pater dici etiam potest major Filio suo ut Deo, non quidem dignitate naturae, quasi Filius ipsi natura sit inferior, posterior duratione, aut perfectione impar; sed notione quadam et dignitate personali, quatenus Filio prior est origine, et ejus principium. Atque hoc sensu Patrem majorem esse Filio dixerunt *Alexander* Episcop. Alexandrinus in Epistola apud *Theodoretum* Lib. I. Hist. Eccl. Cap. IV. *S. Athanasius* Orat. II. contra Arian. *S. Basilius* Lib. I. contra Eunomium. *S. Cyrillus Alexandrin.* Lib. II. Thesauri. *S. Gregor. Nazianz.* Orat. XXXV: *S. Hilarius* Lib. IX. de Trinit. *S. Damascenus* Lib. I. de Fide Orthodoxa, Cap. VI. et *Sardicenses* Patres in Epistola Synodica, in qua dicunt: *Nemo negat, Patrem Filio majorem esse, non ob aliam hypostasin,* (hoc verbo substantiam denotabant); *nec ob aliam differentiam; sed quia nomen Patris ipsum majus est nomine Filii.* Ad II. R. Cum Christus duplicem habuerit naturam inconfusam et impermixtam, divinam nem-

pe et humanam, reddenda sunt quae sunt hominis homini, et quae sunt Dei Deo. Quare non secundum divinam, sed humanam tantum naturam Christus Patri subjectus erat, atque mandata ab illo accipiebat. Ad III. R. N. C. Vox *unus* ibi sumitur pro denotanda identitate atque indivisione naturae divinae, non pro exclusione reliquarum personarum, quae eamdem numero habent naturam divinam, ut patet ex scopo Apostoli, qui l. c. ait, servandam esse unitatem spiritus, concordiae et pacis, his motivis, *quia unus est Spiritus, una fides, unum baptisma, unus Dominus, unus Deus Pater omnium.* Ad IV. R. Quamlibet ex Sanctissima Trinitate personam esse Deum Abraham, Deum Isaac, et Deum Jacob; et Filium non essentia et natura, sed persona tantum distingui a Patre, qui ibi dicitur Deus Abraham.

CXL. *Dices I.* Scriptura multa denegat Christo, quae summo ac vero Deo denegari nequeunt. Ergo. P. A. I. Denegatur Christo suprema potestas. Matth. XX. *Sedere ad dexteram meam, vel sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est a Patre meo.* II. Bonitas soli Deo propria. *Marci X.* Adolescenti interroganti, *Magister bone, quid faciam, ut vitam aeternam percipiam? Jesus autem dixit ei: Quid me dicis bonum? Nemo bonus, nisi unus Deus.* III. Omnipotentia. Joan. V. *Non potest Filius a se facere quidquam; nisi quod viderit Patrem facientem.* IV. Omniscientia. Marci XIII. *De die autem illo vel hora nemo scit, neque Angeli in coelo, neque Filius, nisi Pater.* V. Christus ipse ait Joan. VII. v. 16. *Mea doctrina non est mea, sed ejus, qui misit me.* VI. Joan. Cap. XII. *Qui credit in me, non credit in me, sed in eum, qui misit me.* Ergo Christus non est fidei nostrae objectum.

Ergo non est Deus. R. N. A. Ad I. Christus l. c. profitetur, non esse suum regnum dare, id est, non esse suae aequitatis regnum dare jure propinquitatis, aut per meram gratiam indulgere, quod labore ac meritis comparandum est; non autem absolute negat suae potestatis esse regnum dare, cum ipse affirmaverit Matthaei XXVIII. *Data est mihi omnis potestas in coelo et in terra.* S. Augustinus Lib. I. de Trinit. Cap. XII. paulo aliter respondet: *Non est humanae potestatis hoc dare*; *ut intelligatur hoc dare, per quod Deus aequalis est Patri.* Ad II. Adolescens ille, qui Christum interrogaverat, eum purum esse hominem existimabat. Idcirco Christus ait illi: *Nemo bonus, nisi unus Deus.* Quorum verborum sensus est juxta *Augustinum* Lib. II. contra Maximinum, Cap. XXIII. et *S. Ambrosium* Lib. II. de Fide, Cap. I. Aut Deum me crede, aut bonum me non appelles. Ad III. Christus duplici sensu nihil a se ipso facit. Primo, quia quidquid habet Filius, per aeternam generationem accepit a Patre. Secundo sensu, quia non potest quidpiam facere contrarium voluntati Patris; tum quia una est eademque Divini Patris et Filii natura, ac voluntas: tum quia humana voluntas Christi perfectissime semper conformis erat divinae. Ad IV. Christus ultimi judicii diem et horam scivit non modo ut Deus, sed etiam ut homo, quia ut homo constitutus fuit a Deo Judex vivorum et mortuorum, in quo sunt omnes thesauri sapientiae et scientiae reconditi: Verumtamen id non sciebat ea scientia, qua tamquam Magister et Doctor a Patre missus uti posset ac deberet; nolebat quippe Pater, ut hac de re discipulos instrueret. Neque propterea Christus falsum protulit dicendo, nescire se diem judicii; discipuli enim Christum interrogarunt tamquam

Magistrum et Doctorem missum a Patre: at tamquam Magister et Doctor a Patre missus non sciebat diem judicii, id est, non habebat scientiam communicabilem. Aliqui Patres, quos inter *S. Athanasius* Oratione IV. adversus Arianos, *S. Gregorius Nazianzenus* Orat. XXXVI, *S. Basilius* Epist. CCCXCI. *S. Cyrillus Alexandrinus* in Thesauro, Assertione XXII. videntur ignorantiam diei judicii ad humanam Christi naturam referre. Verum illi non ex propria mente destinatoque judicio id fecerunt, sed quadam veluti concessione, et superabundanti responsione, quasi dicerent: Dato, et non concesso, quod ignorantia et alii ejusdem generis defectus a Christo segregari non possint; certe non est necesse ad Divinitatem Christi illos referre, cum in humanam potius illius naturam refundi posse videantur. Ad V. Resp. cum *S. Augustino* Tract. XXIX. in Joan. Doctrina Christi et sua dicitur, et non sua: sua, quia in ipso sunt omnes thesauri sapientiae: non sua, quia quidquid Filius habet, a Patre habet. Ad VI. N. C. Sensus illorum verborum est hic: Qui credit in me tamquam purum hominem, sicut Judaei, non credit in me ut oportet, adeoque vere ac salutariter in me non credit. Vel iste: Qui credit in me tamquam Filium Dei, non in me tantum credit, sed etiam in Patrem: non enim quis potest credere in Filium, nisi etiam credat in Patrem. Certe quod Christus sit fidei nostrae objectum, disertis verbis tradit S. Joannes Cap. XVII. v. 3. *Haec est autem vita aeterna, ut cognoscant te solum Deum verum, et quem misisti Jesum Christum.*

CXLI. *Dices II.* Christus I. ad *Timoth. II.* dicitur *Mediator Dei et hominum, homo Christus Jesus.* Ergo non est Deus. P. C. Si esset Deus, tunc esset

mediator inter homines et semetipsum. Atqui hoc dici nequit, quia sub hac consideratione non est alius persona. Ergo. Resp. C. A. N. C. Ad *prob.* N. m. Christus qua homo est, mediator est inter homines et semetipsum qua Deus est. Neque adjecta ratio aliquid probat; quia quamvis sub utraque hac consideratione non sit alius persona, est tamen aliud natura; cum in eadem persona Verbi duae copulentur naturae inconfusae et impermixtae, divina nempe et humana.

CXLII. *Dices III.* Joannes I. *v.* 18. dicitur: *Deum nemo vidit unquam.* Et I. ad Timoth. VI. v. 16. *Rex Regum, et Dominus dominantium: qui solus habet immortalitatem, et lucem inhabitat inaccessibilem: quem nullus hominum vidit, sed nec videre potest.* Atqui Verbum visum fuit, et apparuit hominibus, non tantum post Incarnationem, verum etiam antea. Ergo Verbum non est Deus. P. m. Patres expressis verbis docent, quoties Deus Abrahamo ac reliquis Patriarchis ostendisse se dicitur, aut etiam Angelus, Verbum Dei ac Filium exprimi, qui Patri suo ministraret, ac futurae Incarnationi praeluderet. Ab hoc Abrahamum, ejusque posteros saepe compellatos ac gubernatos fuisse: ab eodem Moysem ad liberandum populum divina vi ac monitis instructum: Israëlitas vero per tot inusitata prodigia ereptos e Pharaonis dominatu, perque vastissimas solitudines tot annis circumductos fuisse, ac legibus institutisque formatos. Ita *S. Justinus* in Dialogo cum Tryphone. *Tertullianus* Lib. II. contra Marcionem, Cap. XXVII. *S. Epiphanius* Haer. LXIV. *S. Hilarius* Lib. V. de Trinit. *S. Irenaeus* Lib. IV. adv. Haer. Cap. XXVI. *Patres Antiochenae* Synodi in Epist. Synodica contra Paulum Samosatenum. *S. Athanasius* Lib. de Sy-

nod. Nicaenae Decretis. *S. Cyrillus Jerosol.* Catech. *S. Basilius* Lib. II. adv. Eunomium. *S. Chrysostomus* X et XIV. Hom. LVIII. in Gen. Et Hom. XVI. in Acta Apost. *S. Cyrillus Alexandr.* Lib. XII. Thesauri. *Theodoretus* Lib. V. adv. Haereses, Cap. I. *S. Ambrosius* Lib. I. de Fide, Cap. V. *S. Leo M.* Epist. XIII. *S. Isidorus* Lib. de Natura Domini, Cap. I. Resp. Deum invisibilem esse quoad divinam essentiam, quam nemo vidit mortalium; non vero quoad visibilem speciem, sub qua hominibus apparuit. Pari ratione et Filium et Spiritum Sanctum per se, et quoad naturam divinam invisibiles esse non minus quam Patrem sana ratio evincit, atque authoritas Patrum comprobat. S. Irenaeus Lib. IV. adv. Haer. Cap. XLI. *Verbum*, ait *naturaliter quidem invisibile, visibile, palpabile in hominibus factum.* S. Ambrosius Lib. II. in Lucam: *Audiamus ergo Patrem. Invisibilis enim Pater, sed et Filius invisibilis secundum Divinitatem. Deum enim nemo vidit umquam. Cum ergo Filius sit Deus, in eo utique, quod Deus est Filius, non videtur.* De *S. Athanasio* scribit *S. Augustinus* Epist. CXLVIII., alias CXI. ad Fortunatianum: *Cum ageret adversus Arianos, qui tantummodo Deum Patrem invisibilem dicunt, Filium vero et Spiritum Sanctum visibiles putant, aequalem Trinitatis invisibilitatem Scripturarum Sanctarum testimoniis, et diligentia suae disputationis asseruit.* Ad *probat.* N. C. Quamvis enim daretur, solum Filium antiqui Testamenti Patribus apparuisse, ex eo tamen minime evincitur, eum secundum divinam naturam; sed tantum secundum externam speciem, quam ad tempus assumpsit, fuisse visibilem: sub qua ratione etiam Pater Divinus potuisset spectandum se hominibus praebere, salva di-

vinae naturae suae invisibilitate. Caeterum illud longe verisimilius est, in veteri Testamento modo Patrem solum, modo cum Filio et Spiritu Sancto, assumpta extrinsecus specie apparuisse. Interdum vero nullam ex tribus personis, sed Angelos vel alicujus ex iis vicem subjisse; vel ipsos per se se quod mandatum erat, administrasse. Certe *S. Athanasius* contra Arianos, etsi Filium saepe videndum se objecisse Patriarchis existimet, non numquam tamen Angelos in partem vocat muneris illius, eosque ait Moysi in rubo locutos fuisse. S. Gregorius Nissenus Lib. I. adv. Eunomium scribit, Isaiam Dominum vidisse sedentem in solio, *quem quidem Patrem fuisse antiquior habet traditio*. S. Epiphanius in Expositione Fidei Cathol. Num. XIV. docet, *Patrem, Filium, et Spiritum Sanctum ab orbe condito Sanctis suis per visum apparere dignatum, quantum capere quisque poterat.* Sed hanc totam quaestionem nemo luculentius pleniusque pertractavit quam *S. Augustinus* Lib. II. de Trinitate, Cap. IX. X. et XI., ubi contra Arianos non solum Filium apparuisse demonstrat, sed etiam Patrem et Spiritum Sanctum interdum vero totam simul Trinitatem: adeo ut non satis liquido plerumque constet, quis potissimum visus fuerit. Ut cum Adamo deambulans, ac loquens oblatus est, potest vel Pater solus intelligi, vel Deus unus ac trinus; cujus sola vox audita, non species aliqua conspecta memoratur. Abrahamo autem quis apparuerit, nihilo constare magis, utrum certa aliqua persona, an omnes tres: et hoc posterius verisimile esse confirmat. Sic Loto duos conspectos esse, Filium et Spiritum Sanctum. Moysi quoque quis potissimum apparuerit, ac quis Israëlis posteros per desertum duxerit, aut in

Sinaë vertice legem dederit, haud satis esse compertum: nec ad unam magis, quam caeteras duas, aut universas accomodari ista posse, sive per se, obducta aliqua corporea specie, sive per ministros Angelos omnia illa gessisse credantur. Denique Cap. XVII. concludit, *nimis temerarium esse dicere, Deum Patrem numquam Patribus aut Prophetis per aliquas visibiles formas apparuisse*. Vide *Petavium* Lib. VIII. de Trinitate, Cap. II.

CXLIII. *Objicitur III.* Auctoritas Patrum Antenicaenorum. I. S. Ignatius M. Epistola ad Philippenses scribit: *Quomodo rursum non tibi videtur esse Christus ex Virgine, sed ille qui est super omnia Deus, ille scilicet omnia potens? Quis ergo est, qui hunc misit, dicito; quisve, qui huic dominatur vel cujus sententiae subjectus fuit, aut cujus legem adimplevit?* *S. Justinus M.* in Dialogo cum Tryphone Verbum vocat voluntatis paternae administrum: ait, posse loco circumscribi, quia visibilis apparuit: denique quod Deus sit de voluntate Patris, ac voluntaria fuerit ipsius generatio. III. *S. Irenaeus* Lib. III. adv. Haer. Cap. VIII. scribit: *Cui ergo praecepit?* (Pater) *Verbo scilicet.* IV. *Clemens Alexandrinus* Lib. VII. Stromatum asserit Filium non posse voluntatem Patris impedire, cum ejus voluntati serviat. V. *Tertullianus* Lib. contra Praxeam, Cap. VIII. docet Filium a Patre procedere, sicuti radius a Sole, fluvius a fonte. Et Cap. IX. *Pater tota substantia est, Filius vero derivatio totius, et portio, sicut ipse profitetur: quia Pater major me est.* VI. S. Dionysius Alexandrinus Epistola ad Euphranorum et Ammonium scripsit, *Dei Filium esse opus quoddam et factitium: neque natura proprium, sed peregrinum, secundum a Patre.* Et Patrem ad ipsum comparari,

quemadmodum Agricola comparatur ad vitem, et navis fabricator ad navem. VII. *Origenes* Lib. V. contra Celsum, bonitatem supremam quae Deo convenit, Christo detrahit. Et Tomo I. in Joan. ait, ita comparari Filium ad Patrem communione Divinitatis, sicut rationales creaturae ad Filium ipsum. Resp. Quamvis veteribus novisque Arianis facile demus, Antenicaenorum Patrum aliquos duriuscule ac minus castigate quandoque scripsisse; eos tamen quoad substantiam Catholice de Filii Divinitate sensisse invictis argumentis demonstrari potest. Neque mirandum est adeo, eos in modo loquendi non semper fuisse circumspectos. Ut enim observat S. Augustinus Lib. XVI. de Civitate Dei, Cap. II. *Multa ad fidem Catholicam pertinentia dum haereticorum callida inquietudine exagitantur, ut adversus eos defendi possint, et considerantur diligentius, et intelliguntur clarius, et instantius praedicantur.* Ad I. itaque Resp. septem solummodo genuinas esse S. Ignatii Martyris Epistolas, nempe ad Ephesios, ad Magnesianos, ad Trallianos, ad Romanos, ad Philadelphios, ad Smyrnenses, ad Polycarpum; caeteras vero omnes, quas inter illa ad Philippenses etiam, esse supposititias. Quin et septem illae, quas genuinas diximus, interpolatae fuerunt ab haeretico quodam Ariano Saeculo VI. circa tempora Justiniani Imperatoris, ac denique priori saeculo suae integritati restitutae opera Usserii Armachani, qui eas ex manuscriptis Anglicanis duobus Latine, atque Isaaci Vossii, qui ex Medicaceo Codice eas Graece in lucem ediderunt. Porro utramque editionem, Usserianam et Vossianam, sinceram esse certo dijudicatum est ex variis locis, quae a Patribus olim laudata sunt. Quicunque enim Patres Saeculo VI. antiquio

res sunt; omnes Ignatium citant, qualem legimus in Editione Usseriana et Vossiana: si qui vero aut supposititias aut interpolatas S. Ignatii Epistolas citant; ii non sunt sexto saeculo antiquiores. Ad II. Resp. Quando S. Justinus Filium Patri ministrasse asserit, nomine ministerii abutitur, prout idem significat ac cooperationem. Vult itaque S. Martyr, creandi voluntatem Patri tamquam primo principio adscribendam, et Filio per Patrem communicatam. Quam autem innoxius sit hic loquendi modus, ex eo constat; quod ipsi Patres Postnicaeni eumdem passim usurpaverint. Sic *S. Hilarius* Lib. IV. de Trinitate expendens illud *Geneseos*: *Et vidit Deus, quia bona sunt*, scribit: *Placere Patri opera sua gaudet Filius, per se ex praecepto ejus effecta.* Praemiserat tamen eodem in libro: *In eo quod dicitur, Faciamus, et jussio exaequatur, et factum.* Quasi diceret, ejusdem esse virtutis ac potestatis exequi creatiotionem hominis, ac jubere. Filium ait posse loco circumscribi, non secundum Divinitatem, sed secundum externam corporis speciem, quam Patribus apparens ad tempus assumpserat. Existimavit autem Filium semper apparuisse, tum quia in Scripturis invisibilitas Patri semper tribuitur: tum quia visibilitas Filio appropriatur, cum is sit splendor et imago Patris. Denique voluntariam ait fuisse Filii genererationem, non quod Pater potuerit Filium non generare; sed quod non invitus aut coactus Filium genuerit. Ad III. Resp. S. Irenaeus scribit Patrem Verbo praecepisse, non tamquam inferiori ac dependenti, sed tamquam aequali, et sine quo nihil facere potest. Agit nimirum loco cit. contra Gnosticos fabulantes mundum hunc ab inferioribus potestatibus, id est, Angelis fuisse conditum contra

supremi Dei voluntatem; aitque Filium Dei ministrum in creatione mundi fuisse, non quidem extraneum, et a Deo sejunctum, sed intraneum et conjunctum: non ex indigentia ex parte Patris, aut dependentia ex parte Filii, sed ex perfecta eorum aequalitate, et necessaria actionis indivisione. Ad IV. Patris voluntas a Filio impediri nequit, non ex impotentia et inferioritate, sed ex propria naturae suae necessitate, omnipotentia, et immutabilitate; quia eadem est Patris ac Filii voluntas, ideoque Filius aliud a Patre velle nequit. Ad V. Resp. Comparationes illas a Patribus adhibitas fuisse, non ut omnimodam paritatem instituerent, sed in aliquod infirmitatis nostrae subsidium, ut patet exemplo Patrum Nicaenorum, qui licet in Symbolo Filium verum esse Deum, Patri Consubstantialem professi fuerint, eum tamen vocant *Deum de Deo*, *lumen de lumine*. Quare similitudines illae a rebus creatis petitae depurandae sunt ab omni imperfectione. Posteriora verba quod spectat, ex Capite IX. Libri contra Praxeam deprompta, Tertullianus illis significare voluit, Filium esse personam genitam, adeoque aliam a Patre, qui solus est fons ac principium aliarum personarum: non autem, ut Sociniani criminantur, Filium partem dumtaxat obtinere divinae substantiae a Patre decerptam. Mens Tertulliani manifeste dignoscitur tum ex textu in probatione II. superius a nobis adducto, tum ex Cap. XXV. ejusdem Libri contra Praxeam, ubi ait: *Ita connexus Patris in Filio, et Filii in Paracleto, tres efficit cohaerentes alterum ex altero: qui tres unum sint, non unus: quomodo dictum est: Ego et Pater unum sumus; ad substantiae unitatem, non ad numeri singularitatem.* Et Cap. XI. loquens de Verbo,

scribit: *Alium autem quomodo accipere debeas, jam professus sum; personae, non substantiae nomine; ad distinctionem, non ad divisionem.* Constans itaque fuit Tertulliani sententia, divinam naturam esse impartibilem. Ad VI. Resp. S. Dionysium Alexandrinum spectasse Filium Dei ratione humanitatis assumptae, non ratione Divinitatis, aut divinae hypostasis. Ad VII. Resp. nos de vindicando Origene parum sollicitos esse, eoquod de Filio Dei pluribus in locis non recte senserit, in alios etiam gravissimos errores prolapsus.

CXLIV. *Dices.* Saltem negari non potest, Patres primorum trium Saeculorum, qui Apostolorum temporibus vicini erant, saepe jejune, nec satis apte de Filii Divinitate, ac Mysterio Trinitatis fuisse locutos. Ergo saltem merito dubitari potest, an hanc doctrinam ab Apostolis acceperint. P. C. Si ab Apostolis accepissent, haec mysteria magis accurate explanassent, quam qui post Concilium Nicaenum floruerunt, utpote ab aevo Apostolorum, quo doctrina Christiana purissima erat ac sincera, non adeo remoti. Atqui non magis, sed minus accurate mysteria illa explanarunt quam Patres Postnicaeni. Ergo. P. M. Aquae eo puriores hauriuntur, quo propius a fonte absunt. Ergo cum Patres primorum saeculorum vel ab ipsis Apostolis, vel a discipulis Apostolorum fuerint instituti, Religionis Christianae mysteria non minus clare cognoscebant quam Patres Postnicaeni. Ergo non obscure ac jejune de mysteriis illis scripsissent, si Deus illa Apostolis et primitivae Ecclesiae revelasset. Resp. C. A. N. C. Quamvis illi traditam sibi ab Apostolis doctrinam sanctissime servarent; in explicandis tamen altissimis ac reconditis Christianae Religionis mysteriis coram imperita

multitudine verborum penuria laborabant, quibus sensus suos intimos populo explicarent: Neque enim lingua Graeca aut Romana ullas voces habebat idoneas explicandis rebus ad illam usque diem inauditis: neque primorum saeculorum Episcopi tantae erant auctoritatis, ut vel nova verba in usum communem inducere, vel vetera ad usum novum transferre possent. Immo nec facile poterant, propter regionum longinquitatem, et ingruentes continuo persecutionum tempestates, in unum locum convenire ut aliquid communibus suffragiis statuerent, ac definirent. In his angustiis positi, et proprietate verborum destituti, mirum non est, si videantur quandoque aut pugnantia loqui, aut mysteria nimis jejune, nec satis aptis vocibus efferre. Ad *probat.* N. M. Nunc quidem possunt Doctores de iisdem mysteriis enucleatius loqui, et uberius disserere; quia jam suppetunt verba longo Ecclesiae usu trita, quibus sensus usu ipso affixus est, explanandis mysteriis idoneus. At illa verba, quibus jam tuto utimur, primis illis temporibus vel nondum erant usitata, vel saltem non habebant eamdem potestatem, et definitum illum significatum, qui postea invaluit in Ecclesia. Unde fit, ut de quibus rebus jam expedite loquimur, non nisi strictim et jejune antiquiores illi Patres disserere potuerint, licet factam de mysteriis nostris revelationem distincte ac certo cognoscerent. Ad hujus *probat* N. ultimam consequentiam. Obscuritas primorum Ecclesiae Patrum in explicandis fidei nostrae mysteriis, et sermonis non usque adeo exacta proprietas, verborum penuriae qua illi tunc laborabant unice adscribenda est. Caeterum Antenicaenos Patres de Filii Divinitate, ac Trinitatis mysterio eadem nobiscum sensisse, manife-

stum est, si ipsorum facta ponderare potius quam dicta omnia omnesque litterarum apices scrupulose excutere velimus. Ista autem regula, qua quid quisque sentiat, ex factis indicatur, multo certior est quam illa quae ex solis verbis desumitur et modo loquendi; verba enim interdum ambigua sunt, aequivoca; facta autem minime. Igitur eorum facta si inspiciamus, animadvertemus illico illorum fidem vividam fuisse, puram, integram. Quid enim vividum magis et purum, quam illa fides, quae non modo exquisitissimis tortorum cruciatibus, atque ipsa morte fortior fuit; sed etiam quae omnes haeresum pestes semper detestata est, sive illas quae naturam Dei, et unitatem, aut personarum in Deo Trinitatem impugnare ausae sunt, quales fuere Valentini, Gnosticorum, Marcionis, Cerdonis, Manichaei, Praxeae, Noëti Sabellii: sive illas, quae Christo Domino divinam naturam inviderunt, quales fuere Cerinthi, Ebionis, Carpocratis, Theodoti coriarii, Pauli Samosateni etc. Haec et alia monstra, ubi primum nata sunt, illi ipsi Patres, qui locuti ambigue dicuntur et obscure, oppugnarunt, et debellarunt.

CXLV. *Objicitur IV.* Vox Homousios. Haec vox *Consubstantialis*, seu *Homousios* in Scripturis non invenitur, fuitque Patribus Antenicaenis incognita. Ergo addi non debuit Symbolo. Resp. I. N. C. Ut enim vocabulum aliquod rite ac legitime Symbolo inseratur, sufficit quod res per illud significata reperiatur in Verbo scripto vel tradito, et Ecclesia judicet in his circumstantiis adhibendam esse illam vocem ad submovendas ambages omnes et fraudes haereticorum. Resp. II. Distinguo primam partem Antecedentis. Ipsa haec vox *Homousios* in Scripturis non invenitur, C. Res per il-

lam significata non invenitur, N. Scripturae saepius affirmant, Filium esse unum cum Patre, Filium ante Luciferum esse ex utero a Patre genitum, Filium esse verum Deum. Ergo cum natura divina unica sit atque indivisibilis, implicite etiam asserunt unam eamdemque numero esse substantiam et essentiam Patris ac Filii, adeoque Filium consubstantialem esse et aequalem Patri. Porro ut Ariani, qui miri cum essent fallendi et simulandi artifices quasque vel clarissimas fidei professiones eludebant, atque in alium sensum detorquebant, arctius constringerentur, nullaque ipsis elabendi rima pateret, Nicaeni Patres Filium esse Patri consubstantialem et homousion definierunt. Hinc S. Athanasius Lib. de Synodis vocem hanc vocat *columnam, vel cippum, in quo illorum impietas proscribitur, ac veluti trophaeum de ea superata, prostrataque statuitur.* Et in eodem libro, *Vocis*, inquit, *istius exquisita ratio cum omnem ipsorum simulationem, siquidem illum dicant ex Deo esse, redarguit: tum omnes eorum argutias, quibus simplices circumveniunt, excludit. Sane cum omnia sophisticis calumniis adulterare et immutare possint ad arbitrium, solam hanc dictionem, ut quae ipsorum convincit haeresin, reformidant, quam quidem Patres pro munimento et arce contra omnia illorum impia commenta scriptam objecerunt.* S. Ambrosius Lib. de Filii Divinitate, Cap. IV. *Denique et nunc possent Homousion, sicuti et caetera, verbotenus nominare,* (Ariani) *si haberent, quomodo illud ad aliam intelligentiam scaevo sensu perverterent. Sed cum viderent se in hoc verbo concludi, nullam omnino mentionem hujus fieri voluerunt.* Et S. Epiphanius Haer. LXIX. *Ut serpens bituminis odorem refugit,*

aut cervae halitum, aut gagatae lapidis suffitum, aut styracis suffitum: sic Arius et Sabellius illam veritate constantem Consubstantialis professionem exosam habent. Arianorum et Semiarianorum contra hanc vocem exceptiones invicte jugulat S. Hilarius in Libro contra Constantium Augustum scribens: *Nolo, inquit, verba quae scripta non sunt, dici. Hoc tandem rogo, quis Episcopis jubeat? Et quis Apostolicae praedicationis vetet formam? Dic prius, si recte dici putas: Nolo adversum nova venena novas medicamentorum comparationes: Nolo adversum novos hostes nova bella: Nolo adversum novas insidias consilia recentia.* Et paulo post: *Novitates vocum, sed profanas devitari jubet Apostolus. Tu cur pias excludis? Cum praesertim ab eo dictum sit: Omnis Scriptura divinitus inspirata utilis est. Innascibilem scriptum nusquam legis. Numquid et hoc negandum erit, quia novum est? Decernis similem Patri Filium. Evangelia non praedicant. Quid est quod non refugis hanc vocem? In uno novitas eligitur: in alio submovetur. Ubi impietatis occasio patet, novitas admittitur: ubi autem religionis maxima et sola cautela est, excluditur.*

II. Antecedentis membrum aperte falsum est. Ipse enim *Eusebius* Caesariensis, author utique adversariis minime suspectus, cum Arianae factionis signifer fuerit, in Epistola quam Nicaeae ad suam Ecclesiam scripsit, et quae apud Socratem extat Lib. I. Hist. Eccles. Cap. V. ait: *Novimus quosdam ex veteribus, et illustres Episcopos, qui de Patris et Filii Divinitate disserentes nomine homousios usi sunt.* S. Athanasius Lib. de Synodi Nicaenae Decretis testatur, Theognostum, et utrumque Dionysium, Romanum et Alexandrinum,

Filium ex Patris substantia productum; et Patri consubstantialem dixisse. Et profecto Dionysius Alexandrinus in Epistola contra Paulum Samosatenum diserte scribit: *Illum qui erat natura Dominus, et Verbum Patris, quem Sancti Patres Consubstantialem Patri vocaverunt.* Ergo sine aperta falsitate dici nequit, vocem Homousios a Nicaenis PP. fuisse excogitatam.

CXLVI. *Dices.* Haec vox Homousios, vel Consubstantialis, Saeculo III. ab iis Episcopis rejecta est, qui Antiochiae Synodum celebrarunt adversus errores Pauli Samosateni. Ergo a Nicaenis Patribus innovari non debuit. R. D. A. Rejecta est in sensu Pauli Samosateni, qui ex dogmate Catholico distorte inferebat divisionem ac partitionem substantiae divinae, C. A. Rejecta est in sensu Catholico, quo illam usurparunt patres Nicaeni, N. A. et C. Samosatenus hostis Divinitatis Filii Dei ita perperam contra Catholicos argumentabatur: Si Filius est verus Deus, et persona a Patre distincta, tunc Filius erit Patri consubstantialis, sive habebit naturam ejusdem cum Patre speciei; et natura divina, quando Filius in tempore genitus suit ex Maria, divisa deinde fuit in Patrem et Filium. Ergo in Deo duae dantur nunc naturae, ideoque duo dantur nunc Dii. Atqui sana ratio dictat nec duos dari Deos, neque duas dari naturas divisas. Ergo Christus sive Filius non est verus Deus. Ubi vides perperam haec omnia ex voce *Homousios* inferri; Filius enim prius extitit, quam e Virgine nasceretur, propriamque habuit hypostasin, utpote ab aeterno ex substantia Patris genitus; eamdemque non specie tantum, ut in creatis fit, verum etiam numero substantiam habet cum Patre, quamvis diversa sit a Patre persona. Quare Antiocheni Patres abu-

sum, ac depravationem hujus vocis in Paulo Samosateno damnarunt; minime autem legitimum ac Catholicum hujus vocis usum prohibuerunt: hujusque assertionis nostrae triplex potissimum assignatur ratio. I. est, quia iisdem temporibus Dionysius Alexandrinus Romae a Pentapolitanis apud Dionysium Papam accusatus fuit, quod Filium negaverit esse Patri consubstantialem; quam ille calumniam in Apologia sua ad Romanum Pontificem disiecit. Atqui si Antiochena LXX. Episcoporum Synodus negasset Filium esse Patri consubstantialem, usumque hujus vocis prohibuisset, Dionysius Alexandrinus nec a Pentapolitanis idcirco fuisset in jus vocatus, neque Apologia edita injuriam sibi illatam esse fuisset conquestus, seque velut a flagitio purgasset. II. Quia omnium primi vocem hanc ab Antiochenis PP. fuisse interdictam tradiderunt Homiusiani Episcopi in Concilio Ancyrano A. 358, annis ferme 90. post Antiochenum; qui tamen hac in re non idonei videntur testes, eoquod Consubstantialis Vocabulum aversantes, omnem occasionem quaererent illud rejiciendi. III. Quia ipsi Antiocheni Patres in sua professione Fidei Filium diserte vocant Patri Consubstantialem. Vide *Prudentium Maran* Lib. IV. de Divinitate Jesu Christi, Cap. XXIX. et in Dissertat. de Semiarianis, Cap. VII. Item *Liberatum Fassonium* in Dissertatione de voce *Homousion* ab Antiochenis Patribus non reprobata.

CONTROVERSIA III.

AN MESSIAS IN LEGE PEOMISSUS JAM ADVENERIT, ISQUE NON ALIUS SIT QUAM JESUS CHRISTUS?

Contra Judaeos.

Judaei nee Prophetarum oraculis, nec Christi miraculis commoti, negant Messiam tantopere ab ipsis expetitum advenisse; aliumque expectant, qui eversam Judaeorum Rempublicam restituat pristino splendori, et Davidis solium occupet.

CXLVII. *Conclusio Dogmatica*. Messias in lege promissus jam dudum advenit, isque alius non est quam Jesus Christus. Probatur I. ex vaticinio Danielis. Cum Sanctissimus hic Propheta, captivitate Babylonica jam ad finem vergente, preces ad Deum funderet pro salute et incolumitate Judaici populi, Gabriel Angelus ita eum allocutus est, Danielis IX. v. 24. et seq. *Septuaginta hebdomades abbreviatae sunt super populum tuum, et super urbem sanctam tuam, ut consummetur praevaricatio, et finem accipiat peccatum, et deleatur iniquitas, et adducatur justitia sempiterna, et impleatur visio et prophetia, et ungatur Sanctus Sanctorum. Scito ergo, et animadverte: Ab exitu sermonis, ut iterum aedificetur Jerusalem, usque ad Christum ducem, hebdomades septem, et hebdomades sexaginta duae erunt: et rursum aedificabitur platea, et muri in angustia temporum. Et post hebdomades sexaginta duas occidetur Christus: et non erit ejus populus, qui eum negaturus est. Et civitatem et Sanctuarium dissipabit populus cum*

duce venturo: et finis ejus vastitas, et post finem belli statuta desolatio. Confirmabit autem pactum multis hebdomada una: et in dimidio hebdomadis deficiet hostia et sacrificium: et erit in templo abominatio desolationis: et usque ad consummationem et finem perseverabit desolatio.

Ex quo ita argumentamur. Septuaginta hebdomades, de quibus Gabriel ad Danielem, jam dudum sunt elapsae. Ergo Messias in Lege promissus jam dudum advenit. Atqui hic non est alius quam Jesus Christus. Ergo. P. A. Hebdomades illae, sive sint dierum sive annorum, dudum effluxere; septuaginta enim hebdomades annorum, sive Solarium sive Lunarium, annos conficiunt 490. Ergo cum ab exitu sermonis, ut iterum aedificetur Jerusalem, usque ad praesentem diem bis mille ducenti et aliquot anni jam effluxerunt, hebdomades illae jam diu sunt elapsae. Reponunt Iudaei intelligendas esse hebdomades jubilaeorum, quae annos conficerent 24500, aut omnino saeculorum, quae duplo majorem annorum numerum continerent. At fatue omnino atque inverecunde. I. Quia hebdomas in scripturis nuspiam accipitur pro septenario jubilaeorum, vel saeculorum; sed pro septenario tantum dierum, vel annorum, ut *Levitici XV. v.* 8. II. Multo probabilius est mundum ipsum tot annorum spatio non extiturum. III. Vi hujus vaticinii Messias praecedere debuit eversionem urbis Jerosolimitanae, quae sub Tito contigit.

Probatur consequentia argumenti superius propositi. Gabriel ait post LXIX. hebdomades venturum esse Messiam. Ergo cum illae jam effluxerint, Messias jam dudum advenit. P. A. Qui post LXIX. hebdomades venturus a Gabriele praedicitur, Sanctus Sanctorum nominatur, expiaturus dicitur peccatum, et adducturus justi-

tiam sempiternam, auctor futurus novi foederis, sub quo vetera sacrificia sint abroganda etc. Atqui characteres isti conjunctim accepti, nulli alteri conveniunt nisi uni vero Messiae. Ergo Gabriel loquitur de Messia.

Probatur etiam minor subsumpta, hunc nempe Messiam alium non esse quam Jesum Christum. Hic enim *Sanctus Sanctorum* est, non tantum qua Deus, verum etiam qua homo. Profecto irreprehensibilem Christi sanctitatem non tantum testantur miracula ab eo patrata, et Sacri Evangelistae, quibus Judaei fidem saltem humanam denegare nequeunt; sed ipsi etiam Judaeorum Scriptores Josephus Flavius, et Philo. In Christo impletae fuerunt prophetiae: natus enim est in Bethlehem ex Virgine, adoratus a Regibus: Praecursorem habuit, qui praedicationi Messiae populum praeparavit: proditus a Juda, captus, derisus, a Judaeis in Crucem actus. *Occidetur Christus, et non erit ejus populus, qui eum negaturus est.* Christus tribus annis legem novam praedicavit, et quarto ineunte praedicationis anno occisus est. *Confirmabit autem pactum multis hebdomada una: et in dimidio hebdomadis deficiet hostia et Sacrificium*, quia statim post mortem Christi, quantum ad jus, omnia Legis Mosaicae sacrificia abrogata sunt. Paulo post, 37. circiter annis post mortem Christi Jerosolymae cum Templo eversae fuerunt a Tito, Vespasiani Imperatoris Filio. *Et Civitatem et Sanctuarium dissipabit populus cum duce venturo*. Atque haec desolatio in hodiernum usque diem perdurat, quo adhuc Judaei per orbem dispersi, sine Principe, sine Sacerdote, sine Templo, sine Sacrificio, ubique terrarum vagabundi, perpetrati Deicidii justissimas poenas luunt per annos jam mille septingentos. *Et usque ad consumma-*

tionem et finem perseverabit desolatio. Ubi vides omnia Danielis verba mirum quantum Christo congruere.

CXLVIII. Probatur II. ex vaticinio Jacobi Patriarchae. Jacob morti proximus filiis suis benedixit, et Judam his verbis allocutus est Genesis XLIX. v. 8. *Juda, te laudabunt fratres tui: manus tua in cervicibus inimicorum tuorum, adorabunt te filii Patris tui.* v. 10. *Non auferetur Sceptrum de Juda, et dux de fermore ejus, donec veniat qui mittendus est et ipse erit expectatio gentium.* His praemissis ita argumentor. Jacob loquitur de adventu Messiae, hocque vaticinium jam dudum impletum est. Ergo Messias jam advenit. Atqui non potest assignari alius quam Jesus Christus. Ergo Jesus Christus verus est Messias a Jacob praenuntiatus.

Prob. prima pars Antecedentis. Messias per excellentiam in Scripturis passim dicitur mittendus aut venturus. Exodi IV. *Mitte quem misurus es.* Isaiae XVI. *Emitte Agnum Domine dominatorem terrae.* Matth. XI. *Tu es, qui venturus es, an alium expectamus?* Pari modo Messias expectatio Gentium saepissime vocatur. Psal. LXXI. *Omnes Gentes servient ei.* Isaiae XI. *Ipsum Gentes deprecabuntur.* Psal. II. *Postula a me, et dabo tibi Gentes haereditatem tuam.* Quem Psalmum ipsi Rabbini veteres de Messia intellexerunt. Aggaei II. v. 8. *Veniet desideratus cunctis Gentibus.* Isaiae II. *Fluent ad eum omnes gentes.* Ergo Jacob Patriarcha per illa verba: *Donec veniat qui mittendus est, et ipse erit expectatio Gentium*, non alium quam Messiam intellexit.

Prob. IIda pars Anteced. Judaei jam a mille circiter et septingentis annis per orbem dispersi nullam amplius habent supremam potestatem, nullum Regem

aut Principem ex Judaica stirpe progenitum, aut a se constitutum a quo gubernentur; sed ubique dura premuntur servitute, ab omnibus derisi et contempti. Ergo jam dudum Jacobaeum vaticinium impletum est. Comminiscuntur equidem nescio quae regna et Imperia Judaei in extremis Asiae partibus; sed tam crassum et supinum est mendacium, ut non nisi risu excipiantur putidissimi hi fabulatores.

Probatur etiam propositio subsumta. Ex una parte eo tempore, quo Christus natus est, defecit Dux de femore Judae: ex altera parte nullum datur fundamentum dicendi, Messiam quidem tunc advenisse, sed alium fuisse a Christo distinctum; quia soli Christo conveniunt omnes notae ac characteres, qui Messiae a Prophetis tribuntur. Ergo Jesus Christus est Messias. P. A Herodes alienigena, Idumaeus vel Ascalonita, Judaeis semper invitis et reluctantibus, teste Josepho Flavio, Senatus Consulto Rex Judaeae a Romanis renuntiatus est, suffragantibus M. Antonio, et Octaviano Caesare. Regnante hoc Herode Christus natus est, ut impleretur Jacobi Prophetia. Paulo post Herode demortuo, et Archelao Herodis filio in Gallias relegato, Judaea a Romanis in provinciae formam redacta est, nullumque amplius Principem habuit sua authoritate constitutum. Ergo tunc jam defecerat sceptrum de Juda. Confirmatur assertio nostra etiam ex eo, quia eisdem temporibus exploratum erat Judaeis, propinquum esse adventum Messiae. Aliqui enim eorum Messiam putabant esse Joannem Baptistam, alii per turpem adulationem ipsum Herodem, alii vero, quos inter Josephus Judaeus, Flavium Vespasianum Imperatorem. Rumor hujus rei ad ipsos Scriptores Ethnicos dimanavit, quamvis confusus, ut fieri

solet, et subobscurus. Svetonius in Vita Vespasiani, Cap. IV. scribit: *Percrebuerat Oriente toto vetus et constans opinio, esse in fatis, ut eo tempore Judaea profecti rerum potirentur. Id de Imperatore Romano, quantum eventu postea patuit, praedictum Judaei ad se trahentes rebellarunt.* Et Tacitus Histor. Lib. V. *Pluribus persuasio inerat, antiquis Sacerdotum litteris contineri, eo ipso tempore fore, ut valesceret Oriens, profectique Judaea rerum potirentur. Quae ambages Vespasianum ac Titum praedixerant. Sed vulgus more humanae cupidinis sibi tantam fatorum magnitudinem interpretati, ne adversis quidem ad vera mutabantur.*

CXLIX. *Quaeres I.* Quid intelligatur per vocem *Sceptrum*, sive *Schevet*? R. non intelligi virgam afflictionis, ut quidam Judaei fabulantur, ac si sensus foret, non recessuram virgam doloris a populo Judaico, donec veniat Messias: nam Schevet apud Judaeos numquam sonat virgam doloris, nisi haec vox aliquid adjunctum habeat, quo significatio ista determinetur, ut v. g. Psal. II. v. 9. *Reges eos in virga ferrea.* Et Isaiae X. v. 5. *Vae Assur, virga furoris mei. et baculus ipse est.* Et certe Respublica Judaica a Davide ad Sedeciam usque fuit florentissima. Neque etiam per Schevet denotatur regium nomen et potestas; per complura enim saecula Judaei Regem non habuerunt, nempe a captivitate Babylonica ad Aristobulum usque Alexandri Jannaei Fratrem, qui primus Regem se nominavit. Quare vox *Schevet* supremam significat potestatem, sive Regiam et Monarchicam, sive Aristocraticam, aut Democraticam.

CL. *Quaeres II.* An Jacobaeum vaticinium referendum sit ad solam Tribum Juda, an etiam ad reliquias Tribus, totam et nationem Judaicam? R. Probabilius

ad solam Tribum Juda referendum esse. Prob. Gen. XLIX. v. 28. dicitur: *Haec locutus est eis pater suus*, benedixitque singulis *benedictionibus propriis*. Ergo etiam Judeae benedixit Jacob benedictione propria ipsi Judae. Ergo illa benedictio ad reliquos fratres atque universam Haebraeorum nationem non est extendenda. sicuti enim a benedictionibus reliquarum Tribuum excluditur Tribus Juda: ita etiam abenedictioneJ udae excluduntur reliquae Tribus.

CLI. *Quaeres III*. Quinam genuinus sit horum verborum sensus: *Non auferetur sceptrum de Juda et dux de femore ejus*? R. hunc esse: Postea quam suprema potestas delata fuerit ad Judam, is semper eam retinebit, Atque illa ipsa Tribus, quae prodibit ex femore Judae, habebit semper Principem aliquem, propria sua auctoritate constitutum, donec veniat Messias. Quamvis igitur Assamonaei, vel Machabaei non fuerint de Tribu Juda, sed de Tribu Levi, nullo tamen modo defecit Sceptrum de Juda, quia ab ipsa Tribu Juda constituti fuerunt Principes. Lib. I. Machab. Cap. IX. v. 28. dicitur: *Et congregati sunt omnes amici Judae, et dixerunt Jonathae Nunc te hodie elegimus esse nobis in principem, et ducem ad bellandum bellum nostrum*. Et cap. XIV. v. 41. de Simone dicitur: *Judaei et Sacerdotes eorum consenserunt eum esse ducem suum, et summum Sacerdotem in aeternum, donec surgat Propheta fidelis*; id est, donec veniat Messias. constituti tamen fuerunt Duces non sine aliqua dependentia a Senatu et Sinedrio ut patet ex Lib. I. Machab. Cap. XII. v. 3. *Jonathas Summus Sacerdos, et Gens Juaedorum miserunt nos, ut renovaremus amicitiam*. Et eodem Cap. v. 6. *Jonathas Summus Sacerdos, et seniores Gentis, et Sacerdotes, et reliquus populus Judaeorum, Spartiatis salutem*.

Igitur suprema potestas permansit semper apud Tribum Juda eo fere modo usque ad tempora Messiae, quo Imperium permansisse dicitur apud Romanos, quamvis Imperator ab Exercitu vel Senatu constitutus, Romanus patria non esset, sed v. g. Hispanus, ut Trajanus, Hadrianus etc. vel Thrax, aut Arabs, ut Maximinus et Philippus. Aliter autem omnino loquendum est de ipso Herode, qui injussu Judaeorum, immo illis semper invitis et repugnantibus regnavit, expulso Hyrcano legitimo Judaeorum Rege, occupatis per vim Jerosolymis adjuvante Soiso M. Antonii duce, Judaeis idcirco adeo infensus, ut maximum Senatorum ac Seniorum numerum interfici jusserit. Ita testantur Josephus Flavius, Philo, et Eusebius. Equidem putant aliqui, ut sua Jacobaeo vaticinio constet veritas, ipsum etiam Ducem de stirpe Juda progenitum esse debere. Verum illi affirmant aliquid, quod Jacob in suo vaticinio non asserit, et pedicas induunt, a quibus satis commode se amplius extricare nequeunt, ut patet exemplo Machabaeorum; qui certe ad Tribum Levi pertinebant.

OBJECTIONES.

CLII. *Objicitur* I. Infirmitas primi argumenti. Numerus septuaginta hebdomadum apud Danielem non est certus ac determinatus, sed indeterminatus more Scripturae, quae numerum certum pro incerto ponit, ut v. g. Matth. XVIII. v. 22. *Non dico tibi usque septies; sed usque septuagies septies* condonandam esse injuriam. R. Quamvis Scriptura certum numerum pro incerto quandoque ponat, hoc tamen loco determinatum hebdomadum numerum statui, manifeste colligitur ex circum-

stantiis. I. Quia Daniel aliunde jam sciebat, Messiam aliquando venturum, ejusque adventum ardentissime desiderabat, *Vir desideriorum* idcirco a Gabriele appellatus. II. Quia Gabriel hoc desiderium leniturus ait: *Ut docerem te, et intelligeres, -- ut indicarem tibi -- Tu ergo animadverte sermonem, et intellige*, non utique illud, quod jam antea Daniel sciebat. Ergo septuaginta hebdomades significant fixum ac determinatum tempus; alias Daniel nullum solatium hausisset, ut aliquid didicisset quod antea ignorabat.

CLIII. *Dices I.* Promissio illa Messiae post LXIX. hebdomades venturi fuit conditionata; si nempe intra illud spatium Judaei resipuerint, et poenitentiam egerint. Ergo cum impleta non fuerit conditio; dilatus fuit Messiae adventus. R. N. A. Nullum hujus conditionis vel tacitum vel expressum vestigium in vaticinio Danielis invenitur. Ergo gratis id fingitur a Judaeis; alias dicere quis etiam posset, fieri posse ut Messias numquam sit venturus, eo quod non absolute, sed sub conditione quadam, forsitan numquam implenda, Messiae adventus fuerit promissus. Accedit quod ob hunc ipsum finem venturum esse Messiam dicat Gabriel, ut *finem accipiat peccatum, et deleatur iniquitas.*

CLIV. *Dices II.* Nondum deleta est iniquitas, nec finis impositus peccatis. Ergo Messias nondum venit. R. N. C. Messias non eo sensu peccatis finem imponere debuit, quasi post ipsius adventum nil amplius homines essent peccaturi; nec enim Judaei expectare debent Messiam qui ipsos impeccabiles reddat: sed quod hominum peccata, quae antea taurorum sanguine Lex antiqua abstergere non poterat, Christi Sanguis eluat, modo homines eo velint ablui; boni enim Medici partes

non sunt, ut nemo pereat, etiam qui perire voluerit: sed ut eorum nullus intereat, qui salutaria ejus consilia amplecti voluerit.

CLV. *Dices III.* Illa verba, *Et ungatur Sanctus Sanctorum*, non ad Messiam, sed ad Templum sunt referenda. Ergo P. A. In textu Hebraico legitur: Et ungatur *Kodes Kadascim*, id est, *Sanctitas Sanctitatum*; vel *Sanctuarium Sanctuariorum*. R. I. Quamvis ea verba, *ungatur Sanctus Sanctorum*, possent aliquo modo intelligi de Templo, caetera tamen, quae adjiciuntur, *usque ad Christum Ducem hebdomades sexaginta duae erunt: et post hebdomades sexaginta duas occidetur Christus*, non Templum, sed personam aliquam designant, quae sit et nominetur Christus. R. II. N. A. Ad *probat.* C. A. N. C. Templum post septuaginta illas hebdomadas non fuit unctum, sed eversum a Romanis. Ergo haec de Templo accipi nequeunt, sed de Messia, qui est Sanctitas Sanctitatum, et suprema atque indefectibilis Sanctitas.

CLVI. *Dices IV.* Vaticinio illo non designatur Messias, sed ipse Cyrus, aut ut alii malunt, Nehemias Josue filius Josedech, vel Zorobabel. R. N. A. Nullus horum vocari potest Sanctus Sanctorum, nullus ex illis finem imposuit peccato, nullus adduxit justitiam sempiternam, aut a Judaeis occisus est. Cyrus equidem Isaiae XLV. vocatur Christus: *Haec dicit Dominus Christo meo Cyro*, quia typus erat Christi. Quemadmodum enim Christus populum suum liberavit a servitute daemonis; ita Cyrus Judaicum populum a Babylonica captivitate liberavit. Nehemias, Zorobabel, et Josue praecellentes viri fuere, figura venturi Messiae; sed horum aetate non defecit hostia, immo potius instaurato Templo Sacrificiorum usus refloruit.

CLVII. *Dices V.* Septuaginta hebdomades impletae sunt temporibus Antiochi Epiphanis Syriae Regis, qui Templum Hierosolymitanum violavit. Ergo vaticinium illud referri nequit ad Christum. Ita Marshamus et Harduinus. R. N. A. Profanavit ille quidem Templum, ordinem ac splendorem illius per triennium interturbavit; sed Judae Machabaei virtute mundatum, atque expurgatum fuit. Ergo desolatio illa Templi non fuit ea, quam Daniel. l. c. praedixerat: *Et usque ad consummationem et finem perseverabit desolatio.* Praeterea Christus ipse Matth. XXIV. v. 15. Judaeis in memoriam revocans vaticinium Danielis de abominatione desolationis ab eo praedicta, loquitur non tamquam de re facta, sed futura: *Cum ergo videritis abominationem desolationis, quae dicta est a Daniele Propheta, stantem in loco Sancto; qui legit, intelligat.*

CLVIII. *Dices VI.* Non potest figi initium septuaginta hebdomadum. Ergo ex hoc vaticinio nihil evincitur. P. A. Ipsi Catholici Scripturarum interpretes, quamvis inter se conveniant, initium harum hebdomadum ducendum esse *ab exitu sermonis, ut iterum aedificetur Jerusalem*, id est, ab edicto Regis Persarum, quo Judaeis concedebatur facultas iterum aedificandi urbem Jerosolymitanam; maxime tamen inter se discordes sunt; a quonam edicto numerandi sint anni. Quidam initium ducunt ab edicto Cyri Regis: alii ab edicto Darii, plures ab illo Artaxerxis Longimani, quod anno septimo, quidam ab eo, quod anno regni sui vigesimo idem ipse promulgavit in gratiam Judaeorum. R. I. N. C. Quamvis initium harum hebdomadum certo figi nequat, certum tamen est, hebdomades illas jam dudum effluxisse, ideoque Messiam jam advenisse, eumque alium non esse quam Jesum Christum, cui so-

li characteres omnes a Daniele expressi conveniunt. Neque mirandum est ipsos Catholicos Doctores hac in re discordes esse, cum Historia et Chronologia illorum temporum neque ex ipsa Scriptura divina, neque ex profanis Scriptoribus sit satis liquida. R. II. N. A. Multo probabilius dicimus cum Caesare Calino *Trattenimento Storico e Cronologico sulla serie dell' antico Testamento*, Lib. VIII. Cap. II. initium septuaginta hebdomadum ducendum esse ab anno primo Cyri Regis. Probatur assertio I. Isaias centum circiter annis ante Cyrum praedixit, non modo Templum, sed ipsam etiam Jerosolymitanam civitatem a Cyro aedificandam. Capite enim XLIV. v. ultimo ait Propheta: *Qui dico Cyro: Pastor meus es, et omnem voluntatem meam complebis. Qui dico Jerusalem: Aedificaberis; et templo: Fundaberis.* Et Cap. XLV. v. 1. *Haec dicit Dominus Christo meo Cyro. v. 13. Ipse aedificabit civitatem meam, et captivitatem meam dimittet, non in pretio, neque in muneribus, dicit Dominus Deus exercituum.* Ergo cum certum sit Isaiae Prophetiam fuisse impletam, certum pariter esse debet Cyrum facultatem dedisse edicto suo Judaeis non modo Templum, sed ipsam etiam Jerusalem e ruinis excitandi II. Jeremias Cap XXX. v. 18. vaticinatur. *Ecce ego convertam conversionem tabernaculorum Jacob, et tectis ejus miserebor, et aedificabitur civitas in excelso suo, et Templum juxta ordinem suum.* Hoc vero vaticinium respexisse edictum Cyri testatur Esdras Lib. I. Cap. I. *In anno primo Cyri Regis Persarum, ut compleretur verbum Domini ex ore Jeremiae, suscitavit Dominus spiritum Cyri Regis Persarum: et traduxit vocem in omni regno suo, etiam per scripturam, dicens, etc.* III. Esdrae I. Cap.

VI. refertur decretum Cyri Regis *Anno primo Cyri Regis: Cyrus Rex decrevit, ut domus Dei aedificaretur, quae est in Jerusalem, in loco ubi immolent hostias, et ut ponant fundamenta supportantia altitudinem cubitorum sexaginta, et latitudinem cubitorum sexaginta.* Quibus verbis implicite continetur instauratio urbis et moenium. Si enim haec dimensio de Templo intelligi deberet, addita fuisset longitudo etiam murorum. Ergo intelligenda est de urbe, cum murus latus et altus sexaginta cubitos, sit murus munimenti fortissimi, quale optaverant Judaei. IV. Si LXX. Hebdomadum initium ducendum esset non a Cyri, sed a Darii vel Artaxerxis edicto, parum solatii hausisset Daniel ex obscura hac Gabrielis revelatione; quippe qui ad Darii, ac multo minus Artaxerxis imperium mortalem hanc vitam non protraxit. Atqui revelationis hujus scopus videtur fuisse virum hunc desideriorum solari. Ergo.

CLIX. *Objicitur. II.* Infirmitas II. argumenti. Jacobaeum vaticinium non debet referri ad Messiam, sed ad urbem Siloh in Tribu Ephraim sitam, ita ut sensus vaticinii sit iste: Quando Siloh desinet esse sedes Arcae, Tribus Juda potietur sceptro. Id vero impletum est, quando Arca foederis a Philistaeis reducta est; tunc enim Deus deseruit Siloh, Tribum Juda elegit, et Regem constituit. R. N. A. Verba Patriarchae Jacob, *Non auferetur Sceptrum de Juda etc. donec veniat, qui mittendus est*, sceptri finem praenuntiant, non illius initium. II. Quando Arca de Siloh sublata est. Saul nondum erat Rex constitutus, multo autem minus ipse David. III. De urbe dici non potest, *veniet, erit expectatio gentium.*

CLX. *Dices I.* Saltem intelligi potest urbs Siloh, in qua Saul et Jeroboam uncti sunt, ita ut sensus vaticinii sit iste: Non auferetur sceptrum de Juda, usquequo veniant Saul et Jeroboam in Siloh, ibi ungantur, et consecrentur in Reges. In illis enim vere defecit sceptrum de Juda: Saul enim erat de Tribu Beniamin, Jeroboam de Tribu Ephraim. R. N. A. I. Quia neuter horum unctus fuit in Siloh; sed Saul quidem in Ramatha et in Galgalis, Jeroboam vero in urbe Sichem, II. Quia in neutro istorum defecit sceptrum de Juda: non in Saule; quia tunc sceptrum ad Tribum Juda nondum pervenerat: non in Jeroboamo; quia quamvis ille decem Tribubus imperaverit, Tribus tamen Juda et Beniamin semper proprios Reges habuerunt usque ad Sedeciam, qui in urbe regia Jerusalem habitabant.

CLXI. *Dices II.* Particula *donec* non significat idem ac *usquedum*, sed idem ac *postquam*, ita ut hic reddatur sensus: Sceptrum de Tribu Juda nunquam auferetur: posteaquam venerit Messias. Ergo ex hoc vaticinio nihil evincitur contra Judaeos. P. A. Scriptura saepius in hoc sensu particulam *donec* usurpat. Sic Genesis VIII. v. 7. dicitur de Corvo ex Arca emisso: *Non revertebatur, donec siccarentur aquae.* Ubi manifestum est particulam *donec* idem dicere ac *postquam*. Ergo R. N. A. Quod in vaticinio Jacobaeo particula *donec* finem regni, non initium denotet, ostenditur I. ex eo, quia Patriarcha Jacob hoc vaticinatus est, ut posteri se praepararent ad excipiendum Messiam, et ut certum signum praesentis Messiae haberent. II. Quia temporibus Herodis Regis haec opinio animis Judaeorum insidebat, proximum esse adventum Messiae. III. Longa septemdecim saeculorum experien-

tia ostendit, inane hoc esse Judaeorum commentum, cum tam longo saeculorum tractu Judaei et Rege et Templo careant. Ad *probat.* C. A. N. C. Interdum in Scripturis particula *donec* rei continuationem denotat; sed longe frequentius finem et cessationem. Sic. v. g. Genesis XXVI. de Isaac dicitur: *Ibat proficiens ac succrescens, donec magnus effectus est.* Judicum IV. de filiis Israel: *Crescebant quotidie, et forti manu opprimebant Rabin Regem Chanaan, donec delerent eum.*

CLXII. *Dices III.* Christus numquam hoc Jacobi vaticinium laudavit. Ergo Christus vel non fuit Messias, vel hoc vaticinium de Messia non loquitur. R. I. Non omnia, quae Christus egit aut locutus est, consignata sunt in Evangelio; nam S. Joannes Cap. XXI. v. 25. testatur: *Sunt autem et alia multa, quae fecit Jesus: quae si scribantur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere posse eos, qui scribendi sunt, libros.* Potuit igitur Christus adduxisse Judaeis hoc vaticinium, quamvis hujus rei Evangelium nullam faciat mentionem. R. II. Christus implicite saltem hoc vaticinium laudavit, dum Joan. V. v. 39. ait *Scrutamini Scripturas, quia vos putatis in ipsis vitam aeternam habere: et illae sunt, quae testimonium perhibent de me.*

CLXIII. *Dices IV.* Vaticinium illud commode intelligi potest de Nabuchodonosore, vel Cyro Persarum Rege. Ergo R. N. A. Nabuchodonosor non expectatio, sed execratio fuit gentium, quas contrivit: neque Cyro applicari potest id vaticinium, quia post illius mortem supremam potestatem retinuit Tribus Juda per quadringenos et aliquot annos. Demum ipsi Judaei temporibus Herodis existimabant adventum Messiae in propinquo esse: Ergo persuasio communissima erat Judaeorum,

hoc vaticinium referendum esse ad Messiam quem expectabant.

CLXIV. *Dices V.* Sceptrum jam diu ablatum fuit a Tribu Juda, ante Christi adventum. Ergo nihil probatur ex eo vaticinio. P. A. I. Tempore captivitatis Babylonicae, id est, spatio annorum LXX. nullum habuere Principem Judaei. II. De Joachim Rege vaticinatus est Jeremias Cap. XXII. *Nec enim erit de semine ejus vir, qui sedeat super solium David, et potestatem habeat ultra in Juda.* Ergo sceptrum ablatum est. R. D. A. Ablatum fuit Sceptrum penitus, et sine spe restitutionis, N. A. ablatum est quoad aliqua, et ad breve tempus; C. A. N. C. A desolatione urbis Hierosolymitanae et Templi per Nabuchodonosorem facta, usque ad Cyrum, fluxerunt anni XXX. tantum; unde citius initium dandum est captivitati Babylonicae, eaque initium habuit non primum sub Sedecia, sed sub Rege Joakim, aut omnino sub Josia. Vide *Tirinum* in Chronico Sacro, Cap. XXXV. Ergo Judaei non LXX. annis, sed XXX. tantum Rege caruere. Quin etiam post Urbis et Templi eversionem Regum Judaicorum majestas non omnino eviluit; dicitur enim IV. Regum. Cap. XXV. *Sublevavit Evilmerodach Rex Babylonis, anno quo regnare coeperat, caput Joachim Regis Juda de carcere. Et locutus est ei benigne: et posuit thronum ejus super thronum Regum, qui erant cum eo in Babylone.* Ad II. R. C. A. D. C. Ergo sceptrum ablatum est a domo David, C. C. A Tribu Juda, N. C., siquidem per sceptrum intelligatur suprema potestas, quamvis absque regio nomine.

CLXV. *Dices VI.* Soluta captivitate, suprema potestas non erat magis penes Tribum Juda, quam penes Tribum Levi et Beniamin. Ergo. R. N. A. Ad Tri-

bum Juda maxima ex parte pertinebat regio illa, quam Judaei post reditum e captivitate possidebant, sedesque totius regionis ac religionis erat urbs Jerusalem Tribus Juda propria: At vero Beniamitae et Levitae pauci erant prae Judaeis, et Tribui Juda ita insiti, ut unam tantummodo Tribum constituerent.

CLXVI. *Objicitur III.* Auctoritas Scripturarum. Signa, quae juxta Scripturas praecedere debent adventum Messiae, nondum sunt impleta. Ergo Messias nondum venit. P. A. I. In diebus Messiae pax et abundantia futura est, et in signum hujus pacis lupus cum agno habitaturus dicitur *Isaiae XI.* et vitulus cum leone. II. *Isaiae II.* Messias venturus designatur in novissimis diebus, et in ejus adventu mons domus Domini exaltandus dicitur super alios montes. III. *Isaiae XXX.* in adventu Messiae lux Lunae erit sicut lux Solis, et lux Solis septulo major quam antea. IV. *Ezechielis XXXVIII.* Messias dicitur debellaturus Gog. V. *Ezech. XL.* magnifica extat descriptio templi, quod a Messia restaurandum est. VI. *Aggaei II.* dicitur: *Ego commovebo coelum et terram, et mare, et aridam: et movebo omnes gentes: et veniet desideratus cunctis gentibus.* VII. *Malachiae III.* adventum Messiae praecedere debet Angelus, huncque Angelum fore Eliam, patet ex Cap. IV. VIII. *Psal. XLIV.* Messias tamquam bellator, et domitor gentium describitur. IX. Saepius ejus adventus affirmatur fere gloriosus. X. *Jerem. XXIII.* in diebus Messiae salvandus dicitur Judas, et Israel habitaturus confidenter. Atqui haec omnia signa nondum contigerunt. Ergo Messias nondum venit. R. N. A. Ad I. Pax illa et abundantia spiritualis et interna est, non terrena. Illa de lupo et agno, vitulo et leone, figura-

ta locutio est, qua significatur, Gentiles, deposita ferocia, velut agnos mansuetos ad Christi fidem adducendos fore. Ad II. Tempus Messiae dicitur novissimum, non absolute, sed comparative ad praecedentia tempora; legem enim naturae, et legem scriptam subsequitur lex gratiae, post quam alia non dabit ur. Mons ille est Ecclesia Christi; haec enim est domus Domini altissima, ac maxime conspicua, ac si in monte sita esset. Quare haec omnia mysticas habent significationes, planeque desipiunt illi Judaei, qui sibi persuadent, Messiae temporibus ordinem mundi, et usitatum rerum cursum esse immutandum. Ad III. Haec intelligenda sunt de secundo Christi Adventu, seu de die ultimi judicii, post quem, coelo terraque renovatis, lux Solis et Lunae multo clarior erit. Ad IV. Resp. certum non esse, quod Propheta ibi de Messia loquatur. Aliqui Scripturarum Interpretes per *Gog* intelligunt Antiochum Epiphanem, alii Antichristum, alii Ecclesiae adversarios. Ad V. Haec intelligenda sunt de Templo spirituali, id est, Ecclesia, perfectaque ejus restauratione in coelis futura. Ad VI. Commotio illa contigit, quando Apostolis Evangelium per universum orbem praedicantibus, innumerae gentes ad Christum confluebant. Ad VII. *Malachias* Cap. III. loquitur de primo adventu Christi, et per Angelum denotat S. Joannem Precursorem Domini; ita enim hunc locum ipse Christus interpretatur Matth. XI. v. 10. *Hic est enim de quo scriptum est: Ecce, ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui praeparabit viam tuam ante te.* At vero Cap. IV. Malachias loquitur de secundo Christi adventu tamquam Judicis, *antequam veniat dies Domini magnus et horribilis*, quem praecedet Elias Thesbites. Ad VIII. Chri-

stus bellator fuit et domitor gentium, qui non armorum strepitu, sed occulta gratiae subministratione populos spirituali suo imperio subjecit, atque ad subeundum lubenti animo suavissimum Christianae legis jugum impulit. Ad IX. Primus Christi in terras adventus gloriosus fuit coram Deo Patre, et Angelis: secundus vero gloriosns erit etiam coram hominibus, quando Christus cum potestate et majestate veniet judicaturus vivos et mortuos. Ad X. R. Israelitas et Judaeos in duplici sensu accipi posse, carnaliter, et spiritualiter. Spiritualium Judeorum, qui erant credituri in Deum, et fidem Abrahami imitaturi, exaltatio praedicitur: carnalium vero, qui creditnri non erant, ipsum vitae Authorem Messiam interfecturi exterminium ac ruinam praenuntiarunt Prophetae, praecipue *Daniel* Cap. IX. ut paulo ante vidimus.

CONTROVERSIA IV.

AN CHRISTUS VERUM CORPUS DOLORIBUS OBNOXIUM, ET ANIMAM RATIONALEM ASSUMPSERIT?

Contra Phantasiastas, Eutychianos incorrupticolas, Arium, Apollinarem.

CLXVII.

Non Divinitatem modo, verum etiam Sanctissimam Christi humanitatem complures ex haereticis impugnarunt. Temporibus ipsis Apostolorum extare coeperant, qui veram Christi carnem negabant; contra quos S. Joannes invehitur in Epistola prima Canonica, eosque Pseudoprophetas nominat Cap. IV. *Multi pseudoprophetae*

exierunt in mundum. In hoc cognoscitur Spiritus Dei: omnis spiritus qui confitetur Jesum Christum in carne venisse, ex Deo est. Et omnis spiritus, qui solvit Jesum, (vel ut Graece scriptum est, *qui non confitetur Jesum Christum in carne venisse,*) *ex Deo non est; et hic est Antichristus.* Primus in illo grege numerandus est Simon Magus, Getthis vico Samariae oriundus, qui, ut *S. Cyrillus Jerosol.* Catech. IV. prodidit, nominatim dixit, se apud Judaeos non in carne, sed specie sola, tamquam Jesum Christum appa-ruisse: nihil se revera passum ab Judaeis, sed opinione, ac specie sola. Proxime a Simone numerandi sunt Saturnilus, quem Saturninum alii vocant, et Basilides, docentes Christum assumpsisse non verum corpus, sed phantasticum et umbratile, Phantasiastae idcirco dicti. Quin Basilides asserere ausus est, Christum non vere passum esse, sed ejus loco Simonem Cyrenaeum. Cui cum Judaei Crucem Christi imposuissent, Jesus illum in suam mutarit figuram, et ejus vicissim effigiem induerit, ita ut Simon externa specie Christum referens Cruci affixus fuerit; Christus vero nihil omnino perpessus in coelos sit subvectus. Hinc profanus nebulo negabat pro Christo martyrium subeundum, eo quod non ille mortem perpessus est, sed Simon Cyrenaeus. Stolidum hoc commentum convellit Epiphanius Haer. XXIV. *Si in Crucem Simon ille Cyrenaeus est sublatus, non igitur per Christum parta nobis est salus, sed per Simonem; nec jam per Christum mundus salvum fore se sperare debeat, utpote qui minime sit passus: Neque enim salutis esse causa Simon potest, purus utique ac purus homo, neque quidquam amplius.* Phantasiastarum errorem adoptarunt Cerdo, Mar-

sion, Manichaei, ac Priscillianistae, quod dicerent carnem malam esse, ideoque a Christo assumi non potuisse.

CLXVIII. Saeculo VI. circa A. 519. Julianus Halicarnasseus, et Severus Antiochenus, homo impurus ac facinorosus, qui ad declinandam iracundiam Justini Imperatoris Catholicae religionis studiosissimi, relicta Antiochia Alexandriam profugerat, ambo secta Eutychiani Acephali, interrogati fuerunt a quodam Monacho Aegyptio, an Christi Domini corpus corruptibile fuisset, an corruptionis expers. Id unum autem hoc nomine in controversiam vocabatur, an Christi corpus, perinde ac nostrum, detrimenta pateretur, propter quae reparanda esuriret, sitiret, fatigaretur, opusque haberet cibo, potu requie ad reficiendas vires: an vero specie tenus affectiones istas pateretur, solaque oeconomia, quemadmodum post resurrectionem. Severus corruptibile fuisse hoc sensu Christi corpus, Julianus incorruptibile pronunciavit. Ex hac scintilla magnum subito incendium extitit: utroque suam opinionem propugnante, ac scriptis alteram lacessente. Hinc corrupticolarum, et incorrupticolarum enatae sunt sectae, ut referunt *Liberatus* in Breviario, Cap. XX. et *Leontius* Byzantinus Lib. de Sectis, Actione V. Porro incorrupticolae dicti etiam fuere phantasiastae, non quod phantasticum dumtaxat, et umbratile corpus Christo affingerent; sed quod naturales in Christo affectiones non veras, sed apparentes dumtaxat esse contenderent.

CLXIX. Circa animam Christi errarunt Ariani, ajebant enim Verbum in utero Virginis solam carnem sine anima assumpsisse, ipsumque Verbum in Christo vices animae obivisse; ut quae in Scripturis de Chri-

sto tamquam homine dicuntur, quod v. g. famem, sitim, labores pertulerit, ipsimet Verbo secundum se considerato adscriberent, atque ita negaret Divinitatem Verbi, utpote cibo potuque indigentis. Perfidiam hanc Arianis exprobrant Patres, *S. Athanasius* in Lib. de Adventu Christi adversus Apollinarium. *S. Epiphanius* Haer. LXIX. *S. Gregorius Nazianz.* Epist. I. ad Cledonium. *S. Gregorius Nyssenus* Lib. I. contra Eunomium. *Leontius* Lib. de Sectis, Act. III. *S. Augustinus* Lib. de Haeresibus, Cap. XLIX. Eodem Saeculo IV. Apollinaris Laodicaenae Ecclesiae Presbyter, aliis Episcopus, naturam hominis in Christo semiplenam putavit, hoc est, anima carentem. Deinde priorem emolliens sententiam, non totam funditus animam defuisse Christo professus est: agnovit quippe in ipso partem illam rationalis animae, qua vivimus et sentimus, et communia caeteris nobiscum animantibus officia praestamus; sed partem illius ipsi dumtaxat deesse asseruit qua rationales sumus, id est, mentem: Verbum autem pro mente in Christo fuisse. Ita testantur *S. Athanasius* Lib. de Incarnat. Christi contra Apollinarium. *S. Gregorius Nazianzenus* Epist. ad Nectarium, *Theodoretus* Lib. IV. Haeret. Fabul. Cap. VIII. *Leontius* Lib. de Sectis, Act. IV. etc. Damnata fuit Apollinaristarum haeresis ab Ecclesia in Alexandrina Synodo sub. S. Athanasio A. 362. tum in Romana sub S. Damaso A. 373. denique in Antiochena A. 378. et Constantinopolitana I. Oecumenica A. 381. Et *Damasus* quidem non modo Apollinaris errorem anathemate confixit, ut patet ex libello Synodico ad Paulinum Antiochenum misso, quem refert Theodoretus Lib. V. Hist. Eccles. Cap. XI. *Anathema etiam illis adjudicavimus, qui asserunt, quod*

in carne humana Verbum Dei loco animae rationis compotis habitavit. Nam idem ipsum Dei Verbum, non animae rationis et mentis compotis locum in corpore, quod sibi sumpserat, obtinuit: sed nostram animam, hoc est, ratione et mente praeditam, expertem tamen peccati, accepit, servavitque: verum etiam in Apollinarem, ejusque primarium discipulum Timotheum depositionis sententiam tulit, quod etiam ad Orientales Episcopos perscripsit apud *Theodoretum* Hist. Eccl. Lib. V. Cap. X. Eadem poena paulo post, detecta fraude, Vitalem alterum Apollinaris discipulum mulctavit, quem ab Antiochenis accusatum, quod praeceptoris sui errores disseminaret, sed Orthodoxiae larva errores suos obtegentem, paulo incautius, et errore facti, ad communionem admiserat, ut constat ex Epist. II. *S. Gregorii Nazianzeni* ad Cledonium, sive Oratione. LII.

CLXX. *Conclusio I. Dogmatica.* Christus verum corpus assumpsit, non phantasticum. Prob. I. Auctoritate Scripturarum. Joan. I. dicitur: *Verbum caro factum est.* Ad Rom. I. *Qui factus est ei ex semine David secundum carnem.* Joan. VIII. Christus se hominem vocat. *Quaeritis me interficere, hominem, qui veritatem locutus sum vobis.* At quomodo se hominem dicere potuit, si ex vera carne compositus non erat? Lucae XXIV. ad Apostolos territos, et existimantes se phantasma videre, ait Christus post resurrectionem suam ipsis apparens: *Quid turbati estis, et cogitationes ascendunt in corda vestra? Videte manus meas, et pedes, quia ego ipse sum: palpate et videte: quia spiritus carnem et ossa non habet, sicut me videtis habere.* Praeterea in Evangelio S. Matthaei et Lucae accurate genealogia Christi describitur; umbrae autem humanae

genealogiam texere supervacaneus et ineptus labor fuisset. II. Auctoritate Patrum, S. Ignatii M. Epistola ad Trallianos : *Obturate igitur aures vestras, cum vobis quispiam loquitur Sine Jesu Christo, qui ex genere Davidis, qui ex Maria, qui vere natus est, edit et bibit, vere persecutionem passus est sub Pontio Pilato, vere crucifixus et mortuus est, videntibus coelestibus, terrestribus, subterraneis : qui et vere resurrexit a mortuis, resuscitante ipsum Patre ipsius* S. Irenaei passim in libris suis adversus Haereses. Tertulliani Lib. III. contra Marcionem, et Lib. de Carne Christi, Cap. III. et IV. S. Epiphanii Haer. XXIV. S. Augustini Lib. LXXXIII. Quaestionum, Quaest. XIV. *Si phantasma fuit corpus Christi, fefellit Christus. Et si fefellit veritas non est. Est autem veritas Christus, non igitur phantasma fuit corpus ejus.* III. Auctoritate Symbolorum, Apostolici, Nicaeni, et Constantinopolitani, in quibus dicitur, Christum natum fuisse, mortuum et sepultum; vere utique, non per sensuum illusionem. Chalcedonense Concilium in Decreto fidei vocat Christum, *Consubstantialem nobis secundum humanitatem; consubstantialem Patri secundum Deitatem.*

CLXXI. *Conclusio II. Dogmatica.* Christus assumpsit corpus passibile, fuitque doloribus vere obnoxius. Probatur I. Auctoritate Scripturarum. Isaias de Christo vaticinatur Cap. I. v. 6. *A planta pedis usque ad verticem, non est in eo sanitas.* Cap. LIII. *Despectum et novissimum virorum, virum dolorum, et scientem infirmitatem; et quasi absconditus vultus ejus et despectus, unde nec reputavimus eum. Vere languores nostros ipse tulit, et dolores nostros ipse portavit : et nos putavimus eum quasi leprosum, et percussum a Deo,*

et humiliatum. Ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra. Christum varia in vitae suae mortalis cursu doloris, et humanae infirmitatis signa dedisse Evangelistae saepius referunt. Matth. IV. post jejunium quadraginta dierum *esuriit.* Joan. IV. *Fatigatus ex itinere sedebat sic supra fontem.* Lucae XIX. *Flevit super illam,* (Jerusalem.) Joan. XI. *Infremuit spiritu, et lacrymatus est.* Marci XIV. *Coepit pavere, et taedere.* Matth. XXVI. *Coepit contristari et moestus esse.* Lucae XXII. *Et factus in agonia prolixius orabat. Et factus est sudor ejus sicut guttae sanguinis decurrentis in terram. etc.* Ipse Apostolus ad Hebr. Cap. II. scribit: *Unde debuit per omnia fratribus similari, ut misericors fieret, et fidelis Pontifex ad Deum, ut repropitiaret delicta populi.* Et Cap. IV. *Non enim habemus Pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris; tentatum autem per omnia pro similitudine absque peccato.* II. Auctoritate Patrum et Symbolorum paulo ante adducta.

CLXXII. Verum quamvis Christus vere ac proprie passus fuerit ac mortuus: quod salva fide negari nequit, quaeri hic potest, num Christus secundum humanitatem obnoxius fuerit doloribus, atque humanae infermitati ex sola sua voluntate, an etiam ex necessitate naturae simul, et libera voluntate? Sunt qui existimant, carnem Christi ex Spiritu Sancto conceptam, propter unionem hypostaticam, corruptioni, doloribus, caeterisque infirmitatibus de se et natura sua non fuisse obnoxiam: vere tamen passum fuisse Christum ac mortuum, quia ipse pati et mori voluit, idque necessarium esse duxit ad opus nostrae redemptionis. Addunt miraculo opus fuisse, ut naturalis ejus impassibilitas, et

immortalitas suspenderetur, ac locum daret doloribus quibus affligi propter nos voluit, quia necesse fuit gloriam, qua ex visione Dei intuitiva perfundebatur anima Christi, quodammodo retineri ac suspendi ne in corpus ejus diffueret. Laudantur hujus sententiae patroni *Clemens Alexandrinus* Lib. VI. Stromatum. *S. Maximus* Hom. I. de Jejunio Quadrag. *S. Augustinus* Tract. XXXI. XLIX. et LX in Joan. *Hugo Victorinus* Lib. II. de Sacram. Parte I. Cap. VII. *Philippus* Abbas Bonae Spei in Epistolis de sententia Hilarii. Vide *Tournely* de Incarnatione Quaest. X. Articulo V. Horum Theologorum sententiam nihil in fide periculi habere, ac valde probabilem esse censeo, eo quod congrua auctoritate ac solida ratione muniatur.

CLXXIII. *Conclusio III. Dogmatica.* Christus, sive Verbum in Incarnatione animam humanam rationalem vere assumpsit. Probatur I. Auctoritate Scripturarum *Matth.* XXVI. ipse Christus ait. *Tristis est anima mea usque ad mortem.* Nempe propter duritiem Judaeorum, praevisam hominum ingratitudinem, et instantem passionem. Atqui haec tristitia cadere non potuit in ipsum Verbum, sive in divinitatem: neque in ipsum corpus inanime, aut animam sensitivam. Ergo in rationalem, quae sola res spirituales ac nondum praesentes apprehendere, ac futura conjicere, vel etiam Deo revelante certo praescire potest. Ioan. Cap. X. ait Christus: *Ego pono animam meam, ut iterum sumam eam. Nemo tollit eam a me. sed ego pono a me ipso, et potestatem habeo ponendi eam: et potestatem habeo iterum sumendi eam.* Quibus verbis perspicue docetur, quod alia sit anima, quae ponitur et sumitur, alia Divinitas quae ponit et sumit. Lucae II. dicitur i *Jesus proficie-*

bat sapientia et aetate. Proficit autem aetate quidem corpus, sapientia vero anima: Divinitas quippe neutrum recipit incrementum. Denique universim id ostenditur ex iis Scripturae locis, quae Deum factum esse hominem confirmant, nobis similem, quamvis absque peccato, et inter nos humano more versatum ae locutnm. Etenim homo non est, sed larva hominis et imago mendax, quod parte aliqua necessaria et substantiva caret hominis, qualis omnium judicio est anima rationalis.

CLXXIV. Prob. II. Authoritate Patrum. Tertullianus Lib. de Resurrectione carnis. Cap. XL. scribit: *Porrò nec anima per semetipsam homo, quae figmento jam homini appellato, postea inserta est: nec caro sine anima homo, quae post exilium animae cadaver inscribitur. Ita vocabulum homo consertarum subctantiarum duarum quodammodo fibula est; sub quo vocabulo non possunt esse nisi cohaerentes.* S. Atanasius in Lib. de salutari Christi adventu: *Quid autem opus fuit carnem suscipere sine anima, cum utique insensibilis caro, et irrationabilis anima nec peccato sit obnoxia, nec digna praemio.* S. Ambrosius Epist. VIII. *Cum esset in plenitudine Divinitatis, exinanivit se, et accepit plenitudinem naturae et perfectionis humanae. Sicut Deo nihil deerat, ita nec hominis consummationi, ut esset perfectus in utraque forma. S. Epiphanius* in Ancorato expositionem quamdam fidei pleniorem subjicit Nicaenae, sive potius CPolitanae in qua vocabulum illud *hominem factum* sic explicat; ut significet, *perfectum assumptum hominem: animam et corpus, et mentem, et quidquid aliud homo est, excepto peccato. Theodoretus* Lib. V. contra Haer. Cap. XI.

Voluit eamdem, quae victa fuerat, naturam adversariam debellare, et victoriam referre: ob eamque causam et corpus, et animam ratione praeditam assumpsit. S. Hilarius Lib. IX. de Trinit. *Mediator ipse in se ad salutem Ecclesiae constitutus; et illo ipso inter Deum et hominem mediatoris Sacramento utrumque unus existens, dum ipse ex unitis in id ipsum naturis, naturae utriusque res eadem est, ita tamen ut neutro careret in utroque.* S. Gregorius Nazianzenus Orat. XLII. dicit, Christum *et carnem carnis gratia gestasse, ac mistam esse intelligenti animae propter animam meam ut simile simili repurgaret.* Idem Epist. I. ad Cledonium *Si quis in hominem mentis expertem sperat, amens est revera, neque dignus qui totus salvetur. Quod enim assumptum non est, curationis est expers. Quod autem unitum est Deo, idipsum et salute donatur. Si dimidiatus tantum Adamus lapsus est, dimidiatum quoque tantummodo sit, quod assumitur, et salvum fit. Quod si totus peccavit, toti quoque genito unitus est, atque ex toto salutem assequitur.* Similia habent alii etiam Patres, *S. Basilius* in Libris contra Eunomium. *S. Augustinus* Epist. CLXXXVII. alias LVII. ad Dardanum, et de Lib. Agone Christiano, Cap. XIX. *Rusticus* in Biblioth. Maxima PP. Tomo X. *Cassianus* Lib. VI. de Incarnatione, Cap. XIII. *S. Cyrillus Alexandr.* in dialogo de Incarnat. *S. Gregorius Nyssenus* Lib. I. contra Eunomium. *S. Leo* M. Serm. X. de Natali Domini. *S. Fulgentius* Lib. I. ad Trasamundum Regem, Cap. VIII.

CLXXV. Probatur III. Auctoritatē Conciliorum, Alexandrini A. 362. Romani A. 373. Antiocheni A. 378. et CPolitani I. A. 381. quod in Epistola Synodica ait: *Nos praeterea doctrinam Dominicae Incarnationis in-*

tegram et perfectam tenemus : neque dispensationem Carnis Christi, vel animae, vel mentis expertem, vel imperfectam esse asserimus; sed agnoscimus Verbum Dei ante saecula, omnino perfectum hominem in novissimis diebus pro nostra salute factum esse. Chalcedonense in fidei definitione Actione V. ait : *Sequentes Sanctos Patres, unum et eumdem confiteri filium Dominum nostrum Jesum Christum consentientes omnes docemus, perfectum et eumdem in divinitate, perfectum eumdem in humanitate, Deum revera, et hominem revera eumdem, ex anima rationali, et corpore, consubstantialem Patri secundum Divinitatem, et substantialem nobis secundum humanitatem, per omnia similem nobis absque peccato.* CPolitanum II. Can. IV. anathematizat eos, *qui non confitentur unitatem Dei Verbi ad carnem animatam anima rationali et intellectuali, secundum compositionem, sive secundum subsistentiam factam esse.*

OBJECTIONES.

CLXXVI. *Objicitur I.* contra I. Conclusionem. Auctoritas Scripturae. Christus ab Apost. ad Philippens. II. dicitur *in similitudinem hominum factus, et habitu inventus ut homo.* Et ad Rom. VIII. *Deus Filium suum mittens in similitudinem carnis peccati.* Ergo Christus veram non assumpsit carnem, sed externa dumtaxat specie nostrae similem. II. Verbum eo sensu caro factum est, quo Christus a B. Paulo II. ad *Cor V.* et ad *Galat III.* dicitur pro nobis factus esse *peccatum* et *maledictum*. Sed. Ergo III. I. ad Cor. XV. ait Apostolus: *Caro et sanguis Regnum Dei possidere non possunt*

Ergo caro indigna fuit, quae a Christo assumeretur. IV. II. ad *Cor. V.* scribit Apostolus : *Et si cognovimus secundum carnem Christum : sed nunc jam non novimus.* Ergo Christus non habuit veram carnem. Resp. ad I. C. A. N. C. Nomen similitudinis ibi naturae veritatem significat, ut ex adjunctis patet : *Humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem.* Non enim summam illam humilitatem et obedientiam exercuisset neque mortem subjisset Crucis , si specie tenus fuisset homo. Certe nobis dicitur similis, quomodo dicitur aequalis Patri. *Non rapinam arbitratus est esse se aequalem Deo , sed exinanivit semetipsum, formam servi accipiens.* Atqui aequalitas illa significat eamdem esse Filii Patrisque substantiam : ergo et illa similitudo significat eamdem esse Christi hominumque naturam ; ut observat *S. Augustinus* Tract. LI. in Joannem. Quod vero nomen similitudinis veritatem frequentius in Scriptura significet, quam externam dumtaxat speciem, constat ex Cap. V. Genesis , ubi dicitur, Adam genuisse filium *ad imaginem et similitudinem suam.* Et ex Cap. I. ad *Coloss.* ubi filius Dei dicitur *Imago Patris. Tertullianus* Lib. V. contra Marcionem , Cap. XIV. scribit, Filium Dei dici in *hominum* similitudinem factum, ratione conceptionis, quia singulari et ineffabili modo conceptus est sine peccato quae minime excludunt carnis veritatem. Alterum testum ad Rom. VIII. quod attinet, similitudo illa non refertur ad carnem secundum se , sed ad carnem peccati ; quia caro Christi vera quidem fuit caro : sed apparenter tantum caro peccati. Ad II. N. M. Quo sensu Christus dicatur factus esse peccatum, ipse Apostolus II. Ad Cor. V. aperte explicat : *Eum , qui non noverat peccatum , pro nobis peccatum fecit , ut nos efficeremur justitia Dei in ipso.* Quia nimi-

rum Deus Pater poenas peccatis nostris debitas in Christum transtulerat. Et ad *Hebr.* VII. Sanctitatem Christi commendat idem Apostolus: *Talis enim decebat, ut nobis esset Pontifex, sanctus, innocens, impollutus, segregatus a peccatoribus*, nempe quantum ad culpam, non quantum ad naturam. Similiter ad Galat. III. v. 13. Christus dicitur, *factus pro nobis maledictum*, non quoad se, sed quoad nos; quia dum passus est pro maledictis, factus est maledictum, et execrabilis Judaeis propter supplicium Crucis. At vero Verbum in vero ac proprio sensu caro factum est, ut in probatione ostensum fuit; nec ulla datur ratio ea verba aliter interpretandi, nisi eversum velimus Evangelium. Ad III. N. C. Non ipsa carnis substantia, sed opera carnis ibi damnantur, quae nullum habebant in Christo locum. Illatio haec Phantasiastarum omnino illegitima est. Si enim indigna erat Deo caro humana, aeque erat ipso indigna similitudo carnis, ut observat Tertullianus Lib. III. contra Marcionem, Cap. X. *si aspernatus est illam ut terrenam, cur non et simulacrum ejus proinde despexit? Nullius enim dedignandae rei imago dignanda est. Sequitur statum similitudo.* Ad IV. N. C. Haec est mens Apostoli: Olim gloriabar Christum carnali generatione Judaeum esse, et ex eodem mecum genere; nunc vero Christum novi tantum secundum spiritum, ut auctorem gratiae et salutis.

CLXXVII. *Objicitur II.* Paritas. Angeli in veteri Testamento saepius apparuere in specie humana, multasque vitae corporeae ac animalis operationes exercere visi sunt; neque tamen idcirco dici potest, eos veram carnem assumpsisse. Ergo neque ex operationibus Christi inferri potest, eum veram carnem assumpsisse. Resp.

C. A. N. C. Christus per annos omnino XXXIII. nobiscum conversatus, saepissime se filium hominis professus est: e matre vere natus, ab eadem educatus, a Judaeis morti traditus est, ejusdemque genealogia accurate describitur in Evangelio. Igitur cum dici nequeat, Deum, qui est via, veritas, et vita, hominibus illusisse; necessario fatendum est, Christum habuisse verum corpus, veramque carnem. At vero nullius Angeli genealogiam Scriptura describit: brevi tempore conversati sunt cum hominibus, neque umquam se veros esse homines professi sunt; immo clara dederunt indicia, se a Deo missos humanam tantisper figuram assumpsisse, ut Raphael Tob. XII. ait: *Videbar quidem vobiscum manducare, et bibere; sed ego cibo invisibili, et potu, qui ab hominibus videri non potest, utor.*

CLXXVIII. *Objicitur III.* contra Conclusionem II. Ratio Theologica. Caro Christi non erat caro peccati. Ergo non fuit obnoxia doloribus, quia passibilitas est poena peccati originalis. II. Primus Adam ante lapsum habuit corpus incorruptibile. Ergo multo magis secundus Adam. III. Passiones animi et infirmitates corporis sunt imperfectiones. Ergo a Christo removendae sunt. IV. Anima Christi a primo conceptionis Christi momento fruebatur visione Dei intuitiva. Ergo capax non erat doloris ac tristitiae. V. Psalmo XV. dicitur: *Nec dabis Sanctum tuum videre corruptionem.* Resp. ad I. C. A. D. C. Ergo non fuit obnoxia doloribus de se, et praescindendo ab unione hypostatica, N. C. Non fuit obnoxia doloribus propter unionem hypostaticam, subdist. Ita tamen ut Christus voluerit ad explendum Redemptionis opus, suamque nobis charitatem ostendendam, vere esse obnoxius doloribus, et infirmitatibus

humanis, easque vere expertus sit, C. Ut hoc non voluerit, N. C. Quamvis Christus propter unionem hypostaticam, et statum beatitudinis pati non potuerit, quin per miraculum impediretur, ne effectus beatitudinis se diffunderent in corpus; voluit tamen per omnia assimilari fratribus, sine peccato. Ad II. D. A. Primus Adam ante lapsum habuit corpus incorruptibile ex natura sua, N. A. Ex beneficio Conditoris, C. A. et D. C. ut in Responsione ad I. Quia Christus venit in mundum, ut salvaret Adam peccato irretitum, voluit sponte, non ex conditione carnis Divinitati unitae, sed ex propria voluntate tantum, dolores et humanas infirmitates perpeti, quae erant effectus et poenae peccatorum hominum, pro quibus vadem se ac sponsorem obtulit. Ad III. D. A. Omnes passiones et humanae infirmitates sunt imperfectiones, N. A. Aliquae, subdist. In nobis, C. In Christo, N. A. et C. Aliquae humanae infirmitates, ut v. g. passibilitas, mortalitas, defatigatio, fames, sitis, non sunt imperfectiones positivae, sed vitii omnis expertes. Hos defectus irreprehensibiles Christus assumpsit; non vero illos qui hominem Deum dedecebant, ut v. g. fomes peccati, vel concupiscentia mala, sive actualis sive habitualis. Passiones etiam animi verosque affectus admisit sacratissima Christi humanitas; sed absque nostratibus naevis. Affectiones enim animi, quae nos affligunt, non raro antevertunt usum rationis, mentem perturbant, nosque ad peccatum incitant. At vero Christus passiones habuit sine tumultu surgentes, rationi plene subjectas, dociles, pro voluntatis arbitrio recedentes. Hinc Joan. XI. dicitur: *Infremuit spiritu, et turbavit se ipsum*. Et S. Hieronymus Comment. in Cap. XXVI. S. Matthaei, affectiones Christi vocavit *propassiones*.

Ad IV. C. A. D. C. Ergo capax non erat doloris ac tristitiae, spectata conditione sua et natura, C. C. Per miraculum, N. C. Essentia beatitudinis stat in clara Dei visione, et amore fruitivo. Ex his naturaliter quidem resultat gaudium et delectatio, omnem sensum doloris ac molestiae excludens, tamquam proprietas accidentalis ipsius beatitudinis; quae tamen proprietas divinitus et per miraculum ab essentia beatitudinis separari potest. Atque ex hoc confirmatur, quod antea dictum a nobis fuit, carnem Christi aut potius animam Christi, propter unionem hypostaticam cum Verbo divino et visionem beatificam, obnoxiam doloribus non fuisse, nisi tantum propria voluntate Christi. Ad V. Resp. Verba illa intelligenda esse de corpore Christi, quod post mortem, ante resurrectionem, a putredine immune fuit. Ita enim verba illa interpretatur S. Petrus Act. II. v. 31. *Propheta igitur* — — *providens locutus est de resurrectione Christi, quia neque derelictus est in inferno, neque caro ejus vidit corruptionem.*

CLXXIX. *Objicitur IV.* Aucteritas Patrum. Clemens Alexandrinus Lib. VI. Stromatum scribit: *Ipse autem, ut semel dicam, passionis erat expers; ut quem nullus subiret motus affectionis, neque voluptas nec dolor.* S. Cyrillus Alexandr. Lib. IX. de Adoratione in spiritu et veritate: *Incorruptibile namque est Christi corpus, et divinam in se ipso naturam habet.* S. Maximus Taurinensis Hom I. de Jejunio quadragesimae: *Ignorabat diabolus, quia quod Christus nutrimenta perferebat infantiae, quodque esuriebat ut homo, non erat fragilitatis corporeae, sed coelestis gratiae Sacramentum.* S. Augustinus Tract. XLIX. in Joan. *Turbaris tu nolens, turbatus est Christus, quia*

voluit. Esurivit Jesus, verum est, sed quia voluit; dormivit Jesus, verum est, sed quia voluit; contristatus est Jesus, verum est, sed quia voluit. - - - In illius potestate erat, sic vel sic affici, vel non affici. Verbum enim animam suscepit et carnem, totius hominis sibi coaptans in personae unitate naturam. Et Tract. LX. *Quando turbatur qui non turbaretur nisi volens, eum consolatur qui turbatur et nolens.* II. S. Dionysius Alexandrinus in Epistola contra Paulum Samosatenum docet, Christum tristatum fuisse metaphorice tantum, sicut de Spiritu Sancto ad Ephes. Cap. IV. dicitur: *Nolite contristare Spiritum Sanctum.* III. *S. Hilarius* Lib. X. de Trinitate ait Christum nullum habuisse doloris sensum: et explicat hanc suam assertionem exemplo aquae, ignis, et aeris, quae si perforentur, dividantur, verberentur, nullum inde doloris sensum percipiunt. Resp. ad I. Patres illi minime negant Christum revera passum ac mortuum esse; sed hoc unum affirmant, eum non ex carnis suae necessitate, sed ex sua dumtaxat voluntate, doloribus, infirmitatibus ac morti fuisse subjectum. Ad II. Resp. S. Dionysium loqui de Christo ut Deo, non ut homine. Paulus enim Samosatenus ex eo, quod Christus tristatus esset, perperam inferebat, Christum non esse Deum. Respondet Dionysius, Christum ut Deum ea tantum ratione fuisse tristatum, qua Spiritus Sanctus tristari dicitur in Scripturis. Ad III. Resp. S. Hilarium, cujus libros inoffenso pede decurri posse testatur *S. Hyeronimus* Epist. VII. removere a Christi Divinitate omnem doloris ac tristitiae sensum: agebat enim loco cit. contra Arianos, qui ipsam Divinitatem in Christo doloribus caeterisque infirmitatibus subjectam fuisse asseverabant, atque ex

hoc Divinitatem Christi alterius et multo inferioris naturae esse colligebant quam sit Patris natura. Sanctissimam Christi humanitatem dolores vere passam fuisse juxta Hilarium, non modo ex Enarratione in Psalmum LIII. et LXVIII., verum etiam ex eodem Lib. X. de Trinit. evincitur, Num. LXII. *Habes in conquerente ad mortem se relictum esse, quia homo est: habes eum, qui moritur; profitentem se in Paradiso regnare, quia Deus est.* Et Num. LXVII. *Passus est Unigenitus Deus quae homines pati possunt.* Illud vero mihi multo est probabilius, juxta Sanctum Doctorem humanitatem Christi doloribus obnoxiam et vere passam fuisse, non ex necessitate naturae et conditionis suae, ob unionem hypostaticam et visionem beatificam; sed ex sola dumtaxat voluntate, ut patet consideranti verba S. Hilarii Lib. X. de Trinit. Num. XXIII. *Quid per naturam humani corporis concepta ex Spiritu Sancto caro judicatur? Caro illa, id est, panis ille de coelis est: et homo ille de Deo est; habens ad patiendum quidem corpus, et passus est; sed non habens naturam ad dolendum.* Et Num. XXXV. *Collatis ergo dictorum atque gestorum virtutibus, demonstrari non ambiguum est, in natura ejus corporis infirmitatem naturae corporeae non fuisse, cui in virtute naturae fuerit omnem infirmitatem corporum depellere, et passionem illam, illata licet corpori sit, non tamen naturam dolendi corpori intulisse. Quia quamvis forma corporis nostri esset in Domino, non tamen vitiosae infirmitatis nostrae forma esset in corpore, quod ex conceptu Spiritus Sancti Virgo progenuit: quod licet sexus sui officio genuerit, non tamen terrenae conceptionis suscepit elementis. Genuit etenim ex se corpus, sed*

quod conceptum esset ex Spiritu, habens quidem in se sui corporis veritatem, sed non habens naturae infirmitatem: dum et corpus illud corporis veritas est, quod generatur ex Virgine: et extra corporis nostri infirmitatem est; quod spiritalis conceptionis sumpsit exordium. Quod si dicas: Ergo vita Christi in terris, ejusque passio continuum fuit miraculum? Resp. me ultro id concedere. Aut quomodo sine miraculo explicabis, animam Christi comprehensoris in primo conceptionis instanti jam beatam, obnoxiam fuisse doloribus? Per miraculum certe, idque continuum, praeterquam in monte Thabor, impediri debuit, ne effectus, qui alias beatitudinem naturaliter consequuntur, diffunderent se in Sanctissimam Christi humanitatem.

CLXXX. *Objicitur V.* contra III. Conclusionem, Auctoritas Scripturae. Joan. I. dicitur: *Verbum caro factum est, et habitavit in nobis.* Ergo Verbum animam rationalem non assumpsit, praecipue cum ipsum Verbum suffecerit, et esset loco animae rationalis in Christo. Resp. N. C. Nomine carnis frequenter in Scriptura totus homo significatur, ut Gen. VI. *Omnis caro corruperat viam suam.* Psal. LXIV. *Ad te omnis caro veniet.* Psal. CXLIV. *Et benedicat omnis caro nomini sancto ejus.* Rationem vero, cur S. Joannes solius carnis meminerit, assignat S. Augustinus Epist. CXL. alias CXX. ad Honoratum: *More suo Scriptura ut Christi humilitatem magis ostenderet, ne carnis nomen quasi indignum aliquid refugisse videretur, carnem pro homine posuit.* Et S. Gregorius Nazianzenus Epist. I. ad Cledonium: *Non aliter Dei erga nos amor testatus esse poterat, quam ex eo quod caro in memoria fuerit, quia nostra causa ipse usque ad deterio-*

rem partem se demisit. Ratio ab Apollinaristis addita omnino falsa est; dempta enim anima rationali explicari nequeunt actiones et perpessiones quas Christo tribuit Scriptura, quia Verbum secundum se tristari, taedere, etc. non potuit.

CLXXXI. *Objiciuntur VI.* variae sequelae. I. Si Christus anima et mente humana praeditus fuisset, consequens foret eum etiam peccato fuisse obnoxium. II. Christus perfectus homo, pars mundi fuisset. Atqui pars mundi salutem mundo afferre non potuit. Ergo. III. Si mentem humanamChristus habuisset, duae constituerentur in eadem persona Christi principales ac moderatrices humanarum actionum facultates nimirum anima rationalis creata, et Divinitas. IV. Christus constaret tribus substantiis, nempe Verbo, corpore, et anima, id quod asserebant Patres Concilii Toletani XIV. reprehensi idcirco a S. Benedicto II. A. 684. Resp. ad I. N. illatum. Ut enim *S. Epiphanius* observat Haer. LXXVII. quemadmodum Christus ita carnem adscivit, ut nullum carnis defectum, labemque senserit: sic assumpta mente, nihil ea quod Divinitate indignum esset cogitavit, sed quaecumque rationi erat consentanea. Adde vitiosas hujusmodi cogitationes non ab ipsa primi hominis creatione extitisse: alioqui vitiositatis illius et labis author esset idem, qui naturae fuit; sed ex peccato, quod in Christo locum habere non poterat, collectam esse illam in anima hominis et mente perniciem. Ad II. Ajo Christum non fuisse mundi partem; quippe qui non homo simplex erat, sed Deus homo, ac divina persona, cujus conditio mundo omni praestantior est. Et quamvis id etiam concedatur; potuit tamen mundi pars toti mundo esse salutaris, tamquam

humani generis caput, tametsi salutem sibimet ipsi afferre non potuerit, qua non indigebat. Ad III. N. illatum. Etsi humana mens in Christo integra fuerit, non tamen in eo tenuit principatum actionum: sed cum ex toto Divinitate imbuta esset et inuncta, ad hujus se ductum ac gubernationem applicabat. Hinc S. Maximus Martyr apud Euthymium in Panoplia, Tit. VII. ait *Quemadmodm lana alba purpurae colore tincta non est bicolor, sed unius dumtaxat coloris: sic in assumpta natura, deificata hominis mente, non sunt duo principalia Deus et mens; sed unum, videlicet qui divinam mentem effecit Deus.* Ad IV. Resp. Quaestionem esse de nomine. Si Substantiae completae intelligantur, non plures duabus sunt in Christo: si vero etiam de incompletis sit sermo, nihil obstat quo minus tres in illo admittantur, una completa, nempe natura divina: et duae incompletae, nimirum corpus et anima, quae simul sumptae unicam ac completam constituunt naturam humanam. Caeterum Benedictus II. non reprobavit, sed minus recte dici asseruit tres in Christo substantias, ideoque ad tollendam ambiguitatem omnem has voces explanari voluit; quia nomen substantiae simpliciter prolatum absque alia explicatione, indicat substantiam perfectam et completam.

CONTROVERSIA V.

AN CORPUS CHRISTI FORMATUM FUERIT IN UTERO B. MARIÆ EX EJUS SUBSTANTIA?

Contra Valentinianos, Apollinaristas, Mennonistas.

CLXXXII.

Valentinianus Aegyptius, vir summae dementiae in excogitandis putidissimis figmentis, Saeculo II. floruit. Praeter alios errores docebat hic, teste Tertulliano Lib. de Praescriptionibus, Cap. XLIX. *Christum in substantia corporis nostri non fuisse, sed spirituale nescio quod corpus de coelo deferentem, quasi aquam per fistulam, sic per Mariam Virginem transmeasse, nihil inde vel accipientem, vel mutuantem.* Valentino adhaesere Secundiani, Marcosiani, Cerdo, et Apelles Marcionis discipulus, de quo ita scribit Tertullianus Lib. de Praescript. Cap. LI. *Christum neque in phantasmate dicit fuisse, sicut Marcion, neque substantia veri corporis, ut Evangelium docet, sed in eo, quod e superioribus partibus descenderat, ipso descensu sideream sibi carnem et aeream contexuisse. Hunc in resurrectione singulis quibusque elementis, quae in descensu suo mutuata fuissent, in ascensu reddidisse, et sic dispersis quibusque corporis sui partibus, in coelo spiritum tantum reddidisse.* Saeculo IV. Apollinaristae pariter asserebant, Verbum divinum carnem ex Virgine non sumpsisse, sed e coelo attulisse, ut testatur *S. Gregorius Nazianzenus* in Epistola ad Nectarium, seu

Oratione XLVI. et *S. Gregorius Nyssenus* in Libro Antirrhetico adversus Apollinarem, ex quo multa descripsit *Euthymius* in Panoplia, Parte II. Tit. XIII. Catholicos autem, qui Christi corpus ex Maria sumptum profitebantur, *hominicolas* per convicium nominabant, eis improperantes, quod non Trinitatem, sed Quaternitatem statuerent: nempe praeter tres Personas Divinas, quartam substantiam omnino extraneam, ac diversam. Videtur tamen hic error non ipsius Apollinaris fuisse, sed discipulorum ejus. Nam Apollinaris Epist. I. ad Dionysium, quae extat apud Henricum Canisium Tomo V. Antiquae Lectionis, scribit: *Anathema igitur sit, qui non dicit carnem ex Maria; et qui dicit eam carnem esse naturae non creatae, et homousion Deo; immo et qui dicit Divinitatem esse patibilem, et ex ipsa esse passiones animae.* Saeculo XVI. Valentini errorem jam diu in inferis consepultum excitarunt Anabaptistae docentes, Christum de corpore Virginis nihil accepisse; sed tantum per illius uterum transiisse, sicut lux per vitrum, ideoque de Christo dici Joan. I. *Erat lux vera.* Quin Mennon quidam Frisius gente ex secta Anabaptistarum, stulte asseruit, Corpus Christi ex ipsius Dei Patris substantia delatum fuisse in uterum Mariae.

CLXXXIII. *Conclusio Dogmatica.* Corpus Christi formatum fuit in utero Beatae Mariae ex illius substantia. Prob. I. Auctoritate Scripturarum. Lucae I. v. 31. ait Angelus ad Mariam: *Ecce concipies in utero, et paries Filium.* Et v. 35. *Ideoque et quod nascetur ex te Sanctum, vocabitur Filius Dei.* Ad Galat. IV. v. 4. *At ubi venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum, factum ex muliere.* Prob. II. Auctoritate PP. Paucos e multis laudabimus. S. Irenaeus Lib. III. adv. Haer.

Cap. XXXII. ait: *Si non accepit Christus ab homine substantiam carnis, neque homo factus est, neque filius hominis: et si hoc non factus est quod nos eramus, non magnum faciebat quod passus est, et suscitavit. -- Caeterum supervacua est in Mariam descensio ejus. Quid enim in eam descendebat, si nihil incipiebat sumere ab ea? Aut si nihil sumpsisset ex Maria, numquam eas quae a terra erant percepisset escas, per quas id, quod a terra sumptum est, nutritur corpus: nec XL. diebus, quemadmodum Moyses et Elias, jejunans esuriisset corpus ejus suam quaerens escam.* Tertullianus Lib. de Carne Christi, Cap. XV. *Licuit et Valentino ex privilegio haeretico carnem Christi spiritualem comminisci. Quidvis eam fingere potuit, quisquis humanam credere noluit; quando si humana non fuit, nec ex homine; non video ex qua substantia ipse se Christus hominem, et Filium hominis pronunciavit.* Et Cap. XXII. *Quam debemus et possumus agnoscere in Christo carnis qualitatem? Utique non aliam, quam Abraham: siquidem semen Abraham Christus: nec aliam quam Jesse, siquidem ex radice Jesse flos Christus: nec aliam quam David, siquidem fructus ex lumbis David Christus: nec aliam quam ex Maria, siquidem ex Mariae utero Christus. Consequens ergo est ut aut illos spiritalem carnem habuisse contendant, quo eadem conditio substantiae deducatur in Christo; aut concedant carnem Christi spiritalem non fuisse, quae non de spiritali stirpe censetur.* S. Cyrillus Alexandrinus in Epistola ad Nestorium, quam adoptavit et ratam habuit OEcumenica Synodus Ephesina, scribit: *Non dubitarunt* (Sancti Patres) *Sacram Virginem Deiparam appella-*

re, non quod Verbi natura, ipsiusve Divinitas ortus sui principium ex Sancta Virgine sumpserit; sed quod sacrum illud corpus, anima intelligente perfectum, ex ea traxerit, cui et Dei Verbum secundum hypostasin unitum, secundum carnem natum dicitur. Prob. III. Auctoritate Symbolorum et Conciliorum. In Apostolico Symbolo dicitur: *Qui conceptus est de Spiritu Sancto, natus ex Maria Virgine*. In Nicaeno: *Et incarnatus est de Spiritu Sancto ex Maria Virgine, et homo factus est*. In eo quod S. Athanasio tribuitur: *Deus est ex substantia Patris ante saecula genitus; et homo est ex substantia Matris in saeculo natus*. Chalcedonensis Synodus Actione V. in fidei definitione Christum vocat *Consubstantialem nobis secundum humanitatem*. CPolitana II. Can. II. anathema dicit ei, qui non confitetur Dei Verbi duas esse nativitates; unam quidem ante saecula ex Patre; alteram vero in ultimis diebus ejusdem ipsius, qui de coelis descendit, et incarnatus de sancta gloriosa Dei Genitrice et semper Virgine Maria, natus est ex ipsa. Nicaena II. Act. VII. in definitione fidei ait: *Confitemur autem et Dominam nostram Sanctam Mariam proprie ac veraciter Dei Genitricem, quoniam peperit carne unum ex Sancta Trinitate, Christum videlicet Deum nostrum*.

CLXXXIV. *Quaeres I*. An Humanitas Christi in aliquo instanti reali temporis extiterit in utero Virginis ante unionem cum Verbo? R. negative. Posteaquam enim Beata Virgo in maternitatem Filii Divini consensit, Spiritus Sanctus purissimum Virginis sanguinem ad formationem corporis necessarium, ad uterum tamquam ad naturalem officinam deduxit, ibique integrum corpus Christi omnibus organis perfectum eodem mo-

mento formavit, simulque animam rationalem infudit, et utrique eodem momento temporis, animae scilicet et corpori hypostatice unitum fuit Verbum Divinum. Probatur assertio I. Auctoritate Patrum, qui constanter id docuerunt contra Paulum Samosatenum, Photinum, et Nestorium. S. Athanasius Lib. de Incarnatione, Num. IV. *Carnis cum Verbi Divinitate conjunctio ex utero facta est: inde enim ipsi Verbum, cum e coelo advenisset, originem dedit, quippe non erat, antequam Verbum adveniret, aut ante Deiparam Mariam.* S. Augustinus in Enchiridio, Cap. XXXVI. *Nempe ex quo homo esse coepit, non aliud coepit esse homo quam Dei Filius.* S. Cyrillus Alexandrinus Epist. II. ad Nestorium: *Non enim primo vulgaris quispiam homo ex Virgine ortus est, in quem Dei Verbum deinde sese demiserit; sed in ipso utero carni unitum secundum carnem progenitum dicitur, utpote suae carnis generationem sibi ut propriam vindicans.* S. Leo M. Epist. XXV. alias XI. ad Julianum Coensem: *Natura nostra non sic assumpta est, ut prius creata post assumeretur; sed ut ipsa assumptione crearetur.* Theodoretus Dialogo II. *Si ergo ne punctum quidem temporis interjectum fuit inter assumptionem carnis et unionem, et assumpta natura non fuit ante assumptionem et unionem, eamdem rem significant incarnatio et unio.* S. Fulgentius Lib. de Fide ad Petrum, Cap. XVIII. *Firmissime tene, et nullatenus dubites, carnem Christi non sine Divinitate conceptam in utero Virginis, priusquam susciperetur a Verbo, sed ipsum Verbum Deum suae carnis acceptione conceptum, ipsamque carnem Verbi incarnatione conceptam.* S. Jo. Damascenus Lib. III. de Orthod. Fide, Cap. II. *Simul ca-*

ro, simul Dei Verbi caro, simul vero animata anima rationali. Prob. III. Ratione Theologica. Quia si humanitas Christi aliquo temporis momento extitisset, antequam unita fuisset Verbo, sequeretur in Christo fuisse aliquando duas personas, duos Filios: Christum fuisse aliquando purum hominem: B. Virginem non concepisse Deum. Quae omnia fidei nostrae adversantur, ut suo loco ostendemus.

CLXXXV. *Quaeres II.* An solum Verbum assumpserit humanitatem? R. affirmative; ita enim fides docet. Nam quoties Scriptura de hoc mysterio loquitur, semper de solo Filio loquitur. Joan. I. *Verbum caro factum est.* Ad Galat. IV. *Misit Deus Filium suum factum ex muliere.* Equidem omnes tres personae concurrerunt ad uniendam naturam humanam cum Verbo; quia unitio illa, cum sit opus ad extra, et effectus omnipotentiae divinae, communis fuit toti Trinitati: attamen unitio illa ad solam Filii personam terminata est. Ratio enim terminandi humanam Christi naturam, non est praecise natura divina prout est communis tribus personis, sed prout est contracta ad personalitatem Filii: Unde solus Filius naturam humanam assumpsit. Quemadmodum is qui vestem induit, solus dicitur illam assumere, quamvis alii cum ipso concurrant ad illam aptandam et circumponendam.

CLXXXVI. *Quaeres III.* An Verbum assumpserit corpus mediante anima? R. affirmative; ita enim diserte docent Patres, S. Gregorius Nazianz. Orat. XXXV. *Per intermediam mentem Verbum cum carne conjunctum est.* Et Epist. I. ad Cledonium, seu Orat. LI. *Mens menti ut propinquiori et conjunctiori jungitur, ac per eam carni; inter Divinitatem et carnis molem intervenientem.* S. Augustinus Epist. CXXXVII.

alias III. ad Volusianum: *Ipsa* (Deitas) *sibi animam rationalem, et per eamdem etiam corpus humanum, totumque omnino hominem coaptavit.* Et Epist. CXL., alias CXX. ad Honoratum, Cap. IV. *Verbum particeps carnis effectum est rationali anima mediante.* S. Gregorius M. Lib. XVIII. Moralium, Cap. XII. *Dominus per Divinitatem lumen est: qui mediante anima in ejus utero fieri dignatus est per humanitatem corpus.* S. Joan. Damascenus Lib. III. de Fide Orthodoxa, Cap. VI. *Dei Verbum per mediam mentem carni unitum est, interjectam videlicet inter Dei puritatem, et carnis crassitiem.* Caeterum quando Patres affirmant a Verbo assumptam fuisse carnem mediante anima, neutiquam volunt vera aliqua temporis prioritate animam fuisse Verbo unitam ante carnem, aut animam solam immediate ac proxime, carnem vero mediate ac remote esse unitam, in quantum scilicet caro uniebatur animae Verbo unitae: sed hoc loquendi modo Patres denotare voluerunt, animam rationalem fuisse medium congruentiae, immo necessitatis, quo caro reddita est idonea ad unionem cum Verbo, quod gemina potissimum ratione confirmatur. I. est, quia natura spiritualis perfecta et completa, qualis est divina, quae nata non est ut sit alterius pars, non potest cum substantia corporea se ipsa immediate conjungi. II. Quia substantia corporea non nisi animae interventu gratiae et sanctitatis capax est. Ergo increatam ac substantialem divinae personae gratiam non nisi anima mediante percipere potuit. Atque hac doctrina Patres refellebant Apollinaristas. Si enim Divinitas cum humanitate copulari non potuit, nisi anima rationali mediante omnino necesse est animam humanam in Christo agnoscere.

CLXXXVII. *Quaeres IV.* An Verbum divinum non modo carnem et animam rationalem, sed etiam ossa, carnem, venas, arterias, nervos, sanguinem, aliasque partes integrales naturae humanae per unionem physicam immediate assumpserit? R. Affirmative. Prob. assertio I. Auctoritate Scripturae quae eodem modo tribuit Verbo sanguinem, quo carnem. Ad Hebr. II. *Quia ergo pueri communicaverunt carni et sanguini, et ipse* (Filius Dei) *similiter participavit eisdem.* Et sanguini Christi salutem nostram ascribit. I. Joan. I. v. 7. *Sanguis Jesu Christi Filii ejus emundat nos ab omni peccato.* I. Petri I. *Scientes, quod non corruptibilibus auro vel argento redempti esti: de vana vestra conversatione paternae traditionis, sed pretioso sanguine quasi agni immaculati Christi.* II. Auctoritate PP. S. Gregorius Nazianz. Orat. L. ait: *Assumpsit corpus ex carne, ossibus et sanguine constans.* S. Cyrillus in Epistola, quam Ephesinum et Chalcedonense Act. I. approbarunt, verba illa Joan. I. *Verbum caro factum est*, ita interpretatur: *Id est, carnem et sanguinem assumpsit.* S. Joannes Damascenus Lib. III. de Fide Orthod. Cap. II. *Neque enim Deus Verbum quidquam eorum, quae cum initio fingeret, naturae nostrae inseruit, praetermisit, sed omnia assumpsit, hoc est, corpus, animam intelligentem et ratione praeditam, eorumque proprietates.* Clemens VI. in Extravag. *Unigenitus*, de poenit. et remiss. docet unam guttam Christi sanguinis, propter unionem cum divino Verbo, suffecisse ad redemptionem generis humani. III. Ratione Theologica. Verbum Divinum proxime ac immediate assumpsit naturam humanam, non mutilam et mancam, sed integram ac per-

fectam, ac proinde omnes partes quae ad integritatem humanae naturae pertinent, quales omnium judicio censentur sanguis, venae, arteriae etc. Atque id evidenter supponit *Tridentinum*, dum Sess. XIII. Cap. III. ait, vi naturalis connexionis et concomitantiae corpus Christi esse sub speciebus vini, et sanguinem sub speciebus panis. Neque propterea sequitur, si sanguis est pars corporis, eum vi verborum poni sub speciebus panis Eucharistici, aut Christum assumpsisse naturam irrationalem, nempe sanguinis non viventis. Nam vi verborum sub speciebus panis solae partes solidae corporis ponuntur, per concomitantiam vero liquidae, cum anima et Divinitate: Neque proprie loquendo Christus assumpsit naturam irrationalem, quia sanguis non vivens pertinet ad integritatem illius naturae, quam integram et perfectam Christus assumpsit.

CLXXXVIII. *Quaeres V.* An unio hypostatica Verbum inter et humanam naturam sit indissolubilis? R. contra Origenem, et Marcellum Ancyranum qui docuerunt naturam humanam aliquando a Verbo dimissum iri, affirmative. Prob. assertio I. Auctoritate Scripturarum. Joan. XII. dicitur: *Christus manet in aeternum.* Ad Hebr. XIII. v. 8. *Jesus Christus heri et hodie: ipse et in saecula.* Ad Hebr. VII. v. 24. *Hic autem, eo quod maneat, sempiternum habet sacerdotium.* Psal. CIX. *Tu es Sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedec.* Lucae I. *Et dabit illi Dominus Deus sedem David patris ejus: et regnabit in domo Jacob in aeternum.* Atqui si aliquando separanda foret Divinitas ab humanitate, Christus non foret Sacerdos in aeternum, et Regnum Christi finem haberet, quia vox haec *Christus* praeter naturam divinam importat eti-

am naturam humanam illi hypostatice unitam, ac subsistentem subsistentia Verbi. II. Auctoritate Conciliorum. CPolitanum I. Nicaeno Symbolo ea verba addidit: *Cujus regni* (nimirum Christi) *non erit finis*, quibus Marcelli Ancyrani error profligatur. Chalcedonense Actione. V. in professione fidei dicit, utramque naturam divinam et humanam, in unam personam concurrisse *indivisibiliter* et *inseparabiliter*. III. Auctoritate Patrum qui docent etiam triduo mortis Christi Divinitatem neque a corpore, neque ab anima fuisse separatam. S. Athanasius Lib. de salutari adventu Jesu Christi ait: *Igitur si Verbum recessit a corpore, et ita mortificatio facta est, contra Deum praevaluerunt Judaei, hoc ipso quod indissolubilem mixionem solverunt.* S. Gregorius Nyssenus Lib. I. contra Eunomium: *Divinitatem porro et ante carnem, et in carne, et post passionem eodem modo se habere semper; ut quod erat natura, perpetuo sit, et in aeternum maneat, quae in humanae naturae perpessione pro nobis dispensationem implevit, cum ad tempus animam a corpore disjunxit: adeo ut ab neutro eorum, quibuscum mixta fuerat, sejuncta fuerit; et rursus dissociata conjunxerit.* S. Augustinus Epist. CLXXXVII. alias LVII. ad Dardanum: *Sicut ergo potuit recte dici Dominus gloriae crucifixus, cum ad solam carnem illa passio pertineret: ita recte dici potuit, Hodie mecum eris in paradiso, cum juxta humanam humilitatem, per carnem in sepulcro, per animam in inferno illo die futurus esset.* S. Leo M. Serm. VIII. de Nativit. *Utrique naturae in suis proprietatibus permanenti tanta est unitatis facta communio, ut quidquid ibi est Dei, non sit ab humanitate disjunctum; quidquid autem est homi-*

nis, non sit a Deitate divisum. Et Serm. XVII. de Passione: *In tantam unitatem Dei et hominis natura convenit, ut nec supplicio potuerit dirimi, nec morte disjungi*. S. Fulgentius Lib. III. ad Trasamundum, Cap. XVI. *Ab ipso namque conceptionis Virginalis exordio sic in Christo personalis unitas mansit, et utriusque naturae inconfusa veritas perduravit: ut nec homo a Deo divelli, nec Deus a suscepto posset homine separari: nec tamen Deus hominem consumeret, homo Deum in aliquo permutaret. Et licet in Christi morte carnem morientem fuisset anima desertura; Divinitas tamen Christi nec ab anima, nec a carne posset separari suscepta*. S. Joan. Damasc. Lib. III. de Fide Orthod. Cap XXVII. *Quamobrem etsi mortuus est tamquam homo, et sancta illius anima ab illibato divisa est: at Divinitas ab utroque minime separata remansit, anima videlicet et corpore. - - Quamvis enim secundum locum corpus ab anima separatum fuerat; secundum hypostasin tamen per Verbum erat unitum*. S. Bernardus Lib. V. de Consideratione, Cap. IX. *Quid Divinitate potentius? Inde est, quod nec morte incidente ullatenus intercidi haec unitas potuit, etsi carne et anima ab invicem separatis*. Illud tamen minime negandum, Patres aliquos, nempe S. Hilarium Cap. XXXIII. in Matth. S. Epiphanium Haer. LXIX. et XX. S. Ambrosium Lib. X. in Lucam, Leporium in libello emendationis, cui S. Augustinus, et alii Africae Episcopi subscripserunt, item Vitalem et Constantium Hispanos in Epistola ad Capreolum Carthaginensem Episcopum, innuere videri, Divinitatem triduo mortis Christi a corpore recessisse. Sed vel mitius interpretandi sunt, nempe de subtractione aliqua peculiaris pro-

tectionis, non de solutione unionis; vel omnino hac in re deserendi sunt.

CLXXXIX. Caeterum axioma illud Theologicum e communi Patrum doctrina desumptum, *Quod semel Verbum assumpsit, numquam dimisit*, intelligi non debet de minimis quibusque particulis. Nam I. Verbum non mansit unitum illis particulis carnis et sanguinis, quae per continuam nutritionem et calorem resolvebantur ex corpore Christi, et numquam deinceps erant corpori conjungendae. Illae enim statim a Verbo fuerunt dimissae, quia amittebant omnem ordinem ad Christi humanitatem, cujus neque de praesenti amplius, neque deinceps futurae essent partes. II. Idem eadem de causa dicendum foret, siquid veri ac proprii sanguinis in passione effusi Christus in terris reliquisset ad solatium Fidelium.

OBJECTIONES.

CXC. *Objicitur I.* Authoritas Scripturarum. Paulus I. ad Cor. XV. v. 27. ait: *Primus homo de terra, terrenus: secundus homo de coelo, coelestis.* Ex quo ita arguebant Valentiniani. Primus homo juxta B. Paulum erat de terra terrenus, quia corpus habuit de terra plasmatum. Ergo secundus homo erat homo coelestis, quia corpus coeleste de coelo attulit. R. N. A. Apostolus non opponit primum hominem secundo homini secundum originem carnis; sed secundum conditionem vitae, quae in Christo tota fuit coelestis ac divina, in Adamo autem magna ex parte terrena: ideoque Corin-

thios suos hortatur Apostolus, ut coelestem Christi vitam imitentur: *Igitur sicut portavimus* (ante baptismum) *imaginem terreni, portemus* (posteaquam baptismum suscepimus) *et imaginem coelestis.* Atqui portare imaginem coelestis non possumus aptando nobis coeleste corpus, sed vitam Christi coelestem imitando. Ergo certum est secundum hominem *coelestem* a Paulo vocari non ratione corporis, sed vitae coelestis.

CXCI. *Dices I. Matth. I.* Christus dicitur natus in Maria, non ex Maria. *Quod enim in ea natum est; de Spiritu Sancto est.* Ergo corpus Christi non fuit formatum ex substantia Matris. R. Eamdem esse particulae *in* et *ex* potestatem, et utrumque affirmari a D. Matthaeo eodem capite; versu enim 16. dicitur: *Jacob autem genuit Joseph virum Mariae, de qua natus est Jesus, qui vocatur Christus.* v. 21. *Pariet autem Filium.* v. 25. *Peperit Filium suum primogenitum.* Lucae I. v. 35. *Quod nascetur ex te Sanctum, vocabitur Filius Dei.*

CXCII. *Dices II. Joannis VI.* v. 41. ait Christus: *Ego sum panis vivus, qui de coelo descendi.* Ergo corpus suum de coelo attulit. P. C. Christus de coelo descendit vel ut Deus, vel ut homo. Atqui ut Deus descendere non potuit. Ergo ut homo. P. min. Descendere dicit motum localem, seu transitum rei a loco in quo erat, ad locum in quo antea non erat. Atqui Deus sic moveri non potest, cum omnia immensitate sua impleat. Ergo. R. C. A. N. C. Ad *probat.* C. M. N. m. Ad hujus *probat.* N. M. Descendere hic non dicit motum localem; sed hoc tantum, quod natura divina novo quodam modo esse coeperit in utero Virginis, assumendo scilicet, atque inti-

me copulando sibi per unionem hypostaticam naturam humanam in unitate personae. Verbum itaque eo modo descendit de coelo, quo descendere dicitur Spiritus Sanctus, quando novo modo esse incipit in creaturis per effectum temporaneum.

CXCIII. *Dices III.* Christus ipse, cum nobiscum in terris versaretur, satis indicavit, originem corporis sui Mariae se non debere. Ergo. P. A. I. Mariam numquam appellavit Matrem suam. II. In Cana Galileae eam vocavit mulierem. Joan. II. v. 4. *Quid mihi et tibi est mulier?* Joan. XIX. v. 26. *Mulier, ecce filius tuus.* III. Matrem et consanguineos abnegavit Matth. XII. v. 48. *Quae est mater mea, et qui sunt fratres mei? – – Quicunque fecerit voluntatem Patris mei qui in coelis est; ipse meus frater, et soror, et Mater est.* R. N. A. Ad I. R. Quotiescunque Christus se Filium hominis professus est, Mariam implicite vocavit suam Matrem. An vero conceptis verbis eam vocaverit Matrem suam, Evangelia quidem id non produnt; at neque inficiantur. Illud omnino certum est, eam a S. Joanne Matrem Christi diserte appellari Cap. XIX. v. 25. *Stabant autem juxta Crucem Jesu Mater ejus.* Et v. 26. *Cum vidisset ergo Jesus Matrem et discipulum stantem, quem diligebat, dicit Matri suae etc.* Ad II. N. C. In Cruce vocavit mulierem, ne Matrem vocando, augeret illius dolorem. In Cana Galileae dixit: *Quid mihi et tibi est mulier?* non ut Matrem suam reprehenderet; sed ut ostenderet nihil sibi et Matri in eo negotio commune esse: virtutem quippe patrandi miracula, non a Matre per temporalem, sed a Deo Patre per aeternam generationem acceperat. Ad III. N. A. Verbis illis Matrem et consanguineos non abnegare,

sed declarare tantum voluit, eos qui legem Dei observant potiori apud se loco esse quam consanguineos ipsamque Matrem, si solus maternitatis titulus in ea spectetur.

CXCIV. *Objicitur II.* Ratio. Si corpus Christi formatum fuisset ex substantia Virginis, Christus deterioris fuisset conditionis quam Angeli, quia habuisset terrenum corpus. Atqui id dici nequit. Ergo. R. D. M. Christus qua Deus deterioris fuisset conditionis quam Angeli, N. M. Qua homo, et ratione terreni corporis assumpti, C. M. Et sic distincta minore, N. C. Quamvis Christus ratione solius humanitatis se sola spectatae deterioris sit conditionis quam Angeli: nihilominus non modo qua Deus, sed etiam qua homo, propter ineffabilem illam cum natura divina unionem superior omnibus Angelis effectus est, Rex et caput hominum et Angelorum, juxta illud Pauli ad Ephes. I. *Omnia subjecit sub pedibus ejus.* Ad Philippenses II. *In nomine Jesu omne genuflectatur coelestium, terrestrium, et infernorum.* Ad Coloss. II. *Caput omnis Principatus et potestatis.*

CONTROVERSIA VI.

AN CHRISTUS NATUS SIT EX MARIA SEMPER VIRGINE?

Contra Judaeos, Cerinthum, Ebionem, Socinianos, Jovinianum, Helvidium.

CXCV.

Praeter Judaeos, veteres quidam haeretici solo nomine Christiani, Cerinthus, Ebion, Photinus, quibus aevo

nostro accesserunt Sociniani, Christum communi caeterorum hominum more ex carnali Josephi cum Maria commercio procreatum impie docuerunt. Quare isti Mariam ne quidem ante partum Virginem agnoscunt, utpote cujus integritas per ipsam Christi conceptionem fuerit delibata. Saeculo IV. Jovinianus Monachus, ob laxiorem doctrinam a S. Hieronymo Christianorum Epicurus merito vocatus, ex Mediolanensi monasterio erumpens praeter alios errores docuit, Matrem Dei, licet in conceptione Christi Virgo permanserit, in partu tamen, quando Christum in lucem edidit; integritatem amisisse. *Virgo concepit, non Virgo peperit*, inquiebat. Causam errori suo praetexuit, ne Christum cum Manichaeis phantasma crederemus, si Matris incorrupta Virginitate diceremus exortum. Hunc haeresis a Pammachio Senatore, S. Paulae genero, accusatum convictumque cum aliis octo dementiae suae sectatoribus, Auxentio, Geniale, Germinatore, Felice, Plotino, Martiano, Januario et Ingenioso, Siricius Papa damnavit, et ab Ecclesia ejecit coacto Romae Concilio A. 390. e quo Synodicam misit ad Mediolanensem Ecclesiam quae inter Ambrosianas est VI. Qua accepta Ambrosius collecta Synodo, et illorem probata damnatione, epistolam vicissim ad Siricium Synodicam rescripsit. Scripserunt contra Joviniani errores *S. Hieronymus* duplicem librum; *S. Augustinus* librum de Bono conjugali, et *S. Ambrosius* Epistolam XXVI. ad Vercellensem Ecclesiam contra Joviniani discipulos Sarmationem et Barbatianum, qui Magistri sui errores Vercellis spargebant. Sed quos Ecclesiae aucteritas, ac Patrum scripta corrigere non potuerunt, Theodosius M. Imp. legibus suis insectatus est: illius enim sectae primarios e Monasteriis ejectos, ha-

bitu tamen monastico vagantes, ab urbibus recedere, et ad deserta loca proficisci jussit, Lege I. de Monachis, Cod. Theod. Honorius vero Jovinianum plumbatis caesum in Boam Dalmatiae insulam deportari imperavit A. 412. ut constat ex ejus Rescripto ad Felicem Praef. Praet. Lege LIII. de Haeret. in Codice Theodosiano. Haeresim hanc jam dudum praeformaverat Tertullianus Lib. de Carne Christi, Cap. XXIII. scribens: *Peperit, quae ex sua carne: et non peperit, quae non ex viri semine. Et Virgo quantum a viro: non virgo quantum a partu.* In eodem praeterea Libro Cap. IV. et XX. Christum dicit communi cum caeteris lege, ac similibus in sordibus in utero nutritum, et eadem inquinatione naturalium Virginis in lucem editum fuisse. Joviniano et Tertulliano adhaeserunt nostrorum temporum novatores aliqui, Petrus Vermilius sive Martyr, Bullingerus, et Beza, qui cum Calvinianis idem Matri Domini, quod aliis mulieribus usu venisse contendunt, quae foetum nisi utero aperto parere non possunt; ajuntque ad hoc ut Virgo parere dicatur, sufficere, quod virum in conceptione Filii passa non fuerit, quamvis aperto utero Filium genuerit.

CXCVI. Verum non defuerunt doctrinae lolia etiam inter illos, qui Virginitatem Beatae Mariae in partu propugnarunt. Saeculo VIII. quidam, quos refellit *S. Joan. Damasc.* Lib. IV. de Fide Orthodoxa, Cap. XV. fabulati sunt, Christum e latere Beatae Mariae per miraculum aperto prodiisse. At Lucae II. dicitur: *Peperit Filium suum primogenitum.* Vere autem non peperisset, si Christum per latus in lucem emisisset: sicut vere non manducaret, qui cibum per latus in ventriculum trajiceret. Ergo B. Maria foetum via naturali in lucem edidit, sed

modo vires naturae excedente, salva nimirum Matris integritate. Saeculo XIV. Joannes Mayronus docuit Christum in utero Virginis eo modo fuisse, quo est in Eucharistia. Verum si corpus Christi in utero Virginis fuisset inextensum localiter, nec nutriri, nec augeri potuisset, neque aliqua graviditatis signa in Virgine apparuissent. Atqui Evangelium narrat haec signa apparuisse, ex quibus orta fuit fluctuatio S. Iosephi; qui *voluit occulte dimittere eam. Matth.* I. v. 19.

CXCVII. Saeculo IV. Helvidius, Auxentii Ariani discipulus, homo rusticanus, et vix primis imbutus litteris, quem luculento Opere confutavit S. Hieronymus, Sanctissimae Dei parae perpetuam Virginitatem edito impiissimo libello impugnavit, effutiens ipsam postquam Christum ex Spiritu Sancto concepit, et Virgo peperit, alios ex Josepho conjuge liberos procreasse, qui Fratres Domini in Evangelio vocarentur. Eumdem errorem eodem saeculo docuit Bonosus Sardicensis Episcopus. Quamobrem ab Anysio Thessalonicensi, et caeteris Illyrici Episcopis, quibus fuerat a Capuana Synodo A. 389. causae illius cognitio demandata, damnatus est. Ejus errorem damnavit etiam *S. Siricius* Papa, ut constat ex ejus Epistola ad Anysium, et caeteros Episcopos per Illiricum constitutos. *Sane*, inqui, *non possumus negare de Mariae filiis jure reprehensum; meritoque vestram Sanctitatem aborruisse, quod ex eodem utero virginali, ex quo secundum carnem Christus natus est alius partus effusus sit. Neque enim elegisset Dominus Jesus nasci per Virginem, si eam judicasset tam incontinentem fore, ut illud genitale Dominici corporis, illam Aulam Regis aeterni, concubitus humani semine coinquinaret.*

CXCVIII. De Appollinaristis testatur *S. Epiphanius* Haer. LXXVII, et initio Haeresis LXXVIII, quae est Antidicomarianitarum, Appollinarem ipsum, vel ejus discipulos sensisse, quod Beata Maria, postquam peperit Christum, cum Josepho conjuge suo consuetudinem habuerit: et liberos ediderit. Nec est absimile vero Apollinarem hujusmodi aliquid effutiisse; ut erat intemperantis ac profusi sermonis, et in opinando mutabilis ac praeceps: tum qui Sanctissimae Virginis dignitati plurimum immo totum detrahebat, si negavit, Verbum ex illius utero carnem sumpsisse. Ejusdem erroris insimulari solet etiam *Tertullianus*, qui Lib. de Monogamia, Cap. VIII. affirmare ausus est: *Et Christum quidem Virgo enixa est, semel nuptura post partum, ut uterque titulus Sanctitatis in Christi censu dispungeretur, per matrem, et Virginem, et univiram*. Sed ex illo loco non satis colligitur, Tertullianum nefariam illam opinionem secutum esse; quia verba illa, *semel nuptura post partum* ita interpretari possumus, ut *nubere* vocet *uterum resignari* et virginitatis, ut appellant, sigillum aperiri. Sic enim Lib. de Carne Christi, Cap. XXIII. *Etsi Virgo conceperit, in partu nupsisse* illam asserit. Extinctum Helvidii errorem a Novatoribus quibusdam Saeculi XVI. suscitatum fuisse testatur Venerab. *Petrus Canisius* Libro II. de Beata Maria.

CXCIX. *Conclusio I. Dogmatica.* Beata Maria Virgo fuit ante partum, illaeaque prorsus virginitate Christum de Spiritu Sancto concepit. Prob. I. Auctoritate Scripturarum. Rasin Rege Syriae, et Phacee Rege Israel Hierosolymam obsidentibus, cum Achaz Rex Juda signum a Deo petere detrectaret. Isaias Cap. VII. v. 13. dixit: *Audite ergo domus David: Numquid pa-*

rum vobis est, molestos esse hominibus, quia molesti estis et Deo meo? Propter hoc dabit Dominus ipse vobis signum. Ecce Virgo concipiet, et pariet Filium, et vocabitur nomen ejus Emmanuel. Hoc vaticinium in Christo impletum fuisse diserte testatur S. Matthaeus Cap. I. *Cum esset desponsata Mater ejus Maria Joseph, antequam convenirent, inventa est in utero habens de Spiritu Sancto. Joseph autem vir ejus, cum esset justus, et nollet eam traducere, voluit occulte dimittere eam. Haec autem eo cogitante, ecce Angelus Domini apparuit in somnis ei, dicens: Joseph Filii David, noli timere accipere Mariam conjugem tuam: quod enim in ea natum est, de Spiritu Sancto est. Pariet autem Filium*, et vocabis nomen ejus Jesum: ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum. Hoc autem totum *factum est, ut adimpleretur quod dictum est a Domino per Prophetam dicentem: Ecce Virgo in utero habebit, et pariet Filium, et vocabunt nomen ejus Emmanuel, quod est interpretatum Nobiscum Deus.* Prob. II. Auctoritate Patrum, qui Cerinthum et Ebionem confutarunt. *S. Irenaei* Lib. II. adv. Haer. Cap. XXI. *Tertulliani* Lib. de Carne Christi, Cap. XVIII. *Eusebii* Lib. III. Hist. Eccl. Cap. XXI. *S. Epiphanii* Haer. XXVIII. et XXX. *Theodoreti* Lib. II. Haeret. Fabul. Cap. I. *SS. Philastrii* Brixiensis, et *S. Augustini* in Libris de Haer. Prob. III. Auctoritate Symbolorum, Apostolici: *Qui conceptus est de Spiritu Sancto, natus ex Maria Virgine.* Constantinopolitani: *Et incarnatus est de Spiritu Sancto ex Maria Virgine.* Prob. IV. Auctoritate Conciliorum *Ephesini* praecipue et *Chalcedonensis*, de quibus paulo inferius dicemus. Quod vero Beata Maria, antequam Christum conciperet, Virgo Ma-

rit, patet ex Cap. I. S. Lucae. *Missus est Gabriel Angelus ad Virginem desponsatam viro.* Et ex verbis Mariae ad Angelum v. 34. *Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?*

CC. *Conclusio II. Dogmatica.* Beata Maria Virgo fuit in partu. Prob. I. Auctoritate Scripturarum. Isaiae VII. dicitur: *Ecce Virgo concipiet et pariet. S. Matthaeus* vero Cap. I. utramque oraculi partem in Maria impletam fuisse docet. Ergo illaesa Virginitate Filium suum peperit. Prob. II. selectissimis Patrum Graecorum ac Latinorum testimoniis. S. Gregorius Nyssen. in Orat. de Nat. Christi ait: *Puer pannis involutus, et in Praesepio requiescens: et illa post partum Virgo incorrupta mater fovet filium.* S. Ephraem. in Orat. de Margarita pretiosa: *non perdidit sigillum natura Virginis Christo concepto: et ob id neque eo genito reserata est, ut partum in lucem ederet. Neque vero rupta est dum gigneret; nam neque rupta est, dum conciperet. – – Spiritus erat, qui puerperam thori maritalis nesciam in partu adjuvabat; quapropter neque quod natum est, sigillum Virginitatis commovit: neque Virgo laborem ac dolorem in partu sensit.* S. Isidorus Pelusiota Lib. I. Epist. CDLXXXIV. *Quemadmodum Virgine manente natura, partus Domini contigit: nec incarnati Verbi progressus ullam castitati decessionem attulit: sic obsignato sepulcro, facta resurrectio est: quippe Dei facti hominis utraque propria fuerunt.* S. Ambrosius Epist. VII. ad Siricium: *Haec est Virgo, quae in utero concepit, Virgoque peperit Filium. Sic enim scriptum est: Ecce Virgo in utero accipiet, et pariet Filium. Non enim concepturam tantummodo Virginem, sed et paritarum Virginem dixit.* Idem Lib. de Institutione Vir-

ginis, Cap. VII. *Quae est haec porta, nisi Maria? ideo clausa, quia Virgo. Porta igitur Maria; per quam Christus intravit in hunc mundum, quando virginali fusus est partu, et genitalia virginitatis claustra non solvit. Mansit intemeratum septum pudoris, et inviolata integritatis duravere signacula, cum exiret ex Virgine, cujus altitudinem mundus sustinere non posset.* S. Augustinus Serm. XXI. de Tempore: *Virgo genuit, quia Virgo concepit. Inviolata peperit, quia in conceptu libido non fuit. Utrobique miraculum: et sine corruptione gravida, et in partu Virgo puerpera.* Et Epist. CXXXVII. alias III. ad Volusianum: *Ipsa virtus per inviolatae matris virginea viscera membra infantis eduxit, quae postea per clausa ostia membra juvenis introduxit. Hic si ratio quaeritur, non erit mirabile: si exemplum poscitur, non erit singulare. Demus Deum aliquid posse, quod nos fateamur investigare non posse. In talibus rebus tota ratio facti est potentia facientis.* S. Leo Serm. II. de Nativit. Cap. II. *Nova autem nativitate genitus est, conceptus a Virgine, natus ex Virgine, sine paternae carnis concupiscentia; sine maternae integritatis injuria: quia futurum hominum Salvatorem talis ortus decebat, qui et in se haberet humanae substantiae naturam, et humanae carnis inquinamenta nesciret.* S. Petrus Chrysologus Sermone CXLII. de Annunt. *Qui egreditur et ingreditur, et introitus sui et exitus nulla vestigia reliquit, divinus habitator est, non humanus: et qui conceptu suo Virginem servat, et ortu suo relinquit Virginem, non terrenus homo est, sed coelestis.* S. Fulgentius Lib. I. de Veritate Praedestinationis, Cap. II. *Dominus namque verus veram ex Virgine suscipiens*

carnem, perfectionem ex ea humani corporis sumpsit, virginitatis ei gratiam non ademit. Neque enim decebat, ut integritatem virginitatis Creator humanae carnis Dominus in conditione tribueret, et idem carnis susceptor Dominus quod fecerat redempturus, virginitatem carni, de qua nascebatur, auferret. S. Hormisdas Epist. LXXIX. ad Justinum Imperat. *Ut qui ante tempora erat Filius Dei; fieret Filius hominis, et nasceretur ex tempore hominis more, matris vulvam natus non aperiens et Virginitatem matris Deitatis virtute non solvens. Dignum plane Deo nascente mysterium, ut servaret partum sine corruptione, qui conceptum fecit esse sine semine.* Pro eadem doctrina pugnant *Proclus Constantinopolitanus* Orat. I. in Deiparam. *Teodotus Ancyranus* Hom. in Nat. Nom. *Theodoretus* in Dialogo II. *Sophronius Jerosol.* in Epistola Synodica, quaę probata est in *Constantinopolitano III.* Act. XI. *Hesychius* Hom. II. de B. Virg. *Andreas Jerosol.* in Orat. de Salutat. Angel. *S. Joan Damasc.* Lib. IV. de Fide Orthodoxa, Cap. XV. *S. Hieronymus* in Lib. contra Jovinianum. *S. Paulinus.* Epist. XVI. *S. Gaudentius* Tract. IX. *Gennadius* Lib. de Eccles. Dogmat. Cap LXIX. *Pelagius I.* Papa in Confess. Fidei Epistola XVI. ad Childebertum Regem subjecta. *S. Ildephonsus* Toletanus Lib. de illibata Virginitate S. Mariae. *S. Bernardus* Serm. XXXIII. in Cantica. *S. Petrus Damiani* Opusculo XXXVI. de Omnipotentia Dei. Vide *Petavium* de Incarnatione, Lib. XIV. Cap. VI.

CCI. *Conclusio III. Dogmatica.* Beata Maria semper fuit Virgo, etiam post partum. Prob. I. Auctoritate Patrum. S. Ambrosins Lib. de Institut. Virginis, Cap. VI. ait: *An vero Dominus Jesus eam sibi matrem eli-*

geret, quae virili semine aulam posset incestare coelestem, quasi eam cui impossibile esset virginalis pudoris servare custodiam? Cujus exemplo exterae ad integritatis studium provocantur, ipsa ab hujusmodi, quod per se caeteris propositum foret, munere deviaret? – – Nec fieri poterat, ut quae Deum portaverat, portandum hominem arbitraretur. Nec Joseph vir justus in hanc proruisset amentiam, ut Matri Domini corporeo concubitu misceretur. S. Hieronymus Lib. de perpetua Virginitate B. M. Helvidium ita alloquitur: *Tu vero templum Dominici corporis succendisti: Tu contaminasti Sacrarium Spiritus Sancti, ex quo vis quadrijugam fratrum, et sororum processisse congeriem. – – Natum Deum esse de Virgine credimus, quia legimus: Mariam nupsisse post partum non credimus, quia non legimus.* S. Epiphanius Haer. LXXVIII. contra Antidicomarianitas perpetuam B. Mariae Virginitatem probat ex eo, quod ab omnibus Christianis Virgo per antonomasiam vocetur: *Quis ullo tempore unquam extitit, qui Sanctae Mariae nomen appellare auderet, et non rogatus subinde Virginis vocabulum adjiceret? – – Sic Sancta Maria Virgo nuncupatur, nec appellatio ista aliquando commutabitur. Haec enim perpetuo incorrupta permansit.* Atque etiam ex eo, quod Christus in cruce moribundus non alteri quam Joanni Matrem commendarit. *O furor coecus, et in proprium exitium mens vesana! Dicis ad crucem Domini matrem ejus fuisse praesentem: dicis Joanni discipulo ob viduitatem et solitudinem commendatam: quasi juxta te non haberet quatuor filios, et innumeras filias, quarum consortio frueretur.* Gennadius Lib. de Ecclesiasticis dogmatibus, Cap. LXIX. *Integra fide credendum*

est, Beatam Mariam Dei Christi matrem, et Virginem concepisse, et Virginem genuisse, et post partum Virginem permansisse. Denique Patres eorum opinionem, qui B. Mariae plures filios adscribunt, detestantur. *Origenes* Hom. VII. in Lucam vocat insanam opinionem. *S. Ambrosius* Lib. de instit. Virg. Cap. V. sacrilegium. *S. Epiphanius* Haer. LXXVIII. blasphemiam. *S. Siricius* Epist. V. ad Theophilum et Anysium, perfidiam Judaicam. *S. Basilius* Hom. XXV. de Nativitate Christi, intolerabilem auribus amantium Christum. *S. Hieronymus* Lib. contra Helvidium, impiam, et rabiosi hominis. Prob. II. Auctoritate Conciliorum. *Chalcedonenses* Patres in sermone prosphonetico ad Marcianum Imperatorem asserunt, Deum adversus hostis in Ecclesiam conatus, *Patres excitasse velut luminaria in errore degentibus: qui fidei intelligentiam omnibus exposuerunt, et Incarnationis beneficium accurate praedicarunt: quemadmodum ab initio illius ex utero perfectum sit mysterium; quomodo sit Dei Genitrix, propter eum, qui Virginitatem ipsi etiam post conceptum largitus est, atque ut Deo dignum erat, uterum obsignavit, ut nullius injuriae deinde pateret.* Ephesinum et Chalcedonense Mariam vocant *semper Virginem*. Constantinopolitanum II. *semper Virginem immaculatam*. Constantinopolitanum III. *Mariae Virginitas ante partum, in partu, et post partum intemerabilis.*

OBJECTIONES.

CCII. *Objicitur I.* contra I. Conclusionem, Infirmitas argumenti. Vaticinium illud Isaiae, *Ecce Virgo concipiet etc.* intelligendum est de uxore Re-

gis Achaz, quae Ezechiam Filium propediem erat paritura. Ergo. P. A. Ortus Messiae e Virgine, qui post VII. saecula erat futurus, non potuit dari in signum obsidionis mox solvendae. Ergo in signum datus est ortus Ezechiae. R. N. A. Quando Ezechias Patri successit, natus erat annos XXV.; Achaz vero ejus pater regnavit annis XVI., ut dicitur Lib. IV. *Regum* Cap. XVI. v. 2. Et Cap. XVIII. v. 1. Ergo quamvis Isaias oraculum istud edidisset primo anno Regis Achaz, Ezechias jam tunc novem annos aetatis suae numerabat. Ad *prob.* R. I. N. A. Non omne signum confirmativum debet semper praecedere tempore et complemento executionem actualem promissionis, cujus gratia offertur. Sic Exodi III. dicitur: *Hoc habebis signum, quod miserim te: cum eduxeris populum meum de Aegypto, immolabis Deo super montem istum.* Quod signum impletum non est, nisi post eductionem populi. R. II. Isaias ut ostenderet Deum posse ac velle liberare urbem de manibus Regis Syriae, argumentum ducit a majori ad minus: Si Deus nobis aliquando daturus est quod majus, quod difficilius, quod stupendum prorsus et inauditum est, ut Virgo concipiat et pariat Emmanuelem, de cujus promissionis complemento nemo vestrum dubitat: quanto magis Deus vobis daturus est quod minus est ac facilius, nimirum ut liberemini e manibus duorum Regum, qui modo vos vexant? Quod quidem argumentum eo firmius erat, quod Messias e domo David nasciturus esset. Illa igitur exscindenda non erat a duobus illis Regibus. Porro Isaias vaticinium illud non ad praesentes tantum Judaeos, sed ad omnem Davidis domum retulit. *Audite ergo domus David.* Neque absurdum fuisset, si Isaias Judaeis, ad quos lo-

quebatur, signum dedisset, quod ipsorum dumtaxat posteris esset actu exhibendum. Sic *Genesis XIII.* Abrahamo promissa fuit terra Chanaan, quae tamen promissio longo post tempore legitur adimpleta. Et *Genesis XXVII.* Jacobo promissum est, futurum illum Dominum fratrum suorum: et tamen Esau ipse numquam subjectus fuit Jacobo, sed Idumaei posteri Esau, quando tempore Davidis subacti fuerunt.

CCIII. *Dices I.* Christus neque vocatus fuit Emmanuel, neque butyro et melle pastus legitur, neque juxta Catholicos ignorantiae capax erat; quae omnia tamen l. c. Isaias affirmat. *Et vocabitur nomen ejus Emmanuel. Butyrum et mel comedet, ut sciat reprobare malum, et eligere bonum.* Ergo vaticinium Isaiae aptari nequit Christo. R. Nomina Emmanuelis et Jesu aequipollentia esse, non sono, sed sensu; cum enim Christus verus fuerit Deus, vere nobiscum erat Deus, quod interpretatur Emmanuel. Neque tò *vocari* in Scriptura semper refertur ad appellationem externam nominis, sed interdum ad efficientiam, interdum ad applicationem rei per nomen designatae: quo sensu, hoc vel illo nomine vocandus dicitur, cui hoc vel illud nomen optimo jure competit, ac illius significatum implet. Verba illa, *butyrum et mel comedet*, nil aliud innuunt, nisi puerum illum etsi admirabili ac supernaturali modo conceptum et natum, consueto tamen more educandum, cibisque communibus nutriendum, quales erant inter Judaeos butyrum et mel, quae solebant infantibus exhiberi praecipue in Judaea, quae in Scripturis dicitur fluere lacte et melle. Posteriora verba, *Ut sciat reprobare malum, et eligere bonum*, non innuunt ignorantiam in puero illo, quae accedente rationis usu paula-

tim fugetur, sicut in vulgo puerorum: sed significant auferenda esse Samariae Damascique spolia, antequam eam attigerit aetatem, qua pueri boni eligendi, et mali reprobandi sunt capaces; antequam et ipse exterius indicia praebeat, se bonum inter et malum discernere. Quamvis enim Christus rerum omnium perfectissimam scientiam habuerit etiam qua homo a primo conceptionis suae momento; eam tamen a primis annis non demonstrabat, sed paulatim, prout crescebat aetate, ne verus homo non videretur.

CCIV. *Dices II.* Oraculum illud non referendum est ad Christum, sed ad filium ipsius Isaiae, quem paulo post ex Prophetissa conjuge sua suscipit. Ergo. R. N. A. Nam I. Isaias filium illum suscepit ex Prophetissa uxore sua, quae certe tunc non erat Virgo. Atqui Oraculum loquitur de Filio Virginis. II. Ipsi etiam Judaei, quamvis nomine *Halma* Virginem denotari inficientur, fatentur tamen intelligi foeminam aetate virentem, qualis tunc certe non erat uxor Isaiae. III. Isaias vaticinatus est Samariam devastandam, antequam natus ex Virgine perveniret ad annos discretionis, Cap. VIII. v. 4: *Antequam sciat puer vocare patrem suum et matrem suam, auferetur fortitudo Damasci, et spolia Samariae.* Atqui regnum Samariae eversum fuit anno VI. regni Ezechiae, ut habetur Lib. IV. *Reg.* Cap. XVIII. quo filius Isaiae decimum sextum, ad minimum, annum attigerat, siquidem anno IV. vel V. Regni Achaz hoc vaticinium editum fuerit.

CCV. *Dices III.* Qnamvis illa verba intelligenda forent de Matre Messiae, non tamen evincunt, eam illaesa virginitate concepisse. Ergo. P. A. In textu Hebraico legitur, *Ecce Halma concipiet*: quae vox deno-

tat adolescentulam, sive dein Virgo sit, sive virum cognoverit. Atque ita vertunt Symmachus, Aquila, et Theodotion: *Ecce adolescentula concipiet, et pariet Filium*. R. N. A. Ad *prob*. N. A. Vox *Halma* adolescentulam denotat, non qualemcumque, sed Virginem; derivatur enim a verbo *Halam*, quod est abscondere, eamque significat, quae numquam virorum patuit aspectui, et magna parentum diligentia custoditur. Hinc *S. Hieronymus* Lib. Commentariorum in Isaiam ad Cap. VII. fidenter Judaeos provocat, ut ostendant in Scripturis alicubi positum *Halma*, ubi adolescentulam tantum, et non virginem sonet adolescentulam. Praeterea Isaias ut Judaeos ad spem futurae liberationis excitaret, nasciturum ex Virgine filium vaticinatus est, tamquam inauditum et obstupescendum prodigium: At vero nullum omnino prodigium est, sed res communi usu trita, quod adolescentula quae antea erat virgo, postmodum nuptui tradita, concipiat et pariat. Symmachum Ebionitam, Aquilam, et Theodotionem, prius Christianos, dein Judaeorum proselytos non moramur; constat enim eos Scripturas interpretatos esse, ut Christianorum interpretationes subverterent, quorum castra deseruerant. Fidem malam Theodotioni exprobrant S. Irenaeus apud *Eusebium* Hist. Eccl. Lib. V. Cap. VIII. *S. Chrysostomus* Hom. V. in Caput I. Matth. *S. Hieronymus* Praefat. in Job. De Aquila Pontico refert *S. Epiphanius* Lib. de Mens. et Ponder. Cap. XV. *Ad interpretandum sese contulit, non sincera animi inductione, sed ut quaedam Scripturae loca depravaret, adversus LXX. Interpretes impetum omnem conatumque dirigens, atque ut expressa sacris litteris de Christo testimonia aliter ederet.*

CCVI. *Dices IV.* Quamvis ortus Messiae nihil habuerit singulare, et diversum a communi conditione hominum, ipse tamen adventus Messiae erat obstupescendum prodigium, quod nempe Dei Filius humanam non esset adspernaturus naturam. Ergo ex eo quod Isaias rem miram et insolitam vaticinatus est, legitime inferri nequit, praedixisse Messiam concipiendum, et nasciturum ex Virgine. R. C. A. N. C. Adventus Messiae, quamtumvis obstupescendus, probe cognitus erat Judaeis omnibus, neque ad hunc cognoscendum Isaiae vaticinio indigebant: At vero Isaias rem insolitam et ante hac inauditam, quam Judaei ignoraverant, et quam ex Scripturis hactenus non didicerant, ad fidem suis dictis asserendam praedixit, nempe ortum Messiae, non qualemcunque, sed ex Virgine.

CCVII. *Objicitur II.* Auctoritas Scripturarum. Joseph diserte dicitur *Pater* Christi Lucae II. v. 33. *Erat Pater ejus et Mater mirantes.* Et v. 48. *Fili, quid fecisti nobis sic? Ecce, pater tuus, et ego dolentes quaerebamus te.* II. Maria non tantum a Christo, sed etiam ab Apostolo ad Galat. IV. *mulier* vocatur: *Factus ex muliere.* At mulier dicitur illa, quae viro est cognita. Ergo. III. *Matthaeus* Cap. I. Christum fuisse Filium Abrahae et David ex eo probat, quia Joseph ex David descendit. Atqui hoc argumentum nullius roboris foret, siquidem Joseph verus Christi Pater non fuisset. Ergo. R. Ad I. S. Josephum Patrem Christi appellari, non quod vere Pater illius fuerit, sed quod Pater haberetur secundum communem persuasionem. Hinc Lucae III. v. 23. dicitur: *Et ipse Jesus erat incipiens quasi annorum triginta, ut putabatur, Filius Joseph.* Ab ipsa autem Dei Matre appellatur S. Josephus Pater

Christi, quia Christus vere natus est ex Maria, quam inter et Josephum verum dabatur matrimonium, licet numquam consummatum. Ad II. N. m. *Mulier* Hebraeis erat quaecunque foemina, sive virgo, sive corrupta. Sic Eva, antequam cognosceretur ab Adamo, vocatur *mulier*. Gen. III. v. 4. *Dixit autem serpens ad mulierem.* v. 6. *Vidit igitur mulier, quod bonum esset lignum ad vescendum.* v. 12. *Mulier quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno.* Ad III. R. C. M. N. m. Nam I. apud Hebraeos generationum catalogus texi solebat non per progenitores foeminarum, sed virorum, quem morem secutus est S. Matthaeus. At vero S. Lucas genealogiam Christi texuit per Mariam. II. Hoc ipso, quod S. Matthaeus ostenderit S. Josephum ex stirpe David progenitum esse, ostendit etiam Mariam ex eadem stirpe descendere; cautum enim erat apud Hebraeos, ne, pro eo saltem casu, quo filia succedebat in haereditatem Patris absque prole mascula decedentis, alteri viro jungeretur quam de Tribu sua, ut legitur Numerorum XXXVI. *Omnes enim viri ducent uxores de tribu et cognatione sua, et cunctae foeminae de eadem tribu maritos accipient: ut haereditas permaneat in familiis, nec sibi misceantur tribus, sed ita maneant, ut a Domino separatae sunt.* Ergo cum omnibus notum fuerit Patrem Deiparae prole mascula caruisse, S. Matthaeus ostendendo tribum et familiam S. Josephi, hoc ipso ostendit etiam tribum et familiam Mariae.

CCVIII. *Objicitur III.* Sequela. Si Christus conceptus fuisset de Spiritu Sancto illaesa Matris virginitate, Spiritus Sanctus fuisset Pater Christi. Atqui hoc dici nequit. Ergo. Resp. N. M. Spiritus Sanctus nihil de sua substantia ad formationem naturae humanae

Christi contulit, nec foetum ejusdem secum naturae edidit, quod ad generationem vitalem et denominationem Patris exigitur. Ergo Christus non fuit Filius Spiritus Sancti, neque de illo natus, sed conceptus fuit. Quod autem *Matth. I.* scriptum est: *Quod in ea natum, de Spiritu Sancto est*, non sic intelligendum est, quasi de Spiritu Sancto natum dicatur naturali quodam modo, sicut naturaliter de B. Virgine natum est. Sed eum videlicet sensum habet, ut de Spiritu, id est, operante, non tamen gignente Spiritu Sancto sit, quod ex Maria Virgine genitum est ac natum. Ea porro Sancti Spiritus efficientia seminis instar fuit, juxta *S. Hilarium* Lib. II. de Trinit. quoad vim nempe et virtutem activam. Quod si dicas tali modo Christum aeque dici posse conceptum de Patre, ac Spiritu Sancto, quia opera Dei ad extra communia sunt toti Trinitati. Resp. verissimum id esse; sed Incarnationem speciali modo adpropriari Spiritui Sancto, quia maximum opus fuit amoris et gratiae, quae Spiritui Sancto tribuuntur.

CCIX. *Objicitur IV.* Contra II. Conclusionem, Auctoritas Scripturae. Lucae II. Christum oblatum fuisse in Templo legimus: *Quia omne masculinum primogenitum adaperiens vulvam; Sanctum Domino vocabitur*. Ergo B. Maria illaesa virginitate non peperit Christum. II. Ipsa B. Maria contulit se in Templum, *postquam impleti sunt dies purgationis ejus*, ut purificaretur. Ergo erat immunda. Resp. C. A. N. C. Apud S. Lucam to *aperire vulvam* nihil aliud significat, quam nasci, et materno ex utero prodire: quod ita fert communis et naturalis foetus profundendi modus, ut aperto utero in lucem exeat. Usus est namque S. Evangelista hoc genere sermonis ex Moyse accepto, quo primo-

genitus significatur. In ferendis porro legibus id spectat Legislator, quod naturaliter accidit, et ordinarium est, non quod extra ordinem, nec sine miraculo evenit. Ad II. N. C. S. Thomas III. Parte, Quaest. XXXVII. Art. IV. scribit: *Licet B. Virgo nullam haberet immunditiam, voluit tamen purgationis observantiam implere, non propter indigentiam, sed propter legis praeceptum; ipsa enim secundum se purgatione non indigebat*. Et paulo ante dixerat: *Sicut plenitudo gratiae a Christo derivatur in Matrem, ita decuit, ut Mater humilitati filii conformaretur. Et ideo sicut Christus, quamvis non esset legi obnoxius, voluit tamen circumcisionem, et alia legis onera subire, ad demonstrandum humilitatis et obedientiae exemplum, et ut approbaret legem, et ut calumniae occasionem Judaeis tolleret: propter easdem rationes voluit et Matrem suam implere legis observantias, quibus tamen non erat obnoxia.*

CCX. *Objicitur V.* Auctoritas Patrum. Origenes Hom. XIV. in Lucam scribit: *Matris vero Domini eo tempore vulva reserata est, quo et partus editus.* Tertullianus Lib. de Carne Christi, Cap. XXIII. *Et quid ultra retractandum est? Cnm hac ratione Apostolus non ex Virgine, sed ex muliere editum filium Dei pronuntiavit, agnovit adapertae vulvae nuptialem passionem.* II. Alii etiam Patres dixerunt in Nativitate Christi apertam fuisse vulvam Matris. Ergo senserunt B. Mariam in partu non amplius fuisse Virginem. P. A. *S. Athanasius* in Epist. ad Epictetum probat Christi carnem similem nostrae fuisse ex eo quod *oblatum sit sacrificium, propter apertum ab eo qui est natus, matris uterum.* S. Basilius in Orat. de nat. Dom. *primogeniti* vocem explicans, quatenus in Christum convenit,

Appellari, ait *primogenitum, qui primus aperit vulvam non qui post se alios fratres habeat.* Similia habent *S. Irenaeus* Lib. IV. adv. Haer. Cap. LXVI. *S. Ambrosius* Lib. II. in Lucam. *S. Hieronymus* adv. Jovinianum. *S. Epiphanius* Haer. LXXVII. *S. Gregorius Nyssenus* in Orat. de Occursu Domini. *S. Isidorus Pelusiota* Lib. I. Epist. XXIII. *S. Amphilochius* in orat. de occursu Dom. III. Auctor Libri de Ortu Salvatoris narrat, obstetrices ad partum B. Mariae accurrisse. *Tertullianus* Lib. de Carne Christi, Cap. IV. et XX. ait, Christum eadem inquinatione naturalium Virginis in lucem editum fuisse. Resp. ad I. Origenes dubiae fidei homo est, nulliusque auctoritatis, ubi recedit a Patrum doctrina. De Tertulliano idem est *S. Hieronymi* judicium Lib. contra Helvidium, Cap. IX. *De Tertulliano nihil amplius dico, quam Ecclesiae hominem non fuisse.* Ad II. D. A. Apertam fuisse vulvam Matris per fractionem, quo modo reliqui omnes mortales nascuntur, N. A. Per compenetrationem; illaeso virginitatis claustro, C. A. N. C. Aperire vulvam apud Patres illos nihil aliud significat quam nasci, et materno ex utero prodire; quod ita fert communis et naturalis foetus profundendi modus, ut aperto utero in lucem exeat. Dici etiam verisimiliter potest, juxta Patres illos Christum nascendo aperuisse vulvam Matris, quia dedit ei foecunditatem, sicuti *Genes.* XX. dicitur conclusisse Deus vulvam domus Abimelech, steriles illius uxores reddendo, et impediendo ne parerent. Nullum profecto dubium est, Patres illos Catholice omnino sensisse hac in re, ut patet expendenti textus in probatione II. Conclusionis exhibitos. S. Irenaeus Lib. IV. adversus Haeres. Cap. LXVI. aperte mentem suam explicat: *Filius Dei, Filius, hominis purus pu-*

ram aperiens vulvam eam quae regenerat homines in Deum, quam ipse puram fecit. Ad III. Resp. pervetustum illum fabulatorem, qui Librum de Ortu Salvatoris edidit, nulla fide dignum esse: sed a cordatis conspuendum. Audiendus est hac in re S. Hieronymus Lib. contra Helvidium: *Nulla ibi obstetrix, nulla muliercularum sedulitas intercessit: ipsa pannis involvit infantem, ipsa et Mater, et obstetrix fuit. Quae sententia apocryphorum deliramenta convincit.* Neque minus rejiciendi sunt, qui consuetos puerperis dolores Virgini tribuunt; ut enim scribit S. Joan. Damasc. Lib. IV. de Fide Orthodoxa, Cap. XV. *Cujus voluptas nulla praecessit, neque dolor ullus est subsecutus.* Et S. Bernardus Serm. IV. in Vig. Nativitatis: *Conceptus Christi fuit sine pudore, partus sine dolore.*

CCXI. *Objicitur* VI. Impossibilitas atque incertitudo hujus mysterii. Christus clauso Matris utero nasci non potuit. Ergo natus est aperto Matris utero. Ergo B. Maria Virgo non fuit in partu. II. Incertum est, in quo tandem sita sit integritas virginalis. Ergo perperam docet Ecclesia, Mariam permansisse Virginem etiam in partu. Resp. ad I. N. A. Eo modo Christus clauso Matris utero nasci potuit, quo clauso hostio egressus est e sepulcro, quo clausis januis discipulos invisit: nimirum modo prorsus mirabili, et naturae vires excedente, per compenetrationem cum utero Matris. Incredulis Calvinistis monitum illud Augustinianum repetimus Epist. CXXXVII. alias III. ad Volusianum: *Demus Deum aliquid posse, quod nos fateamur investigare non posse.* Ad II. C. A. N. C. theologi docent, in quocumque demum virginitas consistat, quod examinare ad Medicos spectat, non ad Theologos quos verecun-

dos esse oportet, Beatam Mariam etiam in partu Virginem permansisse. Neque hoc novum aut paradoxum est; docent enim Theologi cum Ecclesia, Christum assumpsisse naturam humanam per unionem hypostaticam, Adae posteros nasci infectos peccato originali; quin tamen penitus exploratum ac liquidum sit, in quonam constituenda sit unio hypostatica, aut quid sit peccatum originale, ut est moraliter nostrum.

CCXII. *Objicitur* VII. Contra III. Conclusionem, Auctoritas Scripturae. Matthaei I. v. 18. dicitur: *cum esset desponsata Mater ejus Maria Joseph, antequam convenirent, inventa est in utero habens de Spiritu Sancto*. Ergo Scriptura denotare videtur; eos postea convenisse, seu matrimonium consummasse. S. Matthaeus eodem Cap. I. v. 25. de Joseph ait: *Et non cognoscebat eam donec peperit Filium suum primogenitum*. Ergo postea illam cognovit; hunc enim sensum facere videtur particula *donec*. III. Christus saepe vocatur in Scripturis *Primogenitus* Mariae Filius. Ergo illa plures enixa est liberos post Christum. Resp. ad I. C. A. N. C. Scriptura quid antea factum non sit, notat: qui postea factum aut non factum fuerit, silet. Argumentatio haec Helvidii similis est huic: Judas antequam poenitentiam ageret, laqueo sibi gulam fregit. Ergo postea poenitentiam egit. Quo quid absurdius? Congruentius nos ita argumentamur: Josephus Virginem tangere ausus non fuit usque ad diem partus, ob reverentiam ejus quem gestabat in utero, de quo sibi tanta ac talia nunciata fuerant ab Angelo. Ergo eamdem ob causam, etiam post partum Virginis, nullum ausus fuit cum illa habere maritale commercium; quia oculis suis in puero nato miracula Divinitatem illius testantia usur-

pavit, et Angelos canentes audivit *Gloria in altissimis Deo*. Ad II. N. Iterum C. Particula *donec* in Scripturis saepe denotat illud solummodo tempus, ante quod aliquid factum est, vel non factum: neque simul significat contrarium accidere, vel non accidere post illud tempus. Sic. Psal. CXXII. dicitur: *Oculi nostri ad Dominum Deum nostrum, donec misereatur nostri.* Quibus verbis David certe denotare noluit, averti oculos nostros a Deo, postquam misertus fuerit nostri. I. ad Cor. XV. v. 25. ait de Christo Apostolus: *oportet illum regnare, donec ponat inimicos sub pedibus ejus.* Neque tamen Regnum Christi destruetur post devictos hostes. ad III. Resp. Primogenitum in Scripturis dici illum, ante quem nullus genitus est, sive dein post illum alius genitus sit sive non. Sic *Num.* XVIII. offerri Deo jubentur primogenita, et primo post partum mense redimi. At vero si primogenitus non foret, nisi post quem alii geniti sunt, primogenita non fuissent primo mense Deo et Sacerdotibus debita; sed tamdiu expectandum fuisset, donec alia fuerint procreata, ne forte partu postea non sequente unigenitus sit, et non primogenitus.

CCXIII. *Dices.* Scriptura saepius Fratrum Domini meminit, Joan. Cap. II. v. 12. *Descendit Capharnaum ipse, et Mater ejus, et Fratres ejus.* Matth. XIII. v. 55 *Nonne hic est fabri filius? Nonne Mater eius dicitur Maria, et fratres ejus Jacobus, et Joseph, et Simon, et Judas, et sorores ejus nonne omnes apud nos sunt?* Apostolus ad Galat. Cap. I. v. 19. ait: *Alium Apostolorum vidi neminem, nisi Jacobum fratrem Domini.* Respondent aliqui I. Fratres Domini fuisse filios S. Josephi, non ex B. Maria, sed ex priori, quam is du-

xerat conjuge. Ita complures ex Patribus sentiunt, nempe Eusebius Hist. Eccl. Lib. II. Cap. I. *S. Gregorius Nyssenus* Orat. II. de Resurrectione Christi. *S. Epiphanius* Haer. XXIX. et LXXVIII. *S. Hilarius* Can. I. in Matthaeum. *Hilarius* Diaconus in Cap. I. Epist. ad Galatas. *S. Cyrillus Alexandrinus* Lib. IV. Commentar. in Joan. *Theophilactus* in Cap. XXVII. Matth. *Euthimius* in Cap. XII. Matth. etc. Respondent alii II. per fratres usitato Scripturae more non intelligi fratres vere ac proprie tales, sive ex utroque sive ex alterutro parente natos, sed consanguineos tantum et agnatos. Sic Abraham Loth nepoti suo dixit: *Fratres enim sumus.* Gen. XIII. Et Laban ad Jacob filium sororis suae, Gen. XXIX. *Quia frater meus es, gratis servies mihi?* Negant itaque S. Josephum viduum fuisse, quando Deiparam duxit uxorem, et ex alia conjuge antea liberos suscepisse. Hanc de Virginitate S. Josephi sententiam propugnant *S. Hieronymus* Lib. contra Helvidium: *Tu dicis Mariam Virginem non permansisse: ego mihi plus vendico, etiam ipsum Joseph Virginem fuisse per Mariam, ut ex virginali conjugio Virgo filius nasceretur. Si enim in virum sanctum fornicatio non cadit: et aliam eum uxorem habuisse non scribitur: Mariae autem, quam putatus est habuisse, custos potius fuit quam maritus, relinquitur Virginem eum mansisse cum Maria, qui Pater Domini meruit appellari*: Item Author Sermonis XIV. in Nativit. Dom. olim S. Augustino adscripti, nunc in Appendicem rejecti, et *Theodoretus* Comment. in Cap. I. Epistolae ad Galatas: *Vocatur quidem frater Domini* (Jacobus) *sed non erat natura. Nec vero fuit Josephi filius, ut quidam existimarunt, ex priori matrimonio natus, sed Clea-*

phae filius erat, Domini consobrinus. Matrem enim habuit Matris Domini sororem. Atque haec secunda responsio praeferenda videtur priori, tum quia magis pia est, tum quia nihil habet incommodi. Et Virginem esse decebat Virginis perpetuae custodem, Matris Domini conjugem, Christi putatitium Patrem ac nutritium. Accedit quod alii Patres, qui Josephi Virginitati adversantur, opinionem hanc hauserint ex commentitio Petri Evangelio, aut libro Jacobi, ut Hieronymus observat Comment. in Cap. XII. Matthaei: *Quidam fratres Domini de alia uxore Joseph filios suspicantur, sequentes deliramenta apocryphorum.* Vide Natalem Alexandrum Dissertat. XLVIII. in Historiam Ecclesiastioam Saeculi IV.

CONTROVERSIA VII.

AN IN CHRISTO UNICA TANTUM DETUR PERSONA?

Contra Nestorianos.

CCXIV.

Ad intelligendam hanc et sequentes Controversias, necessario declaranda est notio quarumdam vocum quae in hac materia frequenter occurrunt. *Natura*, prout hic a Theologis accipitur, significat essentiam cujuscunque substantiae in definitione importatam. Sic v. g. natura humana importat esse animal rationale, praescindendo adhuc utrum in se an in alio subsistat. *Subsistentia* concretive sumpta, dicit naturam ut subsistentem: in abstracto autem sumpta, est forma denomi-

nans rem subsistentem. Subsistere *in se* dicitur res aliqua, quando ipsa non existit in alio tamquam pars, nec trahitur per unionem ad aliud tamquam ad totum dignius. Per alienam subsistentiam sive *in alio* subsistere dicitur aliqua res, quando existit in alio tamquam pars, et trahitur per unionem ad aliud tamquam ad totum dignius. Sic v. g. natura humana Petri habet propriam subsistentiam, quia non existit in alio tamquam pars, nec per unionem phisicam trahitur ad aliud tamquam totum dignius: contra vero manus v. g. et pedes Petri non habent propriam subsistentiam, quia haec omnia trahuntur per unionem ad constituendum Petrum, cujus sunt pars. Natura humana Christi Verbo unita non subsistit subsistentia propria, sed subsistentia Verbi; quia per assumptionem, seu per unionem phisicam cum Verbo trahitur ad totum dignius, quod est Christus. Contra vero verbum divinum subsistit subsistentia propria, quia non trahitur ad aliquod totum dignius: complexum enim ex natura humana et Verbo divino non est aliquid dignius, quam solum Verbum, dignitatis et excellentiae omnino infinitae. *Suppositum* est naturae completae individua subsistentia. Ad suppositum itaque requiritur I., ut habeat propriam subsistentiam, in sensu paulo ante explicato. II. Ut sit natura completa. III. Ut res illa subsistens sit individua, hoc est, singularis et determinata. IV. Ut res illa subsistens non possit communicari pluribus per identitatem. Hinc quia natura divina communicatur tribus personis per identitatem, non potest illa dici suppositum. *Persona* est naturae rationalis et completae individua subsistentia; nec a supposito difert per aliud, quam per to *rationalis*; suppositum enim convenit brutis, perso-

na substantiis rationalibus. *Unio hypostatica* vocatur nexus ille seu vinculum, quo natura divina et humana in una Verbi divini persona intime, phisice, et realiter copulantur.

CCXV. *Nestorius*, Theodori Mopsuesteni discipulus, Germaniciae Syriae oppidulo oriundus, ac Monasticam vitam in Laura S. Euprepii prope Antiochiam professus, demortuo Sisinnio, CPolitanae Ecclesiae praeficitur A. 428. a Theodosio juniore, quod pascendis sana doctrina populis maxime idoneus crederetur. Initio statim sui Episcopatus Arianos, Macedonianos, ac Quartodecimanos insectatus est, omnibusque haeresibus bellum indixit, authorque fuit Theodosio ferendae adversus omnes haereticos legis, ad Florentium Praefectum Praetorio directae. Sed dum in haereticorum perniciem totus incumbit Nestorius, haereticus et ipse, immo architectus et princeps novae est haeresis factus. Quam jam ante animo conceptam, non longo quam CPolim advenit spatio, proferre ac profiteri non est veritus, adhibitis blasphemiarum suarum praeconibus Dorotheo quodam Episcopo, et Anastasio Presbytero. Hi dum inter Sacra sermonem ad populum de more facerent, conscelератam hanc vocem audacter protulerunt, praesente Nestorio: *Deiparam Mariam nullus nominet. Nam Maria homo erat: impossibile est autem, ut homo Deum pariat.* Caeterum illa vox simul atque audita est, magnos in populo rumores ac tumultus excitavit, moxque a Synaxibus abstinere coeperunt Monachi, Senatusque et Populi CPolitani maxima pars, ne se Nestorii communione polluerent. Quin etiam Proclus, qui postea CPolitanam sedem obtinuit, Cyzici ab sisinnio designatus Episcopus, sed a populo reje-

etus et CPoli tunc degens, cum Dominica quadam die A. 429. concionem habere rogatus esset, praesente Nestorio eam dixit homiliam de laudibus B. Virginis, quae initio Concilii Ephesini praefixa legitur, in qua Θεοτοκον Mariam Virginem nominavit.

CCXVI. At vero Nestorius temeritatem impietatemque Dorothei et Anastasii adeo non repressit, ut etiam laudaret, eique in suis ad populum concionibus suffragaretur. Negabat ille veram, realem ac physicam unionem naturae divinae et humanae, et moralem tantum admittebat: hanc ipsam confunctionem moralem Verbi cum homine Christo asserens factam non fuisse in ipso ortu vitae Christi, sed post intervallum temporis, postquam nimirum Christus homo eamdem conjunctionem fuit promeritus. Porro unionem hanc moralem variis modis exponebat. I. Voluit eam esse unionem affectus dumtaxat et concordiae, qua duo amici inter se uniuntur. II. Habitationis, quia Verbum in homine Christo habitabat tamquam in templo. III. Operationis; per quam Verbum utebatnr homine Christo tamquam instrumento in patrandis miris illis operibus a Christo factis. IV. Participationis, per quam Verbum homini Christo dignitatem suam impertivit, ut Filius Dei vocaretur. Quamobrem Incarnationis mysterium nihil esse aliud existimabat, quam habitationem Dei in homine velut in domicilio suo vel in Templo, quemadmodum in Moyse ac Prophetis reliquis habitasse dicitur. Hinc Christum *Deiferum* appellabat, non vere Deum, sed hominem potius cum Deo tamquam dignitatis aequalitate conjunctum.

CCXVII. Ex hac autem unione morali tamquam ex fonte ac capite impuri dogmatis, sequebatur I. duas

in Christo esse personas, unam Dei, alteram hominis; quia v. g. unio moralis, qua inter se duo amici conjunguntur, non facit unam ex ipsis reapse personam. II, Duos esse Filios, unum naturalem, ab aeterno ex Patre natum; alium in tempore factum, Filium Mariae, et Filium Dei, non natura, sed adoptione tantum. III, Hominem ex Maria natum purum hominem esse, nec proprie Deum, sed tantum nuncupative, propter moralem cum Verbo conjunctionem. IV., B. Virginem non posse dici Deiparam, sed Christiparam, eoquod Verbum non genuerit, sed purum hominem. Atque in hoc vocabulo Χριστοτόκον tota Nestorianae impietatis ac veneni vis collecta continetur. Porro Nestorius, tametsi re vera ita sentiret, numquam tamen filios vel Christo duos, neque personas duas verbo professus est, ne Pauli Samosateni affinis haeresi esse videretur, quam sciret tanto ante damnatam et proscriptam esse et apud Christianos pessime audire, quoniam diserte nudum hominem esse Christum docuerat. Immo ausus etiam fuit sensa sua ambiguis et in speciem Chatolicis vocibus involvere, asserens duplicem in Christo esse naturam, Filium singularem: et Mariam vocari posse aliquo sensu Deiparam, modo pro Dea non habeatur. Verum solito haereticorum privilegio aequivocationum latebras captavit ad tegendos errores. Filium singularem vocavit sensu improprio, ob unitatem moralem Verbi cum homine, ideoque dolose ac fraudulenter, ut monet Vincentius Lerinensis in aureo suo Commonitorio, Cap. XVII. quod triennio post condemnationem Nestorii conscripsit, anno videlicet 434. *Aut ergo fraudulentiae causa quibusdam in locis scriptorum suorum unum Christum, et unam Christi personam credere se jactitat, aut cer-*

te post partum jam Virginis ita in unum Christum duas perhibet convenisse personas, ut tamen conceptus, seu partus virginei tempore, et aliquanto postea duos Christos fuisse contendat; ut cum scilicet Christus homo communis primum et solitarius natus sit, et necdum Dei Verbo personae unitate sociatus, postea in eum assumentis Verbi persona descenderit; et licet nunc in Dei gloria maneat assumptus aliquamdiu, tamen nihil inter illum et caeteros homines interfuisse videatur. Quonam autem sensu B. Mariam vocari posse Deiparam admiserit, patet ex Epistola I. Nestorii ad Coelestinum, in qua scribit: *Ferri potest hoc vocabulum* Θεοτοκον *propter ipsam considerationem, et quod solum nominetur de Virgine hoc Verbum, propter inseparabile templum Dei Verbi ex ipsa; non quia ipsa mater sit Dei Verbi: nemo enim antiquiorem se parit.*

CCXVIII. Haeresin Nestorii, ex parte saltem, praeformarant antiquiores haeretici, Cerinthus, Ebion, ac Paulus Samosatenus, ut manifeste ostenditur ex Patribus, qui haereticos illos impugnarunt, nempe ex S. Irenaeo Lib. III. adv. Haer. Cap. XIX. S. Ignatio M. Epist. ad Ephesios, S. Justino M. in utraque Apologia, Tertulliano Lib. contra Praxeam, ac S. Dionysio Alexandrino in Epist. adversus Samosatenum. Marius Mercator in Epistola de discrimine inter haeresin Nestorii, et dogmata Samosateni scribit: *Nestorius circa Verbum Dei non quidem ut Paulus sentit, qui non substantivam, sed prolatitium potentiae Dei efficax esse Verbum definit. – – In eo igitur Paulo Samosateno conjungitur: in quo habitatorem et habitaculum pro meritis separat, dividens quod unicuique eorum sit pro-*

prium, ex diversitate naturae; quod quidem illis ambobus cum Ebione et Photino, et Galata Marcello commune est. In eo vero, quod substantiale Dei Verbum confitetur, et esse ab aeterno cum Patre Deum asserit, a memoratis recte dissentit, et fidei rectae conjungitur.

CCXIX. Nestorius, quo haeresis suae venena latius spargeret, tractatum suum de Incarnatione, variasque homilias, fidorum sibi hominum opera usus, per universam Ægyptum disseminavit. Quibus auditis S. Cyrillus Alexandrinus Patriarcha, ut malo obviam iret, varias scripsit Epistolas. Ac primo quidem ad Monachos Ægyptios, ut illos contra pestilentem haeresin praemuniret: tum ad ipsum Nestorium, ut pravam suam doctrinam revocaret ac corrigeret, misso etiam eisdem temporibus CPolim ad Theodosium Imp. et Reginas Libros de Recta Fide, quo late Catholicam de Incarnatione professionem exposuit: Denique, ne imponeret illi Nestorius, ad ipsum Coelestinum Romanum Pontificem. Extat ea Epistola Parte I. Concilii Ephesini, sicque inscribitur: *Beatissimo, Deoque dilectissimo Patri Coelestino in Domino salutem. Vetus*, inquit, *Ecclesiarum consuetudo suadet, ut ejusmodi res Sanctitati tuae communicentur. – – Non prius autem illius communionem palam aperteque deserimus, quam haec ipsa pietati tuae indicaremus. Digneris proinde quid hic sentias praescribere; quo liquido nobis constet, communicarene nos cum illo oporteat, an vero libere eidem denuntiare: Neminem cum eo communicare, qui ejusmodi erroneam doctrinam fovet ac praedicat.* His cognitis S. Coelestinus Romae A. 430. Synodum Episcoporum habuit, ex qua, collaudata Cyrilli doctrina ac constantia in tuendo religionis negotio, hunc in mo-

dum ad eum rescripsit: *Auctoritate tecum nostrae Sedis adscita, vice nostra usus, hanc exequeris districto vigore sententiam, ut aut infra decem dies ab hujus conventionis die numerandos, pravas praedicationes suas scripta professione condemnet, -- aut nisi hoc fecerit, mox Sanctitas tua illi Ecclesiae provisura, a nostro eum corpore modis omnibus sciat esse removendum.*

CCXX. Cyrillus Coelestini Papae et Occidentalis Ecclesiae auctoritate fretus, ad Joannem Antiochenum, aliosque de Nestorio scripsit. Joannes quoque Nestorium ad resipiscendum hortatus est. Sed cum obfirmatus in haeresi semel animus nullis machinis expugnari posset, Cyrillus A. 430. die III. Novembris congregata Alexandriae dioecesis suae Ægyptiacae Synodo, Epistolam ex ea ad Nestorium scripsit, cum duodecim capitulis, quae totidem anathematismis illius feriebant haeresin, denuntians ei, nisi damnato errore capitulis istis subscriberet, latam in ipsum a Coelestino ratam fore sententiam. Dedit et ad CPolitanos litteras, Clerum videlicet ac Populum, nec non ad Monachos, quibus eadem illa significabat. At Nestorius in furorem actus, duodecim et ipse capitula sive anathematismos Cyrilli totidem opposuit, quibus contra Catholicum dogma haeresim affirmavit suam. Tum vero Joannem Antiochenum et Syriae Episcopos contra Cyrilli capitula armavit, tamquam Apollinaris errore foedata, et Theodosium Imperatorem adversus Cyrillum calumniis suis commotiorem reddidit, adeo ut ille acres et minaces ad eum litteras daret, quibus ipsum imprudentiae et inquieti animi, ac turbarum appetentis accusat.

CCXXI. Tandem Oecumenicam Synodum, quam

Cyrillus et boni omnes congregari postulabant, Theodosius Imperator indixit, et ex universis dioecesibus Episcopos ad diem Pentecostes anni sequentis Ephesum vocavit, convocationem ratam habente Coelestino Pontifice, ut constat ex ejus ad Theodosium Epistola. Anno itaque 431 convenere ad Concilium Episcopi CCLXXIV. si Mario Mercatori credimus, quibus praefuit S. Cyrillus, ut Legatus Sedis Apostolicae, donec alii Legati a Coelestino Papa, et Occidentis Synodo sunt missi. Venit Ephesum et Nestorius cum decem suarum partium Episcopis, cui socium honoris causa se addiderat Irenaeus Comes. Venerat et Candidianus Domesticorum Comes, a Theodosio Imperatore missus tumultus compescendi gratia, et ut Monachos ac Saeculares, quorum opera nihil istic necessaria foret, ab urbe submoveret: atque ut neminem Episcoporum nisi absoluta Synodo, redire domum pateretur. Solus ad condictam diem Ephesi non adfuit Joannes Antiochenus cum suis, quos ex Orientali dioecesi delegerat, sive quod de industria moras traheret, ut gratificaretur Nestorio; sive quod Episcopos suos ob locorum distantiam tam cito cogere non potuisset. Tandem diebus omnino sexdecim frustra expectatus, cum abesset ipse itinere quinque tantum aut sex dierum, Alexandrum Apameae, et Alexandrum Hierapoleos Metropolitas Ephesum misit cum litteris excusatoriis ad Cyrillum Alexandrinum. Cumque hi testarentur, non semel sed saepius sibi datum in mandatis a Joanne, ne Sacra Synodus prorogaretur, si ipsum tardare amplius contingeret, factum est Synodi initium die XXII. Junii in Ecclesia B. Mariae. In prima itaque Actione citatus est Nestorius, qui per internuntios missis ab Synodo Episcopis responsum dedit,

adfuturum se, cum omnes advenerint Episcopi. Designabat autem Orientales Episcopos, qui adhuc in itinere morabantur. Sed tergiversante Nestorio, ad rem Patres aggressi sunt. Lectae initio fuere Imperatoris Theodosii Epistolae, tum Nestorii, Cyrilli, Coelestini, ac Capreoli Carthaginensis, recitatisque antiquorum Patrum testimoniis, de communi sententia damnatus est Nestorius tum ex authoritate Canonum, tum ut diserte professi sunt Patres, ex praescripto et Epistola Coelestini Romani Pontificis, atque Episcopali dignitate, et Sacerdotali omni gradu, et consortio privatus. Sententia Concilii postridie significata est Nestorio, et scripto transmissa, cum hac epigraphe : *Sancta Synodus Nestorio novo Judae. Agnosce te propter impias praedicationes tuas, et adversum Canones contumaciam, vigesimo secundo die mensis Junii praesentis, juxta Ecclesiasticarum Sanctionum decreta a Sancta Synodo depositum, atque ab omni Ecclesiastico gradu alienum esse.*

CCXXII. Paucis post damnatum Nestorium diebus Joannes Antiochenus Ephesum pervenit, in comitatu habens Episcopos viginti duos, quibus se adjunxerunt illico qui cum Nestorio erant, et Pelagiani quidam Episcopi ex Italia proscripti, Orientialium patrocinium emendicaturi. Joannes vix e curru descenderat, pulverulentus adhuc in diversorio clandestinum Episcoporum conventum habuit, in quo instigantibus Irenaeo Comite et Candidiano, depositionis sententiam dixit adversus S. Cyrillum, et Memnonem Ephesiorum Episcopum, quasi ille Arii, Apollinaris, et Eunomii haereses suis capitulis doceret, iste per violentiam cuncta in civitate gereret : excommunicationis vero in alios Patres, nisi

post constitutam diem, relictis Cyrillo et Memnone, ad suas partes transirent. Tum dein Theodoreti Cyrensis opera usus est in confutandis duodecim Cyrilli anathematismis. Interim die X. Julii Coelestini Pontificis, et Occidentalis Synodi Legati, Arcadius et Projectus Episcopi, et Philippus Presbyter Ephesum pervenerunt, et excepti sunt a Concilio, celebrataque Actio secunda, in qua lectis solemni ritu Coelestini litteris, Legati postularunt communicari sibi Acta Synodalia damnationis ac depositionis Nestorii. Quibus perlectis Actione III. damnationi et depositioni Nestorii assensi sunt Legati, et Summi Pontificis, Occidentalisque Synodi nomine subscripserunt. Actione IV. rogantibus Cyrillo et Memnone citarunt Patres Joannem Antiochenum per ternos Episcopos, ad rationem facti sui coram Synodo reddendam. Renunciarunt illi, se ad Joannis diversorium venisse, sed aditu a dispositis militibus prohibitos fuisse. Demum Clericos aliquos responsum hoc attulisse ab Joanne: nihil sibi commune deinceps fore cum excommunicatis ac depositis. Denique Actione V. Joannes postremo citatus venire cum detrectaret, Sacra Synodus Joannem, ejusque Episcopos communione, et Sacerdotali omni functione multavit, et irrita esse omnia decrevit quae adversus Cyrillum et Memnonem ab eo gesta erant.

CCXXIII. Interim Orientales schismatici cum Nestorianis nihil non machinabantur ad opprimendam Catholicam Synodum, et Acta ejus obliteranda. Quippe fictis adversus illam calumniis ac mendaciis aures Imperatores ac Principum impleverunt, strenuam ad hoc operam navantibus Candidiano et Irenaeo Comitibus. Qui vias omnes, portus, ac navigia in potestate habentes, sedulo id egerunt, ne quid litterarum ab Oecumenica

Synodo ad Imperatorem perveniret, quo rem, ut gesta erat, certo cognosceret: cum interim soli Schismaticorum commentarii et epistolae CPolim perferrentur. Ex quo factum est, ut Imperator falsa Schismaticorum relatione delusus ad Ephesinam Synodum per Palladium Magisterianum scripserit, jubens irrita esse quae hactenus gesta fuerant, ac de integro legitimum de omnibus judicium institui. Et quamvis certiora cognovisset Imperator a Synodi Patribus ex Epistolis quas mendicus arundine inclusas CPolim detulerat, Schismaticorum tamen artibus iterum circumventus, eo se duci passus est ut ratam juberet trium esse depositionem, Nestorii, Cyrilli, ac Memnonis, quos omnes a legitima Synodo damnatos esse arbitrabatur. Qua de re scripsit ad Ephesinos Patres per Joannem Comitem sacrarum largitionum. Hic cum Ephesum pervenisset, tres illos in privatam custodiam dedit, ac litteras Imperatoris illis legit, quibus Patribus abeundi potestas fiebat, pacatis inter se dissidiis ac simultatibus. Interea Clerus CPolitanus supplicem libellum pro Sacra Synodo Imperatori porrexit, quo obtinuit, ut septem ex utraque parte Legati CPolim mitti juberentur, qui de omnibus in Synodo gestis certiorem facerent Principem. Missi itaque sunt a Catholicis Episcopi septem, quos inter Arcadius Coelestini Legatus. Cognita demum rei aequitate Imperator rem ita decidit, ut Cyrillus et Memnon in Ecclesiis suis manerent, Nestorio sufficeretur Maximianus, Monachus Presbyter, probatae vir fidei ac pietatis: tum ut ad suam quisque Episcopus reverteretur Ecclesiam.

CCXXIV. Paulo post Coelestinus Papa litteras ad Theodosium Augustum exaravit, quibus illo ob praestitum causae fidei patrocinium, ob Nestorii abdicationem

illius Edictis confirmatam, ob Maximiani ordinationem illius jussu factam gratulatus est: et Nestorii deportationem postulavit, ne plures perderet, novasque in Ecclesia turbas excitaret. At Nestorius Antiochiam reversus in monasterio suo annos quatuor habitavit. Sed cùm illic complures colloquiis ac litteris suis corrumperet, Joannis Antiocheni monitu, Theodosius illum in Oasim relegari jussit, initio anni 435. Ubi multis aerumnis et barbarorum incursionibus, ac crebris locorum mutationibus confectus, miserrime vitam finiit, lingua eadem, qua sacrilegas in Dei Matrem voces emiserat, vermibus exesa. Eodem anno 435. religiosissimus Imperator Lege lata, et directa ad Leontium Praef. Praetorio, Nestorii sectatoribus publicam infamiae notam inussit, edicens ut Simoniani, non Christiani vocarentur. Vetuit etiam lectionem librorum Nestorii, eosque undequaque conquisitos ultricibus flammis devoveri jussit.

CCXXV. Soluta jam Synodo Ephesina per triennium adhuc tenuit Joannis Antiocheni cum S. Cyrillo discordia. Tandem adnitente Imperatore resipuit Joannes, et cum Cyrillo in gratiam rediit. Posteaquam enim Joannes Paulum Emesenum Episcopum Alexandriam ad Cyrillum misit, qui suo et Orientalium Episcoporum nomine cum illo transigeret, Cyrillus duos e suis Diaconis cum Aristolao Tribuno, et Paulo Emeseno Antiochiam proficisci jussit, chartamque ipsis tradidit, confessionem fidei, pacisque conditiones continentem, quam si acciperet Joannes Antiochenus, illique subsciberet, litteras ei communionis redderent. Conditiones pacis erant, anathema in doctrinam Nestorii, assensus illius depositioni, et ordinationis Maximiani approbatio. Consensit Joannes omnibus conditionibus pacis, et

confessioni fidei a S. Cyrillo missae subscripsit, Paulumque Emesenum Alexandriam rursum misit cum litteris ad Sanctissimum Antistitem, quae professionem fidei continebant Orientalium Episcoporum, a Cyrillo dein probatam, et responsoriis suis ad Joannem litteris, quarum initium, *Laetentur coeli etc.* insertam. Caeterum quamvis Joannes Antiochenus, et Orientales Episcopi Nestorianae haereseos vehementer fuerint suspecti, ut patet ex relatione Patrum Ephesinorum ad Imperatorem, et Coelestinum Pontificem, atque ex Synodica Epistola ad Clerum CPolitanum; Nestorii tamen personae dumtaxat, non causae aut errori favisse multo probabilius est. Patet id ex Epistola *S. Sixti III.* ad S. Cyrillum, in qua ait Pontifex: *Non se exuli vestro* (Nestorio) *Sanctus Frater noster Joannes addiderat; non ejus est blasphema praedicatione deceptus: nam, quantum rerum exitus docet, suspendit suam sententiam, non negavit:* tum ex Epistolis *S. Cyrilli* ad Acacium Melitenum, et Valerianum Iconii Episcopum. Quare Orientales Episcopi non errore juris et odio fidei Catholicae, sed mero errore facti S. Cyrilli Capitula, atque Ephesinam Synodum impugnarunt; quia Capitula illa in extremum errorem vergere, et Appollinaris venenum propinare falso existimabant: Ephesinam vero Synodum non censebant Oecumenicam, quae illorum Patriarcha, ipsisque absentibus, celebrata esset, et quae Nestorium non satis discussa causa damnasse, et studio partium, nimiumque praecipiti judicio omnia egisse ipsis videbatur.

CCXXVI. S. Cyrillum Alexandrinum, dum Nestorium impugnat, in oppositum Appollinaris errorem lapsum non esse, ejusque scripta omni prorsus erroris

labe vacare, auctoritate Pontificum et Conciliorum manifeste evincitur. S. Coelestinus Epist. ad Cyrillum scribit: *Quin et nos quoque, dilecte Frater, nonnulla addituri eramus, nisi eadem omnia quae nos sentimus ac tenemus, te itidem sentire ac tenere perspiceremus.* Idem. in Epist. ad Nestorium: *Alexandrinae Ecclesiae Sacerdotis fidem et probavimus, et probamus. Et tu ad monitus per eum eadem sentias nobiscum, si vis esse nobiscum, O frater! Si tibi sensus datur, damnatis omnibus, quae hucusque sensisti, statim haec volumus praedices, quae ipsum videas praedicare.* Ephesina Synodus in relatione ad S. Coelestinum post Act. V. ait: *Lectae deinde sunt litterae, quas Sanctissimus Alexandrinae Ecclesiae Episcopus Cyrillus ad eum* (Nestorium) *scripserat, quas Sancta Synodus approbavit, ut recte inculpateque exaratas, atque in nullo dissentaneas divinis Scripturis, traditae videlicet fidei et expositae in magna illa Synodo a SS. Patribus, qui Nicaeae Bithyniae olim convenerunt: sicut tua quoque Sanctitas id recte probans testificata est.* Chalcedonense Actione I. ait: *Semper memoria Cyrilli. Cyrillo aeterna memoria. Si quis retractat, anathema sit. Siquis super ista inquirit, anathema sit. Maledictus qui addit; maledictus qui aufert; maledictus qui innovat.* Et Actione II. *Omnes sic credimus. Sicut Cyrillus, ita credimus. Aeterna memoria Cyrilli.* Denique Vta Synodus Generalis, CPolitana II. Can. XIII. nonnulla Theodoreti scripta, et Can. XIV. defensores Epistolae Ibae ad Marim Persam non alia de causa confixit, quam quia Theodoretus et Ibas scripta S. Cyrilli adversus Nestorium pro fidei defensione impugnassent.

CCXXVII. Inventi tamen fuere ex protestantibus,

qui Cyrillum arguerent, et Nestorio patrocinarentur. Lutherus Lib. de Conciliis, Nestorium et Eutychetem ex inscitia solum aliqua, et in modo loquendi lapsos dicit: nam alioqui utrique zelum bonum, animum sincerum, et fidem rectam tribuit. Totam vero causam tumultus, et tragoediarum eo tempore excitarum, in Episcopos Catholicos, Leonem videlicet et Cyrillum refert; eoque progreditur, ut dicat vereri se, ne in extremo judicio aliqui haeretici sedeant judices, et Episcopi qui eos in Conciliis damnaverunt, aeternum pereant. Tantum non aperte dicens, Nestorium et Eutychetem cum Christo judices futuros: Sanctos vero Cyrillum et Leonem in aeternum perituros. Plures idipsum ex Calvini grege cum Luthero senserunt, nempe Albertinus in Opere de Eucharistia, Aegydius Gaillard, Joannes Crojus, et Anonymus Calvinista, qui An. 1645. pestilentissimum edidit librum, quo demonstrare conatus est, Nestorium impurissimum haeresiarcham, pium et Catholicum fuisse: illos autem a quibus condemnatus est, Cyrillum nempe et Ephesinam Synodum, haereticos et impios: a quibus injuste ac per vim et tyrannidem oppressus Nestorius, non solum inter Ecclesiae Doctores et magistros sit habendus, sed inter Martyres quoque numerandus. Temerarium hunc circulatorem late castigavit Petavius toto Libro VI. Theologicorum Dogmatum de Incarnatione. Simbolam quoque suam liberaliter aevo nostro contulit, Patrum omnium totiusque venerandae antiquitatis Zoilus maledicentissimus, Joannes Laurentius Moshemiuus Tomo I. Instit. Historiae Christianae, pag. 403. haec scribens: *Inhonestis artibus et studiis haud parum in hoc Concilio* (Ephesino I.) *datum fuisse, Cyrillumque animi potius*

commotionibus, *quam justitiae et pietati obsecutum esse nemo bonus et sapiens facile negaverit*. Et pag. 404. *Sunt tam veterum*, *quam recentiorum longe plurimi*, *qui idem ipsum* (Nestorium) *quam Ephesinos sensisse*, *alio vero modo locutum esse arbitrantur*, *omnemque culpam funestissimi hujus dissidii in Cyrilli turbulentum ingenium* : *et iniquam erga Nestorium voluntatem conjiciunt*. — — *Aequis disceptari armis poterit*, *uter pejus de re Christiana promeritus sit*, *Cyrillus an Nestorius*. O blasphemam impudentissimi hominis vocem!

CCXXVIII. *Conclusio I. Dogmatica*. Verbum per veram, realem, ac physicam unionem unitum fuit Sanctissimae Humanitati. Prob. I. Auctoritate Scripturarum. Joan. I. dicitur: *Verbum caro factum est*. Haec verba in sensu proprio sumpta non denotant tantum unionem moralem, qualis datur inter duos amicos. Ergo veram, realem, ac physieam. P. A. Quantumlibet arcta sit duorum amicorum unio, numquam tamen in sensu proprio dici potest, quod unus factus sit alter; sicut tamen de Verbo dicitur, quod sit caro factum. Ergo. Ad Philippenses II. scribit Apostolus: *Exinanivit semetipsum formam servi accipiens*, *in similitudinem hominum factus*. Ex quibus hoc argumentum effloreseit: Verbum, juxta Apostolum, semetipsum exinanivit uniendo se naturae humanae. Atqui uniendo se naturae humanae unione tantum morali, affectus nimirum, inhabitationis etc. non recte diceretur semetipsum exinanisse. Ergo. P. m. Et Pater, et Spiritus Sanctus unione morali affectus et inhabitationis uniuntur homini justo. Joan. XIV. *Siquis diligit me sermonem meum servabit*, *et Pater meus diliget eum*, *et ad eum veniemus*, *et mansionem apud eum faciemus*. I. ad Cor. III. *Spiritus Dei habitat in vobis*;

quin idcirco dici possint exinaniti. Ergo Verbum unitum est naturae humanae unione vera, physica, ac reali. Urget hoc argumentum S. Cyrillus Epist. I. ad Monachos.

CCXXIX. Prob. II. Auctoritate Conciliorum. Ephesini, quod Anathematismos S. Cyrilli approbavit, quorum tertius ita sonat: *Siquis in uno Christo dividit substantias post unitatem, sola eas connexione conjungens, eamque, quae secundum carnis dignitatem sit, vel etiam auctoritatem et potestatem, ac non potius conventum, qui per unitatem factus est, naturalem, anathema sit.* Et CPolitani II. Collatione VIII. Anathematismo IV. *Siquis dicit secundum gratiam, vel secundum operationem, vel secundum dignitatem, vel secundum honoris aequalitatem, vel secundum auctoritatem, aut relationem, aut affectum, aut virtutem, et non secundum compositionem, sive secundum subsistentiam, unitionem Verbi ad carnem factam esse; anathema sit.*

CCXXX. Prob. III. Authoritate Patrum Ephesino Concilio antiquiorum. S. Ignatius M. Epist. ad Ephes. ait: *Singuli viri communiter omnes in gratia, ex nomine convenite in una fide, et in uno Jesu Christo secundum carnem ex genere David, Filio hominis, et Filio Dei.* S. Gregorius Nazianzenus Orat. LI. *Siquis divinitatem in eo* (Christo) *velut in Propheta, per gratiam operatam fuisse, non autem secundum essentiam copulatam fuisse, atque copulari dixerit, a praestantiori afflatu vacuus sit, immo contrario impleatur.* Et Orat. XXXI. *Non duo factus, sed unum ex duobus fieri sustinens. Deus enim ambo sunt, id quod assumpsit, et quod est assumptum: Naturae duae in*

unum concurrentes, non duo Filii. Nolo contemperationem illam ementita ratione quispiam explicet. S. Hilarius Lib. IX. de Trinit. *Mediator ipse in se ad salutem Ecclesiae constitutus, et illo ipso inter Deum et hominem mediatoris Sacramento utrumque unus existens, dum ipse ex unitis in idipsum naturis naturae utriusque res eadem est, ita tamen ut neutro careret in utroque, ne forte Deus esse homo nascendo desineret, et homo rursum Deus manendo non esset.*

CCXXXI. Prob. IV. Ratione Theologica. Illa est vera, realis, ac hypostatica unio, cujus virtute consurgit compositum hypostaticum Deus idem et homo. Sed virtute unionis, quae intercedit Verbum inter et humanitatem, fit et consurgit compositum hypostaticum Deus et homo, unus idemque qui dicitur Christus. Ergo unio intercedens inter humanitatem et Verbum, est vera, realis, ac hypostatica unio.

CCXXXII. *Conclusio II. Dogmatica.* In Christo unica tantum datur persona, nimirum divina. Prob. I. Auctoritate Scripturarum. Unus idemque in Scripturis constanter asseritur Filius Dei, et Filius hominis, Deus Verbum, homo. Ad Rom. IX. *Ex quibus est Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in saecula.* I. Joan. I. Cap. III. *In hoc cognovimus charitatem Dei, quoniam ille animam suam pro nobis posuit.* Joan. VIII. *Antequam Abraham fieret, ego sum.* Joan. X. *Ego et Pater unum sumus.* Ad Ephes. IV. *Qui descendit, ipse est et qui ascendit super omnes coelos, ut impleret omnia.* Atqui non est idem secundum naturas, id est, propter identitatem naturae humanae et divinae. Ergo propter identitatem personae. Ergo in Christo unica tantum datur persona, eaque di-

vina, duabus naturis humanae ac divinae, vere, physice, ac substantialiter unita: atque adeo ob hanc personae unitatem in Christo possunt praedicata naturae divinae propria affirmari de homine, et praedicata naturae humanae propria affirmari de Deo, v. g. dicendo: *Homo est Deus. Deus est homo. Deus passus ac mortuus est.*

CCXXXIII. Prob. II. Auctoritate Conciliorum. Ephesini, quod Anathematismos S. Cyrilli approbavit, quorum II. sic sonat: *Siquis non confitetur carni secundum substantiam unitum Dei Patris Verbum, unumque esse Christum cum propria carne, eumdem scilicet Deum simul et hominem; anathema sit.* VI. *Siquis dicit Deum esse, vel Dominum Christi Dei Patris Verbum, et non magis eumdem ipsum confitetur Deum simul et hominem, propter quod Verbum caro factum est secundum Scripturas; anathema sit.* Calcedonense in professione fidei, Actione V. ait: *Confitemur unum eumdemque Filium, Dominum, unigenitum, in duabus naturis inseparabiliter, inconfuse, indivise, immutabiliter agnoscendum; nusquam sublata differentia naturarum propter unitionem, magisque salva proprietate utriusque naturae, et in unam personam, atque subsistentiam concurrente.*

CCXXXIV. Prob. III. Auctoritate Patrum, qui ante Ephesinum floruerunt. S. Ignatius M. Epist. ad Ephes. ait. *Deus noster Jesus Christus in utero gestatus est a Maria, secundum dispensationem Dei ex semine David.* S. Irenaeus Lib. III. adv. Haer. Cap. XVIII. luculenter e Scripturis adstruit, *unum et eumdem esse Verbum Dei, et hunc esse unigenitum, et hunc incarnatum esse pro salute nostra Jesum Christum, Domi-*

num nostrum. Ac qui in duos illum partiuntur, acriter redarguit; quos et *solvere Jesum Christum* ait, ut S. Joannes Epist. I. Cap. IV. loquitur, hoc est, dividere, et arctissimam illam unionem dirimere. Tertullianus in calce libri de Carne Christi: *Sicut et definiens* (Paulus I. ad Cor. VIII.) *ipsum quoque Christum unum, multiformis Christi argumentatores quatit, qui alium faciunt Christum, alium Jesum; alium elapsum de mediis turbis, alium detentum*. S. Dionysius Alexandrinus in Epistola Synodica contra Paulum Samosatenum, redarguit illum, quod asseveraverit *dari in Christo duas hypostases, duasque personas, sive Christos duos; duosque Filios*. S. Athanasius in libello de Incarnatione: *Sicut homo persona est una, et animal unum e spiritu et carne concretum; ita Christus intelligi debet unus esse, et non personae duae: quod recens impietas violenter invehere conatur*. S. Ambrosius Lib. de Incarnatione, Cap. V. *Incarnationis Sacramenta suscepit, non divisus, sed unus: quia utrunque unus, et unus in utroque, hoc est, vel Divinitate, vel corpore. Non enim alter ex Patre, alter ex Virgine, sed idem aliter ex Patre, aliter ex Virgine. Generatio generationi non praejudicat, nec caro Divinitati*. S. Hieronymus in Cap. I. Epist. ad Ephes. *Benedictus Deus ejus, qui assumptus est hominis, et Pater ejus, qui in principio apud Deum fuit Deus Verbum. Non quo alius assumptus homo, et alius sit Sermo, qui assumpserit: sed quo unus atque idem pro veritate causarum, nunc sublimis, nunc humilis praedicetur*. S. Augustinus in Enchiridio, Cap. XXXVI. *Ut quemadmodum est una persona quilibet homo, anima scilicet rationalis et caro; ita sit Christus una persona, Verbum et homo*. Quae Patrum, eadem et

Symbolorum doctrina est, Apostolici, Nicaeni, et Constantinopolitani, quod posteaquam declaravit Christum esse *Deum de Deo*, *lumen de lumine*, *Consubstantialem Patri*, illico subjungit, *Qui propter nos homines, et propter nostram salutem descendit de coelis, et incarnatus est de Spiritu Sancto ex Maria Virgine, et homo factus est.*

CCXXXV. Prob. IV. Ratione Theologica. Nisi eadem persona quae est Filius Dei, etiam sit homo, id est, vere, realiter ac physice coniuncta cum humanitate funditus evertitur mysterium Incarnationis Dominicae, neque Filius Dei vere dici potest incarnatus, et homo factus. Sicut enim nemo vere dicitur doctus per eam scientiam quae est in alia persona: ita nec Filius Dei esset homo per humanitatem in altera persona subsistentem.

CCXXXVI. *Conclusio III. Dogmatica.* Beatissima Virgo vere proprieque Mater Dei Θεοτόκος dicenda est. Prob. I. Auctoritate Scripturarum, quae innumeris locis testantur, Verbum verum esse Deum, et carnem in utero Virginis induisse ex substantia Matris, ac pro nobis hominem esse factum. Prob. II. Auctoritate Conciliorum, Ephesini, quod Anathematismos S. Cyrilli approbavit. I. sic habet: *Siquis non confitetur Deum esse veraciter Emmanuelem, et propterea Dei Genitricem Sanctam Virginem; peperit enim secundum carnem, carnem factum Dei Verbum, secundum quod scriptum est, Verbum caro factum est; anathema sit.* Chalcedonensis Actione V. *Consonanter omnes docemus, eumdem perfectum in Deitate, et eumdem perfectum in humanitate, Deum verum, et hominem verum. -- Ante saecula quidem de Patre genitum secundum Deitatem, in novissimis autem diebus*

eumdem propter nos et nostram salutem ex Maria Virgine Dei Genitrice secundum humanitatem. Constantinopolitani II. Can. VI. *Siquis abusive et non vere Dei Genitricem dicit Sanctam gloriosam semper Virginem Mariam; vel secundum relationem, quasi homine puro nato, sed non Deo Verbo incarnato, et nato ex ipsa, -- talis anathema sit.* Nicaeni II. Actione VII. *Confitemur autem et Dominam nostram Sanctam Mariam proprie ac veraciter Dei Genitricem: quoniam peperit carne unum ex Sancta Trinitate, Christum Deum nostrum.*

CCXXXVII. Prob. III. Auctoritate Patrum, qui ante Ephesinum scripsere, et B. Mariam vel expressis, vel aequivalentibus verbis Dei Genitricem appellarunt. S. Ignatius M. Epist. ad Ephesios ait: *Deus noster Jesus Christus a Maria in utero gestatus est. -- Unus est medicus carnalis et spiritualis; factus et non factus, qui in carne fuit Deus, in immortali veraque vita, et ex Maria, et ex Deo.* S. Justinus in Dialogo cum Tryphone ait, *Christum prius extitisse Filium Conditoris omnium, ac Deum, qui genitus est homo per Virginem, eidem nobiscum, patiendi legi subjectus, et carnem habens.* S. Irenaeus Lib. III. adv. Haer. Cap. XXXI. *Verbum existens ex Maria, quae adhuc erat Virgo, recte accipiebat generationem Adae recapitulationis.* S. Dionysius Alexandr. in Epist. Synodica contra Paulum Samosatenum: *Quinam tu dicis hominem eximium Christum, et non Deum verum existentem, et adoratum ab universa creatura cum Patre et Spiritu Sancto, incarnatum e Sancta Virgine, et Dei Genitrice Maria?* Et in Responsione ad quaestionem V. Samosateni. *Ostendit* (Isaias) *Dei Genitricem Virginem quemdam concepisse: quem quidem nos agnovimus De-*

um nostrum, et Patri coaeternum Filium Verbum. S. Athanasius Orat. IV. contra Arianos: *Itaque divinae Scripturae scopus iste est, et formula propria, ut duplicem agnoscamus in ea de Salvatore loquendi rationem: Nimirum tum Filium fuisse semper, et esse Deum; qui sit Verbum, et splendor ac sapientia Patris: tum postea propter nos eumdem illum assumpta carne de Virgine Dei Genitrice Maria, hominem esse factum.* S. Cyrillus Hierosolymit. Catech. IV. *Crede hunc unigenitum Dei Filium, propter peccata nostra e coelo in terram descendisse, et assumpsisse iisdem nobiscum subjectam affectionibus humanitatem, et ex Sancta Virgine ac Spiritu Sancto esse genitum.* S. Basilius Hom. XXV. de humana Christi generatione, B. Virginem Θεοτοκον appellat. S. Gregorius Nazianzenus Epist. I. ad Cleodonium, seu Orat. LI. *Siquis Sanctam Mariam Deiparam non credit, extra Divinitatem est.* S. Hilarius Lib. IX. de Trinit. *Natus igitur Deus ex Virgine homo, et secundum plenitudinem temporum in semetipso provecturus in Deum hominem.* S. Hieronymus Lib. contra Helvidium: *Natum Deum esse de Virgine credimus, quia legimus.* Similia habent et reliqui Patres, *S. Hippolytus M.* apud *Theodoretum* Dial. I. *Tertullian.* Lib. de Praescript. Cap. XIII. *Lactantius* Lib. IV. Divin. Instit. Cap. XII. *Julius Firmicus* Lib. de errore profanarum Religionum, Cap. XXVI. *S. Ambrosius* Lib. de Incarnat. Cap. V. *S. Chrysost.* Hom. II. in Matth. *S. Amphilochius* Orat. IV. *S. Ephrem* in Orat. de Margarita pretiosa. Quare merito *S. Cyrillus* Lib. de recta Fide ad Reginas scribit, vocem hanc *Deipara* veteribus Patribus fuisse familiarem, hocque ipse agnovit Joannes Antiochenus in Epist. ad Nestorium: *Etenim nomen*

hoc Θεοτόκον, inquit, *nullus umquam Ecclesiasticorum Doctorum repudiavit. Qui enim illo usi sunt, et multi reperiuntur, et apprime celebres : qui vero illud non usurparunt, numquam erroris alicujus eos insimularunt, qui illo usi sunt.*

CCXXXVIII. Prob. IV. Ratione Theologica. Quamvis B. Maria ipsam Divinitatem non pepererit, illum tamen peperit secundum humanitatem, qui propter realem et hypostaticam unionem naturae humanae cum Verbo Divino, vere, proprie, ac natura Deus est. Ergo B. Maria vere ac proprie est Mater Dei. Utitur hoc argumento S. Cyrillus Epist. I. ad Monachos : *Si Deus est Dominus noster Jesus Christus, quomodo Dei Genitrix non est, quae illum genuit Sancta Virgo?* Et Epist. III. ad Nestorium, Cap. II. *Quia vero Sacra Virgo Deum carni secundum hypostasin unitum corporaliter genuit; ob id illam quoque Deiparam esse dicimus; non quod Dei Verbi natura existendi initium ex carne traxerit; sed quia humana natura secundum hypostasin sibi unita, corpoream ex utero nativitatem expertum est.* Brevius idem argumentum sic proponitur. Maria est vere Mater Jesu Christi. Jesus Christus est verus Deus. Ergo Maria est vere Mater Dei.

OBJECTIONES.

CCXXXIX. *Objicitur I.* contra I. Conclusionem, Auctoritas Scripturarum. Humanitas Christi saepe in Scripturis comparatur templo, et domui. Hinc ipse Christus ait Joan. II. v. 19. *Solvite templum hoc, et in tribus diebus excitabo illud. — — Ille autem dicebat de templo corporis sui.* Ad Coloss. II. *In ipso inhabitat*

omnis plenitudo Divinitatis corporaliter. Joan. I. *Et habitavit in nobis.* Ergo Verbum habitavit in Christo homine, tamquam in templo, quae habitatio nullam dicit veram ac substantialem unionem. R. C. A. N. C. In his comparationibus neque datur, neque requiritur plena comparatorum inter se convenientia, sed aliqua tantum: nimirum, quod sicut Divinitas speciali modo est in templis manufactis, ita speciali modo sit in humanitate Christi, quamvis is ipse specialis modus sit diversus; cum Divinitas physice sit unita humanitati, non vero templis manufactis. Certe in Scripturis etiam corpus nostrum dicitur tabernaculum animae. II. ad Cor. V. *Nam et qui sumus in hoc tabernaculo, ingemiscimus gravati.* II. Petri I. *Velox est depositio tabernaculi mei.* Neque tamen idcirco Nestoriani dicent, animam nostram non esse physice unitam corpori. In II. textu hoc ipso, quod Apostolus addat *corporaliter*, intelligit Divinitatem unitam fuisse naturae humanae Christi eo modo, quo anima unitur corpori per veram, realem, et hypostaticam unionem. Verba illa *Et habitavit in nobis*, idem significant ac *nobiscum*, juxta illud Baruch. Cap. III. v. 38. *Post haec in terris visus est, et cum hominibus conversatus est.*

CCXL. *Objicitur II.* Auctoritas Patrum. *S. Athanasius* Lib. de Incarnat. *Eusebius* Lib. IV. Demonstrationis Evangelicae, Cap. XIII. *S. Joan. Damascenus* Lib. III. de Fide Orthod. Cap. XIII. Humanitatem Christi vocant instrumentum Divinitatis. Atqui instrumentum moraliter tantum unitur artifici. Ergo. II. *Eustathius* Antiochenus apud *Theodoretum* Dial. I. *S. Gregorius Nyssenus* Lib. II. contra Eunomium, humanitatem vocant templum Divinitatis. R. ad I. C. M. N. m. universali-

ter sumptam. Nam etiam v. g. manus est instrumentum animae, et tamen huic est physice unita. Humanitas igitur Christi potest innoxie vocari instrumentum Divinitatis, non separatum, sed Verbo physice conjunctum et unitum. Ad II. D. A. Vocatur templum, in quo Verbum habitavit per meram assistentiam, N. A. Per veram, hypostaticam, ac realem unionem, C. A. Quam innoxiae sint hae voces, *instrumentum*, *templum*, vel ex eo dignoscitur. quod ipse *S. Cyrillus*, Nestorii impugnator acerrimus, saepius illis fuerit usus in Dialogo de Incarnatione, et Lib. VI. in Joannem.

CCXLI. *Objicitur III.* Novitas et obscuritas vocabuli. Non potest ostendi, quod Patres ante Ephesinum Concilium mentionem fecerint unionis hypostaticae. II. Explicari nequit quid sit unio illa hypostatica. III. Cyrillus temere et arbitrarie unionem illam vocat naturalem, substantivam, et hypostaticam. R. ad I. Etsi aliqui Patres hanc vocem *Unio hypostatica* non adhibuerint, usi tamen sunt verbis aequivalentibus, adunationis, contemperationis, mixtionis etc. Certe admiserunt unitatem personae, ut late ostendimus Conclusione II. et III. Ergo etiam unionem hypostaticam, quam necessario consequitur unitas personae. Alii vero Patres Anteephesini signate utuntur nomine unionis, ut Irenaeus, Athanasius, Gregorius Nyssenus, Basilius, Chrysostomus, Augustinus. Ad II. O. A. N. C. Sufficienter explicari nequit aeterna Verbi generatio. Ergo non datur? Sufficit nobis scire, unionem hypostaticam nil aliud esse quam nexum, seu vinculum formale, quo natura divina et humana in una Verbi persona intime, physice, ac realiter copulantur, quamvis natura hujus vinculi, omnesque ejus proprietates clare et ad captum ex-

plicari nequeant. Nil autem mirum est Theologos in explicanda unione hypostatica laborare, cum haetenus Philosophorum nemo inventus sit, qui liquido explicarit unionem animae rationalis cum corpore materiali. Quare recte ait S. Cyrillus Lib. de recta Fide ad Theodosium, Num. XXIII. *Incarnationis modus admodum subtilis est, vereque inexplicabilis; talis demum, qui cogitationis, captusque nostri angustias multis partibus excedat. – – Nempe ut periculo non vacat curiosius in ea inquirere quae humana non sunt: ita extremae dementiae videtur, ea quae mentis nostrae aciem excedunt, humani judicii trutinae subjicere moliri.* Ad III. N. A. Cyrillus unionem illam vocat *naturalem*, non prout opponitur liberae; Deus enim nulla necessitate adactus carnem assumpsit: sed prout opponitur unioni morali tantum. Quare naturalem vocat I., ut denotet eam unionem veram esse, a parte rei, et proprie dictam, quo sensu naturam sumit Apostolus ad Ephes. II. *Eramus natura filii irae*, id est, vere ac proprie. II. Quia ex ea unione fit unum aliquid proprie et per se. III. Quia sola natura hominis, non vero persona hominis, quae in Christo numquam data est, cum Verbo conjungitur. Unionem illam vocat etiam *substantivam*, quia substantiae ipsae, divina et humana, per sese copulantur invicem, et unum per se substantivum, hoc est, personam unam, eamque divinam seu Dei Verbi constituunt. Vocat *hypostaticam*, seu secundum hypostasin, quia per illam unionem ex duabus naturis fit res una subsistens.

CCXLII. *Objicitur IV.* contra II. Conclusionem, Auctoritas Scripturae. Ad *Hebraeos* VII. Filius Dei dicitur esse sine Matre, et sine Genealogia: Mariae au-

tem Filius juxta Evangelistas et Matrem habuit, et Genealogiam. Ergo alius est Filius Mariae, et alius Filius Dei, Verbum. II. In Scripturis Deus dicitur immortalis et impassibilis: Filius Mariae dicitur pro nobis passus et crucifixus. Ergo alia est persona Verbi, et alia persona hominis, quem inhabitabat Verbum. P. C. Si eadem fuisset hominis, et Verbi persona, tunc ipsa Divinitas fuisset passa ac mortua. Atqui id sine haeresi affirmari nequit. Ergo. R. D. A. Filius Dei secundum naturam divinam dicitur esse sine Matre et sine Genealogia, C. A. Filius Dei secundum naturam humanam, N. A. et C. Haec minime contradictoria sunt in Christo, habere Matrem et Genealogiam, illisque carere; quia cadunt supra diversas Christi naturas, vel supra Christum ut subsistentem in diversis naturis. Ad II. eadem est responsio. C. A. N. C. Filius Mariae passus pro nobis et crucifixus est secundum humanitatem, non secundum Divinitatem. Ad *Prob.* N. M. Rem hanc optime explicat Vigilius Tapsensis Lib. II. contra Eutychetem et Nestorium: *Passus est Deus in unione personae, non in proprietate naturae. Siquidem passionis injurias etiam Divinitas pertulit, sed passionem sola ejus caro persensit. Sicuti solis radium, vel flammae corpulentiam recte dicimus posse gladio secari, non posse tamen dirimi: ita Verbum Dei jure dicimus passionis injurias pertulisse; non tamen passionem sensisse. Ita ergo suscipiendo passiones, et earum non cedendo effectibus, apparet Deum Verbum impassibiliter passum. Sed quia caro ejus non solum pertulit, sed et sensit, et cessit, merito ac jure dicimus, Dominum his omnibus passionum conditionibus sensibiliter affectum in carne sua, sine sensu vel mutatione Divinitatis suae. Ergo perferre*

passionem naturae est utriusque: sed cedere passioni, non est utriusque naturae, cum sit unius ejusdemque personae. Et Lib. V. *Ergo proprium est illi mori, propter naturam carnis, quae mortalis est: et proprium est illa non mori, propter naturam Verbi, quae mori non potest. Item propter ineffabile mysterium unionis utrarumque naturarum, communis in ipso fuit mortalitas carnis Verbi naturae quae mori non potuit: et communis in ipso est immortalitas Verbi naturae carnis, quae morti succubuit.*

CCXLIII. *Objicitur V.* Auctoritas *S. Chrysostomi*, qui Hom. III. in Cap. I. Epist. ad Hebraeos scribit, quod ibi Apostolus feriat Judaeos et Haereticos, Samosatenum, Arianos, Sabellium et Marcionem. *Judaeos quidem ostendens duas personas, et Deum, et hominem.* Ergo Chrysostomus duas admisit in Christo Personas. R. cum *Sixto Senensi* Lib. VI. Bibliothecae Sanctae, Adnotatione 329. Graecum Chrysostomi Codicem longe probabilius depravatum fuisse: neque legendum esse *Deum et hominem*, sed *Deum et Deum*, id est, Deum Patrem, et Deum Filium. Rationes quibus nititur assertio nostra, sunt hae potissimum. I., quia *Deus et Deus* aptissime congruit cum proposita Pauli sententia ad exprimendas duas personas contra Judaeos, qui unicam tantum in Deitate personam agnoscunt. II. Ipse S. Chrysost. eadem Pauli verba, *Unxit te Deus Deus tuus oleo laetitiae*, de duabus Sanctissimae Trinitatis personis, Patre nempe et Filio intellexit Hom. V. de incomprehensibili Dei natura contra Anomaeos. III. Theophilactus haec eadem S. Chrysostomi verba refert, omissa hominis mentione, et nomine Dei bis posito: *Hoc adversus Judaeos, et Sabellium, et Marcellum pugnat, tamquam*

duas personas indicans, Deum et Deum. IV. Nestoriani, eorumque fautores hunc Chrysostomi locum numquam pro se allegarunt; facturi utique illius mentionem magno verborum apparatu, si invenissent. Quod si quis pertinaciter contendant, genuinam hanc esse Chrysostomi lectionem; dico per *hominem*, Christi Dei simul et hominis personam significari; per *Deum* vero personam Patris. Et quamvis torta videatur haec expositio, praestat tamen Chrysostomum sic explicare, quam eum Nestoriani erroris reum agere nulla de causa: praecipue cum Coelestinus Papa Epistola ad Clerum et Populum Constantinopolitanum scribat, nullum umquam in Constantinopolitana Sede praedecessorem Nestorii duas in Christo personas admisisse. Vide *Tournely* de Incarnatione, Quaest. VII. Art. I.

CCXLIV. *Objicitur VI.* Auctoritas aliorum Patrum. *S. Basilius* Christum vocat hominem *Deiferum*. *S. Athanasius* hominem *Deificatum*. II. *S. Ambrosius* Lib. V. de Fide, Cap. V. Et *S. Augustinus* Lib. XI. de Civitate Dei, Cap. II. asserunt hominem fuisse a Verbo assumptum. Ergo etiam assumpta fuit persona humana. P. C. Verbum assumpsit humanitatem completam. Ergo etiam subsistentiam humanam, quae est proprietas naturae humanae pertinens ad ejus dignitatem; alias dicendum foret, humanitatem Christi semper fuisse in statu violento. III. *SS. Augustinus et Nazianzenus* dicunt Christum esse *aliud* praeter Verbum, et *aliud* praeter hominem. IV. *S. Augustinus* Tract. IV. in Joannem, Verbum vocat Sponsum, et naturam humanam Sponsam. Atqui Sponsus et Sponsa sunt duae personae. Ergo. V. Patres dicunt unionem factam esse in persona, non in natura. Ergo persona Verbi unita fuit cum

persona hominis. R. ad I. non de verbis, sed de sensu verborum quaerendum esse. S. Basilius non ipsum Christum, sed carnem Christi vocat Deiferam propter unionem hypostaticam cum Divinitate. Immo ipse Christus ob hanc unionem vocari potest Deifer in sensu Catholico; licet hos loquendi modos in Nestorio reprehenderit S. Cyrillus ob pravam Nestorii explicationem, intelligentis ea verba de unione tantum morali. Ad. II. C. A. N C. Patres hi, Nestoriana haeresi nondum exorta, securius loquebantur, concretum sumentes pro abstracto, hominem pro humanitate; centies enim docuerant unam tantum in Christo dari personam. Ad *probat.* D. A. Verbum assumpsit humanitatem completam in ratione naturae, C. A. In ratione personae, N. A. et C. Subsistentia qualiscumque, vel propria nempe vel aliena, est proprietas naturae humanae; non tamen determinate subsistentia propria, quae supernaturaliter separari potest a natura humana, minusque illi optabilis fuerat; cum melius illi fuerit subsistere in Verbo quam in se ipsa. Ad III. R. per ea verba denotari distinctionem naturarum; non personae. Ad. IV. R. non ibi institui comparationem adaequatam, sed aliquo modo, et in sensu sano exprimi intimam conjunctionem Verbi cum natura humana, et perfectam bonorum communicationem. Ad V. N. C. Gemina de causa dicitur unio hypostatica facta fuisse in persona, non in natura. I. est, quia unio in eo proprie ac immediate facta dici debet, ex quo unus resultat Christus: atqui unus resultat Christus ex unione humanae naturae cum una Verbi persona, non cum una natura. II. Quia si unio immediate facta fuisset in natura divina, Pater et Spiritus Sanctus non minus incarnati dicendi forent quam

Filius, cum natura divina una et eadem numero sit in tribus divinis personis.

CCXLV. *Objiciuntur* VII. Sequelae. Si unica datur in Christo persona, verissima foret propositio Monachorum Scytharum: *Unus de Trinitate passus, et crucifixus est carne.* Atqui hanc propositionem damnavit S. Hormisdas Papa. Ergo. II. Si unica datur in Christo persona, hoc ipso non erit composita. Atqui persona Christi est composita, ut V. Synodus, seu Constantinopolitana II. definivit Collatione VIII. Can. IV. *Sancta vero Dei Ecclesia utriusque perfidiae impietatem rejiciens, unitionem Dei Verbi ad carnem secundum compositionem confitetur, quod est secundum subsistentiam.* Ergo. R. C. M. N. m. *Hormisdas* neque propositionem illam, neque Monachos Scythas eam propugnantes damnavit ut haereticos; sed judicavit tantum disceptationem hanc intempestivam esse, et turbandae potius Ecclesiae, quam aedificandae opportunam. Monachos ipsos merito insectatus est, ut ipse loquitur in Epistola ad Possessorem, *Ut contemptores authoritatum veterum, ut novarum cupidos quaestionum, eousque tumoris elatos, ut ad arbitrium suum utriusque orbis putarent inclinandum esse judicium, nec in numero Fidelium deputarent sequaces traditionis paternae, si suae viderent cedere nolle sententiae.* Satis itaque habuit, quin sententiam de ipsa propositione ferret; coercere tumultuantes Monachos, intacta et indiscussa propositione, cujus praedicationem tunc nocituram potius praevidebat, quod nonnullam specie tenus affinitatem cum Petri Fullonis recens proscripto dogmate habere videri posset iis, qui rem subtilius non discuterent: et quod absque ejus ope Synodus Chalcedonensis Eutychetis et Nestorii haeresin confixisset. Quia tamen Scythae Mo-

nachi, eorumque adversarii Acoemetae Orientem turbare non desinebant, Joannes II. Papa rogatus a Justiniano Imperatore, coacta Romae Synodo propositionem illam ratam habuit, et Acoemetas Monachos velut Nestorianos damnavit, ut ipse Joannes II. refert in Epistola ad Justinianum Imp. A. 534. data, atque altera ad Senatores Avienum et Liberium. Idem paulo post in V. Synodo definitum est Can. X. *Si quis non confitetur Dominum nostrum Jesum Christum, qui crucifixus est carne, Deum esse verum, et Dominum gloriae, et unum de Sancta Trinitate; talis anathema sit.* Vide *Henr. Card. Norisii* Dissert. de uno ex Sanctissima Trinitate passo, et *Natalem Alexandrum* Dissert. II. in Hist. Eccles. Saeculi VI. Ad II. R. Persona Christi secundum se, et secundum id quod importat in recto, est omnino simplex; in recto enim importat personalitatem Verbi, quae est simplicissima: at vero si eadem consideretur secundum id quod dicit in obliquo, in quo dicit duas naturas humanam et divinam inter se unitas, est persona composita, id est, subsistens in duabus naturis. Atque hoc sensu Constantinopolitanum II. personam Christi dicit esse compositam, sive unitionem factam esse secundum compositionem. Illico enim post citata verba subjungit: *Unitio enim per compositionem in Mysterio Christi non solum inconfuse ea quae convenerunt conservat, sed nec divisionem suscipit.* Id est, nec naturas confundit, ut Eutyches docebat; nec personas dividit seu multiplicat, ut contendunt Nestoriani.

CCXLVI. *Objiciuntur VIII.* contra III. Conclusionem, variae ratiunculae. I. Beata Virgo non genuit Divinitatem. Ergo dici nequit Deipara. II. Non potest dici Mater Verbi. Ergo neque Mater Dei. III. Mater de-

bet esse Filio consubstantialis. Atqui B. Virgo non est Deo consubstantialis. Ergo non est Mater Dei. IV. Filius Dei extitit ab aeterno. Ergo generari non potuit ex Maria in tempore. V. Si B. Virgo dicatur Mater Dei, dicitur etiam Mater Patris et Spiritus Sancti; quia vox *Deus* significat Deum ut communem tribus personis. VI. Si Maria est Mater Dei, sequitur Mariam esse Deam. VII. Ex una substantia non possunt generari duae substantiae. Atqui Deus et homo sunt duae substantiae. Ergo Maria non est simul Deipara, et Christipara. Resp. ad I. ratiunculam, C. A. N. C. Satis est, quod B. Virgo Deum genuerit incarnatum, hominemque factum: non quod Deo initium dederit existendi absolute, sed tantum in carne, id est, in natura hominis, cui eodem, quo genita est, momento copulatum et unitum est Verbum secundum hypostasin. Responsionem hanc paritate illustrat *S. Cyrillus* Epist. ad Monachos: *Etsi mulieres istae non nisi terrenorum sint corporum matres: nihilominus cum totum animal pepererint ex anima et corpore compositum; non solam ejus partem peperisse dicuntur. Nec aliquis dixerit, exempli causa, Elisabetham matrem Joannis carnis esse genitricem, non animae: peperit enim animatum Baptistam, ac sic tamquam unum aliquid ex ambobus hominem, anima videlicet ac corpore.* Ad II. N. A. Est, et dicitur Mater Dei. Ergo etiam Verbi; cum Verbum et Filius Dei sint idem et Joan. I. dicatur: *Verbum Caro factum est.* Ad III. D. M. Debet esse consubstantialis ex aliqua parte, scilicet ratione naturae humanae, C. M. Ex omni parte, et ratione etiam naturae divinae. N. M. Cum B. Virgo Filium genuerit duabus constantem naturis, divina et humana, sufficit, quod illi consubstantialis

fuerit secundum humanitatem; Neque Verbum fuit Filius Mariae ratione Divinitatis, sed ratione humanitatis Verbo personaliter unitae. Ad IV. Resp. C. A. D. C. Ergo non potuit ex Maria generari in tempore, qua Deus, C. C. Qua homo, N. C. Ut Maria Deum in tempore genuisse dicatur, plus non requiritur, quam ut natura humana, quam in tempore generavit, fuerit in primo conceptionis instanti assumpta a Verbo per unionem hypostaticam. Ad V. Resp. Quando B. Virgo Mater Dei dicitur, vox *Deus* ex mente Ecclesiae determinatur ad Filium, sive secundam personam. Pari modo in Scripturis vox *Deus* determinatur ex circumstantiis ad Filium, ut v. g. Act. XX. *Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo.* Ad VI. N. illatum. Maria enim non genuit Divinitatem sine carne; sed carnem, quam assumpsit Deus per hypostaticam unionem. Ad VII. D. M. Si duae substantiae separatim generentur, C. M. Si una per se non generetur, sed ratione alterius, atque in unam hypostasin concurrant, N. M. Et sic distincta minore, N. C.

CCXLVII. *Dices.* B. Virgo tantum improprie vocari potest Mater Dei, eo fere modo, quo Mater Regis aut Sacerdotis dicitur, quae genuit illum qui postea Regale solium conscendit, aut Sacerdotio initiatus est. Ergo. Resp. N. A. Beata Virgo vere ac proprie loquendo est Mater Dei, quia humanam naturam Christi genuit, jam in primo conditionis suae instanti a Verbo assumptam per unionem hypostaticam. Juvat Vincentium Lerinensem audire Commonitorii Cap. XXI. ita disserentem. *Absit, ut quisquam Sanctam Mariam divinae gratiae privilegiis, et speciali gloria fraudare conetur: est enim singulari quodam Domini ac Dei no-*

stri, Filii autem sui munere verissime ac beatissime Θεοτοκος confitenda: sed non eo modo Θεοτοκος, quo impia quaedam haeresis suspicatur, quae asserit eam Dei Matrem sola appellatione dicendam, quod eum scilicet pepererit hominem, qui postea factus est Deus, sicut dicimus Presbyteri matrem, aut Episcopi, non jam Episcopum aut Presbyterum pariendo, sed eum generando hominem, qui postea Presbyter vel Episcopus factus est. Non ita, inquam, Sancta Maria Θεοτοκος; sed ideo potius, quoniam ut supra dictum est, jam in ejus sacrato utero sacrosanctum illud mysterium perpetratum est, quod propter singularem quamdam, atque unicam personae unitatem, sicut Verbum in carne caro, ita homo in Deo Deus est.

CONTROVERSIA VIII.

AN CHRISTUS QUA HOMO FUERIT FILIUS DEI ADOPTIVUS?

Contra Felicem, et Elipandum.

CCXLVIII.

A*doptio* a Jurisperitis describitur, gratuita personae extraneae ad haereditatem assumptio. Persona autem extranea dicitur illa, quae vi originis suae jus non habet ad haereditatem, ad quam adoptatur. Porro adoptio alia est humana, qua ad humanam; alia divina, qua ad divinam haereditatem persona extranea assumitur per gratiam sanctificantem, quae sola jus confert homini ad coelestem haereditatem. Hinc omnis et sola creatura

intellectualis capax est adoptionis divinae, cum omnis et sola fieri possit capax beatitudinis aeternae, quae in Dei visione intuitiva et amore fruitivo consistit.

CCXLIX. Post Nestorii vel extinctam vel compressam haeresin, quaedam ejus semina pullularunt in Hispaniis auctoribus Episcopis duobus, qui Christum Deum hominemque confessi, totidem quot naturae sunt in eo Filios inessc docuerunt; alterum naturalem, qui est Deus et Verbum: alterum adoptivum, qui est homo. Felix Urgellitanus Episcopus, teste *Eginhardo* in Annalibus ad annum 792 ab Elipando Toletano per litteras consultus, dicendusne foret Christus ut homo Filius Dei proprius et naturalis, an vero adoptivus: contra antiquam Ecclesiae doctrinam, adoptivum non solum pronuntiavit, sed etiam scriptis ad Elipandum libris pravam opinionem pertinacissime defendit. Tum vero hi duo Episcopi conjunctis studiis diversas provincias erroris sui veneno inficere aggressi sunt: Elipandus Asturiam et Gallaeciam: Felix Septimaniam, seu Narbonensem Galliam. Multo verisimilius est, utrumque idem cum Nestorio sensisse, quamvis Nestorii dogma disertis verbis non tradiderint, neque plures esse in Christo personas palam et aperte asseruerint. Praeterquam enim, quod Christum in duos filios diviserint, naturalem unum, alterum adoptivum, *Agobardus* in Lib. contra Felicem scribit, post illius mortem cognovissse se per quosdam fideles Fratres, qui ab illo audierant, Felicem dixisse, *Deum, Dei Patris Filium, nullatenus dici debere passum, aut crucifixum, sed ab eo hominem assumptum; confirmare hoc nitens exemplo Isaac, qui a Patre ductus ad immolandum, non ipse, sed aries pro eo est immolatus, tamquam in*

Isaac figuratus sit Filius Dei, et in ariete Filius hominis. Nestorianismum certe utrique exprobrarunt Patres Francofordienses in Epist. ad Episcopos Hispaniae: *Nonne olim eadem haeresis vestra in Nestorio ab universali Sancta Ecclesia refutata est et damnata?* Paulinus Aquilejensis Lib. I. contra Felicem: *Modo Arium obvium amplectitur, modo praevium Nestorium gressu sequitur errabundo.* Jonas Aurelianensis Lib. I. de Cultu Imaginum, Agobardus Lugdunensis Lib. contra Felicem.

CCL. Elipando in Hispaniis palam restiterunt Etherius Uxamensis Episcopus, et Beatus Presbyter. Quam primum vero Feliciana haeresis caput in Gallis et Germania exeruit, adnitente Carolo Magno qui rerum tunc potiebatur, in disquisitionem adducta, pluribusque in Synodis damnata et elisa est. In Italia A. 791. habita est, Praeside S. Paulino Aquilejae Patriarcha, Synodus Forojuliensis, in qua decretum est, Christum proprium esse Dei Filium, non adoptivum, nec duos in illo Filios inesse. Qua professione haeresis haec, sed nondum appellatis auctoribus, proscripta est. A. 792. ut Annales Francorum referunt, in judicium vocatus est Felix coram Carolo Magno Ratisbonae, ubi Synodo congregata convictus, errore agnito Romam ad Hadrianum Pontificem ire jussus est, eoque deductus ab Angilberto Abbate coram Hadriano haeresin suam damnavit. At biennio post levis homo cum in pristinum errorem relapsus esset impellente Elipando, Carolus Magnus A. 794. ex omnibus ditionis suae provinciis Episcopos et eruditionis fama celebres viros Francofurtum ad Synodum accivit, in qua unanimi consensu damnata iterum fuit haeresis, et anathema dictum in Felicem et Elipandum eorumque sectatores, nisi ad sanam

mentem et fidem redirent. Data etiam fuit Synodica Epistola ab Episcopis Germaniae, Galliae, Aquitaniae et Britanniae ad Hispaniae Episcopos, dogma Catholicum confirmans, et haereticorum argumenta diluens, quam una cum Epistola Hadriani Papae, et libello Sacrosyllabo Paulini Aquilejensis ad ipsos misit Carolus M. addita luculentissima Epistola Fidei professionem continente, et Elipandum ejusque sectatores ad ejurandum errorem adhortante. Anno 799. occasione libelli, quem contra Alcuini Epistolam Felix scripserat, et in quem damnatae ab Ecclesia, et ab ipso semel iterumque ejuratae haereseos capita conjecerat omnia, Leo III. Romae Synodum habuit Episcoporum LVII., qui anathemate Felicem confixere. Demum eodem A. 799. in causa Feliciana ultima habita est Synodus Aquisgrani, in qua Flaccus Alcuinus Abbas Sancti Martini Turonensis coram Carolo M. et Episcopis qui aderant, sex continuis diebus, nempe a secunda usque ad septimam Sabbathi, ut refert Anonymus in Vita Alcuini, cum Felice disputavit, eumque per plura fugientem latibula haeresis tandem ac malae fidei convictum ob corruptos Sanctorum Patrum codices, ad sanam mentem reduxisse visus est. Felix damnatis iterum erroribus suis Communioni quidem restitutus est, non tamen Ecclesiae suae cui praeerat, et quod vitae superfuit, Lugduni transigere est jussus. Ex eo tempore haeresin suam numquam amplius ausus fuit palam defendere ac profiteri. An vero serio atque ex animo detestatus fuerit errores suos, aut saltem an in sana mente ac fide constans fuerit, a multis merito dubitatur ob schedulam post ejus obitum Lugduni inventam, de qua Agobardus Lugdunensis haec habet initio libri ad-

versus Felicem: *Post obitum Felicis illius, qui fuerat quondam Episcopus in Sede Urgellitana, inventa est a nobis quaedam schedula ab eo edita sub specie interrogationis et responsionis: quam cum legentes consideraremus, inspeximus hominem diligenter et fraudulenter instaurasse, quantum in se fuit, omnem pravitatem dogmatis sui, in qua dudum fuerat detectus et convictus, et propter quam ab honore Episcopatus depositus. Qui licet aliqua verba, quae prius imprudenter esserebat, postea suppresserit, aliqua tamen nunc addidit, quae tunc reticuit.* Ado etiam Viennensis in Chronico de Felice scribit: *Quem ferunt in eodem ipso suo errore mortuum.* Elipandus pervicacissimus senex veritati diu restitit. Utrum vero ad sanam mentem et Catholicam Fidem aliquando redierit, omnino incertum est.

CCLI. *Conclusio Dogmatica.* Christus, qua homo, proprius ac naturalis fuit Dei Filius, non adoptivus. Prob. I. Auctoritate Scripturarum. Coelestis Pater semel iterumque hominem illum, quem coram mortales intuebantur, Filium suum esse testatus est. Matth. III. v. 17. *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui.* Lucae IX. v. 35. *Hic est Filius meus dilectus, ipsum audite.* Christus Caiphae dicenti, *Adjuro te per Deum vivum, ut dicas nobis si tu es Christus Filius Dei*, Matth. XXVI. respondit: *Tu dixisti.* Atqui non de alio quam vero et germano, id est naturali Dei Filio percontatus est Summus Sacerdos, ut reum affectatae Divinitatis facere possent Judaei apud Pilatum, quod et reipsa praestiterunt, dicentes Joan. Cap. XIX. *Nos habemus legem, et secundum legem debet mori, quia Filium Dei se fecit*, non adoptivum utique, quo nomine populus Judaeorum universus, vel saltem prae-

stanti sanctitate illustres in Scripturis afficiuntur; sed naturalem. Petrus interroganti Christo, quem se esse crederent, utique cum ipsis ambulantem, et pro homine se gerentem, ex coelestis Patris instinctu respondit Matth. XVI. *Tu es Christus Filius Dei vivi*: et ob eam confessionem, illius quem praedicarat ore laudatus, ac praemio donatus est. Paulus ad Rom. VIII. scribit: *Proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum.* Ex quibus verbis hoc efflorescit argumentum: Ille, quem Pater tradidit, est proprius seu naturalis Dei Filius. Atqui Pater tradidit pro nobis omnibus Christum qua hominem. Ergo Christus qua homo proprius est ac naturalis Dei Filius.

CCLII. Prob. II. Auctoritate Patrum tam Graecorum quam Latinorum. S. Irenaeus Lib. III. adv. Haer. Cap. XX. *Cum interrogasset discipulos, Quem me homines dicunt esse Filium hominis? Petrus tum respondit, Tu es Christus Filius Dei vivi: et cum laudatus esset ab eo, quoniam caro et sanguis non revelavit ei, sed Pater qui est in coelis, manifestum fecit, quoniam Filius hominis, hic est Christus Dei vivi.* S. Dionysius Alexandr. in Epist. Synod. contra Paulum Samosat. *Ejectus itaque es revera, qui nec duos Christos, nec duos Filios Dei potes dicere.* S. Athanasius Epist. ad Epictetum: *Propterea taceant, qui aliquando dixerunt eum, qui ex Maria processit, non ipsum esse Christum, et Dominum, et Deum. Nisi enim Deus esset, quinam statim atque ex Maria prodiit, vocatus est Emmanuel, quod est interpretatum, nobiscum Deus?* S. Gregorius Nazianzenus Epist. I. ad Cledonium: *Si quis duos induxerit Filios, alterum ex Deo et Patre, alterum ex Matre: non autem unum et eumdem; is ab ea filiorum*

adoptione excidat, quae recte credentibus est promissa. S. Gregorius Nyssenus in Libro contra Apollinarem: *Qui Apollinaris patrocinantur dogmatibus - - objiciunt, quosdam ex Ecclesia Catholica duos in suo dogmate filios agnoscere, alterum naturalem; alterum, qui adoptione postmodum accessit. Quod nescio a quonam audierint, aut cum qua persona luctentur. Nam hactenus neminem novi, qui talia perperam effutiret.* S. Cyrillus Alexandrinus in Dialogo de uno Christo, vehementer deplorat Filiorum binarium, quem non nulli perperam introducunt. *Binarius*, inquit, *filiorum inaequalis naturae nobis exoritur, ac divina gloria servus ornatur: et spurius quidam filius pari ac naturalis verusque, honoris excellentia decoratur. Etenim quomodo non diversus ille ac separatus est ab naturali, et vero filio; qui nuda solaque affinitate honoratus est, et ministri loco assumptus, et filii dignitate donatus, quemadmodum et nos ipsi?*

Eadem fuit Latinorum etiam Patrum doctrina. S. Hilarius Lib. III. de Trinit. de Christo ait: *Non solum nomine contestatus est esse se filium, sed et proprietate, qua dicitur tuum. Multi enim nos Filii Dei; sed non talis hic Filius est. Hic enim et verus et proprius est Filius, origine, non adoptione: veritate, non nuncupatione: nativitate, non creatione.* S. Damasus Epist. ad Paulinum Antiochenum: *Anathematizamus etiam eos, qui duos filios esse profitentur, unum ante saecula et alium post carnis assumptionem ex Virgine.* S. Ambrosius Lib. V. de Fide, Cap. III. *Sed Ecclesiastica fide et Dei Patris, et David idem atque unus est Filius.* S. Hieronymus in Commentario ad Cap. IV. Epistolae ad Ephesios, ad illa verba: *Qui descendit, ipse*

est qui ascendit super omnes coelos, haec adnotat: *Hic locus adversum Ebionem et Photinum vel maxime facit. -- Nec non et contra eos, qui duos filios insano errore confingunt, filium videlicet Dei, et filium hominis. Ecce hic apertissime dicitur, quod ipse sit ascendens, atque descendens. Nec statim ista dicentes, locum alteri haeresi damus, quae dimidiatam Christi asserit dispensationem. Sed sic unum et Dei et hominis filium confitemur, ne dispensationem assumpti hominis, qua salvati sumus ex parte credentes ex parte truncemus.* S. Augustinus in Enchiridio, Cap. XXXV. *Unus Dei Filius, idemque hominis Filius: unus hominis Filius, idemque Dei Filius: non duo Filii Dei Deus et homo, sed unus Dei Filius.* S. Leo M. in celebri ad Flavianum Epistola, Cap. IV. *Unus enim idemque est, quod saepe dicendum est, vere Dei Filius, et vere hominis Filius.* Similia habent *Leporius* in libello emendationis, cui Africani Episcopi, atque hos inter S. Augustinus, subscripserunt. *Cassianus* Lib. II. de Incarnat. Cap. VI. *Ferrandus* Diaconus in Epist. ad Severum. *Gennadius* Lib. de Dogmat. Ecclesiast. Cap. II. *S. Fulgentius* Lib. III. ad Trasamundum, Cap. VI. et Lib. de Incarnat. Cap. II. *S. Faustus* Rejensis Epist. III. ad Gregorium Diaconum. *Vigilius Tapsensis* Lib. V. contra Eutychetem et Nestorium. *Pelagius I.*, Epist. XVI. ad Childebertum Francorum Regem. *S. Gregorius M.* Lib. XVIII. Moralium, Cap. XXVII. *Alcimus Avitus* in fragmentis Operum. *S. Ildephonsus* Lib. de illibata Virginitate B. Mariae etc.

CCLIII. Prob. III. Auctoritate Conciliorum, a quibus confossa fuit Feliciana haeresis. *Forojuliense* in Libello Episcoporum Italiae ait: *Eos valde execramur*,

qui eum (Christum) *adoptivum impio grunniunt ore: quia adoptivus dici non potest, nisi is qui prius alienus est ab eo, a quo adoptari desiderat.* Francofordiense in Epist. Synodica: *Unitas personae Christi adoptionis tollit injuriam. Adoptio nullam habet significationem, nisi ut Christus Filius Dei proprius, et naturalis non sit. Si vere Deus, et vere Filius: et si verus Filius, nequaquam adoptivus. Adoptivus dici non potest nisi is, qui alius est ab eo, a quo dicitur adoptatus.* Eadem Synodus in Epistola ad Episcopos Hispaniae, ex Scripturae, Synodorum, ac veterum Patrum silentio negat Christum esse adoptivum Filium. *Tu vero, quisquis es*, inquit, *qui Christum praedicas adoptivum, unde tibi iste sensus venisset, voluissem scire: ubi hoc nomen didicisses, ostende. Patriarchae nescierunt, Prophetae non dixerunt, Apostoli non praedicaverunt, Sancti tractatores hoc nomen tacuerunt, Doctores Fidei nostrae non docuerunt. Forte in tertium coelum raptus fuisti, et ibi audisti arcana verba, quae hucusque Sanctae Dei Ecclesiae ignota essent, si tu in tertium coelum raptus non esses? Aut super pectus Domini recubuisti, et tibi audisti quae B. Joannes audire non meruit? Aut te per choros Angelorum Agnus ducens, hoc tibi nomen ostendit? Aut tibi Leo de tribu Juda librum septem sigillis clausum aperuit, unde haec mysteria intelligeres, et nomina proferres, quae quatuor animalibus incognita mansissent, immo toti mundo inaudita, nisi tu novus doctor ad declarandum tuum nomen venisses?* Alcuinus Lib. VII. contra Felicem, Catholicum hoc dogma probat ex illis verbis, quibus Ecclesia orationes suas claudere solet: *Per Dominum nostrum Jesum Christum Filium tuum, qui tecum vivit et regnat etc.*

CCLIV. Prob. IV. Ratione Theologica. I. est. Essentia adoptionis postulat, ut adoptatus alienus sit respectu ejus, a quo adoptatur. At Christus nusquam alienus a Deo fuit, etiam qua homo. Ergo non est Filius Dei adoptivus. Ita Episcopi Italiae in libello Sacrosyllabo. II. Adoptio cadit in personam extraneam, quae non ex origine ac natura, sed favore ac gratia vocatur ad haereditatem. Atqui nulla est in Christo Domino extranea persona, sed unica eaque divina, quae ex natura sua et origine jus habet ad haereditatem paternam, ut Ephesina Synodus contra Nestorium definivit, et priori Controversia late a nobis fuit ostensum. Ergo Christus nulla ex parte dici potest Filius Dei adoptivus. Ita PP. Francofordienses, et S. Paulinus Aquilejensis Lib. I. contra Felicem. III. B. Virgo est vere ac proprie Dei Genitrix. Atqui talis non foret, nisi Christus quatenus est hic homo, id est, qua genitus est ex B. Virgine, reipsa proprieque naturalis esset Dei Filius in humana natura subsistens. *Ergo*. Ita Alcuinus Lib. I. contra Felicem.

OBJECTIONES.

CCLV. *Objicitur I.* Auctoritas Scripturarum. Christus qua homo in Scripturis saepius vocatur servus et creatura, ut v. g. Isaiae Cap. XLII. *Ecce servus meus suscipiam eum: electus meus, complacuit sibi in illo anima mea.* Isaiae Cap. XLIX. *Et nunc dicit Dominus, formans me ex utero servum sibi.* Act. II. *Et Christum fecit Deus hunc Jesum, quem vos crucifixistis.* Ad Rom. I. *De Filio suo, qui factus est ei ex semine David secundum carnem.* Ergo hoc ipso Christus qua

homo in Scripturis implicite saltem vocatur Filius Dei adoptivus. R. D. A. Christus vocatur in Scripturis servus in sensu latiore, et creatura secundum essentiam ac naturae humanae proprietatem, C. A. Vocatur servus in stricta significatione, et creatura quoad subsistendi modum, sive personam, N. A. et C. Servus in rigore ac stricta significatione is tantum dicitur, qui sui iuris non est, sed alieni, nec per se ullum jus habet ad bona Domini, cum sit persona extranea. In latiore significatione servus quandoque dicitur, qui dependentem habet naturam, qui alterius voluntati obtemperat, eique subditus est. Sic filii dicuntur servire patri, et injunctum opus exequi. Hinc diversae inter se Patrum de servitute Christi sententiae facile conciliari possunt. Christum servum quoad humanitatem posse nuncupari docere videntur *S. Athanasius*. Orat. I. contra Arianos *S. Gregorius Nazianzenus* Orat. XXXVI. *S. Gregorius Nyssenus* in Opusculo de Fide ad Simplicium. *Theodotus* Ancyranus Hom. I. contra Nestorium. *S. Cyrillus Alexandr.* in responsione ad Theodoreti reprehensionem ad Anathematismum VI. *S. Ambrosius* Lib. V. de Fide, Cap. III. *S. Augustinus* Enarratione in Psal. CVIII. *S. Hilarius* Lib. XI. de Trinit. Contra negant alii Patres Christum, etiam qua hominem, servum extitisse, ut *S. Dionysius* Alexandrinus in Epist. contra Paulum Samosatenum. *Theodoretus* in confutatione sexti Anathematismi Cyrilliani. *S. Joan. Damascenus* Lib. III. de Fide Orthodoxa, Cap. XXI. *S. August.* Tract. III. in *Joan. Etherius* et *Beatus* in Lib. contra Elipandum. *Flaccus Alcuinus* Lib. V. contra Felicem. *Francofordiensis* Synodus in Epist. Synodica: *Si enim Deus verus est, qui de Vir-*

gine natus est, quomodo tunc potest adoptivus esse, vel servus? Deum enim nequaquam audetis confiteri servum, vel adoptivum. Et *S. Hadrianus* I. in sua ad Hispaniae Episcopos contra Elipandum Epistola: *Adoptivum eum Filium quasi purum hominem, et, quod pudet dicere, servum eum impii et ingrati tantis beneficiis, liberatorem nostrum non pertimescitis venenosa fauce sussurare. Cur non veremini, queruli obtrectatores, Deo odibiles, illum servum nuncupare, qui vos a servitute diaboli liberavit?* Primi itaque admittunt Christum qua hominem, servum vocari posse in latiore significatione: Posteriores negant id de Christo affirmari posse in rigore, ac stricto sensu. Quae sibi nullo modo invicem opponuntur. Pari ratione conciliari inter se possunt veteres illi Patres, quorum alii Christum, qua hominem, esse creaturam asserunt, habito nempe respectu ad naturam humanam, ut *S. Athanasius* Orat. I. et III. contra Arianos. *S. Gregorius Nazianz.* Orat. XXXVI. *S. Cyrillus* Alexandrin. Epist. I. ad Successum. *S. Joan. Damasc.* Lib. III. de Fide Orthodoxa, Cap. III. *S. Hilarius* Lib. XII. de Trinit. *S. Ambrosius* Lib. I. de Fide, Cap. VI. Et Sermone V. in Psalm. CXVIII. *S. Hieronymus* Comment. ad Caput II. Epist. ad Ephesios. *S. Augustinus* in Enchiridio, Cap. XXXVIII. *S. Leo* M. Serm. II. de Pentecoste. *S. Fulgentius* in responsione ad Questionem II. Ferrandi. *Vigilius* Tapsensis Lib. IV. contra Eutychem et Nestorium. Alii autem negant Christum ut hominem dici posse creaturam, nempe quoad modum subsistendi, sive personam, ut *S. Ambrosius* in Epist. ad Gratianum Imp. quae praefixa est Libris de Fide. *Faustinus* in Lib. contra Arianos. *S. Epiphanius* Haer. LXIX. *S. Proclus* Orat.

V. *Joannes Maxentius* in Dialogo secundo etc. Vide *Petavium* de Incarnatione, Lib. VII. Cap. VI. VII. VIII. et IX.

CCLVI. *Objicitur II.* Auctoritas *S. Hilarii.* S. Doctor Lib. II. Cap. XXVII. de Trinitate scribit: *Aliud intelligitur, aliud videtur: aliud oculis, aliud mente conspicitur. Parit Virgo; partus a Deo est: Infans vagit; laudantes Angeli audiuntur. Panni sordent: Deus adoratur. Ita potestatis dignitas non amittitur, dum carnis humilitas adoptatur.* Ergo juxta S. Hilarium Christus qua homo est Filius Dei adoptivus. R. I. N. C. Caro adoptata nihil aliud hic significat, quam carnem fuisse assumptam per unionem hypostaticam: Quam alienus enim fuerit S. Hilarius ab errore Feliciano, seu Adoptionariorum, paulo inferius pluribus demonstrabitur. R. II. Locum illum B. Hilarii genuinum non esse, sed vitiatum, teste *Hincmaro* Rhemensi, Saeculi IX. Scriptore, qui in Tractatu de non trina Deitate scribit: *Felix Urgellitanae quondam Civitatis Episcopus infelix, in libro B. Hilarii, ubi idem Sanctus dixerat, carnis humilitas ADORATUR, tempore Caroli M. Imperatoris, quoscunque hinc codices arripere potuit, in omnibus adulteravit, carnis humilitas ADOPTATUR; ut quia per veritatem non poterat, de mendacio suam adstipularetur sententiam.* Eamdem Hincmarus instauravit accusationem duobus annis post in Praefatione Tractatus de Praedestinatione: *Sicut ipsorum, qui interfuerunt Concilio* (Aquisgranensi A. 799.) *relatione didicimus, quando divae memoriae Dominus Carolus Felicem, infelicem Urgellitanae Civitatis Episcopum, Synodali Decreto haereticum comprobatum, atque damnatum comperit, etiam revictum*

invenit, *quia corrupto muneribus juniore Bibliothecario Aquensis palatii librum B. Hilarii rasit*; *et ubi scriptum erat*, *quia in Dei Filio carnis humilitas ADORATUR*, *immisit*, *carnis humilitas ADOPTATUR*, Haec autem tempora non adeo remota erant ab Hincmari aetate, ut is non potuerit facile plures videre ex iis, qui Concilio interfuerant, et cum iis versari. Hincmari narratio confirmatur I. Auctoritate vetustissimi codicis, qui ante nongentos annos harum rerum peritis descriptus videtur, adeoque aequalis temporum Felicis et Alcuini. Hic codex, qui nunc quidem asservatur in Monasterio Sangermanensi, antea vero fuit in Bibliotheca Corbejensi, olim Aquisgranensi, postremas hasce syllabas *ptatur* loco abraso exhibet: atque adeo is ipse esse videtur, quem Hincmarus a Felice Urgellitano adulteratum fuisse conquestus est. II. Auctoritate *Alcuini*, qui Lib. II. contra Felicem scribit: *Nunc operae pretium est aliqua ex Sanctorum Doctorum libellis testimonia proferre*, *quae tu etiam contrario sensu flectere ad tuae partis confirmationem niteris*, *quae omnino tibi esse adversaria*, *et tui erroris sectae valde contraria intelligentur. Insuper et quaedam calliditatis tuae nequitia subtrahis*, *quae tuam haeresin damnare videntur. Quaedam vero consueta tibi versutia immutare non times*; *ut in libris B. Hilarii fecisse videris*: *ubi ille praecipuus Doctor et Catholicus ait*, *Potestatis dignitas non amittitur*, *tu omnino perversissime dicis*, *ADOPTATUR*, *ubi B. Hilarius ait*, *ADORATUR. Carnis equidem a Magis humilitas adorata est*, *et mysticis munerum speciebus honorata*, *non adoptata. Quod perspicue ex antecedentibus verbis ejusdem Doctoris intelligi potest.* Ex quibus aperte colligitur, non modo

a Felice corruptos fuisse codices aliquos S. Hilarii; verum etiam Alcuinum in suis codicibus legisse *adoratur*, non *adoptatur*: alias his verbis compellare ausus non fuisset adversarium: *Tu omnino perversissime dicis, ADOPTATUR, ubi B. Hilarius ait ADORATUR.* Si enim jam tum in codicibus Hilarii non vitiatis lectum fuisset *adoptatur*, Felix Hilarii verba non perversissime, sed fideliter recitasset.

CCLVII *Dices. I.* Alcuinus in libris suis contra Felicem fraudem hanc Aquisgrani commissam numquam illi exprobravit. Ergo Hincmari narratio merito suspecta esse debet. R. C. A. N. C. Alcuinus scripsit equidem libros illos post Felicis condemnationem; sed non ideo scripsit post Aquisgranense Concilium in quo fraus haec a Felice commissa est: saepius enim Felix damnatus est, nempe A. 792. in Ratisbonensi Concilio, deinde etiam ab Hadriano I. Pontifice: tum duobus post annis in Francofordiensi A. 794. atque iterum Romae in Synodo, quam ibi Leo III. A. 799. celebravit. Contra Elipandum Toletanum scripsit Alcuinus libros IV. post commissam Aquisgrani a Felice fraudem, quin tamen illius meminerit; tum quia Elipandus eo non utebatur loco, quem Felix Aquisgrani adulteraverat, tum quia Felicem amplius vexare noluit, quod ad sanam mentem rediisse, ac Catholicam veritatem amplexus esse videretur, Alcuino plene reconciliatus.

CCLVIII. *Dices. II. Agobardus* Lugdunensis, inventa post mortem Felicis scheda, qua veterem suum errorem instaurabat, librum contra Felicem scripsit, ut ejus improbitatem ac nequitiam omnibus notam faceret: neque tamen fraudis hujus Aquisgrani commissae meminit. Ergo. R. Scelus id Agobardum tunc latebat. Aquisgranenses enim Patres, cum Felix errorem omnino abje-

eisse videretur putantes Catholicae unitatis interesse, ut Felicis merita extollerentur, contractam ab illo Aquisgrani infamiam ex perfida codicum violatione non modo obliterare, sed etiam hominem magnis laudibus cumulatum voluerunt: neque passi sunt, ut postea Felix, quem in veritate tuenda constantem fore deinceps existimabant, a quoquam Catholico vellicaretur, et scriptis vexaretur. At vero ubi vulgato Agobardi libro Felicis nequitia, et in errore ad mortem usque pertinacia innotuit, factum est, ut illi qui adhuc in vivis supererant ex Aquisgranensi Concilio Patres, non amplius religioni sibi duxerint ea palam enarrare, quae idem Felix perfide Aquisgrani gesserat.

CCLIX. *Dices III.* Quamvis daretur, Aquisgranensem S. Hilarii codicem a Felice vitiatum fuisse, probari tamen nequit Felicianam lectionem genuinam non esse, eamque in pluribus codicibus Felice antiquioribus non extitisse. Ergo. R. N. A. Nam I. Alcuinus falsi crimen impegit Felici: neque is ab hoc crimine se umquam purgavit, immo Aquisgrani novam fraudem postea molitus est. Ergo non Gallicani modo, sed Hispanici etiam codices, antequam a Felice vitiarentur, habebant *adoratur*. II. Si Hincmarus in sinceris S. Hilarii exemplaribus legisset *adoptatur*, numquam ille pro sua aequitate et prudentia Felici exprobrasset, quod in Aquisgranensibus codicibus verbo *adoratur* posterius illud *adoptatur* perfide substituerit. Porro siquid Hincmaro hac in re improvide excidisset ac falso dictum, profecto non tacuissent Gothescalcus, Ratramnus, caeterique adversarii Hincmari: nec si isti eum mendacii arguissent, ipse eamdem, ac falsi convictam narrationem denuo instaurare ausus fuisset in Tractatu de Praedesti-

natione. III. Lectioni *adoratur* favent antiquae editiones Georgii Cribelli, Badii Ascensii, Erasmi Roterodami, Ludovici Miraei etc. et antiquissimi codices, quibus editores illi usi sunt in adornandis suis editionibus. IV. Id evincere videtur stylus S. Hilarii, et consueta ejus loquendi ratio. Quotiescunque enim S. Hilarius de Incarnatione loquitur; loquitur autem saepissime, semper ait naturam humanam a Verbo divino esse *assumptam*, vel susceptam, nunquam dicit *adoptatam*. Cujus rei juvat aliqua exempla referre. Tract. in Psalm. LXV. ait, *in aeternam gloriam transferri assumptae ex Virgine carnis naturam*. Tract. in Psalm. CXXIV: docet, *Christum esse montem supereminentem et excelsum, in quo ipsi nosmetipsos speculamur per assumptionem carnis nostrae, corporisque*. Tract. in Psalm. CXLIII. postquam retulit illum Evangelii versum, ubi Christus Dominus ait: *Omnia data sunt mihi in coelo, et in terra*, statim adjicit: *Data post hominis assumptionem.* Eodem rursum in loco: *Formam servi assumens, usque ad mortem obediens fuit. Obedientiae ergo illi, per quam habitus servilis assumitur, et habitui illi servili id donatur*. Lib. VI. de Trinit. *Neminem tam alienum a communi sensu existimo esse, ut cum in omnibus Evangeliorum libris ex professione fidei assumptionem corporeae humilitatis intelligat.* Et Lib. IX. de Trinit. ait, *in formam Dei assumi assumptionem formae servilis.* Unicus Hilarii locus est, in quo adoptionis nomen videtur sumi pro assumptione. Tract. in Psalm. CXXVII. *Docemur eum esse, qui promissus sit gentibus, cuique a Patre Ecclesiae haereditas per adoptionem corporis, quod ex Virgine praesumpturus esset, desponsa sit.* Ita locum hunc exhibent manuscripti duo codices, Re-

gius scilicet, et Turonensis. Verum caeterae omnes editiones, caeterique codices manuscripti omnes pro ista voce *adoptionem*, alteram hanc habent *adeptionem*. Neque vero mirari debemus, quod S. Hilarius; quoties de snscepta a Verbo divino natura humana loquitur, verbum *adoptandi* tam sollicite devitet. Intelligebat scilicet acutissimus Vir, atque eximius Doctor, isto vocabulo abuti posse novatores illos, qui Christum Filium Dei dumtaxat adoptivum esse mentiebantur; quam haeresin ipse disertissime ac saepissime impugnat. Nam quamquam Nestorio et ejus asseclis multo est antiquior; quia tamen manus saepe conseruit cum Arianis, ex quorum haeresi consequens erat Christum non esse vere, proprie ac secundum naturam, sed tantum per adoptionem et nuncupationem Filium Dei; istud etiam ipse diserte confutat, et in eo confutando libri sexti de Trinitate partem longe maximam insumit. Cum ergo S. Hilarius tam studiose, tam saepe adoptionis nomen a Christo amoverit; cum eos haereticis adnumeret, qui docuerant Christum esse Filium Dei adoptivum: cum adoptandi verbum, ubicumque agit de suscepta a Verbo divino naturae nostrae infirmitate, sollicite fugiat, minime credendum est ipsum scripsisse, *carnis humilitas adoptatur*, ubi Alcuinus legebat, *carnis humilitas adoratur*.

CCLX. *Dices IV*. Agobardus Lugdunensis in Libro contra Felicem Cap. XL. illum S. Hilarii locum examinans, admittit S. Hilarium dicere, *Carnis humilitas adoptatur*: sed ait Felicem malum fuisse S. Hilarii interpretem, eoquod Felix ad Filii adoptionem a Patre ea transtulerit, quae de carnis assumptione vel susceptione dicta fuerant. Ergo ita legebatur in Lugdunensibus S. Hilarii codicibus. R. Codices S. Hilarii,

quos Agobardus in manibus habuit, non esse ab omni suspicione immunes. Nam I. cum scripserit librum illum Agobardus A. 837. id est, annis XXXVIII. post Aquisgranense Concilium, facile contingere potuit, ut Lugdunenses S. Hilarii codices ex illo corrupto Aquisgranensi codice manarint; XXXVIII. enim annorum spatio potuit Feliciana lectio spuria latissime propagari. II. Felix jam ab initio aliquot habuit Lugduni discipulos, ut patet ex Epistola LXIX. *Alcuini* ad Fratres Lugdunenses. III. Ab Aquisgranensis Concilii temporibus ad mortem usque Felix Lugduni substitit, atque ibi multos externa pietatis specie delusos sibi devinxit, ut ipse Agobardus testatur in eodem libro contra Felicem, Cap. II. Ergo facile potuit adulterinam suam lectionem in Lugdunenses S. Hilarii codices invehere. IV. Agobardus Felicis fraudem atque insidias praecavere non potuit, quippe qui non modo perdiu profugus fuerit; sed etiam ea ignoraverit, quae Aquisgrani gesta erant. V. Hincmarus, qui XX. circiter annis post Agobardum geminum illum Tractatum de non trina Deitate, ac de Praedestinatione scripsit, palam affirmare ausus non fuisset semel atque iterum, rasis perfide codicibus locum hunc D. Hilarii a Felice corruptum fuisse, nisi Lugdunenses S. Hilarii codices illis adnumerasset, qui vel a Felice adulterati, vel ex adulteratis exscripti fuerant. Vide, quae hac de re per duodecim Capita fuse disserit eruditissimus, *Bartholomaeus Germon* Lib. II. Parte II. de veteribus haereticis Ecclesiasticorum Codicum corruptoribus.

CCLXI. *Objicitur III.* Auctoritas aliorum Patrum. I. S. Irenaeus Lib. III. adv. Haereses, Cap. XXI. scribit: *Propter hoc Verbum Dei homo, et qui Filius*

Dei est, Filius hominis factus est, commixtus Verbo Dei, ut adoptionem percipiens fiat Filius Dei. II. Cyrillus Alexandrinus Dialogo II. contra Arianos: *Constat igitur, id quod recte se habere tute ipse confiteris, consentaneum esse ut tunc datum existimemus fuisse Filio nomen illud, quod est super omne nomen, quando et formam nostri similem subiens, tamquam unus ex nobis in Filium adscriptus est Dei, adoptatus nobiscum et propter nos ille verus ac germanus, ut et nos propter ipsum filii simus, gloriae illius, quae naturam superat, comprehensores, ac participes.* S. Augustinus Lib. de Praedestinatione Sanctorum, Cap. XV. *Est etiam praeclarissimum lumen praedestinationis et gratiae ipse Salvator, ipse Mediator Dei et hominum homo Christus Jesus: qui ut hoc esset, quibus tandem suis vel operum vel fidei praecedentibus meritis natura humana, quae in illo est, comparavit? -- Ea gratia fit ab initio fidei suae homo quicunque Christianus, qua gratia homo ille ab initio suo factus est Christus.* R. ad I. Verba illa S. Irenaei, *ut adoptionem percipiens fiat Filius Dei*, non referenda esse ad Christum, sed ad homines, qui per Christum adoptionem filiorum, percipiunt, ut constat ex textu Graeco apud Theodoretum Dial. I. qui testimonium hoc S. Irenaei laudat, quemque Jacobus Billius ita latine reddit: *Ob eam enim causam Verbum hominem induit, et filius Dei filius hominis factus est, ut homo Verbi capax effectus, atque adoptionem consecutus, filius Dei efficiatur.* Hunc legitimum esse S. Irenaei sensum antecedentia ac consequentia demonstrant; illico enim post verba in objectione laudata subjungitur: *Non enim poteramus aliter incorruptelam et immortalitatem accipere, nisi a-*

adunati essemus incorruptelae et immortalitati. Quemadmodum autem adunari possemus incorruptelae et immortalitati, nisi prius incorruptela et immortalitas fuisset id quod et nos, ut absorberetur, quod erat corruptibile ab incorruptela, et quod erat mortale, ab immortalitate, ut filiorum adoptionem perciperemus? R. ad II. SS. Cyrillum et Augustinum longe remotos fuisse ab errore Felicis et Elipandi, demonstrant loca tum in hac, tum in priori Controversia a nobis laudata. Quare sensus illorum Patrum est, naturam humanam gratis, et absque ullis praecedentibus meritis adoptatam fuisse, id est, assumptam ad unionem hypostaticam cum Verbo. Non itaque de persona Christi loquuntur, sed de natura: neque enim persona hominis, sed ejus natura a Verbo assumpta fuit, et quidem gratuito, ex mera Dei liberalitate; quae assumptio adoptio hic dicitur sensu longe diverso ab eo, de quo hic controversia movetur. Porro Christus praedestinatus dicitur ab Apostolo, et Augustino, non quod illi a Patre coelestis haereditas ex mera gratia decreta fuerit, ad quam ratione originis ac naturae suae, utpote verus, naturalis, ac proprius Dei Filius jus habebat; sed quia ex gratuito favore ac mera gratia Deus humanam naturam praedestinavit ad intimam illam et arctissimam cum Deo conjunctionem, ut eamdem haberet cum Deo personam. Atque hanc Christi praedestinationem vult Augustinus esse exemplar, atque archetypon illius, qua electi ad gratiam praedestinati esse dicuntur. Quemadmodum enim Deus humanam naturam, sine ullis antecedentibus meritis, ex mera gratia praedestinavit, ut per unionem hypostaticam assumeretur a Verbo: ita etiam ex gratuito prorsus et liberali favore, absque ullis praecedentibus meritis, electi praedestinantur ad gratiam, ut Filii Dei sint adoptivi.

CCLXII. *Objicitur IV.* Ratio Theologica. I. Christus, qua homo, habuit gratiam sanctificantem, quae est ratio adoptionis. Ergo qua homo fuit Filius Dei adoptivus. II. Christus, qua homo, dicitur passus ac mortuus. Ergo nihil obest quo minus dicatur Filius adoptivus. III. Christiani sunt Filii Dei adoptivi, et membra Christi. Ergo habent caput adoptivum quod sit ejusdem rationis cum membris. IV. Christus ut homo Filius est naturalis Davidis. Ergo ut homo non est Filius naturalis Dei, sed adoptivus; quia unus homo duos patres naturales habere nequit. V. Humanitas Christi non est genita ex Dei substantia. Ergo Christus ut homo non est naturalis Filius Dei. R. ad I. rationem, C. A. N. C. Duplex est gratiae sanctificantis effectus. Primarius est, eum cui inest sanctum efficere: secundarius, et absolute separabilis est, facere filium adoptivum Dei, siquidem subjectum hujus denominationis sit capax. At vero Christus, etiam ut homo, cum non sit persona Deo extranea, non est subjectum capax hujus denominationis. Ad II. R. Denominationes illae, *passus*, *mortuus*, hisque similes, conveniunt Christo ratione naturae humanae: contra denominatio filii adoptivi afficit personam, que cum unica in Christo fuerit, eaque divina, dici is nulla ratione potest Filius Dei adoptivus. Ad III. R. N. C. cum ratione addita. Siquis enim naturalis filius quempiam adoptet, non sequitur adoptantem esse filium adoptivum Patris, a quo genitus est; sed tantum esse patrem adoptivum ejus, quem adoptavit. *Alcuinus* Lib. II. contra Felicem putidam hanc objectionem hoc modo retorquet: *Si Christus, qui est caput omnium nostrum, adoptivus est propter membra adoptiva, quod nos sumus, nonne vides ea ratione posse*

dici Deum Patrem esse adoptivum, qui caput est Christi? Nam caput in corpore membrum est; Et qui caput est capitis quomodo propter adoptionem capitis, quod Christus est, non erit et illud principale caput adoptivum? Quod quam impium et absurdum sit, nemo sanum sapiens non intelligit. Ad IV. N. A. David inter progenitores Christi numerari potest, quia Christus ex Bma Virgine orta ex stirpe David carnem sumpsit: At vero Pater Christi dici nequit, quia B. Virgo fructum ventris sui absque viri opera edidit. Ergo Christus etiam qua homo alium naturalem Patrem non habuit quam coelestem, cum una fuerit in Christo persona, eaque divina, quam Deus Pater genuit. Ad V. N. C. Ut Christus qua homo, naturalis sit Dei Filius, necesse non est, ut humanitas Christi ex Dei substantia sit genita; sed satis est, quod tota Christi persona genita sit ex substantia Dei Patris: sicut homo naturalis dicitur patris sui filius, quamvis anima a patre non sit genita.

CCLXIII. *Dices I.* Christus ut homo non est Deus. Ergo ut homo non est Filius Dei naturalis, sed adoptivus. P. C. Christus eatenus est Filius naturalis Dei, quatenus est Deus, et habet Patris naturam. Atqui quatenus est homo non est Deus, nec habet Patris naturam. Ergo quatenus est homo, non est Filius naturalis Dei. R. C. A. N. C. Deus denotat naturam divinam; Filius vero denotat personam in similitudinem naturae genitam. Jam vero Christus secundum naturam humanam non est a Deo genitus, ideoque non est Deus: Persona vero, quae terminat naturam humanam, est a Deo Patre genita, ideoque Christus ut homo est Filius naturalis Dei. Ad *probat.* N. M. Christus non est Filius Dei, quatenus

est Deus, et Patris naturam habet, alias etiam Spiritus Sanctus foret Filius Dei; sed Christus Filius Dei est, quatenus a Deo est genitus in similitudinem naturae. Atqui persona Verbi ut terminans naturam humanam, est persona genita in similitudinem naturae. Ergo persona Verbi ut terminans naturam humanam, est Filius naturalis Dei.

CCLXIV. *Dices II.* Christus, juxta dicta, eatenus est Filius Dei, quatenus est a Deo Patre genitus. Atqui Christus ut homo, non est genitus a Deo Patre, sed a B. Virgine. Ergo ut homo non est Filius Dei. R. C. M. D. m. Ut homo non est genitus a Deo Patre, sed a Matre, ratione naturae humanae in tempore assumptae, C. m. Ratione personae divinae assumentis, et terminantis naturam humanam, N. m. Persona divina, ad quam terminatur generatio temporalis, est ab aeterno genita in similitudinem naturae Patris aeterni. Ergo Christus qua Deus et qua homo, est Filius Dei naturalis. Nimirum Christus qua homo non est Filius Dei naturalis propter aeternam generationem; si quidem naturam humanam in tempore assumpsit: sed propter unionem personalem, sive hypostaticam, cujus beneficio Christus ut homo substitit eadem subsistentia, qua substitit ut Deus. Unde cum ille qui subsistit subsistentia Verbi, sit naturalis Dei Filius, Christus ut homo subsistens subsistentia Verbi, est pariter naturalis Dei Filius. Quare Filiatio naturalis Christi qua hominis fundatur in unione hypostatica, ratione cujus Christus qua homo est Filius Dei naturalis.

CCLXV. *Dices III.* Quamvis Christus qua homo in concreto sumptus, Filius sit naturalis Dei; in abstracto tamen, id est, humanitas Christi dici potest

ac debet Filia adoptiva Dei. Ergo. R. N. A. Humanitas Christi in abstracto Filiationis sive naturalis sive adoptivae non est capax; cum haec denominatio non afficiat naturam, sed personam. Atqui humanitas in abstracto non est persona, sed natura. Ergo.

CONTROVERSIA IX.

AN IN CHRISTO DUPLEX DETUR NATURA, DIVINA ET HUMANA, IMPERMIXTA ET INCONFUSA?

Contra Eutychianos.

CCLXVI.

Cum adversus Nestoriani[1] dogmatis impietatem vehementer, ut par erat, insurgerent Catholici, Presbyter quidam provectae jam aetatis, cui nomen *Eutyches*, celeberrimi in Urbe CPoli Monasterii Archimandrita, imperitia magis quam versutia, justo longius progressus est. Eodem quippe abutens principio, quo et Nestorius in errorem lapsus fuerat, multiplicatis nempe naturis necesse esse ut et personae multiplicentur, naturarum in Christo discrimen sustulit, unam ut hypostasin ita et naturam ei tribuendam esse contendens. Triplex autem ab Ecclesiasticis Auctoribus Eutychis flagitium enumeratur. Primum, quod carnem Christi ex Virgine negabat esse sumptam, sed de coelo a Verbo delatam, ut referunt *S. Flavianus* Epist. ad S. Leonem. *Theodoretus* Lib. IV. Haeret. Fab. Cap. XIII. *S. Fulgentius* in Responsione ad Quaestionem IV. Ferrandi. *Gennadius* Lib. de Eccl. Dogmat. Cap. II. *Vigilius* Tapsensis initio Lib. III. contra Eutychem. *Liberatus* in

Breviario Cap. XI. Secundum caput erroris fuit quod ante unitionem naturas in Christo fuisse duas asserebat. Quae opinio perfatua omnino est, atque haeretica cum ne momento quidem ante Incarnationem Verbi sive unitionem, humana Christi natura extiterit; alias datae fuissent in Christo duae personae, saltem successive. Tertium ac praecipuum erat, quod unam tantum agnosceret in Christo naturam post unionem. Hinc *S. Flavianus* in Epist. ad S. Leonem Eutychetis errorem his verbis describit: *Ante inhumanationem quidem Salvatoris nostri Jesu Christi duas naturas esse, humanitatis et Divinitatis: post unitionem vero unam naturam factam.* Et Catholici passim in condendis professionis Catholicae formulis, ad intercludendum Eutychianae perfidiae venenum, usurpare solebant illud: *Ex duabus, et in duabus perfectis naturis Christum sine ulla confusione subsistere.* At vero quo sensu docuerit Eutyches post adunationem unam esse in Christo naturam; an scilicet unam voluerit esse per commixtionem, an per compositionem, aut conversionem: Item an existimarit divinam naturam in humanam, vel vice versa humanam potius in divinam fuisse conversam, atque ab eadem absorptam penitus liquidum id exploratum que non est. Posterius id probabilius videtur sensisse, si Vigilio Tapsensi et Gelasio credimus Lib. de duabus in Christo naturis adversus Eutychetem et Nestorium. Apud *Theodoretum* certe in Dialogo *Inconfusus*, cum dixisset Orthodoxus: *Doce nos quomodo unam post unionem dicas naturam: an quod una ex ambobus facta sit? an quod altera deleta, altera remanserit?* Respondet Eranistes Eutychianorum causam agens: *Ego dico mansisse Divinitatem, ab hac vero absorptam esse humanitatem.* Et sta-

tim id explicat exemplo maris. *Ut mare mellis guttam si accipiat*, inquit, *statim enim gutta illa evanescit, aquae maris permixta.* Quod si dicas conciliari id non posse cum Incarnationis mysterio, quod Eutyches admittebat; R. Eutychen verbotenus Incarnationem confessum fuisse, sed adorandum illud Mysterium reipsa evertisse, ut passim ipsi exprobrant Sancti Patres: et duo haec adeo pugnantia, absque ulla rationis specie, atque incohaerenter omnino propugnasse, Verbum scilicet fuisse incarnatum, et in eo carnis non fuisse naturam post unitionem. Atque idcirco hominis imperitiam ac vecordiam S. Leo M. passim sugillat.

CCLXVII. Praeformatores erroris sui habuit Eutyches veteres haereticos, Phantasiastas, Valentinum, Manichaeos, et Apollinaristas, sive Apollinaris Laodiceni discipulos, quorum aliqui divinam ipsam Verbi substantiam in carnem conversam esse effutiebant, ut colligitur ex *S. Gregorio Nysseno* in Opusculo contra Apollinaristas, ex *S. Ambrosio* Lib. de Incarnat. Cap. VI. ex *S. Leone* Serm. IX. de Quadrag. ex *Gennadio* Lib. de Dogmat. Eccles. Cap. II. ex *Facundo Hermianensi* Lib. VI. pro defens. Synodi Chalced. Alii vero corpus Christi Divinitati consubstantiale esse asserebant; ex quo sequebatur patibilem esse Divinitatem Verbi, ac revera cruciatus et mortem esse perpessam. Id constat ex *S. Athanasio* Lib. de Incarnat. Verbi contra Apollinarium, et in Epistola ad Epictetum ex *S. Epiphanio*, et *Theodoreto* Dialogo III. Quin, quod mirandum magis, Nestorianae quoque haereseos partem, a qua tamen vehementer abhorrere videbatur, imprudens adoptavit. Cum enim duas ante unitionem naturas extitisse admiserit, et carnem Christi ex Virgine assumptam ne-

gaverit, geminam successive in Christo personam extitisse fatetur, et cum Nestorio sentit Mariam non modo dici non posse Deiparam, sed etiam Christiparam non fuisse; quod tamen Nestorius numquam asseruit. Merito itaque de Eutyche scribit *S. Leo M.* Epist. XI. ad Julianum Coensem: *Quid prodest imprudentissimo seni, Nestorianae haereseos nomine, eorum lacerare opinionem, quorum piissimam convellere non potest fidem? cum quantum Nestorius a veritate discessit, Deitatem Verbi ab assumpti hominis substantia separando, tantum a recto tramite etiam iste desciscat, qui Unigenitum Dei Filium sic de utero B. Virginis praedicat natum, ut humani quidem corporis speciem gesserit, sed humanae carnis veritas Verbo unita non fuerit? De quo prodigio falsitatis, quis non videat, quae opinionum monstra nascantur? Negator enim mediatoris Dei et hominum hominis Jesu Christi, necesse est ut multis impietatibus implicetur, eumque aut Apollinaris sibi vindicet, aut Valentinus usurpet, aut Manichaeus obtineat, quorum nullus in Christo humanae carnis credidit veritatem.*

CCLXVIII. Celebrabat A. 448. S. Flavianus CPoli Synodum ad dirimendam litem Florentii Sardorum Episcopi, Lydiae Metropolitani, adversus duos Episcopos suae provinciae Joannem et Cassinium. Eusebius Dorilaei Episcopus, amicus ante hac Eutychis, qui delirantem senem aliquoties frustra monuerat, gliscentem errorem ejus, quem edito etiam libro per Monasteria disseminabat, congregatis in Synodo Patribus, Episcopis XXXIII. Abbatibus XXIII. diligenter exposuit, eos per Sanctam et homousiou Trinitatem obtestatus, ut hominem ad causam dicendam vocari postularent.

Citatur Eutyches: tergiversatur semel atque iterum, excusationem valetudinis, senii, et solitudinis claustralis obtendens. Impetratis tandem septem dierum a Synodo induciis, Eutyches implorata Chrysaphii ope, qui gratia plurimum pollebat apud Theodosium juniorem, septima die ad Concilium venit cum turbulenta Monachorum phalange, praetorianorumque militum manu, Florentio Patricio, et magno Silentiario stipatus. Rogatus a Patribus ut mentem suam aperiret, respondit: *Confiteor ex duabus naturis fuisse Dominum nostrum ante adunationem, post adunationem vero unam naturam confiteor. Ego legi scripta B. Cyrilli, et Sanctorum Patrum, et S. Athanasii. Quoniam ex duabus quidem naturis dixerunt ante adunationem: post Incarnationem autem et adunationem; non jam duas, sed unam naturam dixerunt.* Aliud ab eo responsum, quo apertius mentem suam proderet, exsculpi non potuit. Cumque errorem suum praefracte tueretur, damnatus est a Synodo, omnique Sacerdotali officio, ac primatu Monasterii spoliatus.

CCLXIX. Damnatus a Flaviano et CPolitana Synodo Eutyches patrocinium S. Petri Chrysologi Ravennatis Episcopi imploravit, ut ipsi faveret apud S. Leonem Romanum Pontificem; moxque ad ipsum S. Leonem mendaces dedit litteras, quibus conquerebatur, injuste se ab Eusebio accusatum, atque a Synodo Cpolitana damnatum, insuper habita ad Romanum Pontificem appellatione, quam tamen minime interposuerat. Leo cum diu suspensus haesisset, acceptis tandem Flaviani litteris, et Concilii Actis, Eutychis damnationem ratam habuit, et inter alias celeberrimam illam Epistolam ad Flavianum scripsit, qua Incarnationis Dominicae do-

gma Catholicum uberrima declaravit. Dum haec aguntur, Eutyches in Oriente cuncta miscebat, nixus praecipue Chrisaphio atque Dioscoro. Chrisaphius Eunuchus in Aula Theodosii potentissimus, quem de sacro fonte susceperat Eutyches, uti magna huic familiaritate devinctus, et erroribus ejus imbutus: ita Flaviano, a quo quae expectaverat dona non fuerat consecutus, gravissime erat infensus. Dioscorus Praesul Alexandrinus, S. Cyrilli olim Archidiaconus, postea successor, invidia in Flavianum pridem exulceratus, et homo alioquin corruptissimus, facile se adduci passus est ut causam amplecteretur Eutychis, qui nihil aliud sibi propositum esse clamabat, nisi adversus novos Nestorianos Catholica Cyrilli dogmata propugnare. His ergo adnitentibus effectum est, ut Theodosius junior, Imperator, bonus quidem ac pietati deditus caeteroqui Princeps, sed simplicioris ingenii, datis ad Patriarchas litteris Generalem Synodum congregari jusserit Ephesi, cui non sine maxima in Ecclesiasticas regulas injuria, speciali rescripto praeesse voluit Dioscorum, collato etiam suffragandi jure Barsumae Syro, flagitiosissimo Archimandritae, et sicario, quem nominatim invitavit, ut vices ageret omnium Monachorum Orientales Episcopos accusantium.

CCLXX. Leo Papa cum a Theodosio obtinere non potuisset, ut vel Synodum Ephesinam omnino revocaret, vel in aliquam Italiae urbem transferret, Legatos misit Ephesum Julium Puteolanum, cujus tamen vices in ipso Concilio gessit Julianus Coensis Episcopus, Renatum Presbyterum, et Hilarum Diaconum, qui suo nomine Concilio interessent, et authoritate sua cuncta peragerent. Confluxere ad Ephesinum latrocinium, et

praedatoriam Synodum Episcopi CXXX., datumque illi fuit initium IV. Idus Augusti A. 449. praesentibus Elpidio Comite Sacri Consistorii, et Eulogio Tribuno, et Notario Praetoriano, quos cum militari manu Ephesum destinavit Theodosius, ut pacate ac sine tumultu omnia peragerentur. Intromissi in Concilium Legati Leonis Papae, teste *Liberato* in Breviario, Cap. XII. non consederunt Dioscoro, ut Sedis Apostolicae consulerent dignitati. Cumque postularent, ut in ipso Synodi ingressu S. Leonis litterae ad Synodum per Legatos missae legerentur, Dioscorus earum lectionem se procuraturum solemni juramento spopondit; sed promissis non stetit, elusitque iteratam Legatorum petitionem. Tum vero introductus Eutyches, posteaquam confessionem fidei obtulit simulationis plenam et ambage verborum perplexam, in Sacerdotii gradum et Monasterii principatum restitutus est, lata sententia depositionis in Flavianum et Eusebium Dorylaei, cui caeteri Episcopi alioqui Orthodoxi, metu fracti vique adacti subscripsere, ut ipsi contestati sunt Act. I. Conc. Chalcedonensis. Quidam Episcopi, quod in gratiam Flaviani ad pedes Dioscori accidentes ejus iracundiam frangere tentaverint, a militibus et Monachis Eutychetis, qui cum gladiis et fustibus ad fores adstabant, jubente Dioscoro sunt repulsi. Eadem sententia plurimi alii cum Flaviano Episcopi perculsi sunt, quos inter Ibas Edessenus propter Epistolam ad Marim Persam, et Theodoretus Cyrensis ob ea quae contra Capitula S. Cyrilli scripserat. Flavianus pro eo quod oppressus a Dioscoro de more Romanum Pontificem appellasset, et appellationis libellum per legatos Apostolicae Sedis, tam ad ipsam, quam ad Occidentales Episcopos misisset, tot pugnis cal-

cibusque contusus est, ut intra triduum, cum in exilium pergeret, plagarum dolore confectus Martyrii palmam fuerit adeptus. Authorem caedis *Evagrius* Lib. II. Hist. Eccles. Cap. II. designat Dioscorum; Acta vero Concilii *Chalcedonensis* Barsumam Archimandritam, cum Monachis suis clamantem, *Occide*. Actione enim IV. Diogenes Episcopus Cyzicenus dixit: *Barsumas, qui inter alios intravit, occidit B. Flavianum. Ipse enim instabat, et dicebat, Occide*. Episcopi vero Syriae exclamaverunt: *Omnem Syriam Barsumas evertit: duxit super nos mille Monachos. – – Homicidam Barsumam mitte foras: homicidam in arena: anathema Barsumae: Barsumam in exilium*. In Legatos dein Apostolicos, damnationi Flaviani obfirmate resistentes, desaeviit impotens Dioscori furor, quos violata fide publica in custodiam detrusit. Unus Hilarus fuga elapsus post varias circuitiones Romam tandem delatus est, et S. Leonem de omnibus Ephesi gestis certiorem fecit. Demortuo Flaviano Diaconum suum et Apocrisiarium Anatolium, qui ab Eutychis factione minime alienus videbatur, surrogavit Dioscorus; et ne quid audaciae vel furoris abesset, post Ephesinum illud latrocinium, apud Nicaeam, novo et inaudito hactenus molimine, excommunicationis sententiam contra Leonem Papam tulit, coactis ad subscribendum decem circiter Episcopis, qui ex Aegypto cum eo profecti fuerant.

CCLXXI. Leo Magnus cognita Ephesina perfidia, Romae Synodum Episcoporum celebravit, in qua Ephesini latrocinii Acta et Decreta rescidit, damnavitque, vibrato in Dioscorum et Eutychetem anathemate. Tum vero pluribus litteris Theodosium Imperatorem urgere non destitit, ut rescissa praedatoria Synodo Generale

Concilium in Italia celebrandum indiceret. Scripsit etiam Valentinianus III. Occidentis Imperator: Scripsere Reginae, Galla Placidia. et Licinia Eudoxia, ut S. Leonis votis annueret. Verum Eutychianis fabulis ac dolis irretitus Theodosii animus nullis litteris, nullis precibus, nulla suorum necessitudine flecti potuit: quin potius publicis Legibus Flavianum Sanctissimum Martyrem damnavit, et Ephesinam II. Synodum Nicaenae jussit aequari. At non multo post infelix Princeps, equo cui insidebat collapso, graviter elisus, nullo haerede relicto interiit. Successit in Imperio S. Pulcheria Theodosii Soror, quae suffragante Senatu in Imperii consortem et conjugem assumpsit Flavium Marcianum, virum fortissimum atque integerrimum, adjecto servandae etiam in matrimonio Virginitatis pacto. Novorum itaque Augustorum pietate effectum est, ut Catholica Religio pulchrius effloresceret. Chrysaphius malorum omnium incentor jussu Pulcheriae occiditur: Flaviani corpus honorifice CPolim revectum, in Basilica Apostolorum, in qua Episcopi illius Urbis sepeliri solebant, collocari jussum est: Eutyches in exilium missus: Episcopi, qui ob Fidei causam et Flaviani defensionem in exilium erant amandati, Imperatoria sanctione revocati sunt. Denique ad reparandam Ecclesiae Orientalis pacem Genérale Concilium indictum est A. 451. primo quidem Nicaeae Bithyniae, ac postmodum mutato consilio Chalcedone celebrandum, ut Imperator ipse commode interesse posset, quod Legati Apostolici necessarium fore censebant ad comprimendos tumultus praesentia Principis.

CCLXXII. Octobri igitur mense A. 451. *Chalcedonensi* Synodo in amplissima S. Euphemiae Mar-

tyris Basilica datum est initium. Episcopi interfuere ferme sexcenti, teste *S. Leone* Epist. LII. Triginta supra sexcentos scribit *Liberatus*, Cap. XIII. Breviarii, cui consentit *Marcellinus* in Chronico. *Nicephorus* sexcentos triginta sex fuisse scribit, ut major duplo fuerit numerus Chalcedonensium, quam Nicaenorum Patrum. Dimidiae patris subscriptiones in Actis, quae extant, desiderantur. Praesidebant pro more Concilio Legati Sedis Apostolicae, Paschasinus Lilybetanus in Sicilia Episcopus, Lucentius Asculanus, et Bonifacius Presbyter, quibus multi addunt Julianum Coensem, et Basilium Presbyterum. Sexdecim Actionibus absoluta est Synodus, ex quibus ea dumtaxat, quae causam Eutychetis spectant, et primis sex Sessionibus gesta sunt, brevissime perstringemus.

Actione prima, cui Illustrissimi Magistratus ac Senatores iuterfuerunt, cum Dioscorus Alexandrinus in suo loco inter Episcopos consideret, Pascasinus et Lucentius intercesserunt, contestati, se, ut erant a Leone jussi, e Synodo discessuros, si Dioscorus judicis, et non potius rei locum obtineret. Factum est ita ut petierant. Relecta sunt dein Acta Pseudo-Synodi Ephesinae, itemque Acta Synodi CPolitanae sub Flaviano. Flavianus, et Eusebius Dorylaei a labe haereseos vindicati sunt, et praeter jus aeqnumque exauthoratos, privatosque fuisse communione pronuntiatum est. Decretum praeterea, Dioscorum Alexandrinum, Juvenalem Jerosolymitanum, Thalassium Caesariensem, Eusebium Ancyramitanum, Eustatium Berytensem, Basilium Seleuciensem, Authores latrocinii Ephesini, si Imperatori placuerit, eadem poena plectendos, qua immerito Flavianum aliosque affecerant. De Theodoreto non nihil dubitatum est.

Tandem admitti eum in consessum placuit, quod ei ab Leone Romano Pontifice Episcopatus esset redditus, frementibus Aegyptiis, Illyricianis et Palaestinis; Orientalibus contra, Ponticis, Thracibus et Asianis approbantibus.

CCLXXIII. Actione II. de Fide agi coeptum est. Lecta sunt Symbola, Nicaenum et CPolitantum, item Synodicae duae Epistolae S. Cyrilli, una ad Nestorium. altera ad Joannem Antiochenum data, cum pax inter eos inita est, et Epistola S. Leonis ad Flavianum. Quibus recensitis Reverendissimi Episcopi clamaverunt: *Haec Patrum Fides: haec Apostolorum fides. Omnes ita credimus, Anathema ei, qui ita non credit. Petrus per Leonem locutus est. Apostoli ita docuerunt. Pie et vere Leo docuit. Cyrillus ita docuit.* Et quamvis Illyriciani quidam Episcopi et Palaestini haesitare sint visi, quod Dioscoro faverent, et Epistolam Leonis non satis intelligerent, omnes tamen reliqui Episcopi iterum clamaverunt: *Nos ita credimus. Omnes ita credimus. Sicut Leo ita credimus. Nostrum nullus dubitat. Nos jam subscripsimus.* Dictis tamem Illyrici Orientalis, et Palaestinae Episcopis inducias rogantibus, decreverunt Judices, ut intra dies quinque penes Anatolium Episcopum CPolitanum convenirent de Fide tractaturi, et ut dubitantes docerentur. Tandem haec Actio absoluta est Orientalium et Illyricianorum Episcoporum contrariis clamoribus. Illi Dioscorum in exilium mitti postulabant: *Aegyptium exilio, Dioscorum exilio, haereticum exilio. Dioscorum Christus damnavit: qui communicat Dioscoro, Judaeus est.* Reclamabant Illyriciani, dicentes: *Omnes peccavimus, omnibus indulgete. Dioscorum Synodo, Dioscorum Ecclesiis.*

CCLXXIV. Actione III. Dioscorus, cum tertio citatus se non stitisset, sed tergiversationibus eluderet, a Synodo damnatus ac depositus est. Causas depositionis enumerant Legati Apostolici in sententia contra Dioscorum lata Act. III. quam Sacra Synodus ratam habuit. Primo, *quia Eutychem similia sibi sapientem, et regulariter a proprio damnatum Episcopo, praesumens sibi primatum, irregulariter in communionem suscepit, priusquam consideret in Epheso cum Sanctissimis Episcopis.* Secundo, *quia Beatissimi Papae Leonis Epistolam, scriptam ad sanctae memoriae Flavianum, legi non permisit.* Tertio *quoniam secundis excessibus priorem iniquitatem valde transcendit: praesumpsit enim excommunicationem dictare adversus Sanctissimum et Beatissimum Archiepiscopum magnae Romae Leonem.* Quarto, *quia semel, secundo, et tertio per Dei Amantissimos Episcopos regulariter vocatus, minime voluit obedire. Unde Sanctissimus et Beatissimus Archiepiscopus Magnae et senioris Romae Leo, per nos, et per praesentem S. Synodum, una cum ter Beatissimo, et omni laude digno Beato Petro Apostolo, qui est petra et crepido Catholicae Ecclesiae, et rectae fidei fundamentum, nudavit eum tam Episcopatus dignitate, quam etiam et ab omni sacerdotali alienavit ministerio.*

CCLXXV. Actione IV. Illyriciani et Palaestini Episcopi, qui dubitationem Actione II. iniecerant, professi sunt ambiguitatem omnem, quae ex linguae Latinae vocibus oriri videbatur, sibi a Legatis ademptam, ideoque se etiam Epistolae subscripsisse. Judices dein Patribus significarunt, Imperatorem ipsis permittere, ut de fautoribus Dioscori, cum illo Ephesino latrocinio praefuerant, nempe de Juvenale Jerosolymitano, Thalassio

Caesariensi etc. statuerent, quod ipsis aequum videretur. Synodus clementer cum illis agens, quod jam Actione I. veniam fuissent precati, omnes in pristinum ordinem, et ad Concilium admisit, jussos tamen prius anathema dicere Eutycheti, et Epistolae S. Leonis subscribere. Idem cum peteretur ab Aegypti Episcopis, ut Epistolae nimirum S. Leonis ad Flavianum subscriberent, renuerunt illi id facere, donec ordinatus esset in Dioscori locum Alexandrinus Patriarcha; quia Canonibus, et consuetudine Dioeceseos suae cautum esse dicebant, ne quidquam fieret ab Aegypti Episcopis citra consensum Alexandrini Antistitis. Eamdem se fidem profiteri, et Eutychetis doctrinam execrari se contestebantur: sed vitam suam in tuto non fore, si contra consuetudinem Aegyptiacae regionis, praeter sententiam Alexandrini Archiepiscopi subscriberent. Interlocuti Judices obtinuerunt tandem a Patribus; ut eorum subscriptio post ordinationem Episcopi Alexandrini differretur. Eadem Actione varii Monachi Eutychiani, perduelles ac refractarii, in Concilium ingressi, postularunt Dioscorum restitui communioni ac dignitati. At unanimi voce a Synodo responsum est: *Anathema Dioscoro: Dioscorum Christus deposuit: mitte foras superfluos, Concilium Episcoporum est.*

CCLXXVI. Actione V. relecta est formula fidei, priore jam actione concinnata. Sed Romani Pontificis Legati, et aliquot Orientales Episcopi eam repudiarunt, quod iis verbis esset concinnata, quae Eutychianam perfidiam non penitus profligare videbantur. Contentio orta est ob verba Epistolae S. Leonis in formula fidei dissimulata, quibus dicebatur, *Salvam utriusque naturae proprietatem in unam coivisse personam, incon-*

vertibiliter, *inseparabiliter* ; *et inconfuse*. Quam omissionem cum animadvertissent Legati S. Leonis, in has erupere voces : *Si non consentiunt Epistolae Apostolici, et Sanctissimi viri Papae Leonis, jubete nobis rescripta dari ut revertamur, et ibi Synodus celebretur*. Hanc discordiam componere tentarunt Illustrissimi Judices, sed frustra; plurimi enim Orientalium Episcoporum, quamvis doctrinam et Epistolam S. Leonis integre susciperent, pertinacissime contendebant definitioni fidei nihil aliud addendum esse. Negotio ad Imperatorem relato, jnssit ille ut Episcopi selecti, collatis inter se capitibus. praesentibusque Legatis Apostolicis, Decretum fidei concinnarent. Cumque adhuc Orientales obstreperent, Illustrissimi Judices Episcopos interrogarunt, an Dioscorum sequerentur, an vero S. Leonem? His vero respondentibus: *Ut Leo sic credimus, Qui contradicunt, Eutychianistae sunt : Leo recte exposuit*. Judices dixerunt : *Ergo addite definitioni secundum Judicium Sanctissimi Patris nostri Leonis, duas esse in Christo naturas unitas inconvertibiliter, inseparabiliter, et inconfuse*. Tandem formula fidei omnium votis ita concepta est, ut eidem verba ex S. Leonis Epistola deprompta inserta fuerint.

CCLXXVII. Actione VI. ubi Marcianus per Legatos intellexit, conditam fuisse fidei formulam, omniumque consensu probatam, Chalcedonem se contulit cum Pulcheria Augusta, gratulatoriis Patrum acclamationibus exceptus, dignamque Orthodoxo Principe ad Synodum orationem habuit. *Nos*, inquit, *ad fidem confirmandam, non ad potentiam aliquam exercendam, exemplo religiosi Principis Constantini Synodo interessé voluimus, ne ulterius populi pravis persuasio-*

nibus separentur. Lecta dein iterum est expositio fidei, et ab Episcopis subscripta. Sciscitante Imperatore, num definitio relecta, secundum omnium Episcoporum consensionem prolata fuerit, clamarunt omnes: *Omnes sic credimus: una fides, una voluntas: omnes id ipsum sapimus, omnes consentientes subscripsimus, omnes Orthodoxi sumus: Haec fides Patrum, haec fides Apostolorum, haec fides Orthodoxorum, haec fides orbem terrae salvavit.*

CCLXXVIII. Atque haec Chalcedone in causa Eutychetis gesta sunt. Dioscorus Gangram Paphlagoniae relegatus est. Chalcedonensis Synodus a Marciano publico Edicto sancita, et Theodosii Constitutio, qua Ephesinum latrocinium Nicaenae Synodo aequabatur, lege lata rescissa est. At non pari felicitate extingui potuit nefanda haeresis, quae tot fulminibus licet protrita, post mortem praecipue Marciani, caput erigere est ausa, et late per Orientem grassari. S. Proterius in locum Dioscori suffectus, ab Alexandrina plebe per Monachos haereticos efferata, ipso Parasceve die A. 457. intra baptisterium occiditur, duce Timotheo Aeluro Monacho et Presbytero Alexandrino, qui armis et aperta vi Sedem Episcopalem invasit, a quo deinceps tempore Alexandrina Ecclesia toto fere saeculo per sectatores Dioscori, variasque Eutychianorum factiones misere afflicta est. Celebriores fuere Petrus Moggus, et Severus, impurus ac facinorosus homo, Sozopoli oriundus. Sub Moggo orti sunt Acephali. Cum enim ille, licet Eutychianus foret, admisso Zenonis Imperatoris Henotico, Chalcedonensi Concilio anathema non diceret, Eutychiani Aegyptii hac oeconomia offensi, Moggi communionem ejurarunt, ideo *Acephali* dicti, quod a ca-

pite, id est, Patriarcha suo disjuncti, seorsim congregarentur. Iidem dicti sunt etiam *Monophysitae*, quia cum Eutychianorum vulgo in eo conveniebant, quod singularem in Christo naturam statuerent, duas negarent. Antiochenam Ecclesiam iisdem temporibus vexavit Petrus Fullo, sive Cnapheus, qui adversus Martyrium Antistitem Sedem illam invasit, et Theopaschitarum invexit haeresin, anathema dicens eis, qui Deum in natura divina crucifixum negarent, addensque Trisagio *Sanctus Deus*, *Sanctus fortis*, *Sanctus immortalis*, has voces in sensu Eutychiano, *qui passus es pro nobis*, nempe non secundum carnem, sed secundum naturam divinam. Theopaschitarum errores enumerat Euthimius Zicabenus in Panoplia, Tit. XX. *Asserunt Christum non suscepisse consubstantiale nobis corpus, sed incorruptibile, subtile, increatum, et coeleste. Idem porro aspectari solitum, manducare, bibere, ac caetera hominum agere propria, specie tenus. Rursus affirmant praedictam carnem in divinitatis naturam conversam, et ei consubstantialem esse factam. Atque ut mellis aut aceti stilla in altum mare demersa nec videtur amplius, nec subsistit: Ita corpus illud Divinitatis commistum pelago ac depressum, naturam suam non amplius retinet, nec proprietatem suam conservat. Propter hoc, inquiunt, in Christo non sunt naturae duae; sed una tantum, eademque tota Divinitatis. Unde et Sacrificium panis carnis Christi non corpus esse Christi, sed Divinitatis corpus praedicant*. Ex hac secta Jacobitae emerserunt, a Jacobo Syro obscuri generis homine, qui ob summam vilitatem Zanzalus inter suos nominabatur, hoc nomen mutuati. Jacobitarum nomen Eutychianis omnibus in Aegypto et per totum Orientem commune est,

sicut et Melchitarum appellatio Catholicis. Melchitae porro dicuntur, quasi Imperatorii, quod Imperatoris fidem, et congregatae ab eo Synodi Chalcedonensis definitionem amplectantur. Haeresin hanc omnium pertinacissime hodiedum adhuc propugnant Armeni.

CCLXXIX. *Conclusio Dogmatica.* Duplex in Christo datur natura perfecta, divina et humana, salvis utriusque proprietatibus, id est, confusa et impermixta. Prob. I. Auctoritate Scripturarum, in quibus Christus saepissime verus Deus, et verus homo praedicatur, ac duplex Verbi divini nativitatis exprimitur, aeterna ac temporalis Joan. I. *In principio erat Verbum, et Verbum apud Deum, et Deus erat Verbum. - - Et Verbum caro factum est.* I. Joan. Cap. I. *Quod fuit ab initio, quod audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus, et manus nostrae contrectaverunt de Verbo vitae, et vita manifestata est, et vidimus, et testamur, et annuntiamus vobis vitam aeternam, quae erat apud Patrem, et apparuit nobis.* Ad Rom. IX. *Quorum Patres, et ex quibus est Christum secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in saecula.* Ad Philippenses II. *Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se aequalem Deo: sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, et habitu inventus ut homo.* Ubi formam pro natura perspicuum est sumi. Atqui Christus non potest verus esse Deus, verusque homo, nisi duplicem habeat naturam, divinam et humanam, distinctam et inconfusam.

CCLXXX. Prob. II. Authoritate Patrum Graecorum et Latinorum, qui Eutychianam haeresin antecesserunt. S. Justinus M. in Apologia II. Jesum Chri-

stum ait esse *Verbum formatum*, *et hominem factum* S. Irenaeus Lib. III. adv. Haer. Cap. XVIII. contra Phantasiastas disputans, ait: *Joannes unum et eumdem novit Verbum Dei*, *et hunc esse Unigenitum*; *et hunc incarnatum esse pro salute nostra*, *Jesum Christum Dominum nostrum*. S. Dionisius Alexandrinus in Epistola Synodica contra Paulum Samosatenum: *Deus apparuit in carne*, *factus ex muliere*, *qui ex Deo Patre natus est ex utero ante Luciferum*, *tamquam ex corde Verbum*, *editum ex Patre*; *et simplex atque impartibile Verbum caro factum est.* Antiochena Synodus in Epist. adversus Paulum Samosatenum: *Idcirco corpus ex Maria natum*, *cum totam Divinitatis plenitudinem cepisset*, *corporaliter Divinitate sine conversione unitum est et deificatum*. S. Athanasius in Epist. ad Epictetum: *Audiant*, *quod si creatura erat Verbum*, *non assumpsisset creatura corpus*, *ut illud vivificaret. Quodnam enim Creatoris a creatura auxilium esse potest*, *quae ipsa quoque auxilio indiget? Sed quia verbum cum esset Creator*, *ipse creaturarum conditor fuit*, *ideo in consummatione saeculorum creaturam ipse sibi adjunxit*, *ut eam tamquam Conditor renovaret*, *ac recrearet.* S. Epiphanius Haer. LXXVII. *Verbum*, ait, *perfecte hominem esse factum*: *quae perfecti vox*, *non sic intelligenda est*, *ut duo sint Christi*, *sed ut idem sit Deus et homo*. S. Basilius in Hom. de humana Christi generatione: *Deus in carne*, *non ex intervallo operans*, *ut in Prophetis*: *sed copulatam sibi hominis naturam*, *et unitam obtinens*. S. Gregor. Nazianz. Epist. I. ad Cledonium: *Nam naturae quidem duae sunt*, *Deus et homo quemadmodum et anima et corpus*; *sed non duo filii sunt*, *aut Dii*: *quemadmodum nec hic duo sunt homines*. S.

Gregorius Nyss. Lib. contra Apollinarem: *Nos salvam esse naturam humanam Verbo unitam, ex mysterio ipso didicimus et credimus. Dei vero Filium carneum, separatim et in se ipso consideratum, neque didicimus neque consequentiae ullius necessitate cogimur intelligere.* S. Ephraem in Orat. de Margarita pretiosa: *Perfectam habet duplicem naturam, ne duas perdat. Neque enim in una sola natura Deus super terram est visus; neque in altera sola homo in coelos ascendit: verum perfectus ex perfecto, homo ex homine, Deus ex Deo, ex Virgine Christus.* S. Cyrillus Hierosolymit. Catech. IV. *Si phantasia esset Incarnatio, spectrum quoque esset salus. Duplicis naturae fuit Christus: homo quidem, quod videbatur; Deus autem, quod non apparebat: comedens quidem ut homo vere, sicut nos; habebat enim carnis similes nobis affectiones.* S. Chrysostomus in Psalm. XLIV. *Neque enim carnem a Divinitate separat, neque Divinitatem a carne: non quod substantias confundat, (absit) sed ut unitionem ostendat.* Et Hom. XI. in Joan. *Non ipsa substantia in carnem demutata est; hoc enim vel cogitare impium est; sed manens id quod est, ita servi formam suscepit.* S. Cyrillus Alexandrinus, cujus auctoritate potissimum abutebantur Eutychiani, Epistola I. ad Nestorium scribit: *Non enim dicimus, quod Dei natura conversa vel immutata, facta sit caro; nec quod in totum hominem, qui est ex anima et corpore, transformata sit; sed illud magis, quod carnem animatam anima rationali sibi copulaverit Verbum substantialiter, et ineffabiliter factus sit homo, et nuncupatus etiam sit Filius hominis, non nuda tantummodo voluntate, sed nec assumptione sola personae: sed quod diversae quidem natu-*

rae in unum convenerint, unus tamen ex ambabus Christus et Filius, non evacuata aut sublata diversitate naturarum per conjunctionem, sed quia simul nobis effecerunt unum Dominum et Christum, et Filium: id est, Divinitas et humanitas per arcanam illam ineffabilemque copulationem ad unitatem.

CCLXXXI. Eadem fuit Latinorum Patrum doctrina. Tertullianus Lib. de Carne Christi, Cap. V. *Aliter non diceretur homo Christus sine carne; nec hominis filius sine aliquo parente homine: sicut nec Deus sine Spiritu Dei; nec Dei Filius sine Deo Patre. Ita utriusque substantiae census hominem et Deum exhibuit.* S. Hilarius Lib IX. de Trinit. *Nescit plane vitam suam, qui Jesum Christum ut verum Deum, ita et verum hominem ignorat: et ejusdem periculi res est, Christum Jesum vel Spiritum Deum, vel carnem nostri corporis denegare.* Et in Psalmum II. *Qui filius hominis est, idem et Filius Dei est. Natura generositatis in filii hominis assumptione non deperit. Nam non idcirco non Dei Filius, quia et hominis est Filius. Non enim cum Divinitatis decessione sit humilitatis accessio; nec per consortium infirmitatis, contumeliam virtus excepit: quippe cum infirmitas honore sit donata virtutis.* S. Ambrosius Lib. II. de Fide ad Gratianum, Cap. IV. *Servemus distinctionem Divinitatis et carnis. Unus in utroque loquitur Dei Filius, quia in eodem utraque est natura.* Et Lib. de Incarnat. Cap. IV. *Ego quod erat illius, non habebam, et ille quod meum est, non habebat. Suscepit quod meum est, ut impertiret quod suum est: suscepit, non ut confunderet, sed ut repleret. Si credas susceptionem, affingas confusionem, Manichaeus esse desiisti, nec tamen Ecclesiae filius*

esse coepisti. S. Augustinus Epist. CXXXVII. alias III. ad Volusianum: *Verbum in principio, per quod facta sunt tempora, tempus elegit quo susciperet carnem, non tempori cessit ut verteretur in carnem. Homo quippe Deo accessit, non Deus a se recessit.* Et Lib. I. de Trinitate, Cap. VII. *Ergo quia forma Dei accepit formam servi, utrumque Deus et utrumque homo. Sed utrumque Deus propter accipientem Deum, utrumque autem homo, propter acceptum hominem. Neque enim illa susceptione alterum eorum in alterum conversum, atque mutatum est: nec Divinitas quippe in creaturam mutata est, ut desisteret esse Divinitas: nec creatura in Divinitatem, ut desisteret esse creatura.* S. Vincentius Lerinensis in aureo suo Commonitorio, Cap. XIX. quod A. 434. conscripsit, Eutychianum errorem ante illius ortum luculentissime praedamnavit: *Unus Filius Dei, et unus Salvator et Redemptor noster. Unus autem non corruptibili nescio qua Divinitatis et humanitatis confusione, sed integra et singulari quadam unitate personae: neque enim illa conjunctio alterum in alterum convertit atque mutavit, qui est error proprius Arianorum; sed ita in unum potius utrumque compegit, ut manente semper in Christo singularitate unius ejusdemque personae in aeternum quoque permaneat proprietas uniuscujusque naturae.*

CCLXXXII. Idem docuerunt et reliqui Patres tam Graeci, quam Latini, quorum nomina et libros tantum adducimus. *S. Ignatius M.* Epist. ad Ephesios, et Smyrnaeos. *Origenes* Hom. I. in Ezechielem. *Clemens Alexandrinus* Lib. I. Paedagog. Cap. II. et III. *S. Amphilochius* apud *Theodoretum* Dial. II. *Theophilus Alexandr.* in Epist. I. Paschali. *Severianus* Gabalitanus

Hom. VI. de Mundi Opificio. *S. Isidorus Pelusiota* Lib. I. Epist. CDV. *S. Cyprianus* Lib. de Idolorum Vanitate. *Novatianus* Lib. de Trinit. Cap. XVI. *Lactantius* Lib. IV. Institut. Cap. V. *Phoebadius Aginnensis* Lib. contra Arianos. *Marius Victorinus* Lib. I. contra Arium. *S. Damasus* in Epist. ad Orientales. *Faustinus* Lib. contra Arianos. *S. Hieronymus* Comment. in Cap. ult. Matthaei. *Rufinus* in Expositione Symboli. *S. Paulinus Nolanus* Epist. IV. *Leporius* in Libello emendationis etc. Ex quibus perpetuus Ecclesiae consensus de duabus in eamdem personam convenientibus naturis, et post nuitionem, sine ulla confusione vel extinctione alterutrius, in Christo remanentibus, manifeste ostenditur.

CCLXXXIII. Prob. III. Auctoritate Conciliorum. Chalcedonense Act. V. hanc Fidei professionem edidit: *Unum eumdemque confiteri Filium, et Dominum nostrum Jesum Christum consonanter omnes docemus, eumdem perfectum in Deitate, et eumdem perfectum in humanitate, Deum verum et hominem verum; eumdem ex anima rationali et corpore, consubstantialem nobis eumdem secundum humanitatem, per omnia nobis similem absque peccato: ante saecula quidem de Patre genitum secundum Deitatem, in novissimis autem diebus eumdem propter nos et propter nostram salutem ex Maria Virgine Dei Genitrice secundum humanitatem, unum eumdemque Christum, Filium, Dominum, Unigenitum, in duabus naturis inconfuse, incommutabiliter, indivise, inseparabiliter agnoscendum, nusquam sublata differentia naturarum propter unitionem, magisque salva proprietate utriusque naturae, et in unam personam atque subsistentiam concurrente.*

Constantinopolitanum II. Can. VIII. *Si quis ex duabus naturis Deitatis et humanitatis confitens unitatem factam esse, vel unam naturam Dei Verbi incarnatam dicens, non sic ea excipit sicut Patres docuerunt, quod ex divina natura et humana, unitione secundum subsistentiam facta, unus Christus effectus est; sed ex talibus vocibus unam naturam sive substantiam Deitatis et carnis Christi introducere conatur, talis anathema sit.* Nicaenum II. Actione VII. in definitione Fidei *Duas naturas confitemur ejus, qui incarnatus est propter nos ex intemerata Dei Genitrice semper Virgine Maria, perfectum eum Deum, et perfectum hominem cognoscentes.*

CCLXXXIV. Prob. IV. Ratione Theologica. Si per unionem hypostaticam una tantum resultasset in Christo natura, factum id fuisset vel per conversionem unius naturae in alteram, vel per commixtionem et confusionem, vel denique per compositionem, vi cujus ex utraque natura integra remanente facta fuisset una natura completa. Sicut v. g. ex anima rationali et corpore, tamquam ex duabus substantiis incompletis sit una substantia et natura completa. Atqui nihil horum dici potest. Ergo. P. m. Factum id non fuit per conversionem. Si enim natura divina conversa fuisset in humanam, Christus non esset verus Deus: si humana in divinam conversa esset, Christus non fuisset verus homo; ideoque vel passus fuisset secundum Divinitatem, quod fieri omnino nequit, cum Divinitas non sit mutationi et corruptioni obnoxia: vel tantum specie tenus fuisset passus, ut delirabant Phantasiastae. Utuntur egregie hoc argumento *Ferrandus* in Epistola ad Anatolium, *Boetius* Lib. de duabus naturis, *Gelasius* Lib.

contra Eutychem et Nestorium, et *Leontius Byzantinus* apud *Euthymium* in Panoplia, Parte II. Tit. XV. Neque id contingere potuit per commixtionem et confusionem. Alias Christus neque verus Deus, neque verus homo foret; quia nec divinam, nec humanam naturam haberet, sed tertiam quamdam ex ambabus resultantem. In commixtione enim substantiali substantiae quae commiscentur desinunt esse quae erant prius, et ex iis tertia consurgit, ut videre est in pharmaco ex pluribus herbis confecto. Denique nec per compositionem. Cum enim utraque natura in Christo fuerit in ordine suo completa et perfecta, non potuit ex natura divina et humana componi una aliqua natura completa, tamquam ex materia et forma, quemadmodum ex corpore et anima componitur natura humana: neque tamquam e partibus quantitativis, sicut e pluribus membris componitur unum corpus; haec enim compositio rebus solum corporeis convenit, qualis utique non est natura divina. Praeterea si Divinitas et humanitas facerent in Christo unam tantum naturam completam, Christus neque Deus, neque homo dici posset: sicut homo simpliciter dici nequit corpus, aut anima.

OBJECTIONES.

CCXXXV. *Objicitur I.* Auctoritas Scripturarum. Christus, ut ait Apostolus ad *Philippenses II. Exinanivit semetipsum.* Ergo una Christi natura in momento Incarnationis conversa fuit in alteram. II. *Joan. I.* dicitur: *Verbum caro factum est.* Ergo Divinitas conversa fuit in humanam naturam. P. C. Quando *Joan. II.*

dicitur, quod aqua facta fuerit vinum in Cana Galileae significatur ipsam aquae substantiam conversam fuisse in vinum. Ergo a pari, quando *Joan. I.* dicitur: *Verbum caro factum est*, indicatur, Divinitatem conversam fuisse in humanitatem. *Confirmatur.* Eo modo Verbum caro factum est, ut scribit *S. Justinus* Apolog. II. pro Christianis, quo in Eucharistia panis fit caro Christi. Atqui panis fit caro Christi per veram conversionem. Ergo. R. ad I. N. C. Quomodo Christus in Incarnatione semetipsum exinaniverit, diserte l. c. insinuat Apostolus: *Exinanivit semetipsum, formam servi accipiens*, id est, non conversione Divinitatis in carnem, sed ipsa carnis assumptione. Atque haec maxima profecto fuit exinanitio, qua, ut ait *S. Leo M.* in celeberrima illa ad Flavianum Epistola, Cap. III. *Suscepta est a majestate humilitas, a virtute infirmitas, ab aeternitate mortalitas et ad resolvendum conditionis nostrae debitum, natura inviolabilis naturae est unita passibili.* Ad II. N. C. Verbum caro factum est, non conversione in carnem, non commixtione et confusione, sed unitione et assumptione. Ita locum hunc explicant *S. Gregorius Nazianz.* in Epist. ad Cledonium, *S. Chrysostomus* Hom. II. in Joan. *S. Augustinus* Serm. XXIII. de Tempore, *Theodoretus* Dial. II. *S. Epiphanius* Haer. LXXVII. *Non illud indicat, Verbum in carnem fuisse conversum, aut in eam omnino transiisse, sive Divinitatem in carnem fuisse mutatam: verum cum Divinitate Verbum propriam hominis assumpsisse naturam.* Et S. Ambrosius Lib. de Incarnat. Cap. VI. *Desinant* (Apollinaristae) *dicere naturam Verbi in corporis naturam esse mutatam, ne pari interpretatione videatur natura Verbi in contagium mutata peccati.* Ad *prob.* N. ite-

rum C. Aquam converti posse virtute omnipotentiae divinae in aliam substantiam, nemo sanus negaverit: At vero divinitatem transmutari in carnem, id omnino impossibile, ne Divinitatem mutationi et corruptioni obnoxiam dicamus, quae maxima est imperfectio, a Divinitate longissime arcenda. Praeterea si Divinitatem ab humanitate absorptam dicas, quanam ratione S. Joannes, posteaquam dixit: *Et Verbum caro factum est*, illico subjungere potuit: *Et habitavit in nobis*? quomodo fuit Deus Verbum sine Divinitate? Porro Verbum carnem esse factum sine ulla ex parte Divinitatis immutatione, eleganti exemplo illustrat S. Augustinus Serm. CLXXXVII. alias XXVII. De Tempore: *Neque enim quia dictum est, Deus erat Verbum, et Verbum caro factum est; sic Verbum caro factum est, ut esse desineret Deus: quando in ipsa carne quod Verbum caro factum est, Emmanuel natum est, nobiscum Deus. Sicut verbum quod corde gestamus, fit vox cum id ore proferimus, non tamen illud in hanc commutatur, sed illo integro ista in qua procedat assumitur, ut et intus maneat quod intelligatur, et foris sonet quod audiatur: hoc idem tamen profertur in sono, quod ante sonuerat in silentio; atque ita verbum cum fit vox, non mutatur in vocem; sed manens in mentis luce et assumpta carnis voce procedit ad audientem, et non deserit cogitantem.* Ad *confirm.* N. M. Panis in Consecratione fit caro Christi per conversionem; Verbum caro factum est per carnis assumptionem. Neque S. Justinus paritatem instituit quoad modum, sive conversionem, sed quoad ipsam rerum praesentiam; ita scilicet, ut quemadmodum

Verbum post Incarnationem veram habuit carnem, ita etiam in Eucharistia vera contineatur caro Christi.

CCLXXXVI. *Objicitur* II. Auctoritas *S. Cyrilli Alexandrini*, qui pluribus locis post unitionen unicam in Christo agnoscit naturam. Sic Epist. I. ad Successum scribit: *Post unitionem non dividimus naturas a se mutuo, neque in duos secamus filios illum, qui unus est et individuus. Sed unum dicimus Filium, et quemadmodum locuti sunt Patres, unam naturam Dei Verbi incarnatam.* Epist. II. ad eumdem: *Utroqoue manente et intellecto in naturali proprietate, eo modo quem verbis explicare, effarique non possumus, unitum Dei Verbum unam nobis ostendit Filii naturam sed incarnatam.* Idem repetit in Commonitorio ad Eulogium, in Epistola ad Acacium Melitinensem, et in Libro ad Reginas misso. R. I. S. Cyrillum errori huic non patrocinari ipsi Monophysitae tacite agnoverunt, quia haec ipsa Cyrilli loca in suis Codicibus adulterarunt omittendo *Incarnatam*. *Leontius Byzantinus* Lib. de Sectis, Act. VIII. scribit, Cyrilli Alexandrini Opera fuisse a Dioscoro corrupta. De Timotheo Aeluro memoriae prodidit *Nicephorus Callistus* Hist. Eccles. Lib. XV. Cap. XVI. *Aelurus iste multa Cyrilli scripta nondum vulgata, dogmatibus suis adulterinis aspersis depravasse dicitur.* *S. Anastasius Sinaita* in Viae Duce, initio Cap. X. ait: *Alia quaedam ejusdem Cyrilli dicta ad doctrinam spectantia, cum in exemplaribus Alexandriae quaesivissemus, depravata et corrupta reperimus. Cujus rei Deus testis est.* Majori tamen licentia falsatores adversus S. Cyrilli Opera grassati sunt Saeculi VII. initio, post mortem S. Eulogii Alexandrini, ut idem memorat *S. Anastasius Sinaita* Lib. cit. ad fidem Cap. X.; ubi refert

a quatuordecim calligraphis, seu librariis, libros dogmaticos Patrum, et maxime S. Cyrilli falsatos fuisse jussu Severiani Praefecti Augustalis. Addit dein: *In his cum venissemus ad Epistolam, quae scripta est Successo, sententiam hanc; duas naturas esse dicimus, etc. in nullo prorsus exemplari Alexandrino recte positam reperimus; sed alia quaedam exemplaria habebant, duas naturas unitas esse dicimus: alia vero rursum, duas naturas considerari dicimus. Nobis autem magno moerore affectis exhibuit Dominus Isidorus Bibliothecae Patriarchalis Praefectus librum, in quo ista sententia non erat corrupta.* R. II. Unam, post adunationem a S. Cyrillo dici naturam, non simpliciter et absolute, sed incarnatam, id est, unitam substanstaliter humanitati in personalitate Verbi. Quare duas absolute admisit Cyrillus naturas, humanam et divinam, asserendo unam naturam incarnatam. Ut enim observat *Theodoretus* Dial. II. *Qui unam Christi naturam incarnatam agnoscit, duplicem in Christo naturam confitetur; alia enim est quae carnem assumat, alia vero carnis assumptae.* Ipse *S. Cyrillus*, optimus utique verborum suorum interpres, impactam sibi Apollinarismi calumniam, quod unam dixisset Verbi naturam incarnatam, ita amolitur Epist. II. ad Successum. *Si unam naturam dicentes, Verbi Dei tacuissemus, non inserentes incarnatam, sed velut abjicientes dispensationem, erat illis forsitan non improbabilis sermo simulantibus interrogare; ubi est in humanitate perfectio, aut quomodo substantia nostra subsistit? Quoniam vero et perfectio, quae in humanitate est, et essentiae nostrae manifestatio, illata est per id, quod dictum est, Incarnata, jam desinant, arundineam virgam sibi supponentes.* Hunc

certe loquendi modum, *Una natura Verbi incarnata post adunationem*, etiam post exortam Eutychianorum haeresin, Ecclesiae numquam suspectum, quin immo ratum habuit. *Calcedonensis* Synodus etsi vocem ejusmodi in suo Fidei Decreto non posuit, eam tamen non obscure probavit eo ipso, quod professionem fidei S. Flaviani Costantinopolitani, quam Teodosio Imperatore postulante, eidem obtulit, recitari voluit, auditamque sua auctoritate firmavit. Idem Cyrilli dictum admiserunt *Constantinopolitana* II. Synodus in causa trium Capitulorum Anathematismo IX., et *Lateranensis* I. sub S. Martino I. Can. V. Eamdem S. Cyrilli sententiam ad Eutychianos refellendos valere plurimum ostendunt *Gelasius* Lib. contra Eutychem et Nestorium. *S. Maximus M.* in Tractatu de expositione vocum quarumdam, quibus utitur Ecclesia cum de Christo agitur. *Eulogius* Alexandrinus apud *Photium* Codice CCXXX. *Ephraemis* Antiochenus apud eumdem Cod. CCXXIX.

CCLXXXVII. *Dices. S. Cyrillus* Epist. I. ad Successum ait, naturam divinam et humanam in Christo non nisi cogitatione dividi. Ergo sensit unam tantum dari post adunationem in Christo naturam. II. Juxta S. Doctorem duae datae fuerunt naturae ante unionem. Ergo post adunationem data fuit unica, eoquod discrimen statuat ante et post unionem. III. Si post adunationem duae darentur in Christo naturae impermixtae, nulla poterit assignari ratio, cur post adunationem naturas dividi vetuerit, dixeritque unam tantum esse Verbi naturam incarnatam. IV. Neque ostendi poterit, cur divinam potius naturam, id est, Verbi expresserit quam hominis. R. ad I. N. C. S. Cyrillus per ea verba minime asserit, naturam divinam et humanam in Christo

esse idem, et formaliter tantum distingui; sed tantum vult, eas post adunationem non nisi cogitatione dividi ac separari posse: quod patet exemplo animae et corporis, quo utitur. Haec enim realiter a se invicem in homine vivo separari nequeunt, quamvis a se invicem realiter distinguantur. Ad II. D. A. Ante unionem, id est, in instanti priori temporis ad unionem datae fuerunt duae naturae, N. A. In signo priori rationis, aut naturae, C. A. N. C. Eodem istanti quo natura humana extitit facta fuit unitio. Ergo in nullo instanti reali temporis extitit natura humana Christi ante adunationem. Quia autem natura humana prius a nobis concipitur in suo esse constituta, quam unita Verbo, idcirco ea ante unionem extitisse dicitur in signo tantum priori rationis, aut naturae. Ad III. N. A. Idcirco S. Cyrillus post adunationem vetuit naturas separari, ne separatae et a se mutuo distractae naturae ita consistere viderentur, ut sola affectione, non substantivo aliquo, et unum per se faciente nexu ac vinculo secum invicem haererent. Ut Nestorii itaque perfidiae se opponeret, vitaretque subdolam et nimis dilutam illius unitionem, quae specie ac verbo tenus naturas copulabat duas; re autem ipsa disjunctas, ac seorsim cohaerentes, et subsistentes habebat, nullo proprie dicto et substantivo nexu, sed externo et improprio inter se commissas, naturarum duarum conjunctionem divisionis expertem verbis illis voluit sancire. Ad IV. N. A. Idcirco naturam Verbi, sive divinam potius expressit, quia in Incarnatione primarium locum obtinet Divinitas, ad quam humanitas velut appendicis et accidentis instar est ad substantiam.

CCLXXXVIII. *Objicitur* III. Auctoritas aliorum

PP. I. *S. Irenaeus* Lib. II. adv. Haer. Cap. XXI. *Tertullianus* Apolog. Cap. XXI. S. *Cyprianus* Lib. de Idolorum vanitate, *S. Augustinus* Epist. CXXXVII. alias III. ad Volusianum. *Leporius* in libello suae emendationis, unionem Divinitatis cum humanitate vocant *mixtionem*, *mixturam*, *contemperationem*. II. Alii dicunt naturam humanam fuisse Deificatam. III. Alii unionem Divinitatis et humanitatis comparant cum unione animae rationalis et corporis. Ergo quemadmodum ex unione animae et corporis resultat una natura humana: ita ex unione divinae et humanae naturae resultat una natura divina. IV. *S. Joannes Damascenus* in sua Dialectica Cap. ultimo scribit: *Illud scire attinet, hypostaticam unionem unam rerum conjunctarum naturam efficere*. V. *S. Julius Papa* Epistola ad Dionysium corinthiorum Episcopum scribit; *Necesse est enim ipsos, qui naturas asserunt duas alteram earum adorare, alteram non adorare: ac baptizari in divinae nomen, in humanae vero non baptizari*. *S. Gregorius Neocaesariensis* in Expositione Fidei, quae plenior dicitur, et particulatim concepta fidei formula, ait: *Et est Deus verus; carnis expers, qui in carne apparuit, perfectus vera et divina perfectione. Non duae personae, neque duae naturae. Non enim quatuor adorare nos dicimus, Deum, et Filium Dei, et hominem, et Spiritum Sanctum*. R. ad I. Patres illos nomine mixtionis nil aliud intelligere, quam intimam et substantialem naturarum unionem in persona: mixtio enin etiam tunc dicitur, quando duae substantiae ita intime inter se conjunguntur ut tamen utraque suam integritatem servet. Talis est mixtio corporis humani, et animae rationalis. Talis fuit mixtio divinae naturae cum humana. S. *Au-*

gustinus Epist. CXXXVII. alias III. ad Volusianum, apertissime mentem suam explicat: *Sicut in unitate personae anima unitur corpori, ut homo sit: ita in unitate personae Deus unitur homini ut Christus sit. In illa ergo persona mixtura est animae et corporis; in hac persona mixtura est Dei et hominis: si tamen recedat auditor a consuetudine corporum, qua solent duo liquores ita commisceri, ut neuter servet integritatem suam; quamquam et in ipsis corporibus aeri lux incorrupta misceatur. Ergo persona hominis, mixtura est animae et corporis: persona autem Christi, mixtura est Dei et hominis.* Eodem loquendi modo utitur ipse *S. Leo M.* de Eutychiana haeresi utique minime suspectus, Serm. III. de Nativitate Christi: *Nec sic creatura in societatem sui Creatoris est assumpta, ut ille habitator, et illa habitaculum esset: sed ita, ut naturae alteri altera misceretur.* Ad II. R. Naturam humanam a Patribus dici Deificatam, quia est Divinitati substantialiter unita in personalitate Verbi, ita ut hic homo Christus sit Deus. Ad III. C. A. N. C. Patres in aliquibus tantum, non vero in omnibus unionem Divinitatis et humanitatis comparant cum unione animae rationalis et corporis. Ac primo quidem in eo, quod utraque sit unio vere realis ac physica: tum quod neutra tollat distinctionem ac differentiam unitorum. Denique quod sicut ex unione animae rationalis cum corpore resultat unus homo: ita ex unione Divinitatis cum humanitate unus resultet Christus, non duo. Ad IV. R. Billium, Damasceni interpretem, errasse, ac male vertisse naturam pro hypostasi: Damascenus enim in Greco habet μιαν ὑποστασιν unam personam, non μιαν φυσιν unam naturam. Praeterea eodem Capite apertissime negat Da-

mascenus, ex duabus naturis unam tertiam compositam effici posse. Ad V. R. Libellos illos decumana fraude ab Apollinaristis, vel Eutychianis fuisse suppositos S. Julio Papae, et S. Gregorio Thaumaturgo, ut tanta auctoritate errores suos stabilirent, ut refert *Leontius Byzantinus* Lib. de Sectis, Actione VIII. *Quidam ex haeresi Apollinari, vel Eutychis, vel Dioscori, cum vellent suam haeresin confirmare, quasdam orationes Apollinarii Gregorio Thaumaturgo, aut Athanasio, aut Julio inscripserunt, ut simpliciores fallerent.*

CCLXXXIX. *Objicitur IV.* Paritas et sequela. Anima rationalis et corpus inter se unita, sunt una natura composita. Ergo etiam Divinitas et humanitas inter se unitae. II. In Christo datur persona composita. Ergo etiam natura composita. III. Si duae sunt in Christo naturae erunt quoque duo Christi. Atqui hoc dici nequit. Ergo. P. M. Ideo in Trinitate unicus datur Deus, quia unica est natura, quamvis tres sint personae. Ergo viceversa, duo sunt Christi, si duae dantur in illo naturae. R. ad I. C. A. N. C. Disparitas est, quia complexum ex anima rationali et corpore, seu ipsa natura humana potest tamquam *principium quo* elicere quasdam operationes, quas nec anima rationalis seorsim, nec corpus potest elicere. Igitur cum natura ex sua notione sit *principium quo* operationum; complexum ex anima rationali et corpore recte dicitur una nova, tertia, et composita natura. At vero natura divina et humana inter se unitae nullas elicere possunt operationes, quas elicere non possent, tametsi non essent unitae inter se. Itaque non sunt una natura composita, sed duae naturae singulares subsistentes in eadem Verbi persona, quae actiones naturae humanae proprias non immutat

intrinsece; sed illis tamquam *principium quod* tribuit valorem infinitum proportionatum dignitati personae. Ad II. D. A. In Christo datur persona composita, id est, persona secundum se simplicissima, sed in duabus naturis subsistens, C. A. In alio sensu, N. A. et C. Natura composita in Christo dari nequit: quia utraque natura, tam divina quam humana, est completa et perfecta. Ad III. N. M. Ad *probat.* C. A. N. C. Concreta substantiva, quale est *Deus*, vel *Christus*, non multiplicantur, nisi simul multiplicetur natura et suppositum. In Trinitate multiplicantur personae, sed non natura: in Christo multiplicatur natura, sed non persona. Ergo unus est Deus, et unus tantum est Christus.

CONTROVERSIA X.

AN IN CHRISTO DETUR DUPLEX VOLUNTAS, ET OPERATIO?

Contra Monothelitas.

CCXC.

Ex haeresi Eutychiana venenatus prodiit surculus, eorum nempe qui duas quidem naturas inconfusas, saltem verbo tenus, confitebantur in Christo; non tamen nisi unicam, eamque divinam voluntatem et operationem admittebant, dicti idcirco *Monothelitae*, quae vox Graeca unius voluntatis assertores significat. Voluntatis nomine eos non intellexisse potentiam, seu virtutem volendi, sed ipsum actum volendi multi Theologorum arbitrantur, idque se ex variis professionibus fidei,

quas Monothelitarum duces atque triarii saepius ediderunt, manifeste colligere autumant. Neque enim, ajunt, Monothelitae existimabant, voluntatem humanam Christi penitus extinctam esse; sed tantum eam esse quasi sopitam, otiosam et inertem: nec active ad operationem concurrere; sed passive tantum se habere, tamquam instrumentum Divinitatis. Rem illustrant exemplo. Quemadmodum, ajunt, scissio ligni procedit a fabro tamquam a causa principali movente, a securi tamquam a causa instrumentali mota, ita ut instrumenti moti et fabri moventis una sit operatio, nec interveniat alia voluntas quam fabri qui solus operatur: sic etiam juxta Monothelitas actiones et volitiones Christi procedebant a Verbo tamquam causa principali movente, ab humanitate vero tamquam instrumento moto: ita ut humanitas non esset id quod operabatur, sed quo instrumento operabatur Verbum. Alii cum *Petavio* de Incarnat. Lib. VIII. Cap. VI. sentiunt, Monothelitas, cum energiam omnem funditus amputarent in humana Christi natura, non solas facultatum actiones et motiones, sed ipsas quoque facultates, id est, ipsam potentiam ac virtutem volendi negasse. Propago enim cum fuerint Apollinaris et Eutychis, sive Monophysitarum, horum etiam hauserunt virus et pestilentiam: tametsi astu et calliditate hanc a se propulsarent invidiam, ac palam, verbisque conceptis duas in Christo naturas, perfectas et integras, nec ulla re deminutas agnoscerent, ne Synodicis Decretis quibus haereses istae perculsae erant irretiti, omnium in se mortalium odia provocarent. Posterius id Monotheliticae sectae Principes omnino sensisse mihi multo verisimilius est, quamvis haud gravate concedam, simpliciores Monothelitas, qui occultum sectae virus nondum

cognoverant, ipsum tantummodo actum volendi ab humana Christi natura exclusisse.

CCXCI. Circa A. 629. Monothelitica pestis ex inferis erupit. *Heraclium* confecto bello Persico Hierapoli versantem salutandi causa adiit Athanasius quidam Eutychianus, Jacobitarum Patriarcha, quem Imperator benigne complexus vehementer hortari coepit, ut Chalcedonensem Synodum una cum suis debita cum veneratione susciperet, spem ei faciens obtinendi Patriarchatus Antiocheni, si id serio praestitisset. Hac spe illectus Athanasius morem illi gessit, duasque in Christo naturas agnoscere se subdola verborum professione simulavit. Tum homo vafer rem in aliam quaestionem divertens, rogat vicissim unamne an duas esse Christi voluntates et actiones existimet? Ad hanc percontationem haesitans Imperator sciscitatur a Sergio CPolitano, qui et ipse Syrus, atque Jacobitis ortus parentibus erat, et Cyro Phasidis Episcopo, quid sit in hac quaestione sentiendum? Hi jam inde perniciosum virus hauserant a Theodoro Pharanitano Episcopo, praecipuo hujus erroris architecto: proinde respondent, unicam in Christo voluntatem esse et operationem. Ab his deceptus Heraclius, in foedissimam impegit haeresim, in quam consentire cum Athanasio Jacobita primarios illos Antistites animadvertit. Paulo post Georgio Alexandrino Patriarcha demortuo, in ejus locum Cyrus e Phaside transfertur; qui ut Theodosianos haereticos Acephalos, quorum ingens erat Alexandriae numerus, ad ineundam concordiam adduceret, Synodum ea in urbe habuit A. 633. Novem in ea edidit capitula, quorum septimo dicebatur, *Eumdem unum Christum et Filium operari Deo decibilia et humana, una Dei virili opera-*

tione. Absoluta Synodo scripsit ad Sergium CPolitanum, Epistolaeque suae novem illa capitula adnexuit. Sophronius sanctissimus Monachus, qui tunc Alexandriae versabatur, apud Cyrum vehementer institit ne unam in Christo operationem decerneret, atque ut septimum illud capitulum expungeret. Quod cum ab illo non impetrasset, eodem anno creatus Hierosolymitanus Episcopus, celebrata Synodo bene longam Epistolam scripsit ad Sergium, in qua duas operationes distincte adstruit. Sergius accepta Sophronii Synodica, ne ab eo praeveniretur, ad Honorium Romanum Pontificem litteras dedit officii plenas, quibus quae a Cyro et Sophronio gesta scriptaque fuerant exposuit, non sine maligna interpretatione mentis eorum et sententiae qui duas operationes asserebant; tamquam inde consequens esset, duas esse voluntates, contrarias, et confligentes invicem. Honorius ratus litem illam exortam esse, quod quidam duas admitterent in Christo voluntates humanas, unam carnis, alteram spiritus, ad Sergium rescripsit per Joannem Symponum, *unam in Christo esse voluntatem, non duplicem; eoquod Christus nostram assumpserit naturam, non culpam*. Paulo post Romam delatus est Stephanus Dorensis Episcopus cum litteris Sophronii, quibus de nova Monothelitarum haeresi certiorem faciebat Pontificem. Obiit Honorius A. 638. XII. Octobris. Quo intellecto Heraclius, urgente Sergio, *Ecthesin*, seu fidei expositionem illico promulgavit, qua praecipiebatur ut omnes unam tantum in Christo fuisse voluntatem crederent, suppresso pacis amore unius aut geminae operationis vocabulo. Sergius Patriarcha habita CPoli Synodo Ecthesim probavit, paulo post eodem adhuc A. 638. ad finem vergente e vivis ere-

ptus, surrogato in ejus locum Pyrrho Monacho Sacerdote, Heraclianae Ecthesis propugnatore.

CCXCII. Severinus post Honorii mortem a Romanis electus, non nisi V. Kalend. Junii A. 640. consecratus est, quod Heraclius Severini electionem ratam habere recusaret, donec ille Ecthesim a se promulgatam, et ad Isacium Exarcum Ravennatem transmissam approbaret. Tantum vero abfuit ut Pontifex reciperet Edictum favens haeresi Monothelitarum, ut etiam anathemate damnaret. Severino post mensem secundum, et diem quartum Consecrationis suae demortuo successit Joannes IV. Dalmata A. 640. qui coacta Romae Synodo Monothelitarum haeresin anathemate confixit, illique faventem Heraclii damnavit Ecthesim. Doctrinam Honorii praedecessoris sui, cujus epistola abutebantur Monothelitae ad defendendam haeresin suam, ostendit consentientem rectae fidei, eumque purgavit, scripta ad Constantinum Filium Heraclii atque successorem epistola, qua rogavit illud etiam, ut Patris sui Ecthesim rescinderet. A. 642. demortuus successorem habuit Theodorum Graecum natione, qui de abolenda Ecthesi plurimum laboravit. Sub hujus Pontificatu A. 645. Mense Julio S. Maximus Martyr in Africa celebrem habuit collationem cum Pyrrho, qui seditione populari ob Constantini necem exagitatus, relicta CPoli eo se receperat. In ea disputatione Pyrrhus convictus veritati manus dedit, ac Romam veniens Theodoro Papae libellum obtulit, quo damnata haeresi sua Catholicae fidei subscripsit, atque ita in communionem receptus est. Verum postea Constantis Imperatoris jussu Olympius Exarchus Ravennam excitum, ad resumendam professionem haeresis adduxit. Cujus rei gratia Theodorus Pyr-

rhum deposuit, et anathemate damnavit, intincto in Christi sanguinem calamo, ut *Theophanes* refert in Chronographia, ejus damnationi subscribens. Paulum etiam CPolitanum Patriarcham, qui profugo Pyrrho suffectus fuerat, et Catholici assumpta larva Synodicas ad eum litteras direxerat, haereseos Monotheliticae convictum damnavit. Interea Constans Imperator, Heraclii nepos, animadvertens Ecthesin avi sui a Catholicis damnari, quod expresse in illa diceretur unam tantum dari in Christo voluntatem, abrogata Ecthesi aliam fidei prefessionem substituit, *Typum* dictam A. 648. in qua non solum unius aut geminae operationis, sed unius etiam aut geminae voluntatis vocabulis interdicebatur; eamque Romam misit ad S. Martinum Papam, Theodori successorem, ut ab eo approbaretur. Martinus A. 649. Lateranensem Synodum coegit Episcoporum CV, in qua Heraclii Ecthesim, et Typum Constantis, ac praeterea fautores haeresis illius, Theodorum scilicet Pharanitanum, Cyrum Alexandrinum, Sergium, Pyrrhum, et Paulum CPolitanos Patriarchas diris devovit. Hanc ob causam iratus Constans Martinum, per Theodorum Calliopam CPolim adductum, Chersonam deportari jussit: ubi Sanctissimus Martyr periclitantis Ecclesiae dolore, et aerumnis confectus obiit A. 655. die XVI. Septembris. Eamdem martyrii palmam septennio post, nempe A. 662. die XIII. Augusti promeritus est S. Maximus, celeberrimus Monothelitarum oppugnator, ac Catholicae veritatis in Oriente defensor egregius, verberibus concisus, et lingua dextraque manu abscissa in Colchidem deportatus.

CCXCIII. Constante Imperatore Syracusis in Sicilia A. 668. per insidias occiso, Costantinus ejus filius

cognomento Pogonatus in Imperio successit, Princeps vere pius ac Catholicus. Hic debellatis Saracenis, et Imperii pace firmata, de Ecclesiae pace restituenda sollicitus fuit. Itaque cum Domno primum Romano Pontifice, moxque cum illius successore Agathone de convocanda Synodo Oecumenica consilia agitare coepit. Consentiente Pontifice, Generale et Oecumenicum Concilium convocavit Imperator CPolim, cui praesedit Agatho per Legatos suos Theodorum et Georgium Presbyteros, et Joannem Diaconum. Interfuit Concilio ipse Constantinus Imperator cum selectis Judicibus; quo nomine laici Magistratus intelliguntur, non qui de fidei rebus decernerent, sed qui conservatores essent Synodi ac libertatis partium. Locus Concilii fuit Secretarium sacri Palatii, cui Trullo cognomen a forma tecti in rotundam concamerationem constructi. Numerus Episcoporum, qui concilio interfuerunt, haud facile iniri potest. Ducenti et octoginta octo inveniuntur in Annalibus Graecorum apud Cedrenum et Theophanem. Theodorus Balsamon CLXXI. numerat: Photius in Lib. de septem Synodis, CLXX, Paulus Diaconus de gestis Longobardorum, Lib. VI. Cap. IV. Beda Lib. de sex aetatibus, Anastasius in Leone II. aliique non plures CL. Subscriptiones exhibent Episcopos CLXVI. una cum Legatis, Presbyteris, et Diaconis.

CCXCIV. Datum est initium *CPolitano III.* Concilio, inter Oecumenica VI. A. 680. mense Novembri, et Actionibus XVIII. intra menses paulo amplius XIII. absolutum est. Tribus primis lecta sunt Acta trium Generalium Synodorum, Ephesinae, Chalcedonensis, et CPolitanae II. Actione IV. recitatae duae Agathonis et Romani Concilii Epistolae, ex Latino in Graecum

sermonem translatae, quibus Catholicum dogma geminae in Christo voluntatis et operationis explanabatur. In Epistola sua S. Agatho profitebatur, *Apostolicam Romanam Ecclesiam numquam a via veritatis in qualibet erroris parte deflexisse*. Actionibus V. et VI. Macarius Antiochenus Patriarcha, Monothelitarum pervicacissimus, jussu Imperatoris protulit non nulla Patrum testimonia, quibus jactabat unam in Christo voluntatem probari. Sed Apostolicae Sedis Legati, et coetus omnis, vitiata illa esse et corrupta demonstrarunt. Actione VII. allatae Patrum auctoritates, quae duas in Christo voluntates et operationes probabant. Reliquis Actionibus, praeter Monothelitarum haeresin et scripta, Heraclii Ecthesin, ac Typum Constantis, damnatae etiam sunt personae. Et quidem ex iis, qui jam decesserant, sceleris principes, Theodorus Pharanitanus, Cyrus Alexandrinus, Sergius, Pyrrhus, Paulus, et Petrus CPolitani Episcopi, atque inter illos etiam Honorius Papa. Ex iis autem qui adhuc erant in vivis, Macarius Antiochenus Patriarcha, Stephanus ejus Discipulus, aliique. Decretum est postea, *duas naturales voluntates in eo* (Christo) *et duas naturales operationes indivise, inconvertibiliter, inconfuse secundum Sanctorum Patrum doctrinam adaeque praedicandas* : *et duas naturales voluntates non contrarias, juxta quod impii asseruerunt haeretici, sed sequentem ejus humanam, et non resistentem, vel reluctantem, sed potius et subjectam divinae ejus atque omnipotenti voluntati.* Post editam et promulgatam Actione XVIII. Fidei definitionem, interrogati ab Imperatore, an cum omnium Episcoporum subscriptione promulgata esset, omnes ad unum exclamarunt : *Omnes ita credimus. Una fides.*

Omnes id ipsum sentimus. Omnes consentientes et amplectentes subscripsimus. Orthodoxe omnes credimus. Haec est fides Apostolorum, haec est fides Patrum, haec est fides Orthodoxorum. Gratias deinde cum egisset Imperator Sanctae Synodo ob extinctam haeresim, Sermo acclamatorius in Costantini laudem palam recitatus est, quo ipsum etiam rogabant Patres, ut Edicto Concilium firmaret, ne quis amplius contradiceret, aut novam quaestionem moveret. In eo sermone verba illa observari merentur. *Summus autem nobiscum concertabat Apostolorum Princeps: illius enim imitatorem et Sedis successorem habuimus fautorem, et Divini Sacramenti Mysterium illustrantem per litteras. Confessionem tibi a Deo inscriptam illa Romana antiqua civitas obtulit, et dogmatum diem a Vespertinis partibus extulit. Charta et atramentum videbatur, et per Agathonem Petrus loquebatur.* Subscripserunt Concilii Actis Patres omnes, et post ipsos Constantinus Imperator hunc in modum: *Constantinus in Christo Deo Rex ac Imperator Romanorum legimus et consensimus.* Scripserunt etiam Patres Synodicam relationem ad S. Agathonem, quam cum Actis Synodi transmiserunt per Legatos, confirmationem Concilii ab ipso postulantis his verbis: *orthodoxae autem Fidei splendidam lucem vobiscum clare praedicavimus: quam ut iterum per honorabilia vestra rescripta confirmetis, vestram oramus Paternam Sanctitatem.* At S. Agatho absoluta quidem paulo ante Synodo, sed Legatis Apostolicis adhuc CPoli morantibus, IV. Idus Januarii A. 682. ad recipienda laborum praemia in Beatorum numerum receptus est, anno quarto sui Pontificatus nondum exacto. Cujus morte vulgata, cognitaque Leonis II. inau-

guratione, ad eum scripsit Imperator pro confirmatione Concilii per Legatos Romam redeuntes. Rata habuit Constantini vota S. Leo, et quae in causa Fidei Synodus Oecumenica VI. seu CPolitana III. definierat, sua autoritate confirmavit.

CCXCV. *Conclusio Dogmatica.* Duplex in Christo fuit voluntas et operatio, divina nempe et humana Prob. I. Auctoritate Scripturarum. Christus ea nocte qua mortem subiturus erat, Patrem oravit, hancque ipsam in haec verba deprecatus est Matth. XXVI. v. 39. *Pater mi, si possibile est, transeat a me calix iste; verumtameu non sieut ego volo, sed sicut tu.* Vel ut *Lucas* habet Cap. XXII. v. 42. *Non mea voluatas, sed tua fiat.* Ergo alia fuit Christi voluntas, ac Patris; non divina, quam unam et eamdem amborum esse nemo Catholicus dubitat: ergo humana, quam, praeter divinam, solus habuit incarnatus qui loquebatur Filius. *Ad Philippenses* II. v. 8. ait Apostolus de Christo *Humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem.* Ergo Christus humanam etiam habuit voluntatem, quae apta esset ad obediendum, nec non etiam ad merendum, hoc est, ad liberandum et redimendum obedientiae meritum genus humanum: non enim divina Christi voluntas obedire poterat, aut mereri. Ipse Christus Joan. VI. testatur: *Descendi de coelo non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem ejus, qui misit me.* Ubi manifestum est, Christum non loqui de divina sua voluntate, quae phisice et essentialiter eadem est cum voluntate Patris; sed de humana. Joan. XIV. *Sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio.* Ergo in Christo datur voluntas, et actus volendi distinctus a volitione divina Patris; quia mandatum ac obedientia non afficiunt divinam, sed humanam voluntatem.

CCXCVI. Prob. II. Auctoritate Patrum Graecorum ac Latinorum, qui ante Monothelitarum exortam haeresin floruerunt. *S. Athanasius* Lib. de Adventu divini Verbi in carne: *Cum ait: Pater, si fieri potest, transeat a me calix iste etc. duas hic voluntates ostendit; unam videlicet humanam, quae est carnis propria; alteram divinam. Nam humana propter carnis imbecillitatem mortem deprecatur: divina vero ipsius est prompta.* S. Gregorius Nyssenus in Lib. adversus Apollinarem: *Qui dixit, non mea, humanam significavit: addens vero sed tua, ostendit Divinitatis suae cognationem cum Patre, quae nullam voluntatis differentiam habet ob naturae communionem.* Et Lib. IV. contra Eunomium: *Neque Lazarum humana natura vivificat: neque jacentem plorat pati nescia potestas: verum hominis quidem propria est lacryma: vita vero ejus est, quae reipsa vita est.* Geminam Christi operationem apertius explicare haud potuisset. S. Basilius Lib. IV. contra Eunomium: *Si ergo unum operatione esse dicunt, necesse est, etiam unum esse dicant substantia. Nam eorum, quae diversae sunt substantiae, non potest esse similis operatio.* S. Gregorius Nazianzenus apud Theodoretum Dial. III. *Cujus ergo sunt passiones? Carnis. Igitur si carni passiones tribuis, eidem et humiles sermones tribuito: et cui miracula imputas, sublimes ei sermones accommoda. Nam Deus miracula faciens merito sublimia loquitur, atque operibus digna: Homo vero, qui patitur, recte humana loquitur, et passionibus consentanea.* S. Joannes Chrysostomus Hom. LXVII. in Joannem expendens illa Christi verba: *Nunc anima mea turbata est,* scribit: *Haec autem assumptae naturae sunt, non Divinitatis. Idcir-*

co dicit : *Nunc anima mea turbata est*, (*quandoquidem nisi ita se res habeat*, *quomodo consequens est*, *quod dicitur*, *Pater salva me ex hora hac*,) *et ita turbata est*, *ut et liberari inde postulet*, *siquidem effugere posset. Hae sunt humanae naturae imbecillitates.* S. Cyrillus Alexandrin. Lib. XXIV. Thesauri : *Quocirca quae Divinitati convenienter dicta*, *vel facta sunt*, *Salvatorem indicant Deum* : *et rursus quae humanitas dicta sunt*, *et facta*, *verum hominem ostendunt.* Et Lib. XXXII. *Non enim unam utique esse dabimus operationem Dei et opificii* : *ne aut creaturam ad divinam provehamus substantiam* ; *aut divinae naturae praestantiam in eum*, *qui rebus factis convenit*, *redigamus locum. Nam quibus operatio et virtus citra ullum discrimen est una*, *iis speciei quoque constare necesse est unitatem.*

CCXCVII. E Latinis Tertullianus in Apologetico adversus Gentes, Cap. XXI. *Iste igitur Dei radius*, *ut retro semper praedicabatur*, *delapsus in Virginem quamdam*, *et in utero ejus caro figuratus nascitur homo Deo mixtus. Caro spiritu instructa nutritur*, *adolescit*, *affatur*, *docet*, *operatur*, *et Christus est.* S. Hilarius Lib. IX. de Trinit. *Nostri igitur causa haec omnia Jesus Christus manens*, *et corporis nostri homo natus*, *secundum consuetudinem naturae nostrae locutus est* : *non tamen omittens naturae suae esse*, *quod Deus est.* S. Ambrosius Lib. II. de Fide ad Gratianum, Cap. III. *Ut homo ergo dubitat*, *ut homo turbatur* : *non turbatur ejus Divinitas* ; *sed turbatur anima*, *turbatur secundum humanae fragilitatis assumptionem*, *et ideo quia suscepit animam*, *suscepit et animae passiones.* Et Cap. IV. *Servemus distinctio-*

nem Divinitatis, et carnis: unus in utraque loquitur Dei Filius, quia in eodem utraque natura est. Et si idem loquitur, non uno semper loquitur modo. Intende in eo nunc gloriam Dei, nunc hominis passiones; quia quasi Deus loquitur quae sunt divina, quia Verbum est. Quasi homo dicit quae sunt humana, quia in mea substantia loquebatur. S. Augustinus Lib. II. contra Maximinum, Cap. XX. *Ubi autem dixit Filius Patri, Verum non quod ego volo, sed quod tu vis: quid te adjuvat quod tua verba subjungis et dicis, Ostendit vere suam voluntatem subjectam suo genitori. Quasi nos negemus, hominis voluntatem voluntati Dei esse debere subjectam. Nam ex natura hominis hoc dixisse Dominum cito videt, qui locum ipsum Evangelii paulo attentius intuetur. - - Homine quippe non assumpto, nullo modo Patri diceret unicum Verbum: Non quod ego volo. Numquam enim posset immutabilis illa natura quidquam aliud velle quam Pater.* S. Leo M. Epist. X. ad Flavianum, Cap. IV. *Sicut Deus non mutatur miseratione, ita homo non consumitur dignitate. Agit enim utraque forma cum alterius communione quod proprium est, Verbo scilicet operante quod Verbi est, et carne exequente quod carnis est. Unum horum coruscat miraculis, aliud succumbit injuriis. Et sicut Verbum ab aequalitate paternae gloriae non recessit, ita caro naturam nostri generis non reliquit.* Idem Serm. V. de Passione Cap. II. *Ut suscipientis susceptaeque naturae esset manifesta distinctio, quod erat hominis, divinam desideravit potentiam; quod erat Dei, ad causam respexit humanam. Superiori igitur voluntati voluntas cessit inferior, et cito demonstratum est, quid possit a trepidante orari, et quid non debeat*

a medente concedi. Ex quo vides Patres CPolitani III. et Lateranensis sub S. Martino I. recte professos fuisse, doctrinam hanc de duplici Christi voluntate et operatione hausisse se ex Evangeliis, et Patrum magisterio.

CCXCVIII. Prob. III. Ratione Theologica. In Christo dabantur duae naturae perfectae et impermixtae, divina nempe et humana. Ergo etiam duplex voluntas, et duplex operatio, divina et humana; quia nulla est natura perfecta quae operationis aliquid non exerceat: et actus volendi humanus est necessario a potentia volendi humana; actus vero volendi divinus necessario est a potentia volendi divina, cum quaelibet volitio sit necessario actus suae potentiae. Atque hoc argumento ostenditur non modo geminam voluntatem, sed geminum etiam intellectum dari in Christo, humanum et divinum, et utriusque intellectiones esse diversas. Christus enim utramque naturam habuit perfectam salvis utriusque proprietatibus naturalibus, inter quas utique etiam est intellectus, et intellectiones ab eo productae. II. Verbum id assumpsit, quod sanavit. Sed voluntatem nostram vulneratam ac depravatam sanavit. Ergo voluntatem nostram, id est, humanam assumpsit. Utitur hoc argumento *S. Joannes Damascenus* in Oratione de duabus Christi voluntatibus: *Si non assumpsit humanam voluntatem, remedium ei non attulit, quod primum sauciatum erat. Quod enim assumptum non est, non est curatum, ut ait Gregorius Theologus. Ecquid enim offenderat, nisi voluntas?* III. Fide divina certum est, Christum meruisse, et pro peccatis nostris satisfecisse. Atqui actus Christi non potuerunt esse meritorii aut satisfactorii pro nobis, nisi producti fuissent a voluntate Christi humana. Ergo. P. m. Divina voluntas non po-

test per suos actus proprie mereri et satisfacere; hoc enim naturae inferioris est. Ergo.

CCXCIX. Circa actiones, vel operationes Christi noto I. eas esse triplicis generis, ut observat *S. Cyrillus Alexandrinus* in Epist. ad Acacium Melitinensem Episcopum. Aliquae nempe sunt divinae, quae a Christo fiunt, ut Deus est, absque ulla actione humanitatis, etiam ut causae tantum instrumentalis: tales sunt actio creativa animae rationalis, conservatio mundi, concursus ad omnes actiones creaturarum. Aliae sunt humanae, id est, soli naturae humanae peculiares, et tantum denominative actiones Dei, quatenus actiones sunt suppositorum, velut edere, bibere, flere, pati etc. Aliae denique sunt mixtae, in quibus agit utraque natura, divina per omnipotentiam, humana per contactum vel motum. Miracula itaque a Christo patrata erant actiones mixtae, sive Theandricae; quia continebant actionem Divinitatis, et humanitatis conjunctae. Noto II. humanas omnes actiones Christi Deificatas divinasque fuisse, intima quadam et naturali, proprieque dicta ratione: non solum propter qualemcunque cum Deo Verbo conjunctionem, et proprietatum communionem, sive quod humana natura auctore ac moderatore Deo ita gubernabatur, nihil ut sine ipsius nutu prorsus ageret: verum eo maxime, quod agendi vim et potentiam a persona divina, tamquam a forma determinante ac perficiente, et ultimum substantiae complementum adhibente caperet; sine quo nec existere in rerum natura, nec operari omnino potuisset. Ex quo factum est, ut operationes omnes Christi, etiam humanae, communesque nobiscum, singularis cujusdam excellentiae fuerint, ac novae, et hactenus inusitatae; ita ut licet eadem ac nos

faceret, diverso tamen et longe praestantiore quam nos modo haec operaretur. Vide *Petavium* Lib. VIII. de Incarnatione, Cap. X.

OBJECTIONES.

CCC. *Objicitur I.* Auctoritas Patrum. S. Dionysius Areopagita Lib. de Divinis Nominibus ait, *Unam esse in Christo Dei virilem operationem.* II. S Athanasius Lib. de salutari adventu Christi scribit: *Ille vir natus est ex muliere, qui ex prima creatione sibi formam hominis erexit, et excitavit in ostensione carnis, sed sine voluntatibus carnalibus, et sine humanis cogitationibus, in imagine novitatis: voluntas enim erat solius Divinitatis.* III. S. Gregorius Nazianzenus Orat. II. de Filio Dei ait: *Velle enim illius in nulla erat re Deo contrarium, totum deificatum.* IV. S. Gregorius Nyssenus in Libris contra Eunomium scribit: *Ita Divinitas per corpus quod induit, communem omnium salutem operatur, ut propria sit carnis perpessio, Dei virilis sit operatio.* V. S. Cyrillus Alexandrinu Lib. IV. in Joannem ait: *Cum Principis Synagogae filiam suscitavit, dicens, Filia surge, apprehendit manum ejus, ut scriptum est. Eam nempe omnipotenti suo jussu ut Deus, et rursus tactu sanctae carnis vivificando, unam et cognatam per ambas naturas ostendit operationem.* VI. PP., praecipue S. Athanasius et S. Cyrillus humanitatem Christi vocant *organum* et *instrumentum Divinitatis.* Sed instrumentum non habet operationem propriam. Ergo. R. ad I. Textum illum perfide interpolatum fuisse a Cyro Alexandrino in sua Synodo A. 633., eumque pro *nova* Dei virili operatione, substituisse *unam*,

Quanta licentia grassati sint Monothelitae in scripta Patrum, et quanta impietate ea depravaverint, corrumpendo, resecando, ac fraudulenter illegitimos libros supponendo, satis ostendunt Acta Synodi VI. Oecumenicae. Actione VIII. Macarius Antiochenus Patriarca, testimoniis Patrum quae protulerat ad authenticos codices collatis, coram universa Synodo falsi convictus est. Interrogatus qua fronte ausus fuerit testimonia Patrum corrumpere? Reposuit homo sine fronte: *Ego testimonia quae defloravi, secundum proprium intentum defloravi, quaerens stabilire intentionem meam.* His auditis Patres omnes in has voces erupere: *Haereticum se ipsum manifeste demonstravit. Novo Dioscoro anathema. Hujusmodi deponatur. Novum Dioscorum foras mitte. Novo Apollinario malos annos. Merito ab Episcopatu alienetur. Nudetur circumposito ei Pallio.* Actione XIV. lecti sunt libelli Mennae CPolitani ad Vigilium Papam, et Vigilii ad Justinianum Imperatorem, et Theodoram Augustam: quos Patres universi confictos a Monothelitis, et suppositos fuisse pronunciarunt, ipsaque Acta Vtae Generalis Synodi, sive CPolitanae II. dolo Stephani haeretici, qui Macarii Antiocheni socius erat, interpolata. Ad II. Macario Antiocheno hoc ipsum S. Athanasii testimonium objicienti in VI. Synodo, respondit Theophanes Presbyter et Abbas Actione VIII. *Si testimonium, quod detruncastis, in integro posuissetis, inveniebatur, quod carnales voluntates et humanas cogitationes culpabiles et voluptuosas accepit Sanctus Pater Athanasius, quae ex seminatione diabolica illatae sunt humanae naturae.* Quando autem S. Athanasius dici voluntatem Christi solius fuisse Divinitatis, intelligit solum quantum ad regimen et directionem; quia

Divinitas tamquam Domina omnes humanitatis actiones specialiter regebat ac moderabatur. Ad III. Respondit Basilius Gortynae Episcopus Stephano Macarii discipulo in VI. Synodo Actione VIII. *Quamnam voluntatem dicis, quae deificata sit, divinam an humanam? Si enim divinam dixeris, quod divinum est, deificatione non eget. Sin humanam, perspicue illa ipsa, quam profers, sententia duas voluntates vel invitus significas.* Quia nimirum voluntas deificata, non est voluntas divina, quae deificatione non indiget; sed humana. Ad IV. R. cum *S. Maximo* in Disputatione cum Pyrrho, et *Damasceno* Lib. III. de Fide Orthodoxa, Cap. XV. Si propterea una Christi operatio esse debet, quod operatio sit solius Divinitatis, passio vero humanitatis; pariter colligendum erit, unicam esse in Christo naturam, scilicet divinam, quae sola est operatrix, cum humana patibilis potius dicenda sit. R. II. Sensum citati textus esse, quod divina Christi natura in redemptionis negotio potissimam sibi partem vendicet, quia omnis valor in humanas Christi actiones derivatur ex conjunctione naturae divinae cum humana in persona Verbi. Ad V. R. Unam et cognatam operationem dici a S. Cyrillo, tum ratione principii, seu personae agentis: tum propter arctissimam naturarum unionem, qua fit, ut quemadmodum natura hominis assumpta, sic hujus actio divina sit et Verbi propria. Itaque in idem opus, cujusmodi erat mortuae puellae ad vitam revocatio, geminae concurrebant operationes, ab eadem persona diversis ex principiis manantes. Ad VI. D. A. Patres passim vocant humanitatem Divinitatis instrumentum animatum, intellectu ac voluntate praeditum, C. A. Inanimatum, iners, ac otiosum, N. A.

CCCI. *Objicitur II.* Ratio. Voluntas, seu actus volendi non est proprietas naturalis, sed hypostatica et personalis. Ergo cum in Christo sit tantum una persona, unica etiam est voluntas. Ergo si in Christo duae admittantur voluntates, necesse est etiam duas admitti personas. P. A. Actiones sunt suppositorum. Ergo. R. N. A. Si enim voluntas esset proprietas personalis, sequeretur in Deo dari tres voluntates distinctas, quia tres dantur personae distinctae. Ergo cum fide divina certum sit in Deo unicam dari voluntatem, quia nimirum unica datur in Deo natura, voluntas non est proprietas hypostatica, sed naturalis. Ergo cum in Christo duae dentur naturae impermixtae, datur etiam duplex voluntas, divina et humana. Ad *prob.* D. A. Actiones sunt suppositorum denominative, quia illud denominant agens, C. A. Productive, N. A.; sola enim natura est principium elicitivum operationum.

CCCII. *Dices I.* Fieri non potest, ut in una eademque persona duplex detur voluntas, quin una alteri quandoque opponatur. Ergo Christo non potest tribui duplex voluntas, divina et humana, quin una alteri adversetur. *Confirm.* In nostris principiis humana Christi voluntas refugiebat mortem, quam imperabat divina. Matt. XXVI. *Pater mi, si possibile est, transeat a me calix iste.* Ergo voluntas Christi humana adversabatnr voluntati divinae. P. C. Volitio efficax, et nolitio inefficax ejusdem rei sunt actus contrarii. Ergo. R. N. A. Voluntas humana Christi erat perfectissime conformis divinae voluntati, cum Christus de se ipso profiteatur Joan. VIII. *Ego quae placita sunt ei, facio semper.* Ad *confirm.* D. A. Refugiebat mortem actu efficaci, N. Inefficaci, C. A. N. C. Hic ipse actus, quo

Christus inefficaciter refugiebat mortem tamquam incommodum naturae, conformis erat divinae voluntati. Etsi enim Deus absolute voluerit Christum mori pro salute humani generis; voluit simul ut Christus hanc ipsam salutem operaretur non solum patiendo dolores corporis externos, verum etiam internos, tristitiae, pavoris etc. quibus inefficaciter aversabatur mortem, tamquam incommodum aliquod naturae. Ad *probat.* N. A. Actus enim efficax quo Christus absolute acceptavit mortem ut gratam Deo, et hominibus salutarem; et actus inefficax, quo mortem aversabatur ut molestam naturae, siquidem ita Patri placeret, nullam habebant inter se oppositionem, ut patet consideranti.

CCCIII. *Dices II.* Natura humana potest spoliari propria subsistentia. Ergo etiam voluntate propria. R. C. A. N. C. Fides docet subsistentiam propriam humanitatis non esse proprietatem necessariam naturae humanae, ut ostendimus Controversiâ VII. contra Nestorianos. Contra vero intellectus et voluntas humana sunt proprietates essentiales naturae humanae: nec fides docet, aut sana ratio, eas separari posse a natura.

CCCIV. *Dices. III.* Saltem dici posset, quamvis in Christo duplex olim fuerit voluntas et operatio, post expletum tamen opus redemptionis unicam tantum dari voluntatem et operationem, nempe divinam. R. N. A. quod enim Verbum semel assumpsit, numquam dimisit, cum unio hypostatica Verbum inter et humanam naturam stabilis sit ac indissolubilis. In VI. Synodo Actione XVI. Constantinus quidam Ecclesiae Apameensis Presbyter ad Concilium accessit, rogavitque Patres, ut liceret sibi proponere novum quoddam Henoticon, seu modum conciliandi eos, qui de una vel dua-

bus voluntatibus et operationibus inter se dissentirent. Is porro ineundae concordiae modus erat, ut Christus habuisse quidem voluntatem humanam diceretur, sed quam exuisset in morte cum carne et sanguine; adeoque divinam tantum in eo mansisse voluntatem post resurrectionem. Sed explosa atque damnata est haec assertio, Patribus exclamantibus: *Haec secta Manichaeorum est: Haec est fides Apollinarii. Anathema illi cum dogmatibus suis: Novo Manichaeo anathema, foras mittatur Manichaeus, omnibusque haereticis anathema.*

APPENDIX

DE HONORIO I. ROMANO PONTIFICE.

CCCV.

Quaeres I. An Honorius lapsus sit in haeresin Monotheliticam? R. negative. Probatur assertio I. Auctoritate S. Agathonis Papae, qui in Epistola ad Constantinum Pogonatum Imperatorem scribit: *Quoniam Dominus et Salvator omnium, qui fidem Petri non defuturam promisit, confirmare eum fratres suos admonuit, quod Apostolicos Pontifices, meae exiguitatis praedecessores, confidenter fecisse semper est cognitum cunctis.* II. Ex *Joannes Sympono* Abbate, authore illius Epistolae nomine Honorii ad Sergium exaratae. Hic, triennio post mortem Honorii, jussu Joannis IV. Pontificis, ita scribit ad Constantinum Imperatorem, Heraclii filium: *Unam voluntatem diximus in Domino, non Divinitatis ejus et humanitatis, sed humanitatis solius. Cum enim Sergius scripsisset quod quidam duas voluntates in Christo*

contrarias diceret, diximus Christum non duas voluntates contrarias habuisse, carnis, inquam, et spiritus, sicut nos habemus post peccatum, sed unam tantum, quae naturaliter humanitatem signabat. *III.* ex *S. Maximo* Martyre, qui Honorium adversus Monothelitas constanter defendit, contenditque in disputatione cum Pyrrho habita, legitimum Epistolae Honorii sensum resciendum esse a Joanne Sympono, epistolae illius authore: quae cum Pyrrhus audivisset, victas dedit manus.

CCCVI. *Quaeres II.* An geminae Epistolae Honorii ad Sergium sint genuinae? R. Prima Epistola a Monothelitis paulo ante VI. Synodum ita corrupta fuit ut alia omnino sit ab ea, quam Honorius ad Sergium conscripsit: assuta nempe illi fuere, quae ad Christi operationes, earumque silentium pertinent. Altera vero Honorii ad Sergium Epistola supposititia est, et a Monothelitis harum fraudum optime gnaris penitus conficta. Probatur assertio I. Sergius neutram Honorii Epistolam vulgavit, neque in Ecthesi sua Honorium umquam laudavit, quamvis eadem prorsus fuisset doctrina Ecthesis, et Honorii. Immo Ecthesin suam, quamvis jam ante duos annos conscriptam, non promulgavit, nisi statim post mortem Honorii A. C. 638. II. Per annos omnino XLII. post mortem Honorii, neque Monothelitae ante Synodum VI. alteram hanc Honorii Epistolam umquam citarunt; neque Pyrrhus umquam, etiam in celebri illa disputatione Africana cum S. Maximo, dicere ausus fuit, quod Honorius unius aut duplicis operationis silentium imposuerit. Hoc unum ajebat, Honorium Sergio assensisse circa unam in Christo voluntatem. III. *Heraclius* Imperator, cujus nomine Ser-

gius Ecthesin ediderat, cum se Joanni IV. purgaret, quod Ecthesin promulgarit, Honorii litterarum numquam mentionem fecit, quarum auctoritatem secutus Ecthesin subsignaverit; quae certe honestissima fuisset excusatio. *Ecthesis*, scribit Heraclius ad Joannem IV. A. C. 641. *non est mea; neque enim ego vel dictavi, vel jussi ut fieret. Sed cum hanc Sergius Patriarcha composuisset ante quinque annos, priusquam ab Oriente repedassem, deprecatus est me, cum ad hanc felicem urbem* (CPolim) *pervenissem, ut nomine meo proponeretur cum subscriptione, et suscepi deprecationem illius. Nunc vero cognoscens, quod, quidam super ea altercarentur, cunctis facio manifestum, quia non est mea.* IV. Quando Constans Imperator A. C. 649. petiit a S. Martino Papa approbari *Typum*, numquam illi objecit Epistolam hanc Honorii de silentio unius aut duplicis operationis; facturus utique, si id Honorius scripsisset. V. Severinus, Joannes IV., ac Theodorus Pontifices Heraclii Ecthesin damnarunt; Martinus I. vero Typum Constantis, quin eorum aliquis secundam hanc Honorii Epistolam umquam damnaverit, vel illius mentionem fecerit. Atqui damnare illam debuissent; quia praetensa illa Honorii epistola Ecthesi et Typo simillima erat: et Monothelitae etiam post condemnationem Ecthesis et Typi dicere potuissent, sequi se auctoritatem Honorii Papae, supprimendasque esse pacis studio unius aut geminae operationis voces. VI. *Joannes IV.* in Apologia Honorii testatur, eum unam dixisse in Christo voluntatem, eoquod solam humanam naturam spectaverit: de indicto autem circa unam aut duplicem Christi operationem silentio ne verbum quidem facit. Quia nimirum de hoc neque a Pyrrho accusatus fue-

rat Honorius, neque accusari poterat; cum illa, quae nunc in Honorii Epistolis extant, olim non extiterint. Idem dicendum est de S. Maximo Martyre, egregio Honorii defensore. Ex his colliges non modo primam Honorii Epistolam fuisse vitiatam, alteram omnino a Monothelitis confictam; verum etiam illam Sergii ad Honorium, cui ille suo responso in secunda Epistola subservire videtur, ex mendaci Monothelitarum officina prodiisse.

CCCVII. *Quaeres III.* An Honorius in supprimenda haeresi Monothelitica saltem negligentiae sit arguendus? R. negative. Cognita enim Sergii fraude per Stephanum Dorensem Episcopum, Sophronii Hierosolymitani Legatum, Honorius brevi illo tempore quo superfuit, Sergium, frustra licet, hortari, monere, et objurgare non destitit. Testes hujus rei proferimus duos omni exceptione majores, S. Maximum Martyrem Epist. ad Petrum Illustrem: *Quae hos* (Monothelitas) *non rogavit Ecclesia? Quis pius et Orthodoxus non supplicavit Antistes, cessare illos a propria haeresi? Quid autem et divinus Honorius? Quid vero et post illum Severinus senex? Quid denique et is, qui post hunc extitit, sacer Joannes? Porro is, qui nunc praesidet beatissimus Papa Theodorus, omisit quidquam supplicationi conveniens?* Et S. Martinum I. Epist. ad Amandum Trajectensem: *A Sergio falso Episcopo CPolitano execranda et abominanda haeresis pullulavit quam Successor ejus Pyrrhus in deterius auxit. Pro qua re saepius Apostolica Sedes persuasionibus, contestationibus, atque increpationibus plurimis admonuit eos,* (Sergium nempe et Pyrrhum) *quatenus ab ejusmodi errore recederent, et ad lumen pietatis, ex quo lapsi*

sunt, *remearent*. Porro Sergium nemo alius Romanorum Pontificum admonere et increpare potuit, nisi Honorius, cui Sergius non amplius quam duos fere menses superstes fuit; Sedes vero Apostolica post mortem Honorii XIX. mensibus vacavit. Atque haec demum est causa, cur Sergius, non nisi audita morte Honorii, Ecthesin suam promulgaret. Praeterea *Theophanes*, *Cedrenus*, *Zonaras*, concordi voce affirmant, Sophronium in Concilio Palaestinae Monothelitas damnasse, Romamque ad Pontificem Acta Synodalia transmisisse, a quo approbata fuere. Is autem Pontifex alius esse non potuit quam Honorius, cum Sophronius obierit A. C. 636., Honorius, vero 638.; non vero Joannes IV., ut citati Historici referunt, turbata temporum serie. Quod si quaeras, cur Honorius Sergium non excommunicarit, aut Sede sua dejecerit? Respondeo, id factum non fuisse ab Honorio, ne Heraclium Imperatorem huic haeresi impense faventum, magno Christianae Reipublicae malo, in Catholicos concitaret: neque tempus illud erat convocando Generali Concilio idoneum, Saracenis Orientem miscentibus. Dein Pyrrhum CPolitanum, Sergii successorem, nec Severinus, nec Joannes IV. deposuerunt, aut excommunicarunt, absque ulla nimiae indulgentiae nota.

CCCVIII. *Quaeres IV*. An, et quo jure Honorius a VI. Synodo ut haereticus damnatus fuerit? R. ad I. affirmative. Verba enim Synodi clariora sunt, quam ut ea mitius interpretari possimus. R. ad II. id non nisi iniquissime factum fuisse. Cum enim Georgius Chartophylax, probabilius Monotheliticae fraudis particeps, jussus a Patribus VI. Synodi Petri, Pauli, Cyri, ac Theodori scripta exquirere, praeter omnium

expectationem secundam Honorii Epistolam ad Sergium attulisset, absconditis Pyrrhi et Pauli scriptis: Patres, quamvis scirent defensionem Honorii susceptam fuisse a Joanne IV, ejus Orthodoxiam a S. Maximos M. commendatam, Severini, Joannis IV. Theodori, ac S. Martini Summorum Pontificum, qui Monthelitarum haeresin damnarunt, perpetuum de illa secunda Honorii Epistola silentium: Sancti Agathonis de praedecessoribus suis, ac proinde etiam de Honorio, testificationem numquam illos a via veritatis deflexisse; nulla facta veritatis perquisitione, an Epistola illa vere ab Honorio conscripta fuerit, primae Sedis Antistitem damnarunt ut haereticum. Adeo ut vereri visi fuerint, ne oblatam Honorium damnandi occasionem amitterent; ne damnatis CPolis, Antiochiae, atque Alexandriae Patriarchis, solus Romanus Pontifex ab haeresis nota immunis esset.

CCCIX. *Dices I.* Absque temeritatis nota Generalis Synodus accusari nequit injustitiae. Ergo. II. Si Honorius injuste damnatus fuisset, Legati Sedis Apostolicae Synodo praesidentes obstitissent huic damnationi. Atqui non obstiterunt. Ergo. R. ad I. D. A. Si Generalis Synodi sententia a Romano Pontifice approbata fuerit, C. A. Secus, N. A. Exemplum habemus in Ephesina II. et Ariminensi. Ad II. R. Quamvis id litteris consignatum non sit, omnino tamen incredibile est, Sedis Apostolicae Legatos, qui in hac ipsa VI. Synodo Vigilium Papam a calumniis tanta contentione vindicarunt, cum ad Honorii litteras ventum est ne hiscere quidem ausos fuisse. Nisi dicas, eos omnino bardos fuisse homines, quales tamen Roma mittere non solet ad Concilium Generale. Quare multo verisimilius est, Orientales Episcopos, qui Honorium ut

cunque damnatum cupiebant, Legatorum sermonibus obstitisse, eorumque intercessionem rejecisse, curasseque, ne quod ejus rei vestigium in Actis appareret: sicque Acta Synodi VI. non quidem corrupta, mutila tamen et manca esse, quod aliunde etiam probatur. Nam Actione XIII. deest surrogatio Theophanis in locum Macarii Antiocheni, et Actione XV. deest quaestio habita de Apergio Pergensi Episcopo, cui anathema cum caeteris haereticis dictum est. Quod si quaeras, cur Pontifices Romani non objecerint Graecis, quod inconsulta Sede Romana damnare ausi sint Honorium, et expresse protestati non sint contra hanc Graecorum audaciam? R. Bono pacis id eos dissimulasse, metu schismatis, et ne ansam darent Monothelitis spernendi authoritatem VI. Synodi.

CCCX. *Quaeres V.* An Romani Pontifices ratam habuerint damnationem Honorii factam a VI. Synodo? R. negative. Nam I. etiam post damnationem a Synodo VI. factam corpus Honorii in Vaticano reconditum, ibidem perstitit ejusdem nomen, et imago in sacris Diptychis et Basilicis expressa retenta sunt. II. *Anastasius* S. R. E. Bibliothecarius, Vir aevo suo doctissimus ac celeberrimus, qui CLXXX. circiter annis post VI. Synodum floruit saeculo IX. Praefatione in sua Collectanea ad Joannem Diaconum, Orientales Episcopos qui Honorium damnarunt, *Calumniatores* vocat; aitque hanc sextam Synodum ita suscipiendam esse, quemadmodum SS. PP. secundam et quartam OEcumenicas Synodos susceperunt, quibus in Fidei causa dumtaxat summam auctoritatem Pontifices tribuerunt: nihilque aliud qualibet in Synodo ratum firmumque habendum esse, quam quod Apostolica Sedes aut faciendum praeceperit, aut factum confirmaverit.

Ergo persuasum habuit Anastasius Bibliothecarius, ab Apostolica Sede numquam confirmatum fuisse judicium de Honorio ab Orientalibus latum; secus eos *Calumniatores* non vocasset. III. *Humbertus* Cardinalis, Episcopus Sylvae candidae, S. Leonis IX. Legatus, in Responsione ad Nicetam Pectoratum apud Henricum Canisium Antiquae Lectionis Tomo VI. Graecis aperte professus est CPoli A. C. 1053, solum dogma in VI. Synodo sancitum, a Pontifice confirmatum fuisse. *De Papa Agathone*, ait, (dicere debuisset Leone II. qui successit Agathoni demortuo, antequam ex Concilio CPoli Romam redirent Legati,) *omnino scimus, quia nec VI. Synodo per se ipsum praesedit, nec aliquibus capitulis ejus subscripsit, nisi quae promulgata fuerunt adversus Monothelitarum haeresin.*

CCCXI. *Dices I. S. Leo II.* Epist. ad Constantinum Pogonatum Imperatorem scribit: *Nec non* (damnamus) *et Honorium, qui hanc Apostolicam Ecclesiam non Apostolicae traditionis doctrina lustravit, sed profana proditione immaculata maculari permisit. Et omnes, qui in suo errore defuncti sunt.* Ergo ratam habuit damnationem Honorii. R. Epistolam illam S. Leonis II. ad Constantinum a Graecis interpolatam fuisse. Prob. assertio I. Si Leo II. sententiam VI. Synodi in Honorium latam confirmasset, Anastasius Bibliothecarius, ex officio suo Pontificum epistolas diligentissime pervolvens, numquam dixisset, VI. Synodum quoad damnationem Honorii a Pontificibus Romanis approbatam non fuisse. II. Illa verba: *Nec non et Honorium etc.* nullo modo cohaerent cum iis, quae sequuntur: *Et omnes qui in suo errore defuncti sunt*; cum certum sit, Honorium in haeresi mortuum non fuisse. Si vero verba

illa, *nec non et Honorium etc.* demantur, postrema optime cohaerent prioribus: *Anathematizamus novi erroris inventores, Theodorum, Pharanitanum Episcopum, Cyrum Alexandrinum, Sergium, Pyrrhum, Paulum, Petrum, CPolitanae Ecclesiae Subsessores magis quam Praesides, et omnes, qui in suo errore defuncti sunt.* III. Est incredibile, quod Leo scripserit de Patribus sextae Synodi; *Et qui in eo fideliter convenerunt, Christi Ecclesiae Sacerdotes, inter Sanctos Ecclesiae Patres atque Doctores abscribendos aeque censemus.* Ergone Sancti nobis Ecclesiae Patres erunt Georgius CPolitanus, aliique Episcopi Monothelitae, qui depositionis metu fidem Catholicam in Synodo amplecti sunt visi? Etiamne XLII. Episcopi illi, qui post XI. annos a Synodo VI, cui interfuerant, Canones illos in Trulliana Pseudo-Synodo ediderunt, quibus Clericorum continentiam, tamquam Apostolicae traditioni contrariam vituperarunt; eosque, qui ab haereticis adhibita legitima materia et forma baptizati fuerunt, rebaptizandos esse statuerunt? Illud praeterea notandum est, Latinum epistolae hujus autographum exemplum intercidisse, quodque nunc habemus, e Graeco Latine esse redditum. Intererat autem quam maxime Graecorum, Epistolam Leonis interpolari, ne quis Graecis vitio verteret, quod Honorio anathema dicere haud sint veriti; cum hoc pacto Romanum Pontificem hac in re consentientem se habuisse dicere possent.

CCCXII. *Dices II.* Quae S. Leo II. in Epistola ad Constantinum Imperatorem scripserat, repetit etiam in Epistola ad Ervigium Regem, et Hispaniae Episcopos, in qua ait: *Qui vero adversus Apostolicae traditionis puritatem perduelles extiterant, abeuntes quidem aeter-*

na condemnatione mulctati sunt: id est, Theodorus Pharanitanus, Cyrus Alexandrius, Sergius, Pyrrhus, Paulus, Petrus CPolitani, cum Honorio, qui flammam haeretici dogmatis, non ut decuit Apostolicam authoritatem, incipientem extinxit, sed negligendo confovit. R. Et illam quoque Epistolam fuisse interpolatam. Prob. assertio I. Autoritate Humberti et Anastasii Bibliothecarii, ut superius dictum est. II. S. Leo in hac Epistola ait, hanc esse sextam Synodum, et Patres, hujus sextae Synodi legisse ac retractasse quinque Universalia Concilia. Atqui credibile non est, sapientissimum Pontificem haec ad Hispanos scripsisse, quos sciebat eo tempore, quamvis cum Romana Ecclesia conjuncti essent, rejicere omnino quintam Synodum; sive CPolitanam II. in qua non de fide, sed de personis actum fuerat. Patet hoc ex ipso Concilio Toletano XIV. A. C. 684. celebrato, quo Hispaniarum Episcopi Synodum hanc VI. solemniter receperunt. Nam Cap. V. dicitur *Gesta Concilii hujus Nicaenae, CPolitanae, Ephesinae, et Calcedonensis fidei esse concordantia.* Et Cap. VII. *Post Chalcedonense igitur Concilium, haec* (Acta VI. Synodi) *debito honore, loco et ordine collocanda sunt.* III. Credibile non est, a S. Leone II. Honorii damnationem divulgatam fuisse apud Hispanos, qui tolerare non poterant, ut qui in Ecclesiae pace obierant, qualis certe fuit Honorius, post mortem damnarentur: Ideoque, hac praecipue de causa, Hispani quintam Synodum, id est, CPolitanam II. aversabantur, quod nimirum in illa damnatus fuisset Theodorus Mopsuestenus, jam pridem, ut putabant, in pace Ecclesiae demortuus. Quare longe probabilius dicendum est, quod S. Leo II. ad Hispaniae Episcopos solam expositionem Fidei

Synodi VI. miserit, cui uni et soli Hispaniae Episcopos subscribere vehementer optabat.

CCCVIII. *Dices. III.* In Nicaena II. Synodo, et CPolitana IV. eadem memoratur damnatio Honorii. Ergo. R. Utraque illa Synodus approbat etiam Canones Apostolorum et Trullanos: neque tamen haec approbatio efficere potuit, ut quam antea illi Canones non habuerant authoritatem, eam deinceps fuerint consecuti. Nova igitur haec damnatio, facta absque nova inquisitione, novum pondus non addit damnationi Honorii a VI. Synodo facta. Praeterea Pontifices Romani approbando Nicenum II. et CPolitanum IV. definitiones Fidei tantum approbarunt, non autem reliqua quae in his Conciliis, sancita sunt; nisi in quantum rectae fidei, probis moribus, aut Sedis Romanae Decretis sunt conformia. Post CPolitanum IV. nullum Concilium damnationis Honorii amplius mentionem fecit.

CCCXIV. *Dices IV.* In Libro diurno Romanorum Pontificum continetur quaedam professionis formula, in qua anathema dicitur Honorio; multique putant hanc fuisse formulam professionis fidei, quam Romani Pontifices Saeculo VIII. emittere solebant. R. Falsam esse hanc conjecturam, vel suspicionem. Nam I. Si Summi Pontifices hac professionis formula usi fuissent Saeculo VIII. Anastasius Bibliothecarius, qui id ignorare non poterat, Saeculo IX. non scripsisset, Honorii damnationem ab Apostolica Sede approbatam non fuisse. II. Stylus prodit hanc formulam Graecae esse originis; dicitur enim in illa: *Venerabilem tomum celebriter assequentes. Deo odibilem Macarium. Magni Principis nostri Domini Constantini etc.* Quae omnia Episcopum aliquem Orientalem, non Romanum Pontificem loquen-

tem exhibent. III. Ad finem Saeculi IX. certum est Romanos Pontifices alia formula usos esse, quam *Ivo Carnotensis* exhibet in suo Decreto, Parte IV. Cap. CXXXII. et *Baronius* ad A. C. 869. Est autem hujusmodi: *Sancta octo Universalia Concilia, id est, Nicaenum, CPolitanum, et Ephesinum I. Chalcedonense, V. quoque et VI. item CPolitanum, et VII. item Nicaenum, VIII. quoque item CPolitanum usque ad unum apicem immutilata servare etc.* Ergo probabilius dicitur, quod Pontifices etiam prius usi sint eadem formula. Vide Illustrissimi *Joan. Baptistae Bartoli* Feltriensis Episcopi eruditissimam pro Honorio II. Apologiam.

CONTROVERSIA XI.

AN IN CHRISTO DETUR COMMUNICATIO IDIOMATUM IN ABSTRACTO?

Contra Lutheranos UbiQuetarios.

CCCXV.

Communicatio idiomatum* hic nihil aliud est, quam mutua ac reciproca nominum, attributorum, et proprietatum naturae utriusque in Christo predicatio et communio. Nomen aliud est abstractum, quod tantum significat formam vel quasi formam, ut v. g. *Divinitas* vel *humanitas*: aliud est concretum, quod formam simul et subjectum exprimit, ut v. g. *Deus. Homo.* Porro concreta alia sunt naturae, quae expressius naturam indicat, ut *Deus. Homo*; alia sunt personae, quae expressius personalitatem significant, ut *persona, suppo-*

situm, *Pater*, *Filius*, *Spiritus Sanctus*. Observat *S. Thomas* III. Parte Quaest. XVI. Art. V. per haec concreta personalia, *Verbum*, *Filius Dei*, *Christus*, *Jesus*, unum idemque suppositum significari, nempe suppositum Verbi; cum hoc tamen discrimine, quod nomen *Christus* connotet in obliquo utramque naturam, divinam et humanam, in quibus suppositum illud subsistito: *Jesus* solam naturam humanam, caetera vero solam naturam divinam.

CCCXVI. Catholici omnes contra Nestorium docent, dari in Christo communicationem idiomatum in concreto, seu respectu personae ipsius, ita ut ratione illius praedicata naturae divinae propria enuntiari per affirmationem possint de homine, et dicissim praedicata naturae humanae propria affirmari possint de Deo: ut adeo verae sint hae propositiones: *Homo est Deus. Deus est Homo. Homo impassibilis est ac immortalis. Deus passus ac mortuus est.* Ratio hujus est, quia in his propositionibus semper datur identitas inter rectum subjecti, et praedicati; habent enim hunc sensum: *Subsistentia terminans naturam divinam, est subsistentia terminans naturam humanam, vel quae passa est. Et subsistentia terminans naturam humanam, est subsistentia terminans naturam immortalem et impassibilem, nempe divinam.* Vel istum: *Deus ratione humanitatis, quam per unionem hypostaticam sibi propriam fecit, est homo.*

CCCXVII. Assertio haec iisdem argumentis ex Scriptura et Patribus demonstrari potest, quibus Controversia septima ostendimus unicam in Christo dari personam; ex hoc enim necessaria consecutione fluit, de uno eodemque Christi supposito, in duabus naturis subsistente, praedicari in concreto posse tum utramque na-

turam, tum ea quae utrique naturae propria sunt. Paucos exhibemus Patrum textus, quibus consectarium hoc confirmatur. *S. Gregorius Nyssenus* Lib. V. contra Eunomium scribit: *Mortis perpessio ad eum, qui patibilis naturae particeps fuit, refertur, propter hominis cum ipso copulationem: et sublimia, Deoque digna nomina in hominem descendunt: Adeo ut ille, qui in cruce conspectus est, Dominus gloriae nominetur; ob ejus cum eo, quod abjectum est et humile, commixtionem; nominum quoque gratia in humanam simul transeunte naturam. S. Gregorius Nazianzenus* Orat. XXXV. ait, *Inferiorem hunc hominem, Deum esse factum; eo quod cum Deo commixtus est, et unus factus, eo, quod praestantius est, pervicente. S. Ambrosius* Lib. II. de Fide, Cap. IV. *Unde illud, quod lectum est, Dominum majestatis crucifixum esse, non quasi in majestate sua crucifixum putemus. Sed quia idem Deus, idem homo, Christus Jesus Dominus majestatis dicitur crucifixus; quia consors utriusque naturae, id est, humanae atque divinae, in natura hominis subiit passionem, ut indiscrete et Dominus majestatis dicatur esse qui passus est, et filius hominis, sicut scriptum est; qui descendit de coelo. S. Cyrillus Alexandrinus* Epist. ad Valerianum: *Cujus proprium est corpus, huic merito, quae hujus propria sunt, adscribuntur omnia, uno excepto peccato. Vincentius Lerinensis* in aureo suo Commonitorio, Cap. XXI. *Propter quam personae unitatem indifferenter atque promiscue, et quae Dei sunt propria tribuntur homini, et quae carnis propria, adscribuntur Deo. Inde est enim, quod divinitus scriptum est; et filium hominis descendisse de coelo, et Dominum majestatis*

crucifixum in terra. S. Leo M. Epist. X. ad Flavianum, Cap. V. *Propter hanc unitatem personae in utraque natura intelligendam, et filius homini legitur descendisse de coelo, cum Filius Dei carnem de ea Virgine, de qua est natus, assumpserit: et rursus Filius Dei crucifixus dicitur ac sepultus, cum haec non in Divinitate ipsa, qua unigenitus consempiternus, et consubstantialis est Patri, sed in naturae humanae sit infirmitate perpessus. Unde unigenitum Filium Dei crucifixum et sepultum omnes etiam in Symbolo confitemur. Vigilius Tapsensis* Lib. II. contra Eutychem et Nestorium: *Ergo hic unus atque idem et aequalis Patri secundum Deitatem, et inferior est Patre secundum humanitatis naturam: atque ita nec initium habet, quia Deus est, et habet initium, quia idem Deus homo est. Si ergo me interroges, utrum Christus habeat initium, an non habeat, respondebo tibi, et habet, et non habet: habet secundum humanitatem suam, non habet secundum Divinitatem suam. Cum dico habet, vel non habet, ad personae pertinet unionem. Cum dico secundum Divinitatem, et secundum humanitatem, ad naturarum proprietatem.*

CCCXVIII. Caeterum monent Theologi, etiam tunc, quando de Christo praedicantur nomina concreta substantiva, quae naturam ipsam sive divinam sive humanam, earumque proprietates exprimunt, triplicem esse cautionem adhibendam. I. est, ne propositiones quae sensum habent aequivocum, atque in aliquo sensu sunt haereticae, vel suspectae de haeresi, v. g. *Verbum est creatura. Verbum coepit existere*, simpliciter proferantur sine particula eas limitante ad sensum Catholicum. II. Ne concreta naturae aut personae divinae de

concretis naturae humanae praedicentur per verbum *fieri*, aut *factum esse*, ut v. g. *Homo factus est Deus.* Ratio est quia in hac propositione vox *homo* suppositum denotat humanum, videturque innuere, hominem, sive humanam personam factam esse Deum: qui error fuit Nestorii duas in Christo personas admittentis. III. Ne propositioni de se verae temere addatur aliqua particula *qua*, *quatenus*; facile enim contingere potest, ut propositio de se vera, addita reduplicatione, evadat falsa. Exemplum habes in hac propositione: *Deus est homo*, quae verissima est, immo omnino Fide divina credenda: At vero si dicas: *Deus*, *qua Deus*, *est homo*; falsissima est, atque haeretica. Cum enim particula reduplicativa naturam afficiat, non personam, secunda propositio hunc facit sensum: *Christus ratione divinae naturae est homo*.

CCCXIX. In oppositum Nestorio errorem lapsi Lutherus, et post eum Brentius, Illyricus, Kemnitius, Chytraeus, et Jacobus Schmidelinus, docuerunt in Christo non modo dari communicationem idiomatum in concreto, et ratione ipsius personae; verum etiam in abstracto, et ratione naturae: adeo ut proprietates aliquae naturae divinae praedicari possint de ipsa natura humana, veraeque sint hae propositiones: *Humanitas est Divinitas. Humanitas est impassibilis*, *omnipotens*, *omniscia*, *ubique praesens*. Putant nimirum aliquas naturae divinae proprietates, v. g. omnipotentiam, omniscientiam, ac praecipue ubiquitatem, vel ubique praesentiam in naturam humanam transfusas fuisse, humanamque naturam Verbo divino hypostatice unitam fuisse hoc ipso, quod omnis energia et plenitudo Divinitatis Verbi sit illi communicata, ut Christus etiam se-

cundum humanitatem verissime dicatur et sit persona divina Verbi, Deus, omnipotens, aeternus, ubique praesens. Aliqui ex his docent, hanc communicationem idiomatum in abstracto esse de assentia unionis hypostaticae: Alii dicunt eam non esse quidem de illius essentia, quasi humanitas per suam essentiam sit persona Verbi, omnipotens, ubique praesens etc. sed tamen necessario consequi ad unionem hypostaticam, modo singulari, arcano, ac ineffabili. Atque his phrasibus conantur a se amoliri omnem Apollinarismi atque Eutychianismi suspicionem, putantque satis explicari posse, quemadmodum hujusmodi realis communicatio non tollat distinctionem duarum naturarum, et proprietatum utriusque.

CCCXX. Occasionem huic errori dederunt lites Lutheri cum Sacramentariis, praecipue Tigurinis. In Libro enim, cui titulus: *Confessio Martini Lutheri de Coena Domini*, scribit Lutherus, se probare evidenter realem Christi praesentiam in Coena, quia Chsistus est ubique: esse autem Christum ubique ait se ex eo demonstrare, quia est in dextera Dei, quae est ubique. Cum autem facile autem praevideret, objiciendum sibi ad adversariis, frustra templum adiri pro sumendo corpore et sauguine Domini, si humanitas Christi ubique praesto est, in Libro, cui titulus: *Quod verba Christi, hoc est corpus meum, adhuc firma sint*, argumentum hoc prior occupat, et maledictis, consueto sibi armorum genere, novus hic Evangelista rem expedit, ita scribens: *Audi tu porce, canis fanatice, aut, quisquis fueris, insulse asine. Etiamsi Corpus Christi sit in omnibus locis, non tamen tu statim ipsum devorabis, vel helluaberis – – – Ablego te in haram tuam porcorum, vel in tuum sterquilinium.*

Non omnes tamen Lutherani hac laborant insania, aut Ubiquitatis monstrum propugnant. Librum concordiae a Jacobo Schmidelino Tubingensi Cancellario conscriptum, tum aliis etiam de causis, tum praecipue ob assertam humanitatis Christi ubique praesentiam, detestati sunt Analthini, Holsati, Helmstadienses, Dani, Norimberga, Spira, Wormatia, Francofurtum etc. Philippus Melanchton, Lutheri discipulus, vehementer a Lutherana ubiquitate abhorruit; quia sic ajebat naturam divinam et humanam Christi inter se confundi, ac destrui Eucharistiae mysterium, quae, stante hac ubique praesentia Christi, nihil amplius haberet singulare.

CCCXXI. *Conclusio Dogmatica.* In Christo non datur communicatio idiomatum in abstracto inter naturam divinam et humanam: ideoque natura Christi humana non potest dici ubique praesens. Prob. I. Auctoritate Scripturarum, quae plurimis in locis diserte testantur, Dominum Jesum Christum, qua homo est, non ubique, sed definito aliquo spatio comprehensum esse, non tantum in statu vitae suae mortalis, sed etiam post resurrectionem, eo tempore quo jam gloria et immortalitate donatus erat. *Joan. XI.* v. 15. ait Christus: *Lazarus mortuus est, et gaudeo propter vos, ut credatis, quoniam non eram ibi.* Atqui certe erat ibi natura divina, utpote immensa, et ubique diffusa. Ergo non erat ibi natura Christi humana; si enim et illa adfuisset, Christus in nullo sensu vere dicere potuisset, se ibi non fuisse. Matth. XXVI. *Semper pauperes habetis vobiscum, me autem non semper habetis.* Matth. XXVIII. dixit Angelus mulieribus: *Scio, quod Jesum, qui crucifixus est, quaeritis: non est hic, surrexit enim.* Lucae XXIV. *Recessit ab eis, et ferebatur in coelum.*

Act. Cap. I. *Viri Galilaei, quid statis aspicientes in coelum? Hic Jesus, qui assumptus est a vobis in coelum, sic veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in coelum.*

CCCXXII. Prob. II. Auctoritate Patrum Graecorum et Latinorum. *S. Athanasius* in Libro de Humana natura suscepta, Christum dicit *secundum carnem*, hoc est, humanam naturam, *et mortuum, et sepultum esse, et resurrexisse: cum secundum spiritum* (id est, Divinitatem,) *in coelo, et in terra esset, et ubique.* S. Cyrillus Jerosolymitanus Catech. XIV. *Non enim quia nunc non adest in carne, ex eo putes, quod spiritu medio hic non adsit, audiens quae de illo dicuntur, et videns quae tu cogitas, et scrutans renes et corda.* S. Gregorius Nazianzenus Epist. I. ad Cledonium, unum eumdemque Christum vocat *patibilem carne, impatibilem Divinitate, corpore circumscriptum, incircumscriptum spiritu; eumdem terrenum et coelestem, visibilem et intelligibilem.* S. Chrysostomus Oratione in quatriduanum Lazarum, de verbis illis Marthae ad Christum agens, *Domine, si fuisses hic etc.* ait: *Infirma es, o mulier. Nescit modo mulier, Christum etiam corpore minime praesentem; Divinitatis adesse potentia. Sed praesentia corporis vim praeceptoris metitur.* Theodoretus in Dialogo II., qui *Inconfusus* inscribitur: *Corpus Dominicum incorruptibile quidem resurrexit, impatilibe et immortale, ac divina majestate glorificatum; et a coelestibus adoratur virtutibus; sed nihilominus est corpus, priorem habens circumscriptionem.* S. Cyrillus Alexandrinus Lib. XI. Commentariorum in Joannem ait: *Haec enim Deo congruens operatio est, ac virtus, ut sit ubique, et tam coelum*

inexplicabili quodam modo, quam terram impleat, ac per omnia ita permeet, ut a nullo ipse capiatur. Non enim comprehendi loco potest Deus, aut intervallis definiri: sed nec intra ullam est circumscriptionem. Hujusmodi enim aliquid pati, quantitatis et magnitudinis expers, ut et corporis, natura non sustinet. Quare quoniam Deus et homo simul erat Christus, oportebat nimirum hoc scire discipulos, etsi corpore abesset ille, non tamen penitus absentem fore; sed omnino affuturum, inexplicabili divinae potestatis ratione.

CCCXXIII. In repudianda ubiquitatis fabula egregie Latini Patres cum Graecis concordant. *S. Hilarius* Lib. X. de Trinit. demonstrat Divinitatis esse, quod Joan. III. in coelo se esse dicit, non carnis. *Quod autem in coelis est, naturae semper manentis potestas est; quae initiata conditaque per se carne, non se ex infinitatis suae virtute intra regionem definiti corporis coarctavit, spiritus virtute, ac Verbi Dei potestate in forma servi manens, ab omni intra extraque coeli mundique circulo coeli ac mundi Dominus non abfuit. Per hoc ergo et de coelo descendit, et filius hominis est, et in coelo est: Quia Verbum caro factum non amiserat manere quod Verbum est.* S. Ambrosius Lib. II. de Fide, Cap. IV. *Neque enim Deus de loco ad locum transit, qui ubique semper est. Ut homo est, qui vadit, ipse qui venit. Denique et alibi dicit, Surgite, eamus hinc. In eo ergo vadit et venit, quod est commune nobiscum.* S. Hieronymus Epist. CXLVIII. ad Marcellam, interrogatus ab illa, an post resurrectionem XL. diebus Dominus cum discipulis conversatus sit, et numquam alibi fuerit; an latenter ad coelum ascenderit, atque descenderit, et nihilominus Apostolis suam praesentiam

non negarit? Respondet, secundum Divinitatem ubique fuisse, nec parvo corpusculo fuisse comprehensum. *Profecto non ambiges etiam ante resurrectionem sic in Dominico corpore habitasse Deum Verbum ut et in Patre esset, et coeli circulum clauderet, atque in omnibus infusus esset, et circumfusus, id est, ut cuncta penetraret interior, et contineret exterior. Stultum est igitur illius potentiam unius corpusculi parvitate finiri, quem non capit coelum. Et tamen qui ubique erat, etiam in filio hominis totus erat. Divina quippe natura, et Dei sermo in partes secari non potest, nec locis dividi: sed cum ubique sit, totus ubique est.* S. Augustinus Epist. CLXXXVII. alias LVII. ad Dardanum, exponens illa verba Lucae XXIII. *Hodie mecum eris in Paradiso*, scribit: *Homo quippe Christus illo die secundum carnem in sepulchro, secundum animam in inferno futurus erat. Deus vero idem ipse Christus ubique semper est.* Et paulo inferius: *Cui immortalitatem dedit, naturam non abstulit. Secundum hanc formam* (nempe humanitatem) *non est putandus ubique diffusus. Cavendum est enim, ne ita Divinitatem adstruamus hominis, ut veritatem corporis auferamus. Non est autem consequens, ut quod in Deo est, ita sit ubique ut Deus.* S. Leo M. Sermone II. de Ascensione: *Tunc igitur, dilectissimi, filius hominis Dei filius excellentius sacratiusque innotuit, cum in paternae majestatis gloriam se recepit, et ineffabili modo coepit esse Divinitate praesentior, qui factus est humanitate longinquior.* S. Petrus Chrysologus Serm. LXIII. *Et erat locus, ubi non erat Christus? Et quomodo non erat ibi, unde mortuum Lazarum discipulis nuntiabat? Fratres, erat ibi Christus Deus; sed ibi non erat homo*

Christus. S. Fulgentius in Responsione ad II. inquisitionem Ferrandi ait: *Sicut eodem tempore totus in coelo, et in terra non cessabat Christus operari: sed solius Divinitatis fuit et loco non teneri, et quae ad gubernationem universitatis pertinent, cum Patre naturaliter et aequaliter operari.*

CCCXXIV. Prob. III. ex sequelis. Si ubique praesentia communicata fuisset ipsi humanitati Christi, sequeretur I. Christum ex utero B. Virginis vere in lucem non prodiisse, immo adhuc hodie esse in utero Matris: vere non ascendisse ad coelos, neque vere venturum esse judicare vivos et mortuos. II. Sequeretur omnia attributa divina communicata fuisse humanitati, eamque aeternam esse, atque a Deo independentem. Atqui id dici nequit; quia humanitas in tempore extitit, cumque sit creatura, essentialiter dependet a Deo. P. M. Si unum attributum divinae naturae immediate ipsi humanitati communicatur, necesse est eidem communicari reliqua omnia attributa, ipsamque naturam divinam, sive totum illud quod est Deus; quia quodlibet attributum divinum includit reliqua, ipsamque Dei essentiam, quacum identificatur. Sic ex eo quod Pater aeternus Filio naturam suam communicaverit eamdem ac indivisam, Patres merito intulerunt, Filium esse vere Deum, Patri consubstantialem, eadem cum Patre praeditum esse aeternitate, omnipotentia, immensitate, caeterisque, quae dici solent attributa. Sequeretur III. Eucharistiam nullo modo esse necessariam, superfluos esse ministros, qui eam conficiant: templa frustra adiri ad eam recipiendam; quia corpus et sanguis Christi ubique sunt, in quolibet potu et cibo, v. g. pane domestico. Dicunt Lutherani, corpus Christi equidem ubique esse; sed

in solo pane Eucharistico conferre fructum spiritualem, quem non confert in pane communi. Verum Resp. exceptionem hanc infirmam esse. Ad fructum enim spiritualem ex Eucharistia percipiendum juxta Lutheranos plus non requiritur, quam ut quis in se excitet fidem justificantem, et actu credat sibi esse remissa peccata per merita Christi. Ergo cum Lutherani credant humanitatem Christi ubique esse praesentem, quando manducant panem domesticum, vel quemcumque alium cibum, possunt excitari ad fidem justificantem, ut credant per merita Christi remissa sibi esse peccata, sicque consequi poterunt fructum illum spiritualem.

CCCXXV. Probatur IV. universim tota Conclusio gemina ratione Theologica I. est. Ut propositio sit vera, debet dari identitas inter rectum subjecti et praedicati. Sed quando alterutra natura importatur in recto, non datur haec identitas, ut patet in his propositionibus: *Natura divina est natura humana. Natura humana est consubstantialis Patri. Natura divina est passa.* II. Si in Christo datur cummunicatio idiomatum in abstracto inter naturam divinam et humanam, sequitur Christum secundum humanitatem non solum neque passum, neque mortuum fuisse; sed neque etiam pati aut mori potuisse. Nam quamvis Ubiquetarii concedant humanitatem assumptam naturaliter passibilem ac mortalem fuisse; contendunt tamen humanitatem ex beneficio et gratia unionis fuisse ineffabiliter impassibilem et immortalem, modo longe excellentiori, quam Beati post resurrectionem futuri sint Dei beneficio impassibiles. Ergo cum Beati neque pati in natura sua quidquam, neque secundum illam mori possint; multo minus Christus secundum humanitatem pati aut mori potuit.

OBJECTIONES.

CCCXXVI. *Objicitur I.* Infirmitas primi Argumenti. Christus secundum humanitatem non fuit ubique localiter et circumscriptive, sed tantum modo coelesti et divino, invisibiliter et illocaliter. Ergo in utero matris ante nativitatem extitit localiter, extra illum vero illocaliter. II. Ascensio Christi fuit tantum metaphorica; sicut metaphorice dicitur sedere ad dexteram Patris, et de coelo descendisse. III. Potest dici Christum non fuisse ubique in statu vitae mortalis, sed tantum post ascensionem: quia quamvis in primo Incarnationis momento communicata illi fuerit ubique praesentia et impassibilitas, illis tamen uti noluit ante ascensionem. Antequam respondeam, noto, quod *localiter* et circumscriptive existere dicatur illa res, quae in loco ita existit, ut singulae ejus partes sint in singulis loci partibus, adeoque totum in toto loco divisibiliter. Contra *illocaliter* seu definitive dicitur illa res existere, quae est ita in loco, ut tota sit in toto, et tota in qualibet parte spatii. His praemissis R. ad I. N. A. Si humanitas Christi ubique foret, quantumvis illocaliter, Angelus mentitus fuisset, quando Matth. XXVIII. mulieribus dixit: *Non est hic, surrexit enim*: sicut mentiretur qui diceret, Deum non esse in coelis, eo quod ibi existat tantum illocaliter. Praeterea si humanitas Christi secundum substantiam suam est ubique, certum est, quod secundum substantiam suam non posset de loco migrare in locum; quia non posset transire de loco in quo erat, ad locum in quo non erat. Patet id manifeste in substantia Dei, quae cum sit immensa, nec visibiliter, nec invisibiliter, nec localiter, nec illocaliter

potest de loco migrare in locum, motu proprie tali. Atqui humanitas Christi proprie, et non tantum metaphorice, potest migrare de loco in locum. Ergo neque illocaliter tantum erat ubique. Ad II. R. N. A. Quod Christus metaphorice sedeat ad dexteram Patris, aliunde scimus quia Pater, cum incorporeus sit, neque dexteram habet neque sinistram. Idem dic de descensu Verbi e coelis; cum enim Filius sit verus Deus, natura sua immensus, non potuit deserto coelo in terras descendere; sed novo tantum modo esse coepit in utero Virginis. Ad III. N. iterum A. Ubiquistae docent humanitatem Christi esse ubique vel vi unionis hypostaticae, vel per realem communicationem immensitatis divinae in primo instanti unionis hypostaticae factam. Si ergo nunc est ubique, necesse est fuisse ubique semper, a primo instanti unionis hypostaticae; quia tunc humanitati communicata fuit immensitas et ubique praesentia, ut Lutherani contendunt. Est autem impossibile, alicui realiter communicari ubique praesentiam, et non esse actu ubique praesentem: sicut impossibile est alicui realiter communicari albedinem, vel omniscentiam quin actu sit albus, aut quin actu omnia sciat.

CCCXXVII. *Objicitur II.* Auctoritas Scripturarum. Ad Coloss. II. dicitur: *In ipso inhabitat omnis plenitudo Divinitatis corporaliter.* II. Matth. Cap. XI. *Omnia mihi tradita sunt a Patre meo.* III. Matth. XXVIII. v. 18. *Data est mihi potestas omnis in coelo et in terra.* IV. Matth. XXVIII. v. 20. *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem saeculi.* V. Ad Ephesios IV. *Ascendit super omnes coelos, ut impleret omnia.* VI. Ad Coloss. III. Christus dicitur *sedere in dextera Dei.* Sed dextera Dei est ubique. Ergo.

R. ad I. ex eo textu tantum evinci, quod Divinitas vere ac realiter conjuncta fuerit cum natura humana in persona Verbi. Ad II. Christus de se ipso id dicit secundum Divinitatem, quam, et omnia cum illa, accepit a Patre per aeternam generationem: ac proinde significat se in omnibus aequalem esse Patri, secundum Divinitatem nimirum. Ad III. Christus ibi vel de se tantum loquitur secundum Divinitatem, ut paulo ante diximus: vel si de se loquitur secundum humanitatem, significare vult, datam esse sacratissimae suae humanitati omnem illam potestatem, cujus erat capax; majorem quidem, quam alteri hominum cuicumque, finitam tamen pro capacitate subjecti. Ad IV. Christus nobiscum est usque ad consummationem saeculi, tum per praesentiam corporalem in Eucharistia, tum auxilio gratiae, protectione, et authoritate, qua Ecclesiae suae semper assistit. Ad V. R. Duplicem esse citati textus sensum. I. est, Christum ascendisse super omnes coelos, ut ascensione sua consummaret, atque compleret oracula ac vaticinia omnia, de se a Prophetis edita. II. Quod Christus secundum humanitatem non simul, sed successive impleverit omnia, infima, media, et suprema, sua praesentia, virtute, gloria et triumpho: infima post mortem ad inferos descendendo: media, cum hominibus in terris conversando: suprema, ad coelum ascendendo, ubi supremam obtinet dignitatem. Ad VI. R. I. retorquendo. Sapientiae III. dicitur *Justorum animae in manu Dei sunt.* Sed manus Dei est ubique. Ergo etiam justorum animae sunt ubique? R. II. per dexteram Dei intelligi gloriam, potentiam et majestatem divinam; ita ut sensus sit, Christum pari potentia et honore regnare, judicare, et gubernare omnia cum ipso Patre.

CCCXXVIII. *Dices I.* Juxta dicta Christus habet aequalem gloriam et potentiam cum Deo Patre. Ergo etiam humanitas Christi habet aequalem potentiam cum Deo Patre; Christus enim ut Deus, habet illam per se, ratione divinae suae naturae: neque ut Deus indigebat jussione Patris, *Sede a dextris meis.* Ergo humanitati tribui possunt praedicata, quae tribuuntur naturae divinae. R. C. A. D. C. Ergo humanitas habet aequalem potentiam cum Deo Patre in se ipsa, N. C. In persona Verbi, id est humanitas personae, quae habet aequalem cum Patre potentiam, C. C. Aptissimo exemplo rem declarat Card. *Bellarminus* Lib. III. de Christo, Cap. XV. Cum Rex induit purpuram, sedetque in solio, evehit purpuram ad solium; non tamen ita, ut purpura dicatur sedere aut regnare, sed ut dicatur vestis sedentis aut regnantis. Pari ratione dici non potest, quod humanitas Christi sedeat ad dexteram Patris; sed solum dici potest, quod humanitas Christi sit humanitas sedentis ad dexteram Patris, vel quod hic homo sedeat ad dexteram Patris.

CCCXXIX. *Dices II.* Humanitas Christi jam a primo momento unionis hypostaticae fuit humanitas sedentis ad dexteram Patris, seu aequalem potentiam habentis. Ergo si haec verba non intelligantur de humanitate in se ipsa, humanitas, sive Christus ut homo, nullam gloriam de novo acquisivit. R. C. A. D. C. Non acquisivit novam gloriam intrinsecam, C. C.; hanc enim Verbum habuit ab aeterno, fuitque in tempore communicata humanitati primo instanti Incarnationis per unionem hypostaticam; non humanitati in se ipsa, sed in supposito. Christus non acquisivit novam gloriam extrinsecam, N. C. Quando Christus solemni pom-

pa ad coelos ascendit, coepit perfectius agnosci, atque a pluribus adorari tamquam Deus, et Filius Dei Patris per omnia aequalis.

CCCXXX. *Objicitur III.* Ratio. Quando duae res inter se intime uniuntur, tunc ubi una est, necesse est ibi esse et alteram. Sed Verbum et natura humana intimo nexu inter se uniuntur. Ergo ubi est Verbum, ibi est natura humana. Ergo cum Verbum sit ubique, ubique pariter est natura Christi humana. *Confirm.* Hic homo Christus est ubique. Ergo etiam illius humanitas. R. D. M. Quando duae res inter se uniuntur adaequate, ita ut unum non excedat alterum, sive ut latius non diffundatur quam alterum, C. M. Si uniuntur intime quidem, sed non adaequate, eoquod unum latius diffundatur quam alterum, N. M. Et sic dist. min. N. C. Res patet in exemplo. Quamvis oculus et anima humana inter se uniantur, non tamen idcirco oculus est, ubicumque est anima, quae etiam est in pedibus: haec enim cum sit per totum corpus diffusa, latius extenditur quam oculus. Praeterea totum hoc argumentum facile contra Lutheranos retorqueri potest hoc modo. Eorum quae intime uniuntur, unum non potest esse aeternum, impassibile, immortale, quin aliud similiter aeternum sit, impassibile et immortale. Atqui verbum hypostatice unitum humanitati, est aeternum etc. Ergo etiam humanitas est aeterna, impassibilis, immortalis. Ad *confirm.* D. A. Hic homo Christus est ubique ratione Divinitatis, C. A. Ratione humanitatis, N. A. et Conseq. Suppositum Christi, quia divinum, ubique est; at non natura humana Christi.

CCCXXXI. *Objicitur IV.* Sequela. Si Persona Verbi est alicubi ubi non est humanitas, Verbum alicubi

est homo, et alicubi non est homo. Atqui haec sequela nequit admitti. Ergo. II. Si humanitas Christi non est ubique, Verbum movebatur localiter, quando nimirum humanitas movebatur. R. ad I. N. M. Non eaedem, sed diversae omnino sunt duae hae propositiones: *Verbum alicubi existens, non est homo.* Et: *Verbum alicubi existit sine humanitate.* Prior est falsa; quia Verbum ibi existens, unitam sibi habet humanitatem alibi existentem; altera vero propositio est vera. Sic a pari anima rationalis existit in oculo sine pedibus, quia pedes non sunt in oculo: et tamen anima in oculo existens est anima pedum; quia illa ipsa anima, quae existit in oculo, etiam pedes habet sibi unitos, licet extra oculum. Ad II. D. M. Verbum movebatur localiter secundum Divinitatem, N. M. Secundum humanitatem, C. M. Quod si dicas: Verbum divinum est ubique. Christus est Verbum divinum. Ergo Christus est ubique. R. Syllogismum esse vitiosum, quia quatuor terminis constat. Nam in Majori *Verbum* sumitur ut includens solam naturam divinam; in minore autem ut includens utramque naturam, divinam et humanam.

CCCXXXII. *Objicitur V.* Paritas. Humanitas Christi denominatur subsistens per subsistentiam Verbi sibi unitam. Ergo etiam per immensitatem Verbi denominatur immensa ac ubique praesens. II. Denominatur etiam sancta per sanctitatem Verbi. Ergo etiam immensa. R. ad I. C. A. N. C. Res unita saepe capax est unius denominationis, alterius autem incapax. Quemadmodum itaque corpus animae unitum recte dicitur animatum, non tamen spirituale vel immortale: ita etiam humanitas Verbo unita recte dicitur subsistens subsistentia Verbi, non tamen omnipotens, aut ubique praesens, quia

harum denominationum est incapax. Ad II. D. A. Humanitas est sancta sanctitate Verbi, derivata et partecipata per plenitudinem gratiae sanctificantis, C. A. Sanctitate Verbi essentiali, quae eodem modo ac immensitas, est incommunicabilis, N. A.

CCCXXXIII. *Dices I.* Si subsistentia communicatur humanitati, tunc falsa sunt, quae diximus probatione III, quod nimirum unum attributum non possit communicari humanitati, quin caetera quoque communicentur. Ergo. R. N. A. Subsistentia communicatur humanitati praecise in ratione subsistentiae tantum, quae nullo modo est attributum divinum: attributa enim divina sunt aliquid absolutum in Deo, subsistentia vero est relativa. II. Unum attributum est de intrinseca ratione alterius: At subsistentia Verbi non est de intrinseca ratione ullius attributi.

CCCXXXIV. *Dices II.* Attributa divinae naturae possunt praedicari de Christo, et Verbo divino. Ergo etiam possunt praedicari de humanitate. Ergo quemadmodum dicitur de Christo, *Christus est omnipotens, ubique praesens*: ita etiam dici potest, *humanitas est omnipotens, ubique praesens.* R. C. A. N. C. Disparitas est, quia attributa divinae naturae Christo per se, immediate, et formaliter communicantur in persona Verbi; et sicut subsistentia relativa per se et formaliter est in persona Verbi: ita etiam essentia divina, et omnia illius attributa sunt per se, et formaliter in persona Verbi. At vero attributa divinae naturae non communicantur per se, et formaliter humanitati, sed mediate tantum, consequenter, et identice. Nam sola subsistentia Verbi proxime, immediate, et formaliter communicata est humanitati in se, et per illam proxime,

immediate et formaliter subsistit humanitas. Sed quia illa subsistentia reipsa identificatur cum attributis divinis, ideo mediate, consequenter, et identice attributa divina communicata sunt humanitati; non ut humanitas per illa sit omnipotens; aut ubique presens, sed ut subsistat per illa attributa: quatenus identificantur cum subsistentia.

CONTROVERSIA XII.

AN CHRISTUS PRO PECCATIS NOSTRIS VERE AC PROPRIE SATISFECERIT?

Contra Socinianos.

CCCXXXV.

Satisfactio condigna, dicitur esse obsequium libere exhibitum personae offensae, per quod ista, secundum rectam aestimationem, censetur tantumdem vel etiam amplius honorari, quantum fuit inhonorata per offensam. Dicitur I. *Obsequium libere praestitum*, per quae verba satisfactio differt a satispassione: ad hanc enim non requiritur, ut voluntaria sit et obsequiosa erga personam offensam; quoniam licet quis reluctans sustineat poenam pro offensa statutam a lege vel a judice; tamen vere dicitur satis pati. II. *Per quod ista secundum rectam aestimationem etc.* quia obsequium, per quod praestatur condigna satisfactio, ex valore suo intrinseco, et independenter a liberâ acceptatione ac ullâ promissione personae offensae, debet in aestimatione morali esse tantae aestimabilitatis, quantae in sua ratione fuit offensa praecedens. III. *Vel etiam amplius.* Quia obse-

quium superans aestimabilitate offensam, non obest condignae satisfactioni.

CCCXXXVI. Deus potuisset nobis gratis condonare peccata, absque condigna satisfactione, per remissionem. gratuitam. Supposito autem quod condignam satisfactionem exegerit, cum illam creatura pura praestare non possit, necesse fuit ut divina quaedam Persona humanam naturam assumeret, quae infinita sua dignitate actionibus humanitatis valorem infinitum communicaret ita ut per illas actiones Deus amplius honoretur, quam dehonoratus fuerit ab hominibus per peccatum. Hoc abundanter praestitit Christus Jesus, verus Deus et verus homo, qui perfectus fuit mediator Dei et hominum, ut ait S. Paulus I. ad Timoth. II. *Unus enim Deus, unus et mediator Dei et hominum homo Christus Jesus.* Cum enim solverit et satisfecerit Deo pro hominibus, atque solvendo et satisfaciendo homines Deo reconciliaverit, hoc ipso vere est mediator, fungiturque hoc officio usque ad consummationem saeculi, eoquod semper apud Patrem pro nobis interpellet, juxta illud I. Joan. II. *Advocatum habemus apud Patrem, Jesum Christum.*

CCCXXXVII. Sociniani docent I. Christum pro nobis vere non satisfecisse, sed tantum metaphorice; quatenus nimirum omnia illa adimplevit quae ipsi pro operanda salute nostra erant imposita. II. Christum esse Servatorem et Redemptorem, in quantum nos doctrina, exemplo, et intercessione liberavit, absque soluto tamen pretio. III. Mediatorem esse eo fere modo, quo Moyses in Scripturis mediator appellatur. IV. Christum revera pro nobis, et nostro loco non fuisse substitutum, neque mortuum pro nobis; nisi hoc sensu, ut ejus exemplo, spe melioris vitae, alacrius mortem oppeta-

mus. V. Sacerdotem esse, non quod ullum verum Sacrificium obtulerit, aut in Cruce victima piacularis extiterit; sed quia divinae voluntatis fuit interpres, et in sanguine proprio coelum ingressus est, ut pro nobis intercederet: quemadmodum Summus Pontifex Judaeorum in sanguine alieno, id est, victimarum, Sancta Sanctorum ingrediebatur. Contra hunc pestilentissimum errorem sit.

CCCXXXVIII. *Conclusio Dogmatica.* Christus pro peccatis nostris vere ac proprie divinae justitiae satisfecit. Prob. I. Auctoritate Scripturarum, quae quamvis satisfactionis vocabulo non utantur, rem tamen hoc nomine significatam apertissime exprimunt. Ex iis locis haec enascitur argumentatio Theologica. Ille vere ac proprie pro peccatis nostris satisfecit, qui I. sponsorem se et vadem pro illis obtulit. II. Qui tamquam mediator iram Dei placavit. III. Qui pro nobis poenas peccatis nostris debitas exsolvit. Atqui haec omnia Christus Jesus praestitit. Ergo Christus Jesus vere ac proprie pro peccatis nostris satisfecit. Major admittitur etiam ab ipsis Socinianis. Minor probatur quoad singula membra. Ac I. quidem Isaiae LIII. *Oblatus est, quia ipse voluit.* Et quidem pro nostris peccatis. *Propter scelus populi mei percussi eum.* Ergo Christus vadem se et sponsorem Patri obtulit pro peccatis nostris. II. Ad Rom. V. v. 10. dicitur: *Cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem Filii ejus.* Ad Coloss. I. *In ipso complacuit omnem plenitudinem inhabitare, et per eum reconciliare omnia in ipsum, pacificans per sanguinem crucis ejus, sive quae in terris, sive quae in coelis sunt.* I. ad Timoth. II. *Unus enim Deus, unus et mediator Dei et hominum homo Christus Jesus.* Ergo Christus,

tamquam Mediator, iram Dei placavit. III. Isaiae LIII. dicitur v. 5. *Ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra.* v. 8. *Propter scelus populi mei percussi eum.* v. 10. *Et Dominus voluit conterere eum in infirmitate.* Ad Rom. VIII. *Proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum.* Ad Titum II. *Dedit semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate.* I. Petri III. v. 18. *Christus semel pro peccatis nostris mortuus est, justus pro injustis, ut nos offerret Deo.* I. Petri II. v. 24. *Qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum: ut peccatis mortui, justitiae vivamus: cujus livore sanati estis.* Ergo Christus poenas peccatis nostris debitas exsolvit. Ergo vere ac proprie pro nobis Patri satisfecit.

CCCXXXIX. Prob. II. Auctoritate Patrum. S. Basilius Hom. in Psalm. XLVIII. ait: *Inventum est unum, par omnibus simul liberandis hominibus, quod in redemptionis animarum nostrarum pretium est impensum, sanctus videlicet, ac pretiosus sanguis Domini nostri Jesu Christi, quem pro nobis omnibus effudit. Unde et pretio redempti sumus.* S. Proclus CPolitanus Orat. I. *Duorum itaque necesse erat alterum, ut vel omnibus ex damnatione mors inferretur: quando omnes peccaverant: vel tale rependeretur pretium, quod ad dissolvendum omne debitum idoneum satis ad deprecandam poenam valeret.* S. Cyrillus Alexandrinus Lib. II. Commentar. in Joannem: *Quoniam in peccato eramus, atque idcirco morti et interitui debebamur, Filium suum Pater in redemptionis pretium dedit pro nobis.* S. Chrysostomus Hom. X. in Epist. ad Rom. *Multo plura, quam debebamus, persolvit Christus, ac tan-*

to plura, quanto stillam exiguam immensum pelagus excedit. S. Augustinus Lib. XIV. contra Faustum, Cap. IV. *Suscepit Christus sine reatu supplicium nostrum, ut inde solveret reatum nostrum.* Et Sermone CXXII. de Tempore, nunc in Appendicem rejecto, ord. CLVI. *Dicat et terra redempta, terra irrigata, redempta sanguine, irrigata baptismate: Magna iniquitas mea, sed major est redemptio tua. Audiat ergo vocem Domini mei humani generis adversarius, et nihil jam sibi applaudat elatus, quia pro totius mundi facinore in Cruce pependit Dominus noster Jesus Christus.*

CCCXL. Nemo est, qui non facile animadvertat, quantum Sociniani, veri utique Antichristi et Jesu adversarii, praestantiae Salvatoris detrahant. Si enim Christus metaphorice tantum Deo Patri satisfecit annuntiando nobis placationem Dei, non egit is praestantius quidquam quam Prophetae: Si solum declaravit peccata nostra esse remissa, nihil fecit quod Sacerdotes veteris Testamenti non egerint: Si tantum ut nobis daret patientiae, obedientiae, ac humilitatis exemplum, hoc et Martyres praestiterunt.

CCCXLI. *Quaeres.* An Christus Mediatoris officio functus fuerit, et pro nobis satisfecerit, ut homo tantum, quemadmodum Franciscus Stancarus Mantuanus, in Academia Regiomontana in Borussia Theologiae Professor contendebat adversus Andream Osiandrum? Resp. negative; satisfecit enim non ut homo tantum, sed ut homo Deus, sive ratione naturae humanae, non simpliciter et absolute spectatae, sed ut est subsistens in supposito divino. Probatur assertio I. Auctoritate Patrum Graecorum et Latinorum. *S. Irenaeus* Lib. III. adversus Haer. Cap. XX. apud Theodoretum Dial.

II. ait: *Oportebat mediatorem Dei et hominum per suam cum utroque propinquitatem, ambos in amicitiam et concordiam adducere, ac Deo quidem repraesentare hominem; hominibus vero Dei communicare notitiam.* S. Basilius Lib. IV. contra Eunomium: *Quod natura medium est inter aliqua, utrumque contingit extremum. Quare cum natura mediator sit Christus inter Deum, et nos, non per dispensationem, sed natura conjuncta sunt Deus et homo.* S. Epiphanius in Ancorato, Num. XLIV. *Ita quippe mediator est Dei et hominum, homo factus, non natura conversus; sed secundum utramque substantiam mediator amborum.* S. Chrysostomus Hom. VII. in I. ad Timotheum: *Mediator cum ambobus commune aliquid habere debet, quorum mediator est. Quod si unum quidem propinquitate contingat, ab altero vero distractus sit, non jam mediator est. – – Nam quia naturarum duarum medius extitit, ambabus naturis propinquus esse debet. Ut enim quod loci cujuspiam medium est, utrique loci parti proximum sit oportet: ita quod naturarum medium est, ambabus naturis propinquum oportet esse. Quemadmodum ergo homo factus est, sic erat et Deus. Porro mediator homo esse non potuit, siquidem cum Deo colloquendum erat. Sed neque Deus potuit esse mediator. Non enim receptus ab illis foret, quorum mediator esset.* Theodoretus in Dialogo II. *Sed ipsum quoque nomen mediatoris Divinitatis ibi et humanitatis exprimendae vim habet. Non enim tamquam Deus solum existens mediator est dictus. Nam quomodo mediatoris inter nos et Deum partes impleret, nihil habens nostrum? Verum quoniam et qua Deus est, Patri conjunctus est, eadem cum illo potestate praedi-

tus : et ut homo est, nobiscum sociatur : siquidem servi formam suscepit ex nobis : merito mediator nominatus est, conjungens in se ipso quae disjuncta sunt, unitione naturarum, divinae videlicet et humanae.

CCCXLII. E Latinis S. Cyprianus Lib. II. Testimoniorum adversus Judaeos, Testimonio X. scribit : *Quod et homo et Deus Christus, ex utroque genere concretus, ut mediator esse inter nos et Patrem posset.* S. Hilarius Lib. IX. de Trinit. *Mediator ipse in se ad salutem Ecclesiae constitutus, et illo ipso inter Deum, et hominem mediatoris sacramento utrumque unus existens, dum ipse unitis in id ipsum naturis, naturae utriusque res eadem est : ita tamen ut neutro careret in utroque ; ne forte Deus esse homo nascendo desineret, et homo rursum Deus manendo non esset.* S. Augustinus in Enchiridio, Cap. CVIII. *Nam neque per ipsum liberaremur unum mediatorem Dei et hominum hominem Christum Jesum, nisi esset et Deus.* S. Leo M. Serm. I. de Natali Dom. *Nisi esset verus Deus, non afferret remedium : nisi esset verus homo, non praeberet exemplum.* S. Fulgentius Lib. I. ad Trasamundum Regem, Cap. XV. *Quia per peccatum homo fuit separatus a Deo, inter Deum irascentem, hominemque peccantem, talis utique mediatoris debuit intervenire persona, quae ad propitiandum Deum homini, totum verumque in se Deum de Deo natum haberet : et ad reconciliandum hominem Deo, totum verumque in se de homine natum hominem contineret : atque ita ex utroque in utroque unus Christus esset. – – Propterea se mediator Dei et hominum plenum Deum, plenumque dignatus est hominem demonstrare.* S. Isidorus Hispalensis Lib. I. de Differentiis, Differentia V.

Mediator est, quia inter hominem, et Deum medius est, habens in se substantiam utriusque naturae, et humanae humilitatis formam, et Divinitatis excellentiam.

CCCXLIII. Prob. II. Ratione Theologica. I. est. Passio Christi ipsi Deo tribuitur. Ad Philip. II. *Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se aequalem Deo. - - Humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem.* Neque natura humana Christi potuit se sola opera illa satisfactoria ponere: quia per se non existebat, neque suppositum erat a divino supposito distinctum. Ergo Christus satisfecit ut homo Deus, sive ut homo subsistens subsistentia Verbi. II. Homo solus, absque persona Verbi, non poterat esse mediator Dei et hominum; quia fuisset insufficiens, cum sola persona Verbi actionibus humanitatis valorem tribuat infinitum, proportionatum dignitati operantis. At neque Filius Dei sine humanitate poterat esse mediator; quia sine illa nec mori, nec proprie mereri potuisset. Ergo Christus mediator fuit, neque ut Deus tantum, neque ut homo tantum; sed ut Deus homo, id est, homo unitus Verbo, quia sic utramque naturam divinam et humanam inter se sociavit.

CCCXLIV. Ex his tamen, quae paulo ante diximus, minime sequitur, Christum Mediatoris officium exercuisse secundum utramque naturam divinam, et humanam, ita ut in utraque natura vere satisfecerit, fueritque mediator noster, ut contendunt Lutherani et Calviniani. Mediator ipse ex duabus naturis constat; actio vero ipsa, administratio hujus officii, externique operis gestio solius est naturae humanae; satisfacere enim, offerre Sacrificium, rogare, pati, ac mori, in solam

congruunt hominis naturam, ab eaque, vel secundum hanc, et ex hac profecta sunt ac gesta. Vis, dignitas, ac meritum actionis et operum Christi, non ex humanae conditionis modulo, sed ex adjuncta Divinitate consequitur, sive ex persona Verbi, quae humanam Christi naturam sic afficiebant, ut eam formae instar determinaret, ac compleret; atque ultimam illi substantiae perfectionem applicatione sui communicaret, sine qua nec existeret in rerum natura, nec operari posset. Quo fit, ut omnium operationum auctor, fundusque, sit persona Verbi, quibus infinitam dignitatem communicat. Quare Deus Verbum vere ac proprie pro nobis satisfecit orando, patiendo, moriendo, omniaque ista prefecit, non in natura divina, quod Arianam impietatem, aut Apollinaris vel Eutychetis insaniam redolet; sed in humana natura, quam sibi per unionem hypostaticam copulavit: ita ut Mediator non fuerit secundum naturam divinam ratione formalis principii; ac si illa principium fuisset harum operationum elicitivum; sed tantum ratione suppositi, a quo infinitum valorem hauriebant actiones humanitatis Christi. Atque hoc pacto Veterum inter se specie dissidentes sententiae conciliari possunt, quorum alii mediatorem esse Christum qua homo est affirmare videntur, alii naturam utramque complecti: quae ambo neque pugnant invicem, et sensu a nobis explicato, vere dicta sunt. Vide *Bellarminum* de Christo, Lib. V. *Petavium* Lib. XII. de Incarnatione, Cap. III. et IV.

OBJECTIONES.

CCCXLV. *Objicitur* I. Infirmitas primi argumenti. Textus Scripturarum a nobis in probatione adducti, non evincunt veram substitutionem Christi, aut veram et propriam satisfactionem pro nobis. Ergo. P. A. Particula *pro* in Scripturis denotat causam finalem, ob quam Christus mortuus est, non vero substitutionem. Sic fideles I. *Joan.* III. jubentur pro fratribus animam ponere : *Quoniam ille* (Christus) *animam suam pro nobis posuit : et nos debemus pro fratribus animas ponere*: neque tamen idcirco quis dicet, veram satisfactionem pro altero a Fidelibus exigi. *Confirm.* Quando Christus dicitur pro nobis factus maledictum, et peccatum, sensus non est, quod debitam peccatis nostris poenam, et loco nostro sustinuerit; alias sicuti nobis aeterna poena debita erat, ita Christus aeternam sustinere debuisset. Resp. N. A. Ad *prob.* N. A. Particula *pro*, quamvis non semper, saepissime tamen veram denotat substitutionem, ut v. g. II. *Regum* XVIII. *Absalom fili mi*, , *quis mihi tribuat, ut ego moriar pro te* ? Ad Rom. V. *Vix pro justo quis moritur etc.* In allatis vero superius testimoniis intelligi veram substitutionem, patet ex subjecta materia, scopo, et circumstantiis omnibus. De Fidelibus nullibi dicit S. Joannes, quod mori debeant pro fratribus, eos redimendo, Deo reconciliando, a peccatis mundando, pro iis pretium exsolvendo, sicut in Scripturis dicitur de Christo. Ad *confirmat.* Resp. Christum pro nobis factum esse *maledictum et peccatum*, quia omnem maledictionem et poenam peccatoribus debitam in se suscepit, et pertu-

tit. Neque tamen idcirco poenam aeternam sustinere debuit: siquidem poenae mensura repeti debet ex conditione personae quae illam sustinet. Cum igitur persona Christi quae illam sustinuit, divina sit, adeoque infinitae excellentiae, quamdam infinitatem poenae ab ipso toleratae communicat: atque ita poenae Christi, quamtumvis temporaneae, aequivalebant poenae aeternae, pro qua non condigne modo sed etiam superabundanter morte sua satisfecit.

CCCXLVI. *Dices I.* Deus non irascitur hominibus ita, ut ab illis satisfactionem exigat, licet homines peccando fiant inimici. Ergo Christus non reconciliavit homines Deo, pro iisdem satisfaciendo. P. A. Ipse Deus reconciliavit sibi peccatores, juxta illud ad Rom. VIII. *Proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum.* Et II. ad Cor. V. *Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, non reputans illis delicta ipsorum.* Ergo non exposcebat satisfactionem, cum reconciliatus fuerit non imputando peccata. *Confirm.* Moyses ad *Galat. III.* dicitur *mediator*; neque tamen pro nobis satisfecit. Ergo neque Christus. Resp. N. A. Ad *probat.* D. A. Ipse Deus reconciliavit sibi peccatores, mittendo Filium ad placandam suam justitiam, et non imputando peccata, quia Christus pro nobis mortuus est, C. A. Aliter, N. A. et C. Ipse Apostolus ad *Rom. V.* v. 10. authorem reconciliationis nostrae cum Deo clare indicat: *Cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem Filii ejus.* Ad *confirm.* D. A. Moyses dicitur mediator in sensu latiori, id est, internuntius Dei, manifestans populo Dei voluntatem; quo sensu etiam prophetae erant mediatores, C. A. In sensu stricto et proprie tali, N. A. et C. Ju-

xta Apostolum I. ad *Timoth. II.* est tantum *unus mediator Dei et hominum homo Christus Jesus.*

CCCXLVII. *Dices II.* Christus gratis obtinuit veniam delictorum nostrorum. Ergo proprie non satisfecit. P. A. Ad *Rom. III.* Scribit Apostolus : *Justificati gratis per gratiam ipsius.* Ergo. Resp. N. A. Ad *Probat.* D. A. Justificati sumus gratis, hoc sensu, quod Deus ex infinita sua benignitate, cum nos satisfacere non possemus, sponsorem admiserit Christum, qui per passionem suam nobis meritus est remissionem delictorum, C. A. Aliter, N. A. Quamvis satisfactio fuerit rigorosa respectu sponsoris, dici tamen quodammodo potest gratuita respectu debitoris. Vere enim Deus maximam gratiam hominibus praestitit, quod Filium suum sponsorem gratuito nobis donaverit, et solutionem illius pro hominibus gratuito acceptaverit.

CCCXLVIII. *Dices III.* Certum est, quod immensa Dei misericordia eluceat in reconciliatione hominum. Atqui nulla specialis Dei misericordia eluceret, si Deus plenam et integram satisfactionem a Christo exegisset. Ergo P. m. Creditor non est specialiter misericors erga debitorem, si ab illo vel a sponsore illius omne debitum usque ad novissimum quadrantem repetat. Ergo a pari. Resp. C. M. N. m. In hoc elucet specialis Dei misericordia, quod nobis, cum impares essemus solvendo debito, donaverit Filium suum unigenitum, illiusque satisfactionem acceptarit. Ad *probat.* C. A. N. C. Restitutio non respicit personam, sed rem debitam, tenditque ad aequalitatem; ut debitor non plus retineat quam ad ipsum pertinet, creditor vero non habeat minus quam ipsi debetur: igitur creditor solutionem ab alio factam pro debitore non potest rejice-

re. Contra satisfactio respicit personam, habetque persona laesa jus, ut ille ipse qui eam per contumeliam dehonoravit, poenas luat, et satisfaciat, rejecta alterius sponsoris vel mediatoris satisfactione. Quod si laesus mediatorem admittat, qui pro reo veniam precetur, poenamque subeat, is certe reo gratiam aliquam exhibet. Igitur cum Deus a nobis non in bonis, sed in honore laesus fuerit, non tenebatur satisfactionem Christi admittere, sed a nobis ipsis illam exigere poterat. Ergo cum satisfactionem Christi pro nobis admiserit, atque insuper Filium suum unigenitum nobis donaverit, non specialem modo, sed infinitam etiam misericordiam nobiscum exercuit.

CCCXLIX. *Dices IV.* Si Christus vere pro nobis satisfecit, peccatores non amplius tenentur Deo satisfacere per poenitentiam: sicut, si alius pro me expunxit debitum, non amplius ad solutionem teneor. Atqui. Ergo. Resp. N. M. Deus satisfactionem Christi pro omnibus hominibus non acceptavit quoad ejus effectus, nisi sub conditione, ut haec satisfactio Christi applicetur hominibus per diversa media, actusque poenitentiae ab eis eliciendos: Neque Christus ipse aliter a Deo acceptari voluit, et hominibus prodesse suam satisfactionem, nisi ea ipsis applicetur per bona opera, ex Gratia Christi elicita.

CCCL. *Dices V.* Ipsa Scriptura longe alium finem assignat Passionis Christi. I. Petri II. dicitur: *Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum ut sequamini vestigia ejus.* Ergo non mortuus est Christus ut nos redimeret, sed ut exemplum daret. Resp. D. A. Alium finem assignat secundarium, qui primarium excludat, N. A. Qui cum primario optime sta-

re potest, ejusque assecutionem promovet, C. A. N. C. Primarius finis Incarnationis, quod ad Deum spectat, fuit dilatatio divinae gloriae, et commendatio divinarum perfectionum, justitiae praecipue ac misericordiae: quod ad hominem pertinet, fuit aeterna salus humani generis, ut apertis verbis saepissime testatur Scriptura. Lucae XIX. *Venit Filius hominis quaerere et salvum facere quod perierat.* Ad Galat. IV. *Misit Deus Filium suum factum ex muliere; factum sub lege, ut eos, qui sub lege erant, redimeret.* I. ad Timoth. I. *Fidelis sermo, et omni acceptione dignus, quod Christus Jesus venit in hunc mundum peccatores salvos facere.* Secundarius finis, seu media quibus primarius obtineretur, fuerunt adjutorium divinae gratiae copiosius in nova Lege conferendae, et magisterium, sive doctrina coelestis, quam Christus ore suo nobis tradidit, et exemplo suo expressit.

CCCLI. *Objicitur II.* Ratio. Lex divina et humana prohibet, ne innocens pro nocente plectatur. Sic Deuteron. XXIV. dicitur: *Non occidentur patres pro filiis, nec filii pro patribus, sed unusquisque pro peccato suo morietur.* Ergo. II. Innocens non potest mortem acceptare pro nocente. Ergo Christus mori non potuit pro nobis. III. Ita redempti sumus, quo modo venditi. Sed venditi sumus sine pretio. Resp. ad I. Lex illa obligat terrenos judices, qui non habent supremam potestatem independentem a Deo, nec habent dominium directum in vitam innocentis. Aliter loquendum est de Deo, qui supremam ac independentem potestatem habet, et dominium plenum ac directum in vitam omnium hominum. Ad II. Resp. Id verum esse de puro homine, qui vitae suae dominus non est: At vero Christus,

Homo Deus, perfectum habebat vitae suae dominium. Ad III. N. M. Culpa et inobedientia nostra in diaboli potestatem venimus: sed redimi non potuimus, nisi interventu satisfactionis a Christo praestitae.

CCCLII. *Objicitur III.* Sequela. Si Christus pro nobis vere satisfecit, et mortuus est, sequitur nos plus debere Christo, quam Patri. Atqui hoc falsum est. Ergo. P. M. Conferenti plura beneficia debetur major amor. Atqui Christus plura contulit beneficia quam Pater. Ergo Christo major debetur amor quam Patri. Resp. I. Eadem objectio formari posset, etiamsi Christus improprie tantum pro nobis satisfecisset. Resp. II. N. M. Ad *probat.* C. M. in sensu explicando, et N. m. Conferenti beneficium obstricti sumus, non praecise propter beneficium collatum, sed propter benevolam voluntatem erga nos. Sic si quis caput tuum percutiendo ex odio, capitis dolorem quo prius affligebaris depelleret, illi certe obstrictus non fores. Ergo cum opera Verbi incarnati peracta sint voluntate et potentia communi toti Sanctissimae Trinitati, tribus divinis personis aeque sumus obstricti, praecipue cum alias jam Deo omnem amorem possibilem debeamus. Illud admitti potest, quod Sanctissimae Humanitati Christi, quae tot ac tanta pro nobis tulit, speciali titulo simus obligati, sed non majori.

CCCLIII. *Dices I.* Si vera fuisset redemptio, pretium fuisset solutum detinenti. Atqui non potest dici pretium persolutum fuisse daemoni, qui in servitute nos detinebat. Ergo. II. Si Christus pro nobis satisfecit, tunc etiam sibimetipsi satisfecisset. Ergo idem Christus simul dedit, et accepit solutionem: simul iratus quia postulabat satisfactionem; et simul placatus, quia

illam exhibuit. III. Si Christus pro omnibus satisfecit, omnes, etiam impii, salvarentur. Resp. ad I. Primarium detinentem esse Deum omnium Judicem, daemonem vero ministrum esse divinae justitiae: Reus autem, vel sponsor non custodi carceris, vel carnifici, sed judici poenas dat. Ergo pretium solutum fuit Deo, non daemoni. Ad II. Cum Christus duplicem habeat naturam, divinam et humanam, non satisfecit sibi ut homini, sed sibi ut Deo. Hinc iratus fuit idem et placatus, petiit et dedit satisfactionem, sub diverso respectu, et ratione diversae naturae. Ad III. N. sequelam. Perseverantibus in impietate non applicatur satisfactio Christi. Ergo non liberantur ab aeterno interitu. Illud hic probe advertendum est, quod satisfactio Christi in actu secundo non consistat in liberatione actuali a poenis aeternis; sed in eo praecipue quod Christus morte sua omnibus hominibus gratias sufficientes promeritus fuerit, quibus adjuti, si fideliter cooperari voluerint, aeternas poenas effugere possint. Qui enim v. g. captivo sufficiens dat pretium, quo debita expungere, sicque ex carcere expedire se valeat, recte dicitur pro illo satisfecisse, quamvis captivus, negligentia vel malitia sua, in pristinam libertatem restitutus non fuerit.

CONTROVERSIA XIII.

AN DEUS VELIT SERIO OMNES HOMINES, ADULTOS ET PARVULOS SALVOS FIERI: ET AN CHRISTUS PRO OMNIBUS SIT MORTUUS?

Contra Praedestinatianos, Calvinistas, et Jansenianos

CCCLIV.

Voluntas Dei sive actus divinae voluntatis, licet in se unicus sit ac simplicissimus, ratione tamen nostra, sive ob objecta ad quae divina voluntas fertur, sive ob modum quo circa illa versatur, sive ob effectus quos operatur, a Theologis in plures dividitur. Voluntas *antecedens* dicitur illa, quam Deus habet ex se ipso solo, independenter a bonis vel malis operibus creaturae. Talis est voluntas in Deo salvandi etiam reprobos. *Consequens*, est volitio quam Deus habet, non ex se solo, sed dependenter a bonis vel malis operibus creaturae. Talis est voluntas quam Deus habet damnandi reprobos propter eorum peccata, per impoenitentiam finalem consummata. Voluntas *beneplaciti* est vera ac proprie dicta Dei volitio, qua vere vult rem aliquam, v. g. salutem hominum. Voluntas *signi* non est vera volitio, sed tantum metaphorica, et signum volitionis. Tale est praeceptum, quo Deus Abrahamo mandavit, ut filium suum unigenitum Isaac immolaret: quod sacrificium Deus ne inefficaciter quidem volebat, sed solum ut Abraham se ad illud accingeret. Voluntas *efficax* dicitur ea, qua Deus

sic vult aliquid, ut determinatus sit ad superanda omnia impedimenta, et adhibenda omnia media, quibus reipsa illud fiat. Atque haec incompossibilis omnino est cum opposito illius quod Deus intendit. *Inefficax* est illa, qua Deus sic vult aliquid, ut non sit determinatus ad superanda omnia impedimenta: unde compossibilis est cum opposito illius quod Deus intendit. Voluntas *absoluta* dicitur quae a nulla conditione pendet, qualis fuit voluntas creandi mundum. *Conditionata* dicitur ea, quae ab aliqua conditione pendet. Talis est voluntas praemiandi hominem, si praemium mereatur. Voluntas *affective efficax*, *sed effective inefficax* est illa qua Deus, quantum est in se, sincere ac serio vult aliquid, ita ut per ipsum non stet quo minus res fiat, licet non sit eventura. *Affective*, *simulque effective efficax* dicitur illa, quam res volita absolute subsequitur, ita ut huic volitioni non possit resisti. Quaeritur modo, utrum Deus omnes homines, etiam reprobos, non tantum ante sed etiam post praevisum peccatum originale, voluntate beneplaciti, seria, et affective tantum efficaci, velit salvos fieri, ita ut per Deum non stet quo minus omnes, etiam reprobi, salventur? Item an Christus pro omnibus, non praedestinatis modo: sed etiam reprobis, eo fine ac intentione mortuus sit, ut mors sua illis omnibus ad vitam aeternam prodesset, quantum est in se, et omnibus, illius intuitu, darentur gratiae vere sufficientes, quibus salutem aeternam consequi possent, si vellent?

CCCLV. Pelagiani, et Massilienses saeculo V. docuerunt, Deum non habere voluntatem specialiter benevolam circa salutem salvandorum; sed universalem, indifferentem et aequalem circa omnes; ideoque aequa-

lia media omnibus dedisse: neque Deum posse homines salvare, nisi ipsi petant, et solis naturae viribus salutem desiderent; alioquin ajebant fore, ut Deus sit acceptor personarum. Praedestinatiani *Antelapsarii* ajebant, Deum, ante lapsum hominis primi, et eo secluso, aliquos ad vitam aeternam praedestinasse, ut in illis misericordiam suam ostenderet; alios vero absque ullis eorum demeritis ad mortem aeternam praeordinasse, ad ostendendam in illis justitiam suam: ideoque Christum pro solis praedestinatis mortuum fuisse. Tales fuere saeculo V. Lucidus Presbyter in Galliis, et saeculo IX. Gothescalcus Monachus Orbacensis, damnatus idcirco a Rabano Mauro in Synodo Moguntina A. C. 848. et ab Hincmaro Rhemensi in Synodo Carisiaca A. C. 849. *Postlapsarii*, mitigata paulisper majorum suorum severitate docent, Deum post Adami lapsum, ante praevisionem tamen actualium peccatorum, non velle serio omnium hominum salutem; sed propter peccatum originale quamvis illud in Baptismo remittatur, aliquos ex solo suo beneplacito reprobasse, quibus dein gratias sufficientes denegat; ac peccandi necessitatem inducit: aliquos vero, ex solo suo beneplacito, praedestinasse, quibus tales dat gratias, quae illorum voluntatem irresistibiliter expugnant. Tales sunt Calviniani, de quorum parente Calvino multi dubitant, an accensendus sit ante vel postlapsariis.

CCCLVI. Eadem, quoad substantiam, Jansenii Iprensis; ejusque discipulorum est doctrina. Lib. III. de gratia Christi, Cap. XX. asserit Jansenius, doctrinam de generali Dei voluntate salvandi omnes homines a Semipelagianis ortam esse, et inde in scholas derivatam: additque voluntatem salvandi omnes homines, si

quam Deus habet post Adae lapsum, esse nudam velleitatem, qualem Deus habet circa homines, vel Angelos damnatos. Quare Cap. XXI. docet, Christum mortuum esse pro salute aeterna electorum tantum; nec magis pro caeterorum hominum salute sanguinem suum fudisse, aut orasse, quam pro salute diaboli. Janseniani ad amoliendam a se atque Magistro suo Jansenio publicam invidiam, doctrinam hanc miris fraudibus, et aequivocationibus involvunt adeo, ut saepissime fucum faciant incautis, quibus mysterium iniquitatis nondum reseratum est, putenturque omnino Catholice hac in re sentire. Quippe si a Jansenistis postulaveris, utrum admittant in Deo antecedentem voluntatem salvandi omnes, non tantum abstractione facta lapsus primi hominis, sed etiam eo supposito? Respondebunt se admittere; quia tali voluntate Deus vult quidquid in se bonum ac rectum est. Rursus si quaesieris, an ea voluntas sit otiosa vel activa? Reponent activam esse ex qua Deus hominibus concedit, aut saltem dare paratus est gratias aliquas non tantum externas, sed etiam internas. Iterum si rogaveris, utrum illae gratiae possint hominem perducere ad salutem? Etiam affirmabunt; at solita fraude et aequivocatione: nempe gratias illas absolute et in se spectatas id posse, non vero relative ad praesentes subjecti circumstantias, et gradus praevalentis delectationis terrestris. Simili modo Christum mortuum esse pro omnibus dicunt, non pro solis praedestinatis, sed etiam pro reprobis. Si instes et urgeas, quo sensu id dicant? Ajunt, pro omnibus mortuum esse, quia mortuus est pro natura omnibus communi, (sed non quatenus in singulis est) pro omni genere, natione, statu, sexu, aetate, conditione: pro aliquibus ex omni tem-

pore; quia pretium quod dedit abunde est sufficiens pro omnibus, si pro omnibus fuisset oblatum: quia etiam reprobis quibusdam dona quaedam temporalia fidei, spei, charitatis etc. morte sua promeritus est. Si vero urgeas ulterius, sitne ita pro omnibus, etiam reprobis, mortuus Christus, ut pro salute aeterna vel unius reprobi sanguinem fuderit? Haerebit unda, nihilque ad haec responsi ex illis elicueris, aut missis ambagibus, id pernegabunt: qui vero projectae omnino sunt audaciae, et longo fallendi usu exercitati, reponent, Christum etiam pro salute reproborum mortuum fuisse, quia illis meruit gratias, quae absolute, et in se spectatae, ac in aliis circumstantiis, possent homines illos ad salutem perducere; sed quae relative ad praesentes concupiscentiae superioris vires non possunt. Denique Christum voluisse reproborum salutem ea voluntate, quae non rationis est, sed naturae, id est, motu naturalis cuiusdam compassionis ortae ex ipsa naturae nostrae infirmitate: eo fere modo; quo imminente morte, taedii ac timoris sensum pro infirmitate naturae humanae expertus fuit.

CCCLVII. Haec Jansenianorum doctrina si vera foret, sequeretur I. Reprobis non dari gratias vere hic et nunc sufficientes ad salutem consequendam. II. Liberum arbitrium hominis sublatum esse et periisse. III. Dei praecepta hominibus justis volentibus et conantibus, secundum praesentes quas habent vires, saepe esse impossibilia. IV. Ad merendum vel demerendum in statu naturae lapsae non requiri in homine libertatem a necessitate, sed sufficere libertatem a coactione. V. Deum tyrannum esse crudelissimum. Praeciperet enim etiam reprobis, ut poenitentiam agant, pravisque cupiditatibus resistant; quod tamen illi praestare omnino nequeunt;

cum sufficientibus auxiliis destituantur, sine quibus prorsus impossibile est poenitentiam agere, aut tentationem superare ut oportet, utque ad salutem aeternam expedit. Ergo impossibilia praeciperet; gravissimasque poenas a miseris illis idcirco expeteret. Ex quo patet praecipuum Jansenianae haeresis virus in hac Jansenii propositione, quae est ordine quinta inter damnatas ab Innocentio X. contineri: *Semipelagianum est dicere, Christum pro omnibus hominibus mortuum esse, et sanguinem fudisse.* Errores, fraudes ac dolos Pelagianorum Massiliensium, Gotescalchi, et Jansenii commodiore loco exhibebimus, nimirum Tomo V. in praeviis Dissertationibus Historicis.

CCCLVIII. *Conclusio I.* Deus supposito etiam peccato originali, voluntate beneplaciti, seria, et antecedente vult omnes et singulos homines salvos fieri, ita ut per ipsum non stet quo minus omnes salvi fiant. Prob. I. Auctoritate Scripturarum. I. ad *Timotheum II.* scribit Apostolus: *Obsecro igitur primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus: pro Regibus et omnibus, qui in sublimitate sunt, ut quietam et tranquillam vitam agamus in omni pietate et castitate. Hoc enim bonum est et acceptum coram Salvatore nostro Deo; qui omnes homines vult salvos fieri, et ad agnitionem veritatis venire.* Quibus verbis Apostolus intelligit omnes omnino homines, nullo excepto, ac de voluntate beneplaciti ac seria loquitur; verba enim Scripturae, juxta regulam Augustinianam ab omnibus receptam, sumi debent in sensu proprio, nisi clarior Scripturae locus, traditio, aut evidens ratio obsistant. Praeterea tam generaliter intelligit Apostolus, Deum velle omnes homi-

nes salvos fieri, quam generaliter intelligit orandum esse pro omnibus. Atqui orandum est pro omnibus, nullo excepto. Ergo Deus nullo excepto vult omnes homines salvos fieri. P. M. Apostolus probat orandum esse pro omnibus quia Deus vult omnes homines salvos fieri. Ergo cum universalior esse nequeat conclusio quam praemissae, tam generaliter intelligit Deum velle omnes homines salvos fieri quam generaliter intelligit orandum esse pro omnibus. II. Petri III. v. 9. dicitur de Deo: *Nolens aliquos perire, sed omnes ad poenitentiam reverti.* Ergo si Deus neminem vult perire, et omnes ad poenitentiam reverti, hoc ipso omnes et singulos quantum in se est vult salvos fieri. Neque voluntas haec Dei praescindit a peccato originali, aut aliis actualibus: a quo enim peccato reverti tunc poterant homines, aut cujus poterat eos poenitere, si nullum supponatur extitisse? *Joan. XVII.* v. 12. ait Christus: *Quos dedisti mihi, custodivi: et nemo ex eis periit, nisi filius perditionis.* Et v. 24: *Pater, quos dedisti mihi, volo ut ubi sum ego, et illi sint mecum; ut videant claritatem meam, quam dedisti mihi.* Ergo filius perditionis, id est, Judas Iscariotes unus fuit ex eis, quos Deus Pater Filio suo dederat, ut viderent claritatem Christi in coelis. Ergo Deus vult etiam salvari non tantum praedestinatos, sed etiam reprobos. Ergo ruit fundamentum Jansenii docentis, non dari in Deo aliam voluntatem quam affective et effective efficacem. Quantum hic locus Jansenistas premat, satis ipsi ostenderunt in Gallica Scripturae versione Montensi. Ut enim observat *Jacobus Fontaine* in Constitutione *Unigenitus* Theologice propugnata, Tomo I. Propositione XXX. Cap. XII, ne Judas unus inveniretur ex iis, quos Deus Pater Christo dederat ut haberent

vitam aeternam, propria authoritate particulam *nisi* in particulam adversativam *sed* verterunt, quasi dictum a Christo fuisset: Nemo ex eis, quos dedisti mihi, periit; sed tantum filius perditionis, qui ex illis non erat.

CCCLIX. Prob. II. Auctoritate Patrum Graecorum et Latinorum. *S. Methodius* Martyr, auctor pervetus, in Libro de Resurrectione, apud *Oecumenium* in Cap. IX. Epist. ad Romanos de illo Apostoli loco disserens, in quo vasorum differentiam ponit, *Aliud quidem vas*, inquit, *in honorem: aliud vero in ignominiam. Non quod alios bonos, alios non bonos faciat: absit. Verum Dei quidem bonitas ad omnes communiter pertinet: et quantum in ipso situm est, hoc est secundum ipsius consilium, et voluntatem, vellet omnes probos, et fideles esse, ac virtute praeditos. Sed ut jus, potestatemque divinam exprimeret, qua quaecunque libet facere potest, istud posuit.* S. Cyrillus Jerosolymit. Catech. XVIII. *Cum benignus sit Dominus, non unum vel alterum tantum; sed multos ad aeternae vitae januam aditus aperuit; ut omnes ea, quantum in ipso est, nullo impediente potiantur.* S. Basilius Hom. in Psalm. XXIX. *Quid ergo dicit? nimirum hoc ipsum esse, quod Deus vult omnes vitae fieri participes: quae autem calamitates accidunt, eas non de ipsius voluntate fieri, sed pro eorum qui peccaverunt merito decerni.* S. Chrysostomus Hom. XVI. in Epist. ad Rom. *Si omnes peccaverunt, cur alii salutem adepti sunt, alii perierunt? Nempe quoniam non omnes accedere voluerunt. Alioqui, quantum in ipso fuit, omnes salvati essent; nam et omnes erant vocati.* S. Cyrillus Alexand. Lib. II. de Recta Fide ad Reginas: *Quantum ad Dei voluntatem pertinet, et ad insitam ejus naturae benignitatem, omnes essemus filii;*

nec ab ipsius affinitate ullus excideret. Verum, ut David testatur, tamquam homines morimur, et sicut unus de principibus cadimus, quod carnis affectionibus mentem nostram subjicimus. S. Isidorus Pelusiota Lib. II. Epist. CCLXX. *Etenim modis omnibus salvari vult eos, qui in vitio voluntantur, et ad eos allegat, qui remedium adhibeant; non ignorans quidem fore, ut illi morbo intereant: sed ut omnem eis excusationem eripiat. Nam etsi ab insania non resipiscant isti; hoc tamen inde fructus consequitur, quod suas ipse partes sit exsecutus.*

CCCLX. E Latinis S. Hilarius in Psalm CXVIII. *Stat od ostium Verbum Dei, et pulsat ostium animae nostrae, et dicit: Ecce stans ante ostium pulso: siquis aperuerit mihi ostium, ingrediar ad eum. Vult ergo semper introire: sed a nobis, ne introeat, excluditur. Claudimus enim per haec corporis vitia animae nostrae aditum. Qui si coeperit emundatis omnibus patere, illico introire modo Solis, qui clausis fenestrae valvis introire prohibetur; patentibus vero totus immittitur. Ipsi quidem semper ut illuminet, promptum est: sed lumen sibi domus ipsa obseratis aditibus excludit. Est enim Verbum Dei Sol justitiae, assistens unicuique, ut introeat, nec moratur lucem suam apertis aditibus infundere.* S. Ambrosius Lib. II. de Abel et Cain, Cap. III. *Omnibus opem sanitatis detulit: ut quicunque perierit, mortis suae causas sibi adscribat: qui curari noluit, cum remedium haberet, cum posset evadere: Christi autem manifesta in omnes praedicetur misericordia, eoquod ii qui pereunt, sua pereant negligentia: qui autem salvantur, secundum Christi sententiam liberentur: Qui omnes homines vult salvos fieri, et in agni-*

tionem veritatis venire. S. Hieronymus Comment. in Cap. I. Epist. ad Ephesios: *Vult quaecunque sunt plena rationis, atque consilii: vult salvari omnes, et in agnitionem veritatis venire. Sed quia nullus absque propria voluntate salvatur (liberi enim arbitrii sumus,) vult nos bonum velle: ut cum voluerimus, velit in nobis et ipse suum implere consilium.* S. Paulinus Nolanus Epist. II. *Omnem, quantum in ipso est, hominem salvum fieri vult, qui fecit omnes; nam et idcirco descendit ad nos, ut ad illum ascenderemus.* Et Epist. XXIX. *In omni loco plura quotidie mirabilia solito signa crebrescunt, ut omnem, quantum in ipso est, hominem salvum faciat. Ostendit in raris, quod omnibus, si velint, prosit.*

CCCLXI. Eadem fuit doctrina S. Augustini, quem Janseniani obtorto collo sibi conantur vindicare. Lib. de Catechizandis Rudibus, Cap. XXVI. scribit: *A quo interitu, hoc est, poenis sempiternis Deus misericors volens homines liberare, si sibi ipsi non sint inimici, et non resistant misericordiae Creatoris sui, misit Unigenitum Filium suum.* Et Lib. de Spiritu et littera, qui certe genuinus est Augustini foetus, quamvis Typographi incuria vel fraude omissus fuerit in Editione Lovaniensi, Cap. XXXIII. ait: *Vult autem Deus omnes homines salvos fieri, et in agnitionem veritatis venire; non sic tamen, ut eis adimat liberum arbitrium, quo vel bene, vel male utentes justissime judicentur. Quod cum fit, infideles quidem contra voluntatem Dei faciunt, cum ejus Evangelio non credunt: nec ideo tamen eam vincunt, verum se ipsos fraudant magno et summo bono, malisque poenalibus implicant, experturi in suppliciis potestatem ejus, cujus in donis mise-*

ricordiam contempserunt. Ita voluntas Dei semper invicta est: vinceretur autem, si non inveniret quid de contemptoribus faceret, aut ullo modo possent evadere quod de talibus ille constituit. Jansenius quidem ad declinandam vim horum verborum, quibus ipsum jugulum Jansenianae haereseos petitur, ait S. Augustinum non ex propria, sed ex Semipelagianorum sententia ibi loqui, et mirabili hallucinatione objectionem pro solutione a Theologis nostris acceptam esse. Sed frustra id a Jansenio dicitur, et nullo fundamento, ut manifeste ex ipso contextu demonstratur. Plura Augustini loca recenset *Laurentius Alticotius* in Summa Augustiniana, Parte I. Quaest. III. Art. I. Et Parte VI. Quaest. I. Art. II.

CCCLXII. Magistrum sequitur fidelissimus discipulus, *S. Prosper Aquitanicus* in Responsione ad octavam Objectionem Gallorum: *Remoto obscurarum turbine quaestionum, ad revelatae nos gratiae latitudinem conferamus, dicamusque cum Apostolo, Quoniam Deus vult omnes homines salvos fieri, et in agnitionem veritatis venire. Et iterum dicamus cum Apostolo, Qui est Salvator omnium, maxime fidelium.* Et in Respons. ad secundam Objectionem Vincentianam: *Sincerissime credendum atque profitendum est, Deum velle, ut omnes homines salvi fiant. Siquidem Apostolus, cujus ista sententia est, sollicitissime praecipit, quod in omnibus Ecclesiis piissime custoditur, ut Deo pro omnibus hominibus supplicetur: ex quibus quod multi pereunt, pereuntium est meritum; quod multi salvantur, salvantis est donum.*

CCCLXIII. *Conclusio II.* Christus pro omnibus omnino et singulis hominibus mortuus est. Prob. I. Authoritate Scripturarum. I. ad Timoth. II. *Qui dedit se*

metipsum redemptionem pro omnibus. Ad Rom. VIII. *Qui etiam proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum.* II. ad Cor. V. v. 14. *Si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt; et pro omnibus mortuus est Christus.* Ubi Apostolus ex eo, quod pro omnibus mortuus sit Christus, colligit omnes omnino homines mortuos esse per peccatum Adami. Atqui haec conclusio legitima non foret, si Christus non esset mortuus pro omnibus hominibus, nullo excepto; quia conclusio universalis inferri non potest, nisi ex praemissa saltem aeque universali. I. ad Timoth. IV. *Speramus in Deum vivum, qui est Salvator omnium hominum, maxime Fidelium.* Quibus nempe copiosiores dantur gratiae, quam aliis. I. Joan. II. *Ipse est propitiatio pro peccatis nostris; non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi.* Id est, non pro peccatis nostris tantum, qui sumus fideles; sed pro peccatis etiam infidelium totius mundi. I. ad Cor. VIII. *Et peribit infirmus in tua scientia frater, propter quem Christus mortuus est?* Ex quo loco hoc argumentum instruit *Joannes Malderus*, Episcopus Antuerpiensis, contra Calvinistas in Antisynodicis, Cap. VII. Nullus electus perit. Aliquis propter quem Christus mortuus est, perit. Ergo aliquis, propter quem mortuus est Christus, non est electus. Caeterum observo, in citatis textibus Christum mori pro omnibus, in sensu Ecclesiae idem dicere, ac mori ea intentione, ut mors illa prosit omnibus ad vitam aeternam, juxta illud Pauli II. ad Cor. V. v. 15. *Pro omnibus mortuus est Christus, ut et qui vivunt, jam non sibi vivant, sed ei, qui pro ipsis mortuus est et resurrexit.* Praeterea Christum mori pro electis, est mori pro aeterna electorum salute. Ergo

Christum mori pro omnibus idem significat, ac illum mori pro aeterna omnium salute.

CCCLXIV. *Prob. III.* Auctoritate Patrum Graecorum et Latinorum. Clemens Alexandrinus Lib. VII. Stromatum ait: *Servator propter suam excellentem benignitatem, et in hominem charitatem, non despecta carnis humanae imbecillitate, sed ea indutus, ad communem venit hominum salutem.* S. Gregorius Nazianzenus Orat. XXV. inter beneficia omnibus impensa numerat *ipsas etiam Christi perpessiones, per quas omnes reformati sumus, nullo penitus excepto, qui eidem Adamo participavimus, et a serpente decepti, et per peccatum morte affecti, ac per coelestem Adamum saluti restituti; atque ad vitae lignum, unde excideramus, per ignominiae lignum revocati sumus.* Idem Orat. II. in Pascha, passionem et mortem Christi vocat, *non exiguae cujusdam partis terrarum orbis, sed totius mundi expiationem numquam intermorituram* S. Basilius in Libro regularum fusius disputatarum, in Responsione ad Quaestionem II. ait, daemonem Christo exprobraturum, *quod cum neque procreaverit nos, nec mortuus sit pro nobis, nihilominus in rebellione, ac Dei mandatorum contemptu morigeros sibi nos habuerit. Equidem hujusmodi probrum in Dominum conjectum, atque hanc inimici jactantiam acerbiorem mihi quibusvis gehennae suppliciis videri fateor.* S. Chrysostomus in Expositione Epist. ad Galatas explicans illa verba, *Qui dilexit me, et tradidit semetipsum, pro me*, ait Paulum id dixisse, *ut ostenderet unumquemque nostrum tantae Christo Domino gratiae debitorem esse, quantae si sui tantummodo causa venisset. Non enim detrectasset vel pro uno tantumdem curae ac benignitatis ostendere. Ita*

ille quemlibet hominum tanta charitatis mensura complectitur, quanta orbem universum. Quocirca Sacrificium quidem ipsum pro tota natura oblatum fuerat: qui autem usum Sacrificii percipiunt, soli sunt credentes.

CCCLXV. E Latinis *S. Hilarius* Commentario in Psalm. CXVIII. agens de exprobratione illa, quam in oppida Corrozaim et Bethsaida distrinxit Dominus, haec subjicit: *Quod ab illis coeptum, necesse est, ut in omnes ejusdem criminis par fiat: et tunc humano generi exprobret non poenitenti, neque in viam Evangelicam pergenti, id quod in Psalmo continetur, Quae utilitas in sanguine meo, dum descendo in corruptionem? Exprobrat enim superbis, atque maledictis, cur nihil in Sacramento sanguinis sui atque mortis utilitatis suae esse existimarunt, cum ille nostri causa et natus, et passus, et mortuus sit.* S. Ambrosius Lib. II. de Poenitentia, Cap. VIII. *Qui lapsu alieno gaudet, diaboli gaudet victoria. Et ideo doleamus magis, cum audimus periisse hominem, pro quo Christus mortuus est, qui nec in messe stipulam negligit.* Et in Psalm. CXVIII. *Plena est ergo terra misericordia Domini; quia omnibus est data remissio peccatorum. Super omnes Sol oriri jubetur. Et hic quidem Sol quotidie super omnes oritur. Mysticus autem Sol ille justitiae omnibus ortus est, omnibus venit, omnibus passus est, et omnibus surrexit. Ideo autem passus est, ut tolleret peccatum mundi. Si quis autem non credit in Christum, generali beneficio ipse se fraudat.* S. Hieronymus in Epist. ad Oceanum: *Mentitur Joannes Bapista et digito Christum et voce demonstrans, Ecce Agnus Dei ecce qui tollit peccata mundi, si sunt adhuc in saecu-*

lo quorum Christus peccata non tulerit. S. Leo M. Serm. I. de Nativit. *Una cunctis laetitiae communis est ratio: quia Dominus noster peccati mortisque destructor sicut nullum a reatu liberum reperit, ita pro liberandis omnibus venit.* Et Serm. I. de Passione Domini Judaeos alloquens: *Et tamen tanta est bonitas nostri Redemptoris, ut etiam vos possitis consequi veniam, si Christum Dei Filium confitendo, illam parricidalem malitiam relinquatis. Non enim Dominus in Cruce frustra oravit, dicens, Pater dimitte illis, quia nesciunt quid faciunt. Quod remedium nec te Juda transiret, si ad poenitentiam confugisses, quae te revocaret ad Christum, non quae instigaret ad laqueum.*

CCCLXVI. His plenissime suffragatur S. Augustinus, quem Janseniani, reclamante licet conscientia, totum esse suum vociferantur. Tract. IV. in Joan. scribit: *Populi autem spernentes per superbiam suam humilitatem Dei, crucifixerunt Salvatorem suum, et fecerunt damnatorem suum.* At quomodo reprobi ex crucifixo Salvatore suo fecere damnatorem, si illorum salutem Christus nullatenus voluit? Tract. XII. in Joann. *Ergo quantum in medico est, sanare venit aegrotum. Ipse se interimit, qui praecepta medici observare non vult. Venit Salvator in mundum: quare dictus est mundi, nisi ut salvet mundum, non ut judicet mundum? Salvari non vis ab ipso? ex te judicaberis.* Enarratione in Psalm. CXV. *Judicabit orbem terrarum in aequitate: non partem, quia non partem emit. Totum judicare habet, quia pro toto pretium dedit.* Sermone CCCXLIV. *Sanguis Domini tui, si vis, datus est pro te. Si nolueris esse, non datus est pro te. - - Semel dedit, et pro omnibus dedit.* Lib. II. de Symbolo ad Cathecume-

nos; Cap. VIII. *Ecce hominem, quem crucifixistis; ecce Deum et hominem, in quem credere noluistis. Videtis vulnera quae inflixistis, agnoscitis latus, quod pupugistis: quoniam et per vos, et propter vos apertum est, nec tamen intrare voluistis. Qui non estis redempti pretio mei sanguinis*, (redemptione scilicet utili ac fructuosa) *non estis mei: Discedite a me in ignem aeternum etc. Festinet unusquisque cum vivit, ut vivat: currat, ut ejus pretioso sanguine redimatur; ne cum non fuerit inventus in numero redemptorum, in numero maneat perditorum.* Lib. II. Operis imperfecti, Num. CXXXIII. *Unus pro omnibus mortuus est o Juliane: Non hoc Augustinus, sed Apostolus dixit; immo ipse per suum Apostolum Christus. -- Multi quippe isti, ipsi sunt omnes, de quibus alio loco dicit, Sicut in Adam omnes moriuntur etc.* Denique ne Janseniani dicant per to *omnes* intelligi tantum omnes electos, non autem omnes et singulos homines, etiam reprobos, Enarratione II. in Psalm. LXVIII. scribit: *Judas traditor punitus est, et Christus crucifixus est. Sed nos redemit sanguine suo, et punivit illum de pretio suo. Projecit enim pretium argenti, quo ab illo Dominus venditus erat; nec agnovit pretium, quo ipse a Domino redemptus erat. Factum est hoc in Juda.* Ergo juxta Augustinum Judas, non electus utique sed reprobus, redemptus fuit a Christo. Ergo omnes homines, etiam reprobi, a Christo redempti sunt, redemptione quamvis infructosa ex ipsorum malitia, non ob defectum redimentis.

CCCLXVII. Prob. III. Auctoritate Conciliorum. Nicaenum I. in Symbolo profitetur: *Qui propter nos homines, et propter nostram salutem descendit de coelo, et incarnatus est, et homo factus, passus est, et resur-*

texit. Saeculo V. Synodus *Arelatensis III.* et *Lugdunensis* Lucidi Presbyteri errores damnavit, approbata Fausti Epistola ad Lucidum, ipsique Fausto hos errores confutandi provincia demandata. Ipse Lucidus in libello emendationis ad Episcopos Gallicanos, errores suos juxta Concilii Arelatensis Decretum ejuravit. *Damno vobiscum*, inquit, *sensum illum, qui dicit quod Christus Dominus et Salvator noster mortem non pro omnium salute susceperit.* Eumdem errorem Saeculo IV. in Gothescalco proscripsit Synodus Moguntina et Carisiaca, quae Capitulo III. ait: *Deus Omnipotens omnes homines sine exceptione vult salvos fieri, licet non omnes salventur. Quod autem quidam salvantur, salvantis est domnum: quod autem quidam pereunt, pereuntium est meritum.* Et Capitulo IV. *Christus Dominus noster, sicut nullus hominum est, fuit, vel erit, cujus natura in illo assumpta non fuerit; ita nullus fuit, est, vel erit homo, pro quo passus non fuerit; licet non omnes passionis ejus mysterio redimantur.* Tridentinum Concilium Sess. VI. Cap. II. ait: *Quo factum est, ut coelestis Pater -- Christum Jesum Filium suum -- ad homines miserit; ut et Judaeos, qui sub lege erant, redimeret, et gentes, quae non sectabantur justitiam, justitiam apprehenderent, atque omnes adoptionem filiorum reciperent.* Ergo si Christus in hunc finem missus est a Patre, certum est fudisse sanguinem ex hac intentione, ut etiam gentes adoptionis beneficio potirentur. Et Cap. III. ait: *Verum etsi ille pro omnibus mortuus est, non omnes tamen mortis ejus beneficium recipiunt, sed ii dumtaxat, quibus meritum passionis ejus communicatur.* Ubi manifeste Concilium supponit, Christum mortuum esse etiam pro illis qui non salvantur, id est, pro reprobis.

CCCLXVII. Prob. IV. Auctoritate Pontificum, qui condemnarunt propositiones Jansenii, quarum quinta sic sonat: *Semipelagianum est dicere Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum esse, aut sanguinem fudisse.* Innocentius X. hanc propositionem damnavit tamquam *falsam*, *temerariam*, *scandalosam*, *et intellectam eo sensu, ut Christus pro salute dumtaxat praedestinatorum mortuus sit*, *impiam*, *blasphemam*, *contumeliosam*, *divinae pietati derogantem*, *et haereticam.* Ex quo sequitur, dogma Catholicum esse, quod Christus mortuus sit pro salute aliquorum saltem reproborum; neque contrarium defendi posse sine manifesta haereseos nota. Quod vero pro omnibus omnino ac singulis sit mortuus, aliqui fide divina credendum esse contendunt; alii vero Theologi non esse equidem dogma fidei Catholicae dicunt; fatentur tamen esse proximum fidei, ac omnino certum et indubitatum. Idem pari de causa, atque ob necessariam doctrinae consecutionem, dicendum est de voluntate Dei antecedente ac seria, ut omnes homines salvi fiant. Clemens XI. in celeberrima Constitutione *Unigenitus* doctrinam Paschasii Quesnelli, qui quintam etiam Jansenii propositionem in Reflexionibus suis moralibus renovaverat, iterato proscripsit. Propositio inter Quesnellianas ordine XXX. sic sonat; *Omnes, quos Deus vult salvare per Christum, salvantur infallibiliter.* XXXI. *Desideria Christi semper habent suum effectum; pacem intimo cordium infert, quando eis illam optat.* XXXII. *Jesus Christus se morti tradidit ad liberandum pro semper suo sanguine primogenitos, id est, electos de manu Angeli exterminatoris.* XXXIII. *Proh.! quantum oportet bonis terrenis, et sibimet ipsi renuntiasse, ad hoc ut quis fiduciam habeat sibi, ut ita*

dicam, appropriandi Christum Jesum, ejus amorem, mortem, et mysteria, ut facit S. Paulus, dicens. Qui dilexit me, et tradidit semetipsum pro me.

CCCLXIX. Prob. V. Ratione Theologica. I. est: Cum voluntas Filii semper perfectissime conformis fuerit voluntati Patris, Christus passionem suam Patri obtulit eo modo, et pro quibus Pater illam volebat offerri. Ergo cum Pater serio velit, quantum in se est, omnes homines salvos fieri, Filius pro omnibus omnino ac singulis passionem suam Patri obtulit, ut omnibus ac singulis, quantum in se est, ad aeternam salutem prodesset. II. Si Christus pro omnibus mortuus non esset, actum foret de fundamento et certitudine spei theologicae, quam tamen saepius in vita tenemur elicere. Si enim certi non sumus, Deum quantum est in se, serio velle omnes homines ac singulos salvos fieri, neque Jesum Christum Advocatum ac Redemptorem nostrum sanguinem suum fudisse ut illius intuitu gratiae nobis conferantur, quibus aeternam salutem consequi possimus; quonam pacto firmissime sperare possemus auxilia veresufficientia, aut sine illis aeternam gloriam nos adepturos? Merito omnino timendum nobis semper foret, ne nos pariter ex illorum numero simus, quos Deus ex solo suo beneplacito aeternum vult a coelo exclusos.

CCCLXX. *Conclusio III.* Beneficium mortis Christi, ac seria et antecedens Dei voluntas ut omnes homines salvi fiant, extendunt se etiam ad parvulos, sive intra, sive extra uterum maternum sine baptismo ex hac vita decedentes. Prob. I. eadem Scripturarum ac Patrum auctoritate, qua prius ostendimus Deum velle, quantum est in se, ut omnes homines salvi fiant, et Christum sanguinem suum fudisse pro omnibus ac sin-

gulis hominibus, absque ulla omnino restrictione ad sexum, aetatem, conditionem, patriam etc. Prob. II. peculiariter auctoritate *S. Augustini*, qui Lib. III. contra Julianum, Cap. XXV. scribit: *Etiam pro parvulis mortuus est; quia et ad ipsos pertinet sanguis, qui in remissionem fusus est peccatorum.* Et Lib. IV. contra eumdem Julianum, Cap. VIII. *Numquid homines non sunt* (parvuli) *ut pertineant ad id, quod dictum est, omnes homines?* (vult salvos fieri.) Lib. II. de nuptiis et Concupiscentia, Cap. XXXIII. *Qui proprio Filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit eum. Puto, quod ita dicat, Christum traditum pro omnibus nobis, ut in hac causa parvuli non separentur a nobis.* Prob. III. Ratione. Est incredibile, quod Deus benevolentior sit erga scelestissimos adultos, quam erga innocentes parvulos. Ergo Deus parvulis etiam providit de mediis sufficientibus, quae si applicarentur, ad baptismum pervenirent; ita ut per Deum non stet, quo minus ad baptismum perveniant.

CCCLXXI. *Quaeres*, quomodo ista media parvulis a Deo praeparentur? R. I. Non potest dici haec media collata ipsis fuisse in causa, id est, in Adamo, ne in originale peccatum inciderent. Haec enim voluntas ut omnes parvuli salvi fiant, datur in Deo etiam supposito ac praeviso peccato originali. Neque dici potest II. Deum pro parvulis instituisse media communia, v. g. baptismum, quae si parvulis non applicentur, id non Deo sed causis necessariis tribuendum sit, quarum cursum Deus ut author naturae impedire non teneatur. Ratio est, quia causarum necessariarum effectus fiunt authore Deo, et positive ab illo intenduntur. Ergo non haberet Deus seriam voluntatem, ut parvuli illi salvi fiant.

Neque dici potest III. Deum praeparasse parvulis gratias illustrationis, aut inspirationis; quia illarum capaces non sunt. Neque IV. cum Semipelagianis, parvulos ad baptismum non pervenire, quia a Deo praevidentur abusuri sua libertate si ad adultam aetatem pervenirent. Deus enim quemlibet praevidet aliquibus auxiliis consensurum, et aliquibus dissensurum, si darentur, et si ad annos discretionis perveniret. Ergo non datur potior ratio, cur magis non perveniant ad baptismum, quam ad illum perveniant. Dicendum itaque videtur, mediate tantum parvulis conferri salutis media, in quantum nempe Deus ob merita Christi, ex sincero salutis eorum desiderio, salutem parvulorum pendere vult a libertate parentum, vel aliorum hominum, qui si fuissent obsecuti immissis inspirationibus, parvuli ad baptismum pervenissent. Atque haec ipsa est doctrina *Auctoris* Librorum de Vocatione Gentium, quos aliqui S. Prospero Aquitanico tribuunt. Lib. II. Cap. XXIV. ita scribit laudatus Author: *Non irreligiose arbitror credi, quod isti paucorum dierum homines ad illam pertineant gratiae partem, quae semper universis impensa est nationibus: qua utique si bene uterentur eorum parentes, etiam ipsi per eosdem juvarentur.* Quod igitur multi parvuli absque baptismo decedant, id ex parentum, vel aliorum hominum, quorum libertati Deus salutem parvulorum alligavit, defectu provenit. Hic autem defectus non debet semper esse peccatum grave ab illis commissum; sed quandoque veniale sufficit, aut etiam imperfectio, v. g. neglectus inspirationis divinae, absque cognitione alicujus obligationis.

OBJECTIONES.

CCCLXXII. *Objicitur I.* contra I. Conclusionem, Authoritas Scripturarum. Malachiae I. ait Deus: *Jacob dilexi, Esau vero odio habui.* II. Exodi X. *Induravit autem Dominus cor Pharaonis.* Ergo Deus non vult reprobos salvos fieri. R. N. C. Nam I. sensus citati loci est: *Esau vero minus dilexi*: qui loquendi modus apud Hebraeos usitatus est, quod careant comparativis. Patet id ex illo Lucae XIV. *Si quis venit ad me, et non odit patrem et matrem etc.* Ubi certum est, non praecipi nobis odium erga parentes, sed ne illos Deo praeferamus prohiberi. II. Sermo ibi non est de aeternis, sed de temporalibus bonis. Et quamvis ibi de reprobatione Esau ageretur, intelligendus foret locus ille de voluntate Dei consequente praevisionem demeritorum Esau, non vero de antecedente. Ad II. R. Deus cor Pharaonis induravit, non positive, et impertiendo malitiam; sed negative, subtrahendo nimirum illi gratias efficaces, quas dare nullo modo tenebatur. Sed uberior de his erit nobis sermo Tomo IV. et V.

CCCLXXIII. *Dices I.* Vox *omnis*, qua Apostolus utitur I. ad *Timoth. II.* non denotat omnes omnino homines, sed multos ex illis. Sic Gen. VI. dicitur: *Omnis caro corruperat viam suam.* Et Psal. XIII. *Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt.* Ergo solidum argumentum ex illo loco instrui nequit. R. N. A. Verba Scripturae in proprio ac stricto sensu sumenda sunt, nisi quid obstet. Atqui hic nihil obstat quo minus ea in proprio ac stricto sensu sumantur: immo SS. PP., et Ecclesia ea sic interpretantur: neque alius Scripturae locus ostendi potest, quo contrarium asseratur.

CCCLXXIV. *Dices II.* Voluntas illa, quam Deus habet ut omnes homines salvi fiant, est tantum voluntas signi, vel simplex complacentia de eorum salute ut possibili, aut velleitas aliqua conditionata et inefficax, qua vellet ipsos salvari, si morerentur in gratia: ideoque S. Thomas I. Parte, Quaest. XIX. Art. VI. ad I. vocat illam, voluntatem *secundum quid.* Ergo ex Scriptura non probatur voluntas seria, et beneplaciti. R. N. A. voluntas signi, complacentia, ac mera velleitas, non sunt voluntas proprie dicta, quam Scripturae in Deo adstruunt, vi cujus Deus possit dici serio velle salutem hominum: talem enim complacentiam Deus etiam habere potest de salute daemonum ut possibili. Porro ex veteribus Theologis solus Capreolus amorem complacentiae circa salutem omnium hominum statuit in Deo; alii vero stant pro nobis. Et quamvis plures ex illis contrariae fuissent opinionis, nihil tamen certitudinis sententiae nostrae decederet. S. Thomas per voluntatem secundum quid non intelligit meram velleitatem quae nihil praestet, nec voluntatem illam vocat velleitatem comparate ad omnem sinceram voluntatem, qualis esse potest voluntas effective inefficax et conditionata; sed prout velleitas opponitur voluntati absolutae, et effective efficaci. Quando autem S. Thomas dicit, quod voluntas antecedens non habeat effectum, loquitur de effectu principali, seu de collatione ipsius salutis. Igitur voluntas seria, quam Deus habet ut omnes homines salvi fiant, includit quidem complacentiam, et voluntatem conditionatam, non tamen nudam, et penitus inefficacem; sed quae sit serium, et ardens desiderium, Deumque determinet ad conferenda auxilia sufficientia, ita ut per Deum non stet quo minus homo salvetur.

Licet itaque haec voluntas non sit absolute efficax respectu salutis, est tamen absolute efficax respectu mediorum sufficientium ad salutem.

CCCLXXV. *Objicitur II.* Auctoritas Patrum. *S. Augustinus* locum illum Apostoli I. ad Timoth. II. *Qui vult omnes homines salvos fieri*, in Enchiridio, Cap. CIII. et Lib. de Corrept. et Grat. Cap. XV. triplici modo explicat. Ac I. quidem hoc sensu, quod nullus salvetur nisi per divinam voluntatem, et per Christi merita. II. Hunc locum interpretatur pro generibus singulorum, non pro singulis generum, hoc scilicet sensu, quod nulla sit hominum aetas, sexus, conditio, natio, in qua Deus non velit aliquos salvos fieri. III. Explicat illa verba de voluntate non formali, sed causali, quia Deus vult ut omnium salutem velimus et petamus. Ergo non agnovit veram ac sinceram in Deo esse voluntatem salvandi omnes, neque sententiam illam Apostoli ad omnes et singulos homines extendi. II. Idem S. Doctor Pelagianos et Semipelagianos in libris suis saepe redarguit, quod generalem in Deo admitterent voluntatem pro salute omnium. III. *S. Fulgentius* Lib. de Incarnatione et Gratia, Cap. XXIX. ait: *Illud vero Apostolicum, ubi dicitur de Deo, Qui vult omnes homines salvos fieri, et ad agnitionem veritatis venire, non sicut oportet, intelligunt, qui hanc Dei voluntatem sicut in vasis misericordiae, sic et in vasis irae accipiendam existimant, minus considerantes veracissimam Scripturae sententiam, quae divinae commendans omnipotentiam voluntatis, Omnia, inquit, quaecumque voluit, fecit.* R. ad I. C. A. N. C. Expositiones illae interpretationem de voluntate generali, quae omnes et singulos homines complectitur, minime excludunt. Immo

ipse Augustinus Cap. CIII. Enchiridii, postquam tres adductas explicationes protulit, non dissimulat, sententiam Apostoli *alio modo posse intelligi, dum tamen credere non cogamur, aliquid omnipotentem Deum voluisse fieri* (voluntate scilicet absoluta et consequente) *factumque non esse*. Item Lib. de Correptione et Gratia, Cap. XIV. fatetur haec ipsa Apostoli verba *multis modis intelligi posse, ex quibus in aliis opusculis nostris aliquos commemoravimus*. Et aliter reipsa intellexit atque exposuit Augustinus tum Libro de Spiritu et littera, Cap. XXXIII, quem jam Episcopus circa A. C. 412. conscripsit: tum omnibus iis locis, quibus Deum omnibus dare gratias sufficientes, et Christum pro omnium ac singulorum salute mortuum esse affirmat. Quoties igitur voluntatem Dei salvandi omnes ad solos electos et praedestinatos restringit, non loquitur de voluntate antecedente, conditionata ex parte creaturae, et effective inefficaci; sed de voluntate consequente, absoluta, et effective efficaci, quam ad solos praedestinatos restringendam esse ultro fatemur. Ad II. R. Pelagianos et Semipelagianos ab Augustino redargui, non quod admitterent in Deo generalem voluntatem pro salute omnium; sed quod doctrinam illam multis erroribus foedarent, quibus tum necessitas gratiae interioris, tum specialis Dei erga electos praedilectio tollebantur. Pelagiani enim docebant, Deum velle omnes homines salvos fieri, si ipsi vellent, ita ut hanc eorum voluntatem solis tribuerent liberi arbitrii viribus, sine ulla interioris gratiae, quae voluntatem afficeret, necessitate. Semipelagianorum error in eo potissimum versabatur, quod dicerent Deum aequaliter velle omnium hominum salutem, et Christum aequali affectu pro omnibus mortuum esse: neque Deum

posse salvare homines, nisi solis naturae viribus velint, et petant salvari. Quare mirum non est, quod S. Augustinus contra hos haereticos disputans, hanc Apostoli sententiam saepius exponat de voluntate absoluta et consequente, quam de antecedente et conditionata, quam illi ultro admittebant. Ad III. eadem est responsio. Agit l. c. S. Fulgentius contra Pelagianos et eorum reliquias, id est, Massilienses, negantes gratuitam praedestinationem ad gratiam, et asserentes voluntatem Dei salvandi omnes homines prorsus indifferentem. Ad finem enim citati capitis subjungit S. Doctor: *Proinde hi, qui voluntatem Dei, qua omnes homines vult salvos fieri, aequalem circa redimendos et damnandos existimant, cum interrogati fuerint, cur velit Deus omnes homines salvos fieri, nec tamen omnes salvi fiant, quid respondebunt?* Hunc errorem impugnare volens Fulgentius, uti olim S. Augustinus, et S. Prosper, totus fuit in praedicanda divinae voluntatis omnipotentia, et electionis efficacitate. Ideo et locum Apostoli de voluntate praedestinante intelligit, ut omnes, quos Deus vult salvos fieri, intelligantur electi: quae una ex Catholicis interpretationibus ab Augustino saepius adhibita est, et tum potissimum in usu Patribus erat, quia confutandis Pelagianis eo tempore vigentibus maxime opportuna. At dein contraria invalescente haeresi Praedestinatianorum, quam Gothescalcus, Lutherus, Calvinus, Jansenius sectati sunt, alia Paulini textus interpretatio, quae magis simplex et obvia est, et communis etiam fuit plerisque Patribus, praesertim Graecis, ab Augustino minime repudiata, et quoad sensum tradita, nunc totius Ecclesiae ore celebratur, frendentibus nequidquam Jansenianis.

CCCLXXVI. *Dices I.* Non est verisimile eum fuisse Pelagianorum et Massiliensium stuporem, ut putarent efficacem Dei voluntatem non semper impleri. Ergo errarunt in eo, quod dicerent Deum simpliciter velle omnes salvos fieri. R. D. A. Ut putarent, non impleri semper voluntatem Dei absolutam et simpliciter efficacem, C. A. Voluntatem Dei absolutam quidem et efficacem quoad collationem mediorum, sed respectu aeternae salutis conditionatam ex parte hominum, N. A. et C. Pelagiani et Massilienses non docebant voluntatem Dei pro salute omnium simpliciter et absolute efficacem esse, sed conditionate tantum, conditione se tenente ex parte creaturae. At utrique in ea conditione errabant. Pelagiani, quod dicerent eam conditionem impleri posse solis viribus liberi arbitrii, absque gratia interiori: Massilienses vero, quod dicerent initium et desiderium salutis esse ex nobis tantum, licet ad ipsam salutem adipiscendam faterentur gratiam interiorem esse necessariam.

CCCLXXVII. *Dices II.* S. Augustinus saepissime, praecipue Lib. de Corrept. et Grat. Cap. XIV. et in Enchiridio, Cap. XCV. XCVI. XCVII. affirmat, omnipotentissimam esse Dei voluntatem, et semper impleri. Ergo cum certum sit, reprobos non fore salvandos, legitime infertur, juxta Augustinum, Deum non velle ut reprobi salvi fiant. R. D. A. Affirmat voluntatem Dei absolutam, consequentem, et simpliciter efficacem semper impleri, C. A. Antecedentem, conditionatam ex parte creaturae, et effective inefficacem, N. A. et C. Absolutam et efficacem Dei voluntatem semper impleri, nemo nisi aperte fatuus, vel impius, aut sacrilegus negaverit. Et de hac *Estheris* XIII. dicitur: *Non est qui*

possit tuae resistere voluntati. Psal. CXXXIV. *Omnia, quaecumque voluit, Dominus fecit.* Voluntatem Dei vero seriam quidem, sed conditionatam ex parte hominis cujus effectus non ex sola Dei voluntate pendent, sed ex libera operatione et consensione hominis, non semper impleri testantur sacrae Litterae. Ezechielis XVIII. *Numquid voluntatis meae est mors impii, dicit Dominus Deus, et non ut convertatur a viis suis, et vivat?* Matth. XXIII. *Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, et noluisti?* Tum infinita alia, quibus contra voluntatem suam niti improbos, ac mandata sua contemni conqueritur Deus. Agnovit hanc *Augustinus*, tum alibi saepius, tum Lib. de Spiritu et Littera, Cap. XXXIII. *Quod cum fit, infideles quidem contra voluntatem Dei faciunt, cum ejus Evangelio non credunt: nec ideo tamen eam vincunt, verum se ipsos fraudant magno et summo bono, malisque poenalibus implicant, experturi in suppliciis potestatem ejus, cujus in donis misericordiam contempserunt. Ita voluntas Dei semper invicta est.* Fatetur ipse Jansenius Lib. X. de Gratia Christi, Cap. I. *Habuit Deus generalem voluntatem benevolentiae erga omnes Angelos, et quantum in se est, omnem beatitudinem aeternam voluit, omnibusque propterea beatitudinis consequendae media sufficientissime largitus est.* Cum Magistro suo ita sentiunt Jansenistae. Suntne propterea omnes Angeli aeternam beatitudinem consecuti? Num Adam, ut mediis etiam sufficientibus instructus poterat, et voluerat Deus, in justitia perseveravit? Minime. Ubinam hic igitur voluntas illa omnipotentissima, quae omnia quaecumque voluit fecit in coelo et in terra? Si autem omnes Angelos, atque adeo omnes

homines ante lapsum Deus salvos fieri voluit voluntate inefficaci, eliduntur argumenta adversariorum omnia, quae sive ex Scripturis, sive ex Patribus, sive aliunde pro unica voluntate Dei, eaque efficiente et absoluta, corradere consueverunt Jansenistae: neque obest aliquid, quin voluntas Dei erga salutem prorsus omnium, et si multorum intuitu inefficax, tamen vera et seria statuatur.

CCCLXXVIII. *Objiciuntur III.* variae ratiunculae. I. Qui adhibet medium, quo certo scit finem non esse obtinendum, ille non vult serio finem. Atqui Deus ita se habet respectu salutis reproborum. Ergo. II. Frustranea et otiosa esset intentio salutis, si finis non obtineatur: et imprudentia foret ponere media in ordine ad finem, cum certa notitia de fine non assequendo. III. Deus habet etiam voluntatem conditionatam damnandi homines, si gratiae non cooperentur; neque tamen simpliciter dicitur is voluntate antecedente velle damnationem hominum. Ergo etiam dici non potest velle voluntate antecedente, ut omnes homines salvi fiant. IV. Deus non potest sincere velle id, quod praescit non esse futurum: sed praescit non esse futuram salutem reproborum. Ergo. V. Providentiae ordo debet esse infallibilis. Ergo Deus providus non potest adhibere media ad aliquem finem, quin illum assequatur. VI. In statu naturae lapsae debent aliquibus positive decerni supplicia. Ergo Deus non potest serio velle omnium salutem. VII. Si Deus vellet omnium hominum salutem, non esset rogandus pro illa obtinenda. Atqui Apostolus jubet nos Deum rogare. Ergo. VIII. Voluntas Dei antecedens et consequens sibi opponerentur; Deus enim tali modo serio vellet, simulque non vellet salutem reproborum. R. ad I. rationem. D. M.

Si ille expresse nolit finem obtinere, vel si non adhibeat medium certius, quod adhibere tenetur, aut medio utatur de se insufficiente, C. M. Secus, N. M. Deus adhibet media, id est, gratias vere de se sufficientes, quibus obtineri posset aeterna salus, nisi obstaret malitia hominum: serio, quantum est in se, vult omnium ac singulorum hominum salutem, nec efficaciora media tenetur adhibere, ne homines propria malitia intereant. Quod si quaeras, cur Deus huic det gratias mere sufficientes, alteri efficaces? R. cum Apostolo: *O homo tu quis es, qui respondeas Deo? Inscrutabilia sunt judicia ejus, et investigabiles viae ejus.* Ad II. N. A. Intentio salutis, quamvis finem non obtineat, non est frustranea aut otiosa; sed per illam divina bonitas erga omnes ostenditur, ac propter illam Deus dat omnibus ac singulis hominibus gratias vere sufficientes. Quod vero salus non sequatur, non provenit a voluntate Dei, sed ab hominis malitia. In provisore particulari, qui alium finem procurare nequit, foret aliqua imprudentia; at vero Deus, qui libertatem homini auferre non vult, potest finem alium procurare, nempe suam gloriam ex manifestatione divinae justitiae in puniendis reprobis. Sic etiam prudenter vult Deus servari sua praecepta, quamvis certo praevideat a plurimis non fore servanda. Ad III. C. A. N. C. Disparitas est, quia Deus non vult damnationem ita, ut ad illam obtinendam velit poni media, id est, peccata: neque vult purificari conditionem sub qua vult damnationem. Contra salutem omnium ita vult, ut ad illam obtinendam conferat gratiam, serioque, quantum est in se, desideret purificari conditionem, sub qua vult salutem omnium. Ad IV. R. I. Ergo neque desiderare et velle potuit Deus salutem omnium Angelorum, et perseverantiam Adami in custo-

diendo praecepto? R. II. D. M. Deus non potest velle, quod praescit non esse futurum defectu tenente se ex parte Dei, C. M. Defectu tenente se ex parte hominum, subdistinguo. Non potest id velle voluntate consequente, C. Voluntate antecedente et conditionata, N. M. Ad V. D. A. Providentiae ordo est infallibilis, secundum quod est scientia et intentio finis universalis, C. A. Secundum quod est intentio finis particularis, subdist. Si finis absolute et efficaciter intendatur, C. Si conditionate tantum, et non absolute, N. A. et Conseq. Ad VI. D. A. Debent decerni supplicia antecedenter ad praevisa eorum peccata, N. A. Consequenter ad praevisionem peccatorum, C. A. N. C. Ad VII. N. M. Deus rogandus est, ut potius det gratias congruas, quam mere sufficientes; et quia gratiam daturum se promisit, si rogetur. Sic etiam rogamus, ut gregem suum Pastor aeternus non deserat, licet promissione divina constet, numquam fore ut illum deserat. Ad VIII. R. N. A. Voluntas antecedens et consequens sibi non opponuntur; quia versantur circa idem objectum diverso modo consideratum, ac pro diversis circumstantiis. Voluntas antecedens considerat hominem praecisis omnibus circumstantiis personalibus vel demeriti; consequens vero spectat salutem hominis, facta consideratione circumstantiarum personalium meriti vel demeriti.

CCCLXXIX. *Objicitur IV.* contra II. Conclusionem, Auctoritas Scripturae. Matth. XXVI. dicitur: *Hic est sanguis meus novi Testamenti, qui pro multis effundetur.* Ad Hebr. IX. *Christus semel oblatus est ad multorum exhaurienda peccata.* Ergo Christus non pro omnibus est mortuus. II. Christus ipse dicit se moriturum pro solis electis. Joan. X. *Animam*

meam pono pro ovibus meis. III. Joan. XVII. ait Christus: *Non pro mundo rogo, sed pro his, quos dedisti mihi.* Ergo Christus oravit pro solis praedestinatis. *Confirm.* Oratio Christi semper a Patre exaudita est. Hinc *Joan. XI.* ait Christus: *Ego sciebam quia semper me audis.* Et Apostolus ad Hebr. V. *Exauditus est pro sua reverentia.* Ergo si orasset pro aeterna salute omnium hominum, nullus damnaretur. R. I. Omnes ac singuli homines vere sunt multi, et saepe Scriptura multorum nomine omnes intelligit. Sic Apostolus de peccato Adami ad Rom. V. ait: *Unius delicto multi mortui sunt*, id est, omnes. Et Christus Matth. X. *Multis passeribus meliores estis vos.* R. II. D. C. Ergo Christus non est mortuus pro omnibus, quantum ad efficacem meritorum suorum applicationem, et assecutionem vitae aeternae, C. C. Quantum ad sufficientem mortis suae oblationem pro salute omnium, N. C. Ad II. eadem est responsio. Christus non aequali pro omnibus affectu est passus, ut delirabant Massilienses. Pro ovibus suis, id est, electis passus est ut illis mereretur auxilia gratiae congrua et efficacia, quibus adiuti certissime salutem aeternam consequerentur; pro reprobis vero ut illis sufficientes gratias mereretur, quibus salvari possent, licet ob malitiam suam essent perituri. Ex quo specialis Christi affectus ac praedilectio erga electos dignoscitur, ac multiplex et diversus Passionis Dominicae effectus. Ad III. Resp. pessimam esse hanc argumentationem: Christus paulo ante passionem suam Joan. XVII. non oravit pro reprobis. Ergo numquam pro illis oravit. Oravit enim vero Christus pro tortoribus suis, qui certe non erant omnes praedestinati. Lucae XXIII. *Pater dimitte illis: non enim sciunt quid faciunt.* Atque etiam pro reprobis; alias non fuisset, ut I. *Joan.* II. dicitur, *Propi-*

tiatio pro peccatis totius mundi : neque meritus fuisset illis temporalia gratiae dona, ut ipsi Janseniani admittunt. Ad *confirm*. D. A. Oratio Christi absoluta et efficax semper fuit exaudita, C. A. Inefficax et conditionata, qualis etiam erat illa de passionis calice, quem a se transferri optaverat, si fieri posset salva Patris voluntate, N. A. Non omnia Christi desideria suum habuere effectum ; quia non omnia absoluta erant, neque ex ejus intentione efficacia. Sic illud, quod habuit de salute omnium hominum, conditionem continebat, si et ipsi velint, ut est in adultis: vel si nihil obsit ex aliorum defectu, ut in parvulis qui sine baptismo sive in utero matris sive extra illum decedunt.

CCCLXXX. *Objicitur V*. Auctoritas Patrum, praecipue S. Augustini, qui mortem Christi ad solos praedestinatos refert. Lib. I. de adulterinis Conjugiis, Cap. XV. ita scribit : *Sicut enim omnis qui sanguine Christi redemptus est, homo est; non tamen omnis qui homo est, etiam sanguine Christi redemptus est*. II. Serm. CLV. alias VI. de Verbis Apost. docet, quod *Deus miserit Filium suum propter praedestinatos vocandos, justificandos, et glorificandos*. III. Tract. V. in Epist. S. Joannis, expendens illa verba, *ipse est propitiatio pro peccatis etc.* ait per *mundum* intelligi fideles per orbem sparsos. IV. S. Hieronymus in Psalm. XLIII. ait, *Sanguinem Agni pro Judaeis effusum non esse*. S. Anselmus in Elucidario, Christum *pro solis electis mortuum esse*. S. Thomas III. Parte Quaest. XXI. Art. IV. ad II. scribit, *Dominum non orasse pro omnibus crucifixoribus, neque etiam pro omnibus, qui erant credituri in eum, sed pro his solum qui erant praedestinati, ut per ipsum vitam consequerentur aeternam*. Ergo.

R. ad I. Ex illo textu plus non sequi, quam non omnes Christi sanguine redemptos fuisse, redemptione sibi utili et fructuosa, et hoc quidem propria ipsorum culpa. Ad II. R. Deus misit Filium suum propter praedestinatos vocandos vocatione congrua, atque etiam propter reprobos vocandos vocatione, quae esset ex eorum malitia futura incongrua. Ad III. Augustinus l. c. agit contra Donatistas, qui jactabant Ecclesiam Christi contineri dumtaxat intra coetum hominum Donati sectam profitentium in Africa: ostenditque S. Doctor, omnes fideles per orbem sparsos pertinere ad Ecclesiam. Quamquam ex eo, quod Christus pro Ecclesia mortuus esse dicatur, recte contra Jansenium infertur eum pro aliis, quam pro solis praedestinatis mortuum fuisse: in Ecclesia enim multi sunt reprobi, pro quibus consequenter mortuus Christus dicendus est. Ad IV. Resp. I. neque Commentarium in Psalmos S. Hieronymi, nec Elucidarium genuinum esse foetum S. Anselmi. Resp. II. Sermonem ibi esse de voluntate Dei efficaci et absoluta, de redemptione fructuosa quantum ad assecutionem vitae aeternae, non quantum ad sufficientem intentionem, et animum offerendi pretium sanguinis sui. *S. Thomas* plurimis locis tradit, Deum velle omnes homines salvos fieri, omnibusque gratias dare vere sufficientes, ut Lib. III. contra Gentes Cap. CLIX. Comment. in Cap. XII. Epist. ad Hebraeos et Comment. in I. ad Timoth. etc. Ergo Christum pro omnibus mortuum esse sensit.

CCCLXXXI. *Objicitur VI.* Auctoritas Conciliorum. *Valentinum III.* saeculo IX. damnavit quatuor Capitula Carisiaci Concilii, quorum ultimo definiebatur, Christum mortuum esse pro omnibus hominibus: hancque damnationem ratam habuere Synodus Lingonensis, Tul-

lensis, et ipse S. Nicolaus I. R. Patres Valentinos in quaestione facti errasse, putantes a Carisiaca Synodo definitum esse, quod Christus aequali affectu pro omnibus mortuus fuerit, atque pro illis etiam liberandis, qui ante passionem Christi mortui in inferno torquebantur: Quod Carisiaci Patres non modo non docuerunt, sed ne somniarunt quidem. Caeterum quoad substantiam eadem fuit utriusque Synodi doctrina; Valentinum enim doctrinam de morte Christi pro omnibns, etiam reprobis, oblata manifeste supponit Canone II. ubi ait: *Nec ipsos malos ideo perire, quia boni esse non potuerunt; sed quia boni esse noluerunt, suoque vitio in massa damnationis, vel merito originali, vel etiam actuali permanserunt.* Et Can. V. docet, omnes tam reprobos quam praedestinatos sanguine Christi redemptos esse. Damnatio quatuor Capitulornm Carisiacorum inconsulte et ex falsa suppositione facta, neque a Lingonensi aut Tullensi Synodo, neque a Nicolao I. approbata est, sed tantum Valentinorum Patrum censura, qua XIX. Capitula Joannis Scoti Erigenae perstrinxerant. Sed plura de his, uti et de Remigio Lugdunensi, ac Prudentio Trecensi disseram Tomo V. ubi de Haeresi Praedestinatiana ex instituto agetur in praevia Dissertatione Historica IV.

CCCLXXXII. *Objicitur VII.* Ratio. Christus scivit Deum decrevisse reprobos damnare, hocque Decretum esse irrevocabile. Ergo non potuit serio mortem suam Deo offerre pro salute reproborum. *Confirm.* S. Augustinus Lib. XXI. de Civit. Dei, Cap. XXIV. ait: *Si de aliquibus ita certa esset,* (Ecclesia) *ut qui sint illi, etiam nosset, qui licet adhuc in hac vita sint constituti, tamen praedestinati sunt in aeternum ignem ire cum dia-*

bolo; tam pro eis non oraret, quam nec pro ipso. Ergo neque Christus pro illis oravit, aut passionem suam obtulit. R. I. Etsi haec oratio et oblatio sufficienter explicari non posset, minime tamen ex eo sequeretur, Christum non orasse, aut sanguinem suum non obtulisse pro salute reproborum. Similis difficultas premit etiam Jansenianos, qui admittunt Deum serio voluisse omnes Angelos salvos fieri. Quomodo enim potuit Deus id serio velle, cum infallibiter praeviderit eos fore damnandos? R. II. C. A. D. C. Ergo non potuit mortem suam offerre pro reprobis, voluntate absoluta, efficaci, ac supponente eorum reprobationem, C. C. Voluntate conditionata, antecedente, effective inefficaci, N. C. Christus fuit Redemptor omnium, scivitque voluntatem Patris esse, ut pro omnibus oraret; quia nulli data, aut danda erat gratia sufficiens, nisi cui illam ipse mereretur: ideoque oravit Christus, ut oratio et passio omnibus prodesset, quantum in se erat. Ad *confirm.* R. S. Augustinum agere ibi contra Origenistas, qui docebant actu jam damnatos liberandos esse post plura saecula, praecibus et intercessione Sanctorum. Quare C. A. N. C. Christus est Caput, Redemptor, ac Mediator omnium hominum: adeoque quamvis sciret reprobos esse damnandos, ad ipsum tamen pertinebat obtinere etiam reprobis auxilia sufficientia. Contra Ecclesia non est caput, non est reconciliatrix, sed reconciliata per sanguinem Jesu Christi: adeoque non pertinet ad ipsam orare pro illis, quos certo sciret esse reprobos.

CCCLXXXIII. *Objicitur VIII.* contra III. conclusionem, Auctoritas *S. Augustini*, qui Epist. CCXVII alias CVII. ad Vitalem ait: *Quomodo dicitur omnes homines eam* (gratiam Dei) *fuisse accepturos, si non*

illi , quibus non donatur, eam sua voluntate respuerunt, quoniam Deus vult omnes homines salvos fieri ; cum multis non detur parvulis ; et sine illa plerique moriantur, qui non habent contrariam voluntatem et aliquando cupientibus, festinantibusque parentibus , ministris quoque volentibus ac paratis ; Deo nolente non detur , cum repente antequam detur expirat, pro quo, ut acciperet , currebatur ? Ergo cum Deus nolit, ut parvulus ad baptismum perveniat, seria Dei voluntas ut omnes salvi fiant, ad parvulos se non extendit. II. *Idem* S. Doctor saepe affirmat, parvulos sine baptismo decedentes damnari ob solum peccatum originale ; nullibi autem docet perire illos ob negligentiam , vel defectum parentum. R. ad I. C. A. N. C. Verba illa *Deo tamen nolente* , non sunt intelligenda de voluntate Dei antecedente , sed de illa quae consequitur impedimentum libere ab eo positum, cui Deus alligavit salutem et baptismum parvuli. Ad II. R. S. Augustinum contra Pelagianos docere, quod parvuli non pereant ob demerita personalia conditionate praevisa, ut illi somniabant, sed ob peccatum originale. Quomodo autem Deus salutis media conferat parvulis , id Augustinus nullibi examinavit. Quod si dicas, tali mode Baptismum et salutem ac interitum parvulorum adscribi meritis ; vel demeritis parentum. R. Baptismum et salutem parvulorum adscribimus gratiae Dei, damnationem vero peccato originali. Hoc solum asserimus, parvulos non privari baptismo ex sola voluntate Dei, sed ex defectu libero illorum, quorum voluntati alligata fuit salus parvuli.

CCCLXXXIV. *Objicitur IX.* Ratio. Parvuli non possunt pervenire ad agnitionem veritatis. Ergo verba Apostoli I. ad *Timoth. II.* non possunt intelligi de parvu-

lis. II. Si Deus vellet omnes parvulos salvos fieri, non interiret tantus quotidie illorum numerus. R. ad I. N. A. Parvuli ad agnitionem veritatis perveniunt, quia per baptismum veniunt ad fidem habitualem, creduntque per fidem Ecclesiae; tum etiam quia, si in ea aetatula decedant, certo perveniunt ad gloriam, ubi clara est veritatis agnitio. Ad II. N. A. Deus vult etiam omnes adultos salvos fieri; et tamen plurimi quotidie ex ipsis fidelibus per baptismum regeneratis, misere intereunt.

CONTROVERSIA XIV.

AN CHRISTUS IN CRUCE DESPERAVERIT, ET AN POST MORTEM VERE AD INFEROS DESCENDERIT?

Contra Calvinum.

CCCLXXXV.

Notum est tetrum illud Calvinianae blasphemiae portentum, quod vel daemonibus ipsis horrori sit, Christum nempe in Cruce verba desperationis protulisse, dirosque in anima perditi ac damnati hominis cruciatus pertulisse, quales ipsi daemones ac reprobi apud inferos sustinent. In Harmonia Evangelica ad Caput XXVII. Matthaei scribit Calvinus: *Videmus Christum ex omni parte sic vexatum fuisse, ut desperatione obrutus, ab invocando Deo absisteret: quod erat saluti renuntiare.* Et Lib. II. Institut. Cap. XVI. Paragr. X. *Ex Propheta retulimus, fuisse propter scelera nostra a Patre percussum, attritum propter nostras infirmitates. Quibus significat in*

locum sceleratorum, sponsorem, vadem, adeoque instar rei submissum, qui dependeret ac persolveret omnes, quae ab illis expetendae erant, poenas; uno hoc dumtaxat excepto, quod doloribus mortis non poterat detineri. Tum Cap. XVI. Paragr. XII. tempus determinat, quo in inferno versari coepit: *Si nunc roget quispiam, an tunc descenderit Christus ad inferos; cum mortem deprecatus est: respondeo, hoc fuisse exordium: unde colligi potest, quam diros et horribiles cruciatus perpessus fuerit, cum se ad tribunal Dei reum stare cognosceret nostra causa.* Deinde profundius descendisse ait, quando in Cruce clamavit: *Deus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?* Denique profundissime, quando coram divino tribunali comparuit tamquam reus aeternae mortis, et severissimum Dei irati judicium sustinuit. Id ipsum et in Catechismo docet, Dominica X. ubi inferorum poenas ac damnationis supplicium nihil esse aliud existimat, quam *coram Dei tribunali se sistere, torquerique hac anxietate ejus conscientiam, ac si derelictus a Deo esset: immo ac si Deum haberet infestum.* Denique, *hinc colligimus*, inquit, *quid differat conscientiae tormentum, quod sustinuit, ab eo, quo cruciantur peccatores, quos Dei irati manus persequitur. Nam quod in illo temporarium fuit, in his est perpetuum.* Porro huic poenae infernali, quam Christus peccatis nostris debitam, loco nostro sustinuit, totam fere redemptionem nostram tribuit; ita ut sine hoc ad inferos descensu mors in Cruce non fuerit futura alicujus pretii. Lib. II. Institut. Cap. XVI. Paragr. X. scribit: *Nihil actum erit, si corporea tantum morte defunctus fuisset Christus. Sed operae simul pretium erat, ut divinae ultionis severitatem sentiret.* Et infra: *Un-*

de etiam eum oportuit cum inferorum copiis, aeternaeque mortis horrore, quasi consertis manibus luctari. Quare non alio sensu Christum ad inferos descendisse admisit Calvinus, quam isto, quod nempe Christus damnatorum poenas pertulerit in Cruce, eamque anxietatem ex metu salutis propriae amittendae passus sit, qualem pateretur, qui sciret aeternum se periturum esse.

CCCLXXXVI, *Conclusio I. Dogmatica.* Christus in Cruce non desperavit, nec poenas damnatorum pertulit. Prob. I. Auctoritate Scripturae. Eodem tempore, quo Christus dixit Matth. XXVII. *Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?* subjunxit Lucae XIII. *Pater, in manus tuas commendo spiritum meum.* Quae verba certe non sunt desperantis. Prob. II. evertendo fundamentum Calvini. Falsum est, esse in inferno nihil aliud significare, quam timere Deum iratum; alias sequeretur multos adhuc viventes, damnatorum poenas pati, quod statui hominis viatoris repugnat: multi enim dantur, qui certo sibi persuadent Deum se habere iratum, et qui de aeterna salute sua desperare incipiunt. Falsum praeterea est, salutem nostram doloribus inferni quos Christus nostra causa pertulerit, adscribendam esse. Scriptura enim illam semper sanguini, et morti corporali Salvatoris nostri tribuit. Ad Ephes. I. *In quo habemus redemptionem per sanguinem ejus.* Ad Coloss. I. *Pacificans per sanguinem crucis ejus, sive quae in terris, sive quae in coelis sunt.* I. Petri I. *Redempti estis pretioso sanguine, quasi Agni immaculati.* I. Joan. I. *Sanguis Jesu Christi Filii ejus emundat nos ab omni peccato.* Apocal. V. *Redemisti nos Deo in sanguine tuo.* Prob. III. Ratione Theologica. I. est. Si Christus in Cruce emisit verba desperationis, vel ea emisit deliberata

voluntate, vel subreptitie, atque ex inadvertentia? Si primum dicas: ergo Christus vere desperavit, ac desperando peccavit. Quomodo ergo per peccatum nos a peccato redimere potuit? Si alterum: ergo in Christo locum habebant inordinatae ac tumultuantes passiones; quandoquidem metus praevenire potuit rationem, et desperationis vocem ab invita voluntate extorquere. Atqui hoc scripturae, sanae rationi, atque ipsi etiam Calvino repugnat, qui Lib. II. Institut. Cap. XVI. Paragrapho XII. affirmat Christi naturam fuisse perfectam, nullamque fuisse in eo passionum inordinationem. II. Christus in primo jam instanti unionis hypostaticae erat beatus, fruebatur visione intuitiva Dei, sciebatque statum illum fore perpetuum; cum perpetuitas sit de essentia beatitudinis, hominemque securum reddat, metuque illius amittendae liberum. Ergo cum Christus certus fuerit non posse se a beatitudine excidere, non potuit desperare. Ex quo sequitur, Christum non pertulisse poenas damnatorum, quia illae essentialiter includunt desperationem salutis; sicut beatitudo certitudinem salutis numquam amittendae.

CCCLXXXVII. *Conclusio II. Dogmatica.* Anima Christi, posteaquam in morte separata fuit a corpore, vere ad inferos descendit. Prob. I. Auctoritate Scripturarum. Psalmo XV. dicitur: *Quoniam non derelinques animam meam in inferno: nec dabis sanctum tuum videre corruptionem.* Quae verba de Christo intelligenda esse testatur S. Petrus Actuum II. Ad Ephesios IV. ait Apostolus: *Quod autem ascendit quid est, nisi quia et descendit primum in inferiores partes terrae? Qui descendit, ipse est et qui ascendit super omnes coelos, ut impleret omnia.* Ubi verba *in inferiores partes terrae*

non significant terrae superficiem, quae est pars superior: neque sepulcrum Christi, quod etiam supra terram fuit; sed locum subterraneum, sive infernum; tum quia sic proprietas verborum salvatur; tum quia Apostolus subjungit; *ut impleret omnia*, id est, ut coram visitaret omnes partes regni sui, quod triplex est juxta illud ad Philipp. II. *Ut in nomine Jesu omne genuflectatur coelestium, terrestrium, et infernorum.* Matth. XII. dicitur: *Sicut fuit Jonas in ventre ceti tribus diebus, et tribus noctibus: sic erit Filius hominis in corde terrae.* Ubi per *cor terrae* profundiorem terrae partem, id est, subterranea loca seu inferos Patres intelligunt, nempe S. Irenaeus Lib. V. adv. Haer. circa finem. Tertullianus Lib. de Anima, Cap. XXXI. S. Gregorius Nyssenus Orat. I. de Resurrectione. S. Hieronymus Comment. in Cap. II. Jonae: *Sicut cor in medio est animalis, ita infernus in medio terrae esse perhibetur.* I. Petri III. scriptum est: *Christus semel pro peccatis nostris mortuus est, justus pro injustis, ut nos offerret Deo, mortificatus quidem carne, vivificatus autem spiritu. In quo et his qui in carcere erant, spiritibus veniens praedicavit, qui increduli fuerant aliquando, quando expectabant Dei patientiam in diebus Noe.* Horum verborum sensus est juxta Tirinum: Christus in spiritu; id est, quoad animam, veniens in limbum praedicavit piis ad gloriam et salutem, impiis in inferno ad confusionem: atque etiam his, qui temporibus Noe increduli fuerunt aliquando, non credentes initio minis et prophetiae Noe, quia pollicebantur sibi longanimem Dei patientiam, qua dissimularet eorum scelera. Postea tamen adveniente diluvio conversi sunt, et poenitentiam egerunt: atque ita licet aquis praefo-

carentur, salvati tamen sunt, et ad limbum cum reliquis justis relegati; a quo illos Christus jam a morte descendens, cum omnibus aliis justis inde eduxit.

CCCLXXXVIII. Prob. II. Auctoritate Patrum Graecorum et Latinorum. S. Irenaeus Lib. IV. adv. Haer. Cap. XLV. ait, *eapropter Dominum in ea, quae sunt sub terra descendisse, evangelizantem et illis adventum suum.* Et Lib. V. Cap. XXXI. *Cum enim Dominus in medio umbrae mortis abierit, ubi animae mortuorum erant, post deinde corporaliter resurrexit.* Clemens Alexandrinus Lib. VI Stromatum: *Praedicavit iis Dominus, qui erant apud inferos.* Origenes Hom. XV. in Genes. *Unigenitus Filius pro salute mundi usque ad inferna descendit, et inde protoplastum revocavit. Quod enim dicit ad latronem, Hodie mecum eris in paradiso, non hoc illi soli dictum, sed etiam omnibus sanctis dictum intellige, pro quibus in inferna descenderat.* Eusebius Lib. VIII. Demonstrat. Evangelicae: *Carnis expers, et nudatus corpore, quod assumpserat, ad hostium regionem descendit ille, qui est ipsa vita, ut mortem destrueret, et insurgentes in se virtutes.* S. Athanasius Lib. de Incarnatione Christi adversus Apollinarem: *Persuasum igitur habetote, interiorem nostrum hominem esse animam. Quod et prior formatio hominis indicat, et hac posterior dissolutio. Nec id tantum in nobis, sed etiam in ipsa Christi morte demonstratum est: in qua alterum, id est, corpus pervenit ad sepulcrum: anima vero ad inferos usque penetravit.* S. Cyrillus Jerosolimit. Catech. IV. *Descendit ad inferos, ut et illinc justos liberaret.* S. Gregorius Nazianzenus Orat. XXXV. *Sepelitur, verum resurgit: ad inferos descendit, verum animas sursum educit.*

S. Epiphanius Haer. XX. *In cruce suspenditur, sepelitur, ad inferos cum Divinitate sua animaque descendit: captivam ducit captivitatem.* S. Chrysostomus Hom. II. in Matthaeum: *Cogita apud te quantum sit audire, quemadmodum e coelis ac thronis regiis exurgens, in terram, et in inferos ipsos exiliit Deus, et in acie stetit.* S. Cyrillus Alexandrinus Lib. XII in Joannem: *Post triduum revixit, postquam spiritibus, qui erant in custodia, praedicavit. Sic enim plenissime suam ostendit humanitatem, quod non solum iis, qui adhuc in terra degebant, salutem attulit: verum etiam iis, qui jam vita functi erant, et in abyssi penetralibus sedebant in tenebris, ut ait Scriptura, praedicavit indulgentiam.* S. Damascenus Lib. III. de Fide Orthodoxa, Cap. ult. *Descendit in infernum anima deificata, ut quemadmodum iis, qui in terra, justitiae ortus est Sol, sic et iis, qui sub terra in tenebris et umbra mortis sedebant, lux refulgeret.*

CCCLXXXIX. E Latinis Tertullianus Lib. de Anima, Cap. IV. *Christum in corde terrae triduum mortis legimus expunctum, id est, in recessu intimo et interno, et in ipsa terra operto, et intra ipsam clauso, et inferioribus adhuc abyssis superstructo. Quod si Christus Deus, quia et homo, mortuus secundum scripturas, et sepultus secus easdem, huic quoque legi satisfecit, forma humanae mortis apud inferos functus; nec ante ascendit in sublimia coelorum, quam descendit in inferiora terrarum; ut illic Patriarchas et Prophetas compotes sui faceret.* S. Hilarius Commentario in Psalm. LIII. *Morte enim non interceptus est Unigenitus Dei Filius: ad explendam quidem hominis naturam etiam morti se, id est, discessioni se tamquam animae corpo-*

risque subjecit: et ad infernas sedes, id quod homini debitum videtur esse, penetravit. S. Ambrosius Comment. in Psalmum CXVIII. *Siquidem haec per os Prophetae locutus est Dei Filius, in persona hominis locutus, qui per Incarnationem descendit in terras, per resurrectionem ascendit in coelum; per corporis mortem penetravit infernum, ut solveret alligatos.* S. Augustinus Epist. CLXIV. alias XCIX. ad Evodium: *Quis ergo nisi infidelis negaverit fuisse ad inferos Christum? – – Quamobrem teneamus firmissime, quod fides habet fundatissima auctoritate firmata, quia Christus mortuus est secundum Scripturas, et caetera quae de illo testatissima veritate conscripta sunt. In quibus etiam hoc est, quod apud inferos fuit solutis eorum doloribus, quibus eum erat impossibile teneri: a quibus etiam recte intelligitur solvisse et liberasse quos voluit, corpusque quod in cruce reliquerat, in sepulcro positum recepisse.* S. Hieronymus in Cap. IV. Epist. ad Ephesios: *Inferiora terrae infernus accipitur, ad quem Dominus noster, salvatorque descendit, ut Sanctorum animas, quae ibi tenebantur inclusae, secum ad coelos victor abduceret.* S. Gaudentius Brixiensis Tract. X. *Divinitas cum anima hominis ad inferna descendens, vocavit de locis suis animas Sanctorum, quorum corpora surrexisse Matthaeus Evangelista testatur.* S. Leo M. Epist. XCIII. ad Thuribium, Cap. XVII. *Miror cujusquam Catholici intelligentiam laborare, tamquam incertum sit, an descendente ad inferna Christo, caro ejus requieverit in sepulcro: quae sicut vere et mortua est, et sepulta, ita vere est tertio die resuscitata.* S. Maximus Taurinensis in Expositione Symboli: *Nec impossibile ei fuit ascendere, cui possibile fuit inferos*

triumphare. S. Fulgentius Lib. de Fide ad Petrum, Cap. II. *In sepulcro idem Deus homo factus jacuit, et ab inferis idem Deus homo factus tertio die resurrexit. Sed in sepulcro secundum solam carnem idem Deus jacuit, et in infernum secundum solam animam descendit.*

CCCXC. *Quaeres I.* An Christus ad inferos descenderit secundum substantiam suam, vel tantum per efficaciam? II. An Christus secundum corpus et animam? III. Et ad quae loca inferni descenderit? IV. An Christo fuerit aliqua poena esse in inferno? V. Quamdiu anima Christi apud inferos permanserit? Resp. ad I. contra Durandum, vere secundum substantiam suam descendisse; quia Scriptura et Patres diserte affirmant, Christi animam descendisse ad inferos, et carnem mansisse in sepulcro. Certum est autem carnem vere ac proprie, non per tropum vel per effectum, mansisse in sepulcro. Ergo etiam anima Christi secundum essentiam et substantiam vere ac proprie ad inferos descendit, non per tropum, aut efficaciam. Ad II. Resp. Animam Christi descendisse unitam personae ac Divinitati Verbi, absque corpore tamen. Nihilominus Divinitas et persona Verbi etiam corpori in sepulcro unitae permanserunt ob indissolubilem nexum unionis hypostaticae. Ad III. Resp. Quamvis id certum non sit, valde tamen probabile esse, quod anima Christi vere ac proprie secundum substantiam descenderit ad omnia loca inferorum, atque ipsum etiam damnatorum carcerem, juxta illud Ecclesiastici XXIV. v. 45. *Penetrabo omnes inferiores partes terrae, et inspiciam omnes dormientes.* Favent huic sententiae apud *Bellarminum* Lib. IV. de Christo, Cap. XVI. complures ex Patribus,

S. Augustinus Epist. CLXIV. alias XCIX. ad Evodium, *S. Fulgentius* Lib. III. ad Trasamundum, Cap. XXX. *S. Cyrillus Jerosolymitanus* Catech. IV. *Eusebius* Lib. VIII. Demonst. Evang. *S. Gregorius Nyssenus* Orat. I. de Resurrect. S. *Cyrillus Alexandrinus* Lib. XII. in Joan .Cap. XXXVI. etc. Ad IV. Resp. cum *S. Bonaventura* in III. Dist. XXII. Quaest. IV. negative. Christus fuit in loco poenae, sed sine poena: neque enim poena vocatur, si Rex invisat carcerem. Neque beneficium fuit liberatio Christi ab inferno ratione loci, sed ratione separationis animae a corpore. Atque hoc tantum fortasse sensu *S. Thomas* III. Parte, Quaest. LII. Art. I. et II. dicit, Christo fuisse aliquam poenam esse in inferno, et in sepulcro, nempe ratione tantum separationis animae a corpore. Ad V. Resp. toto eo tempore, quo cadaver jacuit in sepulcro.

OBJECTIONES.

CCCXCI. *Objicitur I.* contra I. Conclusionem, Auctoritas Scripturae. *Matth. XXVII.* v. 46. Christus in Cruce dixit: *Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?* Ergo Christus in Cruce desperavit. II. *Isaiae LIII.* dicitur Christus a Deo *percussus, et humiliatus.* Ergo pertulit poenas inferni. III. *Actuum II.* dicitur: *Quem Deus suscitavit, solutis doloribus inferni, juxta quod impossibile erat teneri illum ab eo.* Ergo pertulit dolores inferni; alias solvi ab illis non potuisset. Resp. ad I. C. A. N. C. Haec vox non desperantis est, sed admirantis, cur poenae non mitigentur, cur in tanto corporis cruciatu derelictus sit. Exprimit ergo Christus suos cruciatus per modum conquerentis, tum

ut insinuet se ex parte sua nullam dedisse causam: tum ut ostenderet se vere dolores ac cruciatus nostra causa tulisse. Praeterea ipse Calvinus admittit, priora verba, *Deus meus, Deus meus*, fuisse verba fidei. Ergo posteriora verba, *Ut quid dereliquisti me?* non erant verba desperationis: nisi quis impie dicat, Christum tam imperfectum et inconstantem fuisse, ut non potuerit ex fide quatuor verba continuare. Ad II. N. C. Christus a Deo dicitur percussus et humiliatus, non quasi Pater illum odisset; sed quia permisit illum occidi ad delenda peccata nostra. Ad III. N. C. Scriptura non dicit, Christum fuisse solutum, seu liberatum a doloribus inferni, quibus antea tenebatur; sed dolores inferni fuisse solutos a Christo, quod dupliciter intelligi potest. Primo, quod solverit, id est, irritos fecerit et evitaverit dolores inferni, ne ab illis teneretur, ne in illos incideret. Secundo, quod solverit dolores inferni, quibus animae justorum ante descensum Christi tenebantur, id est, quod liberaverit animas electorum a doloribus inferni. Atque utrumque hunc sensum approbat *S. Augustinus* Epist. CLXIV. alias X[illegible]IX. ad Evodium.

CCCXCII. *Objicitur II.* Ratio. Christus luere debuit omnes poenas, quas peccata nostra merebantur. Sed illa merebantur non tantum mortem temporalem, verum etiam gehennam. Ergo illam Christus in Cruce pertulit: aut si non pertulit, nos a gehenna non redemit. II. Si Christus solum timuisset mortem corporis, infirmior fuisset multis hominibus, quorum aliqui audacter mortem subierunt: alii autem, quamvis mortem timeant, nunquam tamen se eo adigi patiuntur, ut sanguinem sudent. Ergo Christus aeternae salutis discrimen metuebat. Resp. ad I. N. M. Pretium satisfactionis a Christo

praestitae non debet desumi a diuturnitate, et qualitate poenarum, sed ex dignitate personae patientis, et ex charitate, qua patiebatur; alias sequeretur omnino, quod Christus per totam aeternitatem pati deberet poenas inferni. Ad II. D. A. Si Christus coactus timuisset, sicut nobis usuvenire solet, quando metus rationem praevenit, C. A. Si timuit, quia voluit timere, N. A. Atqui Christus ita timuit, quia voluit, ut Augustinus scribit Tract. XLIX. in Joannem: *Non est dubitandum, eum non animi infirmitate, sed potestate turbatum esse.* Voluit nempe, ut copiosa esset ac superabundans redemptio, etiam timoris ac moeroris poenam pro salute nostra subire, ideoque non permisit ut gaudium beatitudini adnexum se diffunderet in animam, sed de industria mentem defixit in omnia tormenta impendentia; quod sine dubio fuit opus summae fortitudinis et charitatis. Praeterea Christus non tam ob mala sibi impendentia, quam propter ingratitudinem et peccata nostra tristatus est, cum praevideret sanguinem suum pro plurimis frustra fundendum esse.

CCCXCIII. *Objicitur III.* contra II. Conclusionem, Auctoritas Scripturae. Anima Christi fuit in Paradiso eo ipsa die, qua a corpore separata est. Ergo non descendit ad inferos. P. A. Christus Lucae XXIII. Latroni dixit: *Hodie mecum eris in Paradiso.* Ergo. Resp. I. N. C. Potuit enim anima Christi per replicationem in utroque loco existere: sicut per replicationem existit Christus totus ac integer in pluribus locis sub speciebus Eucharisticis. Resp. II. N. A. Ad *probat.* C. A. N. C. Nomine Paradisi neque venit hic paradisus terrestris, neque coelum, sed beatitudo essentialis, quae habetur per claram et intuitivam visionem Dei. Christus enim ju-

xta illud Ecclesiastici XXIV. *Penetrabo omnes inferiores partes terrae, et inspiciam omnes dormientes, et illuminabo omnes sperantes in Domino*, primo statim adventus sui momento in limbum, non Latroni modo, sed reliquis etiam in sinu Abrahae quiescentibus Spiritibus lumen gloriae conqutulit, o adjuti Deum clare et intuitive videbant, sicque essentiali beatitudine perfruebantur.

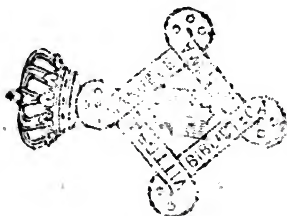
CCCXCIV. *Objicitur IV.* Ratio. Ex una parte putidissima est fabula, dari subterranea quaedam animarum receptacula: ex altera parte animae Patrum erant in coelo, etiam ante adventum Christi, licet Deum nondum viderent. Ergo Christus non potuit vere ad inferos descendere, ut eas liberaret. Resp. N. A. quoad utramque partem. Apocal. V. dicitur: *Et audivi - - omnem creaturam, quae in coelo est, et super terram, et sub terra.* Ad Philipp. II. *Ut in nomine Jesu omne genuflectatur coelestium, terrestrium, et infernorum.* Graece dicitur *subterraneorum.* Lucae XVI. *Mortuus est autem dives et sepultus est in inferno.* Ac paulo ante: *Factum est autem, ut moreretur mendicus, et portaretur ab Angelis in sinum Abrahae.* Gen. XXXVII. ait Jacob: *Descendam lugens ad filium meum in infernum.* Quibus verbis neque intelligitur locus damnatorum, cum et Joseph et Jacob pietate insignes fuerint: neque intelligitur sepulcrum; quia Jacob se iturum dicit ad filium suum, quem putabat mortuum, atque a feris devoratum, ac proin sepulcro carere. Ergo intelligitur locus subterraneus, in quo post mortem animae piorum versabantur. Idem maximo consensu asserunt Patres, *S. Irenaeus* Lib. V. prope finem. *Tertullianus* in Apologet. Cap. XLV. *S. Gregorius Nyssenus* Orat. I. de Re-

surrect. *S. Crysostomus* Hom. XXIV. in Matth. S. *Hieronymus* in Cap. XXIV. Isaiae et in II. Jonae. *S. Augustinus* Lib. II. Retractat. Cap. XXIV. *S. Cyrillus Alexandrinus* Lib. de recta Fide ad Theodos. *S. Gregorius M.* Lib. IV. Dial. Cap. XLII. *S. Joannes Damascenus* Lib. III. de Fide Orthodoxa, Cap. ult. *Ven. Beda* Lib. III. in Job. Cap. VII. etc. Alterum quod attinet, animas Patrum ante ascensionem Christi fuisse in coelo, peregrinum id est, atque in Ecclesia ad Calvini tempora usque inauditum, Scripturae ac Patribus contrarium. Nam *Gen. XXXVII.* Jacob, quamvis piissimus, non ait, ascendam ad filium meum in coelum; sed *descendam lugens ad filium meum in infernum.* Et Zachariae IX. dicitur: *Tu quoque in sanguine testamenti tui emisisti vinctos tuos de lacu, in quo non est aqua,* intellige, refrigerii. Quo loco sermonem esse de Christo, patet ex praecedentibus, eodem capite v. 9. *Exulta satis filia Sion, jubila filia Jerusalem: Ecce Rex tuus veniet tibi justus, et Salvator ipse pauper, et ascendens super asinam, et super pullum filiae asinae.* Quam prophetiam Christo applicat S. Matthaeus Cap. XXI. v. 4. *Hoc autem totum factum est, ut adimpleretur quod dictum est per Prophetam dicentem: Dicite filiae Sion: Ecce Rex tuus venit tibi mansuetus, sedens super asinam, et pullum filium subjugalis.* Idem sensere Patres, *S. Irenaeus* Lib. V. circa finem. *Tertullianus* Lib. IV. contra Marcionem. *Origenes* in Cap. V. Epist. ad Rom. *S. Cyrillus* Catech. IV. *S. Hilarius* Lib. X. de Trinit. *S. Basilius* in Psal. XLVIII. *S. Athanasius* in Epist. ad Epictetum. *S. Epiphanius* Haer. XLVI. *S. Ambrosius* Lib. III. de Fide, Cap. III. *S. Hieronymus* in Cap. IX. Zachariae. *S. Cyrillus Alexandrinus* Lib. de recta Fide

ad Reginas. *S. Gregorius M.* Lib. XIII. Moralium, Cap. XXI., omnesque alii Patres, qui Christum ad inferos descendisse ajunt, ut piorum animas e carcere illo liberaret.

CCCXCV. *Objicitur V.* Silentium Symbolorum. De descensu Christi ad inferos nihil dicitur in Symbolo Nicaeno, atque etiam in Symbolo Apostolico, quod olim vetus Ecclesia recitabat. Illius enim non meminerunt *S. Irenaeus* Lib. I. adv. Haer. Cap. II. *Origenes* initio Librorum de Principiis. *Tertullianus* in Libris contra Praxeam, et de velandis Virginibus. *S. Augustinus* Lib. de Fide et Symbolo, et in quatuor Libris de Symbolo ad Catechumenos, licet Apostolorum Symbolum explicent. Ergo dicendum est Christum ad inferos non descendisse, assutumque fuisse a male feriato homine hunc pannum Symbolo Apostolico. Resp. N. C. Quamvis in Symbolo Apostolico, quo olim utebantur Ecclesia Orientalis et Romana, haec verba non haberentur; legebantur tamen in illo, quo utebantur Ecclesia Aquilejensis, aliaeque, atque etiam in Symbolo, quod Athanasianum vulgo appellatur: atque olim legebantur a *S. Cyrillo Jerosolymitano* Catech. IV. ac XIV. et *S. Chrysostomo* Hom. II. de Symbolo. Neque mirum est descensum Christi ad inferos in veteri Symbolo desiderari, quia implicite in his verbis continetur, *Et sepultus est*, ut monet *Rufinus* in Expositione Symboli; non quod inferorum nomine sepulcrum designetur; sed quia sicut corpus Christi Domini descendit ad suum locum, nempe terram, quae est locus corporum: ita et anima ad locum animarum, videlicet ad eam inferorum partem, in qua captivae tunc detinebantur Sanctorum animae, ut eas inde educeret, atque ita captivam ducens captivitatem, triumphator in coelum ascenderet. Caeterum de-

scensum Christi ad inferos communi fide semper ab universa Ecclesia fuisse receptum, manifeste arguunt, qui ubique terrarum tam in Orientali quam Latina Ecclesia floruerunt innumeri Patres, quorum doctrinam in probatione Conclusionis II. laudavimus.

O. A. M. D. G.

REIMPRIMATUR

Si videbitur Reverendissimo Pat. Sac. Palatii Apostolici Magistro.

Cand. M. Frattini Arch. Philip. Vicesg.

REIMPRIMATUR

Fr. Philippus Anfossi Sacri Palatii Apost. Magist.

INDEX
RERUM PRAECIPUARUM
QUAE
IN TOMO I. DE DEO EJUSQUE CHRISTO CONTINENTUR.

A

B

D

E

F

G

H

I

L

M

N

P

R

S

T

U V

O. A. M. D. G.

